אַלט ווערק

פון יוסף

אָפּאַטאָשו

י. אָפּאַטאָשו

אונטערוועלט

ווילנע—1928

ווילנער פאַרלאַג פון ב. קלעצקין

געזאַמלטע ווערק

פון

י. אָפּאַטאָשו

II

ווילנע—1928

ווילנער פּאַרלאַג פון ב. קלעצקין

פון ניו־יאָרקער גענטאָ

(1914)

PRINTED IN POLAND

Copyright by Joseph Opatovsky New-York 1918
J. Opatoszu. „UNTERWELT“

Drukarnia „Wyd. Wileńskie“ B. Kleckina, Wilno

אַרום פיר אַ זייגער פאַרטאָג איז ספּאָרט אויפגעשפרונגען, אויסגעצויגן זיין לענגלעכן קערפער מיט די שפּיציקע מאָרדע, געדרייט מיטן האָריקן עק, געדראַפּעט מיט די נעגל און זיך צעביסן. ער איז באַלד אַרויף אויפן בעל-הבית בעטל, צוגעשטעקט זיין קאַלטן שנוק צו סעמס באַק און אים געזומען גלעטן.

סעם האָט זיך דורכגעטרייסלט, געוואָרפן אַ בליק אויף דער וואַנט, וווּ די גרופּע „פייטערס" האָבן געהאַנגען, און זיך איינגעקוקט אין דעם העלן פירעקיקן שיין. עס האָט געהייסן: אַז די גרויסע עלעקטרישע לאָמפּ, וואָס הענגט אויף א גרויסן קלאָץ קעגן איבער דעם פענסטער, ברענט נאָך, און דער זייגער איז נאָך ניט פיר.

סעם האָט זיך איבערגעצויגן, געשמאַק פאַנאַנדערגעגעבן און איינקוקנדיק זיך אין שיין, איז ער אַראָפּ פון בעטל. באַלד האָט זיך פון שיין געזומען בולט אַרויספרעסן „נאַק-אוט-בראון" מיט זיין פאַרעקשנטן, ווי ביי אַ יונג ביקל, שטערן, פון הינטער וועלכן עס האָבן אַפערגעקוקט אַ פּאָר ווייכע, שמייכלענדע אויגן. סעם האָט זיך פאַרקוקט אויפן „פריז-פייטער", בשעת מעשה אויסגעשטרעקט זיין רעכטע האַנט, ווי אַ פליגל פון אַ ווינט-מיל, די לינקע מיט אַ פאַרקוועטשטע פויסט האָט ער איינגעקורטשעט, געהאַלטן נעבן דער גאָמבע און זיך פאַרמאָסטן גלאַט אין דער וועלט אריין.

ספּאָרט האָט זיך צוגעזעצט אויף זיינע הינטערשטע לאַפּעס און מיט אַ הינטישע שמחה זיך געוואָרפן אויפן בעל-הבית. סעם האָט אים אַרומגעכאַפּט, זיך אַ שליידער געטאָן אויפן בעטל און האַרציק געלאַכט.

און ניט בחנם איז סעם אַזוי אויפגעלייגט געווען — ער איז נעכטן אויסגעפאָרן מיט פאָלין, זיין בעל-הבית טאָכטער.

דער גאַנצער „גענג", וואָס האַלט זיך אויף ביי זיין בעל-הבית

מיסעס ריטש, אַן אלמנה פון אַ יאָר פערציק, איז געווען אַ
ווידטע, אַ געזונטע יידענע, ווי אַ טערק מיט אַ פּאָר פינקלדיקע
אויגן, זי האָט געריידט מיט אַ קוויטשיקן אַלט און עס האָט זיך
געדאַכט, אַז ניט זי רעדט, נאָר אַ דבוק קוויטשעט אַרויס פון איר
און מאַכט חוזק.

— הערר, אום גאָטעס ווילן, געט אָפּ, געט אָפּ! — האָט זי
געריידט האַלב אין יידיש, האַלב אין ענגליש און אים געקיצלט
די פיאַטעס פון די פיס.

הערר, אַ פעט בחור פון אַ יאָר פערצן, קיינמאָל ניט קיין
אויסגעשלאָפענער, האָט זיך דורכגעוואָרפן, געפּפּנט זיינע פּאַרשלאָ-
פענע אויגן, באַטראַכט אַ ווייל די מוטער, זיך אַ האַסטיקן דריי
געטאָן און געבורטשעט:

— גראַרי היר! באַלד! לאָז אַן אויג צומאַכן!

אַן עלטערער יידענער מיט אַ פּאָר גרויע וואָנסן, וואָס איז גע-
שלאָפן אויף אַ לעדערנער קאַנאַפּע, האָט זיך מיט אַ מאָל אויפגע-
זעצט. ער האָט אויסגעשטעקט דעם קאָפּ מיטן קורצן האַלז,
אויסגעגלאָצט אַ פּאָר וואַסערדיקע אויגן און זיך שטאַרק צעהוסט.
דער יידענער האָט אויפגעהערט הוסטן, גענומען וואַרפן דעם קאָפּ, ווי
אין הייליקן-וויטעס-טאַנץ, און געשלונגען לופט מיט אַלע כחות. עס
האָט זיך געדאַכט, אַז אַ פּאָר פעסטע הענט שטיקן דעם יידענעם
האַלז און ער אַמפּערט זיך.

דאָס איז געווען מיסעס ריטש טאַטע, אַ לעמבערגער יידענע, וואָס
האָט געליטן פון אַ שווערע אַסטמע.

אַ קליין יינגל פון אַ יאָר דריי אין אַ לאַנג פלאַנעלן שלאָף-
העמדל איז אַראָפּ פון בעט, זיך געזומען שיבערן מיט איין הענטל
די האָר, מיטן צווייטן געריסן די מוטער פּאַרן אונטער-קלייד און
געמעקעט ווי אַ קעלבל:

— מאַ-אַ, עס-סן!

— נא, גוט שבת, זיך אויפגעכאַפּט „פּאַרצע-דראַנע"! — האָט
מיסעס ריטש זיך צעקוויטשעט, אַ כאַפּ געטאָן דעם יינגל פּאַר אַ
הענטל און אים אַ שליידער געטאָן אין בעט אַריין — שלאָף, ממזר,
דען כ'דורס דיך!

אין „סטיישאָנערי־סטאָר", האָט זיך אַפֿילו געבעטן, געטענהט, אַז אָן אַלעקס וויסן דאַרף ער נישט פֿאָרן. נאָר וועמען אַרט עס! ער איז אַלעקן נישט געקראכן אין וועג אַריין! און צוריקגעדעט, האָט אַלעק גאָר קיין רעכט נישט זיך אַרומצושלעפּן מיט אַ „יאַהודיש" מיידל, ער איז אַ „גינג" טאָ לאָז ער זיך אויסקלייבן פֿון זיינע! און דער עיקר וועלן אים איצט אַלע מקנא זיין. אַ קלייניקייט, זיי וועלן דאָך אַלע פֿארכאַפּט פֿאר פּאָלין!

סעם האָט געפֿלאַנט וויַ אַזוי אַלעקן אַראָפּצורעמען פון וועג. ער איז געווען זיכער, אַז דער גוי וועט אים נישט פֿארשווייגן, ער איז דאָך אַן אינטאַליגענער, אַז ביי יעדער געלעגנהייט וועט ער אים אַריינזעצן אַ שטיליעט אין דער זייט. נאָר דאָס האָט אים איצט כּמעט ווי גארנישט געארט. ער האָט צומיינסטן געטראכט וועגן פּאָלין, ווי דאָס מיידל האָט מיט טרערן אין די אויגן זיך געווארפן אים אויפן האַלז. אים געשלעפּט ווי זי גייט אין שטייט אין ווייסן „סוועטער" צו א „אבאי" אַ חופּה שטעלן, געבעטן, אַז ער זאָל זי צונעמען פון אַלעקן, דען זי איז אַ פֿארלוירענע! דער גוי וועט זי באַלד נאָך דער חתונה פֿארקויפן, אַז נישט וועט ער איר צעשניידן מיט אַ ברישטוע דאָס פּנים, זי ווייס, אַז אינטאַליענער טוען אזוי.— — —

סעם האָט געשמייכלט. ער האָט געווסט, אַז דאָס איז נישט דאָס ערשטע מאָל, וואָס פּאָלי צעקריגט זיך מיט אַלעקן. און יעדעס מאָל קלויבט זי זיך אויס, אַלעקן אויף צעפּלאַצענעש, אַ צווייטן יונג און ווי נאָר אַלעק באַווייזט זיך און בעס זי איבער, שלאָגט זי מיטן יונג כפּרות. און וואָר געדענקט נישט די מעשה מיט דזשייקן? און דזשייק איז נישט געווען אבי וואָר! ער איז געווען אַ טעלעגראַפּיסט מיט אַ גוטן געהאַלט און אַלע האָבן געהאַלטן אין איין טענהן, אַז כּאָלי איז אים נישט וואָרט. נו, איז זי זיך מישב און שיקט אים אָפּ פֿאַר דער חתונה די תגאים און דער בחור האָט פון גרויס צרות אַזש געמוסן שפּרן. סעם אָבער וועט זיך נישט לאָזן שפּייען אין דער קאַשע — ער קאָן זיין שטעטל באַשטיין!

פון צווייטן צימער האָט מען געהערט ווי מיסעס ריטש, סעמס בעל־הביתטע, פּאָרעט זיך. זי האָט געוועקט איך זונדל הערר, ער זאָל עפּענען דעם „סטענד" מיט צייטונגען, וואָס זי האָט געהאַלטן אונטערן „עלעווייטער".

דאָס זענען דאָך אַלע גרינע יידן און איינס ביי איינס זענען זיי ווערט צו עטלעכע טויזנט טאָלער. און איר אַלע, דעם גאַנצן „גענג" מיין איך? איר זענט אַ חברה לייִדיק-גייערס, פּוסט-און-פאַסניקעס! מי-שטיינס געזאָגט, ביי אייך קאָן אַ ווייב לעבן אין ליידן, עסן בּרויט מיטן לעפל?!

סעם האָט זיך ביי די לעצטע ווערטער צעשמייכלט, זיך צו-געבויגן צו מיסעס ריטש און איר איינגערוימט:

— אַז כ'האָב געפאַסט פאַר דער מאַמען, פּאַס איך פאַר דער טאָכטער, אַי-אַי!

— נו, ענוג זיך צו חכמהנען, סעם, מיר ווילן זיך שוין שפּעטער אויסשמועסן! גיב נאָר אַהער די דריי טאָלער, וואָס דו האָסט נעכטן אָפּגענומען אין סאָלון פאַר צייטונגען!

— די דריי טאָלער פאַרשרייבט אויף מיינע „ווידזשעס", — האָט סעם געענטפערט.

— וואָס **מיר** „ווידזשעס"? — האָט מיסעס ריטש אַ קוויטש געטאָן — שוין די דריי טאָלער אַהער! קיינע „מאָנקי-ביזנעס"! דיר קומט גאָרניט און אויב עס געפעלט דיר ניט, ברעך הענט און פיס אַרויס! ביסט נאָך דערווייל מיין מאַן און מיין איידעם ניט, הערסט? גנבים, סאָקערס! איך, אַ שוואַכע אלמנה מיט קליינע יתומים, מיט אַן אַלטן קראַנקן טאַטן איבערן קאָפּ, מוז נעבעך פאַרשוואַרצט ווערן, ניט שלאָפן קיין נעכט — — — און פאַר וועם? פאַר אַזעלכע לייִדאַקעס, רוסישע שנאָרערס!

סעם האָט געווויסט, אַז דאָס איז ניט דאָס ערשטע מאָל, וואָס זיין מיסעס קריגט זיך מיט אים, אַז נאָך היינט וועט די „גאַליצקע-גנב" (אַזוי פלעגט ער זי תמיד רופן) אים איבערבעטן און כלומרשט אַן אָנגעברוגטע וועט זי אים מוסרן, אַז אויב ער וויל איר טאָכטער, טאָ זאָל ער זיך ניט אַרומשלעפן מיט אַנדערע נקבות.

מיסעס ריטש איז זיך דערווייל פאַרגאַנגען אַלץ העכער אויף איר קוויטשיקן אַלט, געמאַכט אַזעלכע קולות, אַז אַלע אין שטוב האָבן זיך אויפגעכאַפּט.

דער אַלטער משה האָט זיך באַוויזן אין דער טיר אין אַ צעפראַלטן שלאָפראָק מיט צוויי פּאָמפּענעס. אַרטור האָט אים גע-

דאָס יינגל האָט זיך נאָך העכער צעווייַנט, געגומען אַראָפּוואַרפן מיט די פיסלעך די קישנס אויף דער פּאָדלאָגע און געשריען:

— כ'ווילּ עסן — — עס—ס—סן! — —

משה, מיסעס ריטש טאַטע, וואָס איז שיער ניט דערשטיקט געוואָרן און געכאָרכלט מיטן האַלז וויַ אַ געקויללעטע גאַנז, האָט גערופן דעם יינגל:

— אַרטור, כי, כי, כי!

ארטור האָט זיך פאַרקוקט אויפן זיידן, געמיינט, אַז ער מאכט „פאָן" און אַנטשוויגן געווארן.

מיסעס ריטש האָט אַ צעפאַטלטע געעפנט סעמס טיר און איז לייכט אַריין אין אירע שיך מיט גומענע אָפּצאַסן.

— העי, סעם, שלאָפסט? — האָט זי געזאָגט און אַרויפגעלייגט איר האַנט אויף זיין מוסקולישטן אָרעם.

— ווער שלאָפט?

— טאָ הער, פאַרגעס ניט צו לאָזן אַן עקסטרא „וואָירלד" אין סאַלון און דעם אַלטן בעקער אַ „טיימס", וועסט ניט פאַרגעסן?

— אָל־רייט!

מיסעס ריטש האָט זיך אַוועקגעזעצט אויפן בעטל, ווויללעריש סעמען אַ קלאַפּ געטאָן אין דער פלייצע און מיט אַ שמייכל געפרעגט:

— נו, האָסט כאָטש פאָלין געגעבן אַ „גוד־טיים", דו „לאַבסטער"?

— פאַרלאָזט זיך אויף סעמען, מיסעס ריטש, אַז ער פעדעמט איין — נייט! איר ווייסט דאָך, כאַ, כאַ, כאַ! — האָט זיך סעם האַרציק צעלאַכט.

— שאַראַפ יו — האָט מיסעס ריטש פלומרשט אַ בייזע געזיכט ענטפערט און אים אַרויפגעלייגט די האַנט אויפן מויל — וואָס טויגט די קונצן, סעם, ביסט זי אסור ווערט! און גלויב מיר, ווען ניט דאָס אומגליק מיטן שייגץ, מיט אַלעקן מיין איך, איז מיין נאָמען ניט סיידי, צי דו וואָלסט זי געקריגן — — לאָמיר זיך ניט נאַרן, אַזאַ פאַרשוין ווי דו וואָלט זי קיינמאָל ניט פאַרשפּעטיקט! דו ביסט דאָך אַ גצוואַלדיקער פאַרדינער, מיר וייסן דאָך! ווען דו וואָלסט געווען אַ לייט, וואָלסטו שוין היינט געהאַט אַ „ביזנעס" פאַר זיך, ניט געדאַרפט ארבעטן פאַר פרעמדע. נעם אָט די אַלע „ניוס־דילערס"

פֿאַרשטייסט! דו פֿרא אדם בצורת פֿערד! און אַזוי ווי כ׳רעד מיט דיר פּה אַ פּה, האָב איך געריידט מיט קייזער, מיט פּראַנץ יאָזעפֿן. זאָל לעבן! נאָר ניט דאָס בין איך אויסן. יעס. מיר טענהן דאָך היינטיקע צייטן ———

סעם האָט דעם אַלטן משה כּמעט ניט פֿאַרשטאַנען, ניט געקאָנט צעקייען דעם אַלטנס עברי, געווויסט, אַז ער זאָגט קיין איין וואָרט ניט, פֿונדעסטוועגן חאָט ער אים לײַב געהאַט און אָפּט פֿאַרבראַכט מיט אים.

סעם איז ניט געווען אויפֿגעלייגט אויסצוהערן דעם אַלטנס מעשיות, געווען זיכער, אַז דער אַלטער וועט אַזוי לאַנג „האַקן אַ טשיניק", ביז ער וועט דורך פֿאַרשיידענע קונצן באַ אים אַרויסקריגן עטלעכע סענט, האָט ער אים באַצייטנס געגעבן אַ צען סענט־שטיק, אבי פּטור צו ווערן פון אים.

דער אַלטער האָט זייער קינציק אַריינגערוקט די מטבע צווישן צווייַ פֿינגער, געכאַפּט פֿאַר שמחה אַרטורן, וועלכער האָט זיך געשפּילט מיט ספּאָרטן, און איז אַרויס פון צימער.

מיט אַמאָל איז אין שטיבל געוואָרן טונקל. די לאָמפּ איז דרויסן האָט אַ צאַפּל געטאָן און דאָס שטיבל איז געווארן אָפּגעגאָסן מיט אַ מאַטע רויטקייט. נאָך אַרגע—אַלץ איז צעשווימען און עס איז געווארן שטאָק־פינסטער.

סעם איז גיך אַראָפּ פון בעטל, איז צו צום קראַן מיט וואַסער און זיך געגומען איינוואַשן, אַרויסלאָזנדיק בשעת מעשה מאָדנע קולות. ער האָט גיך אַרויפֿגעוואָרפֿן אויף זיך אַ פּאָר הויזן, אַ פּאָר לייוונטענע שיך צו שנורעווען, אַ שווארץ העמדל מיט אן איבערגעלייגטן קאָלנער, אַריי־בערגעווארפן אַ לאַנגן פּאַסעק איבערן אקסל, זיך פון פֿאַרדרוס פּאַנאַנ־דערגעפֿיפֿט און אַרויס מיט ספּאָרטן אויף דער גאַס.

הַאלטן פאַר די פּאָלעס און געשפּילט מיטן זיידן אין פערדלעך. הערערי איז אַריין אין די גאַטקעס, אָנגעכאַפּט די מוטער פאַר אַ האַנט און זי געזומען שלעפּן:

— זע נאר, זיך צעריטשעט! קום שוין, קום! גיי עפּן דעם „סטאָר" בעסער!

מיסעס ריטש איז געוואָרן מיט אַמאָל שטיל, גלייך מען וואָלט איר הענט און פיס אָפּגענומען, און געזומען אַרויסגיין מיט הערריִן. זייענדיק שוין בייַ דער טיר, האָט זי זיך ערשט אַרומגעזען, אַז הערערי פירט זי אַרויס, האָט זי פון פאַרדרוס אים אַ וואָרף געטאָן פון זיך, זיך אויסגעדרייט און אויף דאָס ניי אָנגעהויבן איר פּזמון:

—גנבים! סאָקערס! כ׳וועל אייך איינס בייַ איינס דורכטרייבן! וואָס? כ׳וועל זיך קומען אנפרעגן בייַ הערערי סמאַרעק, צי איך זאָל שרייַען, ציניין? אַ ניט דערלעבן וועט ער עס! קיינער האָט מיר דאָ קיין דעה ניט צו זאָגן! כ׳ווייס ניט? זיך צוזוּפּגעשלאָגן די קעפּ, די גאַנצע באַנדע און אַלע אַנטקעגן מיר! און דו, ליטוואַק — האָט זי זיך געוואַנדעט צו סעמען — דו זאָלסט זיך ניט דערוועגן ווייַזן אויף די אויגן אָן די דריי טאָלער, הערסט? — און צוקלאַפּנדיק די גלעזערנע טיר איז זי אַריין אין צווייטן צימער.

דער אַלטער משה האָט אויסגעגלייכט עטוואָס זיין אייגעהויקערטע פּיגוּר און מיט אַ טריט פון אַ היימישן יוֹרד איז ער צו צו סעמען. ער האָט גערעדט מיט אַ ווייכן לַמד און געהאַט אַ טבע בּו פאַרציען פיל ווערטער, ווי למשל: שיסעלע, קיעלע.

— גוט מאָרגינג! — האָט ער אָנגעהויבן און אַ בויג געטאָן מיט קניען ווי אַ ייד צו שמונה-עשרה — נו, סעמעלע, אַז מען האָט שוין אַ סכסוכל, דאַרף מען אַזוי שרייַען? מען האָט דאָך געקאָנט מיינען, כ׳ווייס וואָס? אַ שיפּעלע איז חס וחלילה אונטערגעגאַנגען! און אין גאַנצן גייט עס אין דריי טאָלער! פע, גאָרניט שיין! ספּאַסט נאָר אַ יידענע! כ׳בין אויך אַמאָל אַביזנעסמאַן געווען, ווי דו קוקסט מיך אָן, בין איך אַ בעלן געווען מיט „פינוועריל" אַ סיגאַרל פאַררויכערן און ניט, פאַרשטייסטו מיך, אַבי ווער? געפירט „ביזנעס" אין די שווערע טויזנטער! אַ ליווראַנט בין איך געווען, אַ ליווערַאַנט אין קייזערלעכן הויף! ער שפּילט זיך מיט מיר, כאַ, כאַ, כאַ! דו

— אַן אַלטער „פייקער", ווילְ פאַררעדן די ציין! — האָט סעם צו זיך געזאָגט.

סעם האָט געווּסט, אַז פּאָלאַק איז פאַרליבט אין מיסעס ריטש איבער די אויערן, וואַרט זי יעדן טאָג אָפּ ביים הויז און העלפט איר עפענען דעם „סטאָר".

ער האָט אויסגעשפּיגן, געגאַנגען ווייטער און אין מח בּאַ אים האָט זיך אַלץ געפּלאָנטערט זיין מיסעס:

— ווערט זי פאַרכאַפּט מיט אירע צייטונגען צוזאַמען!—האָט סעם צו זיך געריידט—כ'וועלְ מיט איר רעדן פראָסטע דבורים, זיך ניט לאָזן אַרומפירן בּאַ דער נאָז, מיר אַלץ אינאיינעם אויפוואַרפן, אַז כ'בין ניט קיין פאַרדינער! און אויב כ'גענפעלְ איר ניט, האָט זי אַ בּרירה! וואָס מיינט זי, וואָס? כ'בין ווי יענע גרינע „קאַיקס", וואָס פאַרדינען זעקס טאָלער אַ וואָך און שפּאָרן זיבן? „טהע-העלפּ"!

אין אַ קאָרידאָר איז געשטאַנען אַ יונגער פּאָליסמאַן געזאַרעמט מיט אַ מיידל. סעם זעענדיק דאָס פאָרלְ האָט זיך צעזונגען:

— „Everybody is doing it.
is doing it.
is doing it!"
(„ — — יעדער איינער טוט עס, טוט עס, טוט עס"!)

און צוגעקלאַפּט מיט די אָפּצאַסן אויפן טראָטואַר.

פון קאָרידאָר האָט זיך געהערט אַ געלעכטער.

סעם האָט אָנגעהויבן גיכער שפּאַנען.

א פאַרטיע איטאַליענער אין קאָלירטע העמדלעך, מיט בּרייטע שטרויענע קאַפּעליושן, מיט בּלאַנקענדע שפּאָלעס אויף זייערע אַקסלען זענען אים אַנטקעגן געקומען. זיי האָבּען געגאָדערט ווי זענען, געוואָרפן גיך צום טאַקט מיט זייערע הענט און געקלאַפּט מיט זייערע היימישע שטיבּלעטן.

— שטילעטא, קאַפושעטא, פאלאצעטא! — האָט סעם זיי גוטמוטיק נאָכגעמאַכט. די איטאַליענער האָבּען זיך איבערגעקוקט, צושמייכלענדיק' און אייגער אַ יונגער האָט אים געוויזן אַ צונג.

פון דערווייטנס האָט שוין סעם דערזען די „ניוס-דילערס". זיי זע-נען געוואָרפן צוואָרפן איבער אַ האַלבּן „בּלאָק", געסאָרטירט זייערע ציי-

II

אויף דער גאַס האָט זיך סעם אָפגעשטעלט, אָנגעפאַקט זיין פייפ מיט טאַבאַק און פאַרצויגן. עס איז נאָך געווען פינסטער, נאָר דאָ און דאָרט האָבן זיך שוין געוויזן סמנים פון מאָרגן, ווי ער רייסט זיך, שלאָגט זיך דורך אַ וועג.

פון אַ זייטיק געסל איז אָנגעקומען אַ וואָגן מיט מילך געשפאַנט אין איין פערד. דאָס פערד האָט זיך פאַרקערעוועט אָן בעל־הבית און זיך אָפגעשטעלט נעבן אַ מויער. באַלד איז אַרויסגעשפרונגען פון אַ קאָרידאָר אַ יונג אין איין העמד מיט הויזן, אַ פייף געטאָן, און דאָס פערד חאָט זיך געירט פון אָרט.

איבערן טראָטואַר האָט זיך געשלעפט אַ יונג אין ווייסן, ווי אַן אויסגעבאַקענער. ער האָט געפירט מיט אַ גפּיל־דער אַ וועגעלע געבעקס. פון געבעקס האָט זיך פאַרשפרייט אַן אָנגענעמער ריח, וואָס רעגט און מאַכט אַפעטיט. סעם האָט אָפגעשטעלט דעם יונג, געקויפט בײַ אים אַ בייטל מיט פּאָנטשעס און געשפרייזט ווייטער.

מיסטער פּאָלאַק, אַ פּעטער „סאָלון־קיפער", מיט אַן אָנגעלאָפֿן פּנים, מיט וואָסערדיקע אויגן, וואָס מאַכט דעם אײנדרוק, ווי ביים ערשטן שטופּ צעגיסט ער זיך, איז סעמען גלייך אין פּנים אָנגעקומען, זיך געוואָלט אַ דריי אויס טאָן. באַלד זיך מישב געווען, אַז עס איז צו שפּעט און זיך געגריסט:

— האַלאָ, סעם!

— האַלאָ, מיסטער פּאָלאק! וואָט טוט איר דאָ אַזוי פרי?

— ביזנעס, זעסט ניט — האָט פּאָלאק געשטאַמלט — דיינע אַמעריקאַנער דאָקטוירים, די קאָנאָוואַלן, רעדן מיר איין, אַז כ׳בין קראַנק. הייסן טרינקן ביטער וואַסער, זיך דורכגיין אַ ביסל, אַזוי אַ פּיר און צוואַנציק שטונדן אין מעת לעת, כאַ, כאַ, כאַ! און העלפֿן וועט עס, ווי אַ טויטן באַנקעס! יאָ, „יעס־סיר", נו, „גוט־באַי", סעם. — און ער איז אַוועקגעגאַנגעז

מאַכן משונהדיקע העויות בשעת זיי רעדן, נאָר אַז ער פֿלעגט זען ווי אַ גוי טוט עס, פֿלעגט ער אַן אויפגעקאָכטער ווערן.

ער איז אַ בלאַסער ארויף אויפֿן „עלעווייטער", אַראָפּגעכאַפּט זיינע צוויי פּעקלעך צייטונגען, זיי אויסגעסאָרטירט און איינגעשנורעוועט אין פּאַסעק. די מויד איז נאָך אַלץ געשטאַנען און געבלעקעצט. סעם האָט אַוועקגעגעבן הערריַן, וואָס האָט נאָר וואָס געעפּנט דעם „סטענד", זיין פּאַק צייטונגען, געזומען מיס בעקערס „פּושקאַרט", פּאַמעלעך אים צוגעפֿירט צו איר און זי הינטערווייַלעכס אַ זען אַרייַנגעטאָן אין וועגלעס.

דאָס „פֿרויליין" האָט געמאַכט קולות, זיך געריסן, נאָר סעם איז געפֿלויגן מיטן וועגלעס איבערן טראָטואַר, ווי אַ רוח. ספּאָרט איז געשפּרונגען אויף אַ פּריער מיט אַ בילַעריי, זיך געווארפֿן אויף דער מויד. זי האָט פֿאַרריסן אירע נאַקעטע פיס און געשאָלטן. סעם האָט ניט געענטפֿערט. ער האָט זי צוגעפֿירט צו דער צווייטער סטאַנציע פֿון „עלעווייטער" און זי אָפּגעלאָזט. ער איז גיך אַוועק, געכאַפּט די צייטונגען, זיי אַריבערגעוואָרפן איבערן אַקס און אַן אויפגערעגטער זיך געקריבן אין וועג אַרײַן.

— האַלאָ, סעם! — האָבן אים עטלעכע חברים אָפּגעשטעלט.

— האַלאָ, באָיס! ווי גייטס? — האָט סעם געענטפֿערט.

סעם איז אָבער קיין נאַר ניט געווען, ער האָט געווּסט, אַז עס וועט באַלד גיין אַ סדרה פּאָלי — שווייגט ער, קוקט מיט שטאָלץ אויף זיינע חברים.

— נו, — האָט אים איינער אַ שטופּ געטאָן מיטן עלנבויגן — ביסט „אָל־רייט", סעם! הפנים פּאָלי גלייכט דיך! — —

— דאָס ווייס איך — האָט סעם געענטפֿערט מיט אַזאַ צווייפֿיקן שמייכל, ווי איינער זאָגט: „ניט נאָר זי גלייכט, ברודער, נאָר זי ווערט פּשוט פֿאַרכאַפּט פֿאַר מיר".

— און אַלעק מיינסטו וועט דיר שווייגן? — האָט אַ צווייטער געזאָגט — איטאַליענער שווייגן ניט. — —

— „וואס טהע העלל"! ווער האָט מורא, ווער? און איצט, חברה, „גוט־בּאַי", מיר וועלן זיך דאָך טרעפן פֿאַרנאַכט אין סאלון — און געוואָלט אַוועקגיין.

— אַלעק האָט נאָר וואָס געפרעגט אויף דיר — איז הערי צו און אים איינגערוימט אַ סוד.

טונגען, וואָס זענען יעדע פופצן מינוט אָנגעקומען מיטן „עלעווייטער“. דאָס רוב „ניוס־דילערס“ זענען געווען יידן, עטלעכע אַמעריקאַנער יונגען און צוויי דייטשע „פרייליינס“. די יידן זענען אַליין ניט געקומען נאָך די צייטונגען. זיי האָבן געהאַלטן מענטשן, דאָס רוב סטודענטן — בלויכע בחורים מיט לענגלעכע האָר און ניט גערַאזירטע פנימער, וואָס האָבן פאַר דריי טאָלער אַ וואָך צעטראָגן יעדן פרי־מאָרגן די צייטונגען אין־בער די הייזער.

די סטודענטן פלעגן זיך צונויפקלייבן אין אַווינקל, פאַרזויערטע, ניט אויסגעשלאָפענע, זיך צוזעצן אויף אַ טרעפּ, פון לאַנגווייליקייט פאַר־ציען עפעס אַ דעבאַטע איבער אַ רוסישע פּראָגע און דרעמלען. די שקצים מיט סעמען אין דער שפּיץ פלעגן אויפזוכן אַ שמאַטע, זי איינטונקען אין וואַסער און אַ שליידער טאָן אין דער קופּע. די בחורים פלעגן זיך אי־בערטרייסלען און בורטשען. סעם האָט זיי אַלע פיינט געהאַט, זיי גע־טאַפּט פאַר די הענט צי זיי האָבן מוסקולן און די בחורים פלעגן אויס־גלאָצן זייערע קרענקלעכע אויגן און נאַריש שמייכלען: „געטראָפן ס׳אָרט!“

לייוואַי, אַ נידעריק יידל פון אַ יאָר עטלעכע און דרייסיק, מיט אַ קאָסע אויג און מיט אַ פּאָר צוגעשוירענע, שטייפע ווי נאָדלען, וואָנען האָט געסאָרטירט זיינע צייטונגען און געזונגען מיט אַ ראש־השנה־ניגון!

—אוי—אוי—יאוי—אוי—יאוי—האַ—האַ—אַ—האַ—א.

און אַ הויכ ר געלעך יונג האָט אונטערגעכאַפּט:

— ה—מ—ל—ך!

לעבן זיי איז געשטאַנען מיס בעקער, אַן עלטערע דייטשע מויד, אַרומגעריבלט מיט עטלעכע שקצים. מיס בעקער האָט געמומען אַ זעמל, דורכגעצויגן אַ שטריקל עס זאָל אויסזען ווי אַ שלי־ראש, זיך אָנגעטאָן אויפן קאָפּ, זיך געשטעלט אין אַ ווינקל און נאָכגעמאַכט מיט ווילדע קולות, וואַרפנדיק מיט די הענט און מיטן גאַנצן קערפער, ווי יידן דאַוונען.

אַלע, סיי גוים, סיי יידן, האָבן געפלאַצט פון געלעכטער.

סעם האָט בטבע פיינט געהאַט אַלע יידישע „סאָנגעס“. ער איז אַליין אַ גרויסער בעלן געווען אָפּצולאַכן ווי יידן רעדן ענגליש, ווי זיי

— נאָ, סער — האָט סעם געענטפערט — טאַבעק האָב איך!
— אָל-רייט! גיב „אונז" טאַבעק!

ער האָט געזומען אַ שטיק צייטונג-פאַפּיר, אויסגעוויקלט אַ סיגאַרעט, פארקלעפט מיט דער צונג, אַרויסגענומען אַ שוועבעלע, אָנגעריבן אָן די גלאַנציקע ווי לעדער הויזן און פאַרצויגן. ער האָט איינגעקאָרטשעט זיין לאַנגן האַלז צווישן די אַקסלען און אַ הינקעדיקער פאַרשוווּנדן צווישן די לייַדיקע „לאטס".

סעם האָט נאָכגעקוקט דעם טרעמפ. און כאָטש ער האָט געווּסט, אַז זיי ווערן דערהרגעט אין די טויזנטער יערלעך, אַז זיי גנבענען זיך אויף די צוגן, ליגן הינטער די וואַגאָנעס אויף די רעסאָרן און מען שלייַדערט זיי אין שנעלן לויפן אַרונטער, פונ-דעסטוועגן האָט אים דאָס פרייַ טרעמפישע לעבן פון תמיד אָן געצויגן און אייַנער פון זיינע שענפטע חלומות איז געווען אַוועקצו-פאַטשן אין אַ פראָסטן פרימאָרגן, אָן אַ זיי געזונט אין דער ווילדער „ווסט".

סעם האָט אויסגעטיילט די לעצטע צייטונגען. ספּאָרט איז גע-לאָפן אויף אַפריער מיט אַן אויסגעשטרעקטע צונג — אַ סימן עס וועט זיין אַ חמימה. ער האָט געקוקט פון אויבן אַראָפּ אויף די קלענערע הינט, וואָס האָבן מיט אַ הינטישע חניפה זיך געלעקט צו אים, געדרייט מיטן עק. און אַז אַן עזות-פנים האָט זיך אָנגעשפּאַרט מיט זיינע פאָדערשטע לאַפּעס אָן ספּאָרטס רוקן — האָבן אים שוין מער קיין צרות ניט געפעלט. דערפאַר, אַז ער האָט געטראָפן זיינס אַ גלייכן, האָט מען זיך אָפּגעגעבן שלום מיט די שנוקעס, זיך באַ-שמעקט, פיל מאָל חשק געהאַט צו פאַרציען די באַקאַנטשאַפט, נאָר ווי אויך צו להכעיס האָט זיך תמיד דערהערט סעמס פייף און ספּאָרט איז אַ פאַרלייבטער אַוועק צום בעל-הבית.

פון די הייזער האָבן זיך שוין געזומען אַרויסשיטן מענטשן מיטן לעצטן ביסן אין מויל און מיט האַלב אָנגעטאָנענע רעקלעך. פאַרשלאָפענע מיידלעך זענען אַרויס מיטן מיטאָג, איינגעוויקלט אין פאַפּיר אונטער די אָרעמס, און מיט דיקע ראָמאַנען אין די הענט. זיי האָבן זיך פאַרגאַפט אַרומגעקוקט, אינסטינקטיוו אַ צי גע-טאָן מיט דער האַנט איבער דער לענג פון קלייד צו זען, אויב

— נו? — האָט סעם געפרעגט.
— כ׳האָב געזאָגט, אַז דו ביסט אַוועק אויפֿן „ראַוט״.
— און ער?
— ער האָט גאָרניט געענטפערט. מיר דאַכט זיך ער איז געגאַנגען צו דזשעראָמע־וועלדל.

סעם האָט זיך אַ טאַפּ געטאָן פֿאַר זיין הינטערשטער הויזן־קעשע־נע, אַ שפּיי געטאָן און איז אַוועק. ער איז אַרויס אויף אַ זייטיק וועג, וווּ קליינע פּריוואַט־הייזלעך זענען געשטאַנען. ער האָט שנעל געדרייט די צייטונגען אין רוירן, זיי געפּאַלדעוועט, פלינק געווארפן אויף די וועראַנדעס. פון מאָל צו מאָל האָט ער ספּאָרטן געגעבן אַ צייטונג אין פּיסק אַריין. דער הונט איז פּאַרשוווּנדן, איז באַלד צוריק מיט אַ העשע און מיט אומגעדולד געוואַרט אויף אַ נייע שליחות. סעם האָט געשפּאַנט און געפּילט, ווי דאָס פּעקל ווערט גרינגער. ער האָט זיך יעדע ווייל אַרומגעקוקט, געווען זי־כער, אַז אַלעק ל׳ג ערגעץ אויף אַ „לאַט״, הינטער אַ קוסט און קלייבט זיך אים איבערפאַלן. ער האָט מיט אַמאָל דערפילט אַ גע־וואַלדיקן חשק, אַז אַלעק זאָל אַרויס מיט אַ רעוואָלווער, צי מיט אַ שטילעט, אים פּאַרשטעלן דעם וועג, פרעגן אַ פּרעטענזיע — — ער איז געווען זיכער, אַז פריער אָדער שפּעטער און איינער וועט מוזן אָפּטרעטן, דען פּאַר זיי ביידע איז קיין פּלאַץ נישטאָ. סעם האָט מיט אַמאָל אַ ציטער געטאָן און זיך אָפּגעשטעלט.

פון אַ גרויסע גוס־אייזערנע רויר, וואָס איז געלעגן אין מיטן וועג אָנגעגרייט פאַר וואַסער־לייטונג, האָבן אַרויסגעשטעקט אַ פּאָר שוואַרצע, ערטערווייז אָפּגעסמאָלעטע פיס. די פיס האָבן זיך גענו־מען באַוועגן און אַמענטש איינגעהילט אין צייטונגען האָט ביס־לעכווייז געגומען אַרויסקוקן פון דער רויר. ער האָט זיך אויסגע־גליכט, צעשפּרייט די פיס, אַריינגעמאַכט די הענט אין די הויזן־קעשענעס און ציענדיק ווי אַ זשיראַף זיין לאַנגן, דאַרן האַלז, האָט ער זיך צוגעזעצט. דער קאָפּ איז געווען צעשוויבערט, באַדעקט מיט שטיקלעך פּאַפּיר און די האָר האָבן אויסגעזען ווי פאַרוויאַנעט גראָז.

— העי, ביל — האָט ער זיך געוווּנדעט צו סעמען, שפּיי־נע־דיק אין אַלע זייטן — האָסט אפשר אַ סיגאַרעט?

האָט עפּעס אַרויסגעגעסן פון אַ פּאַפּיר און פּאַרטרונקען מיט מילך פון אַ פלאַש. ספּאָרט האָט אַפּנים דערשמעקט פּלייש און זיך צעבילט. סעם האָט זיך אַרומגעקוקט, דערזען דעם טרעמפּ, און דאָס בלוט האָט אים אַ שלאָג געטאָן אין פּנים אַריין. ער האָט אַליין גיט געוווסט, פּאַרוואָס ער האָט זיך פּאַרשעמט, געלאָזט ליגן די פלאַש און געוואָלט אָפּציען דער טרעמפּ זאָל אים ניט באַמערקן.

— העי, ביל — האָט ער דערהערט דעם טרעמפּס שטימע — קום אַהער, וועסט אַ ביס טאָן, צוזאַמען וועט זיין היימלעכער און הונגעריק ביסטו דאָך געווים ווי אַ שול-מויז!

סעם האָט זיך פּאַרלוירן, געוואָלט עפּעס ענטפערן, פון פּאַרדרוס אַ שפּיי געטאָן און גיך אַרויס פון וועלדל

דאָס אונטער־קלייד זעט זיך ניט אַרויס, אָפּגעזיפּצט און זיך גע־
לאָזט צום „שאַפֿ". די מענער, אַלט און יונג, האָבן אויטאָמאַטיש
נעפּרעגט פֿאַרביילויפּנדיק סעמען: „האָו וואָן"? — ניט געוואַרט אויף
אַן ענטפֿער און געלאָפֿן ווייטער. דאָס האָבן זיי געפּרעגט וואָס
פֿאַר אַ פֿאַרטיג געווענען דעם „בייז־בּאָל גיים". סעם האָט זיי
נאָכגעקוקט, זיך געוווּנדערט, ווי זיי קאָנען דאָס זיצן גאַנצע טעג
אין שאַפֿ און אַרבעטן. און אים איז אייַנגעפֿאַלן, אַז דעם טרעמפּ,
ווצמען ער האָט געזען אַרויסקריכן פון דער רויר, איז אפשר
בעסער פון זיי

עס האָט זיך אים פֿאַרוואָלט עסן. ער האָט לאַנג ניט גע־
טראַכט, איז אַריין אין ערשטן פּצדערהויז, צוגענומען אַ פּלאַש
מילך, וואָס איז געשטאַנען נעבן אַ טיר, אַרויסגענומען עטלעכע
זעמל פון אַ בייטל און געגאַנגען צו דזשעראַם־וועלדל.

דאָס וועלדל איז באַשטאַנען פון גרויסע צעשפּאָלטענע סקאַלעס.
פון די שפּאַלטן האָבן אַרויסגעוואַקסן וועלשענע בייַמער. דאָס גאַנ־
צע וועלדל האָט זיך געטוקט אין זון. שטראַלן מיט שטראַלן האָבן
זיך געשפּילט, געפּלאָכטן, זיך צונויפּגעגאָסן אין בריייטע זילבערנע
פּאַסן, געטיילט דאָס וועלדל.

סעם איז צוגעקומען צום וועלדל און זיך מיט אַמאָל דער־
פּילט אַזוי פריי — כאָטש נעם און שטעל זיך אויפן קאָפּ!

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט. אַ זילבערנער זייל איז אַרויסגע־
וואקסן פּאַר זיינע אויגן, געוואַקסן אַלץ העכער, זיך געריסן אין
הימל אַריין און עס האָט זיך געדאַכט, אַז אָט־אָט און דער זייל
פּאַלט. דער זייל איז באַשטאַנען פון קלייַנע זילבערנע פּליגעלעך,
וועלכע האָבן געהאַלטן אין איין באַוועגן זיך. דער הונט האָט זיך
עטלעכע מאָל אַוואַרף געטאָן אויפן זייל מיט אַן אָפּן פּיסק, דאַכט
זיך געמאַכט אַלאָך און גלייך ווי דער הונט איז אָפּגעשפּרונגען
איז שוין קיין זכר פון לאָך ניט געווען.

סעם האָט געווויסט, אַז דער פּלאַץ איז זומפּיק, האָט ער אים
אויסגעמיטן, זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ סקאַלע הינטער אַבוים. ער
האָט געעפּנט די פּלאַש און געגומען טרינקען פון העלזל. ניט ווייט
פון סעמען הינטער אַ צווייטן בוים איז געזעסן דער טרעמפּ. ער

עס שטייט דיר פֿילײַכט ניט אָן צו גיין מיט מיר? דו שיסל־לעקער! דו פֿאַרדאַמטער, הונט־שלעגער! איגנאָראָמוס! יעדער „אינטש" אין מיר איז אַ דזשענטלמען?

דזשייק זשענדיק, אַז סעם האַלט אין איין שמייכלען, האָט ער פֿון פֿאַרדרוס געגומען שילטן זיין מאַמען, זיין טאַטן, זיינע פֿאַרגאַנגענע דורות, זיינע קומענדע דורות, ביז דעם פערטן געבורט.

— צו אַלדע יאָר, וואָס גאָדערסטו? — האָט סעם זיך אַזוי הילכיק־און האַרציק צעלאַכט, אַז דזשייק האָט ניט ווילנדיק געמוזט מיטלאַכן.

— רעד מענטשן זאָלן פֿאַרשטיין, אַז דו רעדסט כינעזיש — —

דזשייק האָט מיט דער גוטסקייט פון אַ שכור אָנגעכאַפּט סעמען פֿאַרן אָרעם, אים עטלעכע מאָל געקושט, געקלאַפּט אויף דער פלייצע און ציט־רינק געראַדט:

— ביסט אַ „גוט־באָי", סעם! כ'האָב דיך ליב! גיב אַ האַנט, אָט אַזוי! מיר וועלן זיין פֿריינט! כ'האָב דיך נאָר וואָס באַלידיקט, מיאוס באַלידיקט, אַן אַנדערער וואָלט מיר די אויגן אונטערגעשלאָגן! אָבער דו קענסט דזשייקן, אמת?

סעם האָט זיך פאַרלוירן פֿון דזשייקס ווערטער, געוואָלט עפּעס ענטפֿערן, נאָר מער ווי אַ צוג מיט די אַקסלען האָט ער ניט געקאָן.

— איצט, ברודער — האָט דזשייק ווידער אָנגעהויבן—מוזטו גיין מיט מיר, מיר מוזן אָפּשוועקען אונזערע פֿייפֿלעך, טרינקען ברודערשאַפט, ווי דער שוואַב זאָגט: ניט געזאָרגט, סעם, איך צאָל!

זיי זיינען אַריין צו פּאָלאקן אין סאלון, זיך אַוועקגעזעצט ביים צאָל־באַנק, אָנגעשפּאַרט איין פוס אָן דעם מיט קופּערנע בלעך באַשלאָג־געגעם שטעקן, וואָס האָט זיך געצויגן דורך דער גאַנצער לענג פון דער צאָל־באַנק, און געבעטן צו גלעזער בראָנפן.

דער סאלון־קיפּער האָט אַוועקגעשטעלט אַ פלאַש בראָנפן מיט שמאָל־לע גלעזלעך און זיך געוועגדעט צו סעמען:

— דו ווייסט, סעם, כ'האַלט דאָך ביים קויפֿן מיסעס ריטשס „סטאָר"?

— אבי ניט די מיסעס — האָט סעם זיך צעלאַכט און אויסגע־טרונקען אַ גלעזל בראָנפן — „נא העט", מיסטער פּאָלאַק, קויפט דעם „סטאָר", און מיר אַ „רייז" איז דאָך אָפּגערעדט, הא?

III

אַרויסקומענדיק פֿון וועלדל האָט סעם באַמערקט, ווי אַ מענטש וואַרפט זיך אויף אים. און איידער ער האָט צייט געהאַט זיך אַרומ=צוקוקן האָט ער דערהערט: „העגדס אָפּ!“ און דערפֿילט, ווי אַ פּאָר הענט נעמען אים פֿעסט אַרום.

סעם איז עטוואָס צעטומלט געוואָרן, אינסטינקטיוו דערפֿילט, אַז דאָס מוז זיין אַלעק און זיך אַ ווילדן ריס געטאָן. פֿאַר אים איז געשטאַ=נען דזשייק אין אַ פּאָר אויסגעדריוולטע הויזן, פֿון וועלכע עס האָט זיך געדאַכט, ער איז שוין לאַנג אויסגעוואקסן, זיך געהאַלטן פֿאַר די זייטן און געלאַכט.

— גיי צו אַלדע וויסטע יאָר, דו פאַרפֿוילטער העכט! — האָט סעם אַן אויפגערעגטער געזאָגט, נאָר זעענדיק דזשייקן אין זיינע געקעס=טלטע מייטקעס, מיטן אָפּענעם האָריקן לייב, האָט ער זיך ניט געקאָנט איינהאַלטן און זיך צעשמייכלט. ער האָט דזשייקן גוטמוטיק אַרומגענומען, אים געזונטן דרייען אין אַלע זייטן, באַטראַכטנדיק אים פון קאָפּ ביז פֿיס:

— אַ הילוכל גנב! האַ, האַ, האַ! — האָט זיך סעם האַרציק צעלאַכט.

— לאָז געמאַך, דו פֿאַרשטאָפּטער מח! — האָט דזשייק געענט=פערט עטוואָס אַ באַליידיקטער. ער האָט זיך אַרויסגעדרייט פֿון סעמס הענט און אַ וואַקלענדיקער זיך קוים דערהאַלטן אויף זיינע פֿיס.

— ביסט אַ נאַר — האָט סעם געשמייכלט — כ׳מאַך אַ שפּאַס און דו „בוב“ באַליידיקסט זיך.

אַז דזשייק האָט זיך געפילט בגלופֿין, האָט ער געהאַט אַ שווא=קייט צו רעדן מיט דער שפּראַך פֿון שעריאָנס און שעקספּירס העלדן.

— סילענסיום — האָט דזשייק אויסגעשריגן, אַריינגעשטעקט די הענט אין די הויזן=קעשענעס און זיך קוים געהאַלטן אויף די פֿיס —

זיינע מאַפּישע הענט, פּאַרקאַטשעט די ליפּן, געדריקט דושייקן די האַנט און פּאַלנדיק פון די פּיס, האָט ער אַ האַסטיקן טרונק אויס־געטאָן דעם ברענפן.

דער ניגער האָט פּאַר גרויס שמחה אַרויסגעכאַפּט אַ זילבער־נעם דאָלאַר, אַ ווארף געטאָן אויף דער צאָלבאַנק און באַשטעלט דריי שנאַפּסן מיט אַמאָל. דושייקס ריטערשע נאַטור האָט זיך גע־פילט באַלײדיקט, וואָס אַ ניגער איז אים מכבד, האָט ער זיך גע־כאַפּט פּאַר זיינע לײדיקע קעשענעס, געשטופט דעם ניגער דעם דאָלאַר צוריק און געשריען, אַז ער וועט צאָלן. דער ניגער האָט פּאַרגלאָצט זיינע עטוואָס מיט בלוט אָנגעגאָסענע אויגן, געגאַווערט, זיך געוואַקלט און געשריען, אַז ער מוז צאָלן, אַז כאָטש ער איז אַ ניגער האָט ער דאָך אַ סך געלט, אַז אפילו לינקאָלן, דער גרעס־טער מענטש, וואָס די וועלט האָט צאָמאָל געהאַט, האָט געטרונקען ברודערשאַפט מיט ניגערס, אַז — — — ביז ביידע האָבן זיך פּאַר גרויס לײבשאַפט אַרומגעכאַפּט, זיך געזומען קושן און סמאָטשקען מיט די ליפּן ווי מיט בייטשן.

סעם האָט זיי עטלעכע מאָל געוואָלט פּאַנאַנדערשיידן און יע־דעס מאָל האָבן זיי זיך אויף דאָס ניי געוואָרפן, ווי אַ פּאָר געלי־טע, אין די אָרעמס.

דער ניגער האָט זיך איבערגעבויגן צו דושייקס אויער, אים געקלאַפּט איבער דער פּלייצע און איינגערוימט אַ סוד, אַז אַלע האָבן געהערט.

— קום, ברודער, קום מיט מיר, האָב איך אַ ווייבל — דאָ האָט דער ניגער צוגעלייגט די שפּיץ פינגער צום מויל און אַ פּייף געטאָן — זי איז אַ גוט מיידל, זאָג איך דיר! „סטריקטלי“ כשר! כי, כי, כי! זי איז אַ מלאך, קום! דו ביסט מיין חבר, אַלץ באַ־לאַנגט צו דיר, אפילו מיין ווייב, ניט וואָר?

— וואָס, דיין ווייב איז אַ יִדישע? — האָט דושייק אויסגע־שאָסן מיט אַ האַלצערנעם געלעכטער.

— מיך אַרט ניט — האָט דער ניגער געגאַווערט — מענטשן זיינען מענטשן, ניט וואָר? באַ מיר איז אַלץ איינס: אַ ווייסער, אַ שוואַר־צער, אפילו אַ יִד — — — גאָט האָט אונז אַלע געמאַכט, ניט וואָר?

— ווי דען, ווי דען — האָט פאָלאק געשמייכלט און ווויליעריש אַ פרעג געטאָן — און אַז כ׳וועל קויפֿן אי די „מיסעס״, אי דעם „סטאָר״?

— איז נאָך בעסער! דעמאָלט, מיסטער פּאָלאַק, פֿאַרזיכער איך אייך, אַז איר וועט שוין קיין ביטער וואַסער ניט דאַרפֿן טרינקען — —

— האָ, האָ, האָ! — האָט דער אַלטער זיך צעלאַכט און געקלאַפּט סעמען אויף דער פּלייצע — „טהאטס ע׳ גוט וואָן!״ יאָ, „יעס סיר״. אָבער נאָך אַלע קונצן איז מיסעס ריטש אַ בריה, הא? ווי כ׳זע גלייכסטו אַפּנים דעם „ספרינג-טשיקען״, פּאָלין — האָט דער אַלטער סעמען אַ קיצל געטאָן און געזומען אָנגיסן אַ קעסעלע ביר.

כּונקט ווי בּאַ אמתע שכורים, בּאַ וועלכע דער בּלוּזער ריח פון בראָנפן איז געזונ, אַז אַלץ אַרום זאָל ווערן גרעסער און שענער — אַזוי האָט דזשייק נאָכן צווייטן שנאַפּס דערפילט, אַז ער וואַקסט העכער און העכער, אַז נאָך אַ רגע און זיין קאָפּ וועט דורכשלאָגן דעם סופיט. אַלץ האָט בּאַ אים אויסגעזען שענער, אַפילו דער צעגאָסענער שענקער מיט די וואַסערדיקע אויגן האָט בּאַ אים אויסגעזען ווי אַ נאָבעלער מאנדארין נאָר אָן אַ צאָפּ. ער האָט דערפילט ווי דער מח ווערט ריינער, צערבעט שנעלער און עס האָט בּאַ אים דורכגעבליצט, אַז סעם איז אַ פאַרשטעלטער ריטער פון עליזאַבעטס צייטן, פּאָרט אויף זיין צוגאָוט פערד לאַנד - איין, לאַנד - אויס און זוכט

„A Lady From a Far Country״

אין עק צאָלבאַנק איז געשטאַנען אַ ניגער מיט אַן אַראָפגעלאָזטער ליפּ ווי אַ שמאַטקע איבער אַ גלאָז ביר און געמאַכט אַ מינע ווי ער קלויבט זיך כאַפן אַ דרעמל.

דזשייק האָט אָנגעגאָסן אַ שנאַפּס און זיך געוועדעט צום ניגער:

— האַלאָ, דזשימי! נא, מאַך אַ שנעפּסל!

דער ניגער האָט אַ שמייכל געטאָן, צוגעגאַנגען אַ ניט זיכערער, ווי איינער וואָס רעכנט, אַז ווען ער וועט צוקומען, וועט מען אים אָנשטאָט בראָנפן ווייזן אַ פייג. ער האָט געזומען דאָס גלעזל אין

דזשיק האָט גאָרנישט געענטפערט. ער האָט זיך אויפגעזעצט, אויסגעשטעלט די קני ווי קראָקוועס, זיי אַרומגעגאַרטלט מיט די הענט, אָנגעשפּאַרט זיין מידן קאָפּ און זיך איינגעהערט.

— ווי לאָזט זיך אַ מענטש אַזוי אָפּ? — האָט סעם ווידער אָנגעהויבן.

— שאַראַפּ! — האָט דזשיק אים איבערגעריסן און האַסטיק אויסגעצויגן די פּיס — קוק, ווער ס׳רעדט! ס׳איז ניט דיין באָבעס דאגה! כ׳בין לחלוטין ניט אויפגעלייגט דיך הערן פּריידיקן, הערסט? איך מיש זיך פּיל אין דיינע פּריוואַט־אינטערעסן? דו מיינסט ס׳איז אַ סוד, אז דו שלעפּסט זיך אַרום מיט פּאָליז? פּונדעסטוועגן, מעגט איר ביידע ברעכן הענט און פיס, וועמען אַרט עס? פּאַר מיר איז זי געשטאָרבן! דו פאַרשטייסט? דו פאַרשטאָפּטער מח, דו! ווען דו וואָלסט געווּסט וואָס דאָ קומט פּאָר — האָט דזשיק געשריען און זיך געקלאַפּט מיט דער פויסט אין האַרצן — וואָלסטו קיין מאָראַל מיר ניט געפּריידיקט, דו גאָט פאַרדאַמטער, דו! דו האָסט רחמנות אויף מיר, באַווײַנסט מיך וואָס פון מיר איז געוואָרן און אַליין קריכסטו מיט דיינע האָלאָבליעס, פאַרדאַמטער „שיני״ אין דער זעלבער בלאָטע אַריין! האַ, ניט אמת? שפּיי אויס! דזשיקן וועסטו ניט נאַרן, ער האָט אַן אָדלער־אויג, ברודער! הע, דו יינגעלע, יינגעלע — האָט דזשיק גאליק געזאָגט און זיך צעווײַנט מיטן קאָפּ — כ׳זײַן און קוק ווי דאָס קדחת וואַרפט דיך, ווי דו ביסט נאָר וואָס פאַרפלאַמט געוואָרן ווי אַ נאַריש מיידל, ווען כ׳האָב פּאָליס נאָמען דערמאָנט. און שוין באַלד דריי שטונדן ווי דו שלעפּסט זיך נאָך מיר, ווי אַ הונט נאָך אַ צויג, און האָסט אַליין ניט דעם מוט, דו פייגלינג, דו, צו זאָגן וואָס דו ווילסט! איך אָבער וויים וואָס דו ווילסט! זיך אויסשמועסן וועגן פּאָליז, אמת? און דו וועסט ניט מיד ווערן צו רעדן וועגן איר אַגאַנצן טאָג, וועסט זיצן אין דרייען אַן איינגעקורטשעטער, מיט דער סליניע אין מויל און זיך איינהערן מיט לייב און לעבן צו יעדן וואָרט מיינס, אַזאַ טבע האָט שוין דער מענטש, און בשעת מעשה מסתמא קלערן, אַז אָט די פּאָלי וועט זיין דיינע! טאָ הער מיך אויס, מיין יינגעלע, הער וואָס דזשיק שכור זאָגט דיר: שלאָג

— און אין גאָט גלויבסטו? — האָט דושייק גלאַט אַזוי געפרעגט.

— אין גאָט — האָט דער ניגער איבערגעחזרט, אָנגעשפּארט בשעת מעשה זיין האַלז אָן דושייקס אַקסל, ווי אַ קו אויף דער צווייטער, און געמעקעט — צי איך גלויב אין גאָט? כ׳וויס ניט! דאַכט זיך, כ׳גלויב! ווי זאָגט אונזער גלח? אַז א„שאַפּ„ אָן אַ „פּארמאַן„ קאָן ניט זיין! דאָס איז אמת! אונזער גלח, דער גאָט פאַרדאַמטער, איז אַקלוגער בחור! ער זאָגט, אַז גאָט זעט מען ניט, אים פילט מען, אַלץ אַרום זאָגט עדות, אַז עס איז דאָ אַ גאָט. אַ גאָט, זאָגט ער, איז געגליכן צו אַ טכויר. אַטכויר זעט מען ניט, מען הערט ניט, מען פילט אים אָבער, כי, כי, כי! גאָט־פאַרדאַמטער, אונזער גלח איז קלוג, ניט וואָר?

דאָ האָט זיך דושייק אַזוי צעלאַכט, אַז ער האָט פון גרויס שמחה אָנגעכאַפּט דעם ניגער און מיט אים אַרויסגעשפּרייזט פון שענק. ער האָט אַ שפּרייז געטאָן פון אַלע דריי טרעפּלעך און זיך אַרויסגעקייקלט מיטן ניגער אויפן טראָטואַר.

פון דעם קלאַפּ האָט זיך דושייק אויסגעניכטערט. ער האָט פון פאַרדרוס אַ שפּרייז געטאָן, געלאָזט ליגן דעם ניגער און אַוועק מיט סעמען. עס איז געווען צען אַ זייגער. דער טערמאָמעטער חאָט געוויזן אין שאָטן 95 גראַד פארנהייט. הייסע כוואַליעס האָבן זיך געטראָגן אין דער לופט און עס האָט זיך געדאַכט, אַז מען שטייט צווישן גרויסע אויסגעהייצטע אויוונס און די פלאַמען באַקן און פרעגלען אָן רחמנות.

זיי זענען אַריין אין פּאַרק און זיך אויסגעצויגן הינטער אַ בוים, ספּאָרט האָט אייגנעקאָרטשעט זייער הינטערשטע לאַפּעס, אויסגעצויגן די פּאָדערשטע, עטוואָס פּאַרזשמורעט די אויגן, אַרויסגעשטעקט די צונג, אָנגעשטעלט דעם קאָפּ גלייך אַנטקעגן דער צע־פלאַמטער זון און געחלומט.

— נו, זאָג אַליין, דושייק — האָט סעם אָנגעהויבן נאָך אַ לאַנגן שטילשווייגן — זאָג אַליין, וואָס וועט זיין דער סוף? דער בראָנפן הרגעט דיך דאָך אַוועק! גלויב מיר, ווען כ׳האָב דיך גע־זען ליגן מיטן שמוציקן ניגער אויף דער ערד האָב איך חשק גע־האַט דיר אַ קאָפּע צו טאָן אין הינטן, יאו דעמעט!

מיט איר אַנדערש. דערווייל האָט זי מיך געזומען איבערלאָזן מיטן ווייבל אַליין, האָט אויף קאַטאָווטס איינמאל פאַרשלאָסן אונזער טיר און אַוועקגעגאַנגען. דו ווייסט דאָך אַ מאַן איז קיין חזיר, אַ ווייבל העגט זיך דיר אויפן האַלז, קושט דיך און אַליין ביסטו ניט פון האָלץ, נאָר וואָס זאָל איך דיר לאַנג ברייען — האָט מיר פאָלי אָפגעשפילט דערנאָך אַ נאַכט, געהאַלטן אין איין ווייַנען, זיך געריסן די האָר, מיר געשפּיגן אין פנים, געשריען, אַז כ׳בין פאַלש און אַזוי ווייטער. און אַז כ׳האָב מיך געזומען פאַרענטפערן האָט זי אויסגעשריען, אַז זי ווייס אַלץ, זי האָט דורכן לעכל פון דער טיר אַריינגעקוקט. נו, וואָס זאָגסטו דערויף?

דזשיק איז אַנטשוויגן געוואָרן, אָפּגעהוסט, אַ שפּיי געטאָן אויף צווויי איילן פון זיך, צוריק אָנגעשטעלט די קני, ווי קראקוועס, זיי אַרומגעגאַרטלט מיט די הענט, אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ און מיט אַמאָל דערהערט אַזעלכע טעמפּע קלעפּ, גלייך מען וואָלט מיט שוועדע האַמערס געקאָוועט בריקעס בלייַ. דער בלייַ איז זיך צע־לאָפּן אונטער די קלעפּ אין דינע קיילעכדיקע רעדער. די רעדער זיינען זיך צעוואקסן משונהדיק גרויס, איינגעשלונגען אייַנער דעם צווייטן, גפּייפּט, גערעוועט, זיך איינגעשניטן אין מח, אים מיט־געשלעפּט. ער איז געפלויגן העכער און העכער איבער די וואָלקנס, געפילט ווי די לופט ווערט שיטערער, פאַרכאַפּט דעם אָטעם, שטיקט און מיט אַמאָל האָט ער זיך צעוויגט, צע־לאָזט העגט און פיס, אַרויסגעלאָזט אַ קוויטש און באַץ פון אַ וואָלקן אַראָפּ! ער איז געפלויגן אַלץ שנעלער און שנעלער, זיך געטראָגן מוראדיק גיך, געווען זיכער, אַז באַלד, באַלד קומט דער טויט און אינסטינקטיוו דערפילט ווי אַלץ ציט זיך באַ אים ביז צום פלאַצן, גרייט זיך צום לעצטן ווידערשטאַנד. ווי אַ פאַרוווונ־דעטע חיה, האָט ער זיך געכאַפּט מיט די הענט, מיט די פיס, אפילו מיט די אויגן פאַר יעדע זאַך, וואָס ער האָט אָנגעטראָפן אויפן וועג — איז אַלץ אָבער צעפאַלן אונטער זיינע פינגער ווי איבערגעזונגטע שטרוי און ער איז נאָך שנעלער געפאַלן. און פון דערווייטנס האָבן זיך געטראָגן מחנות אינדיאַנער מיט אויפטרייס־לענדע קולות, זיך גריסן צו אים. דזשיק האָט פון שרעק אַ גע־

דיר פֿאָלין אַרויס פון קאָפּ, הערסט? דזשייק איז מער מענטש געוועזן פון דיר און זי האָט פון אים געמאַכט אַ פּאַיאַץ, רעכנסטו, אַז זי וועט מיט דיר חתונה האָבן? מכות! זי האָט אין זיך היניטיש בלוט, האָט זי אין זיך! אַזוינע פרויען האָבן ניט חתונה און טאָרן ניט חתונה האָבן, און אויב אפילו זי וועט מיט דיר חתונה האָבן וועט זי צומאָרגנס אַנטלויפן! און אַלעקן מיינסטו האָט זי ליב? ניקסי! זי האָט אים פיינט ווי דעם טויט און קריכט צו אים ווי אַ ציגאַנקע, אַזאַ פאַרשוין איז זי!

סעם איז געזעסן אַן ערנסטער, מיט אַ צעצעפּנט מויל, אַ פּאָזע, וואָס מאַכט תמיד גוטמוטיקע אויסזען נאַריש, און זיך איינגעהערט מיט לייב און לעבן צו דזשייקס רייד. דזשייק איז אים איצט נאָך מער געפעלן. און ווי אַלע גוטמוטיקע יונגען, וואָס זוכן זיך תמיד אָפּ אַ פריינט פאַר וועמען דאָס האַרץ אויסצוגיסן, האָט סעם אויך באַשלאָסן, אַז דזשייק איז דער פּאַסנדסטער און בא זיך אין האַרצן נאָך מער באַדויערט צו וואָס דער יונג שכורט.

אַז דזשייק איז אַנטשוויגן געוואָרן האָט סעם אים אַ קלאַפּ געטאָן איבער די קני.

— ווען ניט דער ביטערער טראָפן, דעמעט, וואָלסטו געקאָנט זיין אַ „לאָיער“!

— יאו בעט — האָט זיך דזשייק צעלאַכט — היינט ניט, אַלע גוטע בעל-מלאכות זענען שכורים.

דזשייק האָט אָפּגעהוסט, זיך צעשמייכלט און ווידער אָנגעהויבן:

— כ׳וועל דיר עפעס דערציילן וועגן פּאָלין וועסטו לאַכן. שפּילסט זיך מיט איר? הער אַ געשיכטע: פּאָלי האָט געהאַט אַ חברטע ניט פאַר דיינע צייטן, אַ יונגע, ניט קיין מיאוסע אלמנה. זי האָט געהאַלטן אַ „ביוטי פּאַרלאָר“ אויף ברָאַדוויי. דאָס ווייבל האָט מיך געלייכן און איך, פאַרשטייסטו מיך, האָב געהאַט מיינע צרות, איז זי מיר אפילו אין קאָפּ אַריין ניט געקראָכן. מיט אַמאָל נעמט פּאָלי מיט מיר איינטענען, אַז כ׳בין זייער אַ שלעכטער, כ׳באַגיי זיך מיט איר חברטאָרן צו גראָב, אַז עס איז אַרחמנות אויף איר און כ׳האָב איר געמוזט צוזאָגן, אַז כ׳וועל זיך באַגיין

— גיי שוין, גיי, ביסט דאָך ניט געזונט — האָט סעם אים געזומען בעטן — קום בעסער מיט מיר, כ׳וועל דיך אַהיימפֿירן:

— זיי קיין נאַר ניט — האָט דזשייק געזאָגט און זיך אומגעדרייט מיטן פּנים צום בוים — דער טייוול וועט מיך ניט נעמען! „גוט־בּאי!"

שריי געטאָן, געכאַפּט אַ שטרוי און זיי פֿאַרשטעלט דעם וועג. די אינ־
דיאַנער האָבן זיך אַ שטעל אָפּ געטאָן, צוריקגעפֿאָלן אויף מיילן און ווי
כאַרשטיינערט געוואָרן. די פּלוצלינגע שטילקייט האָט טעמפּ געקלונגען
אין דזשייקס אויערן און ער האָט דערהערט קולות:

— ציט אים פֿאַר דער נאָז, אָט אַזוי! עפּנט ס׳העמד גיכער!
וואַסער, וואַסער!

ער איז אויפֿגעקומען מיטן געדאַנק, אַז ער לעבט, אַז ער איז ניט
געשטאָרבן, און טיף אָפּגעזיפצט.

איבער אים איז געשטאַנען סעם און אים געצויגן פֿאַר דער נאז.
אַ פֿרוי האָט אים געעפּנט דאָס מויל און אַריינגעגאָסן וואַסער פֿון אַ
פּלעשל. אַ מאַן האָט געאַרבעט מיט דזשייקס הענט ווי מיט אייזנס פֿון אַ
פּאָמפּ...

— אַבי דערמינטערט! — האָט זיך געהערט פֿון אַלע זייטן.

וויבער מיט „קערידזשעס" און קערידזשעס זיינען זיך צונויפּ־
געקומען פון אַלע עקן פֿאַרק, געשפּרייזט אַזוי גיך ווי די שמאָלע קלייי־
דער האָבן נאָר erlaubt, געמאַכט רחמנות־פּנימער, געלאָזט טרערן און
אַז זיי זענען צוגעקומען און דערזען, אַז דער חלשער זיצט שוין און
שמייכלט, זענען זיי געבליבן מיט נעזער און געוויס אין האַרצן באַדוי־
ערט, וואָס זיי האָבן פֿאַרפעלט אַזאַ אַמוזירנדע זאַך.

דער עולם איז זיך צעגאַנגען.

— צו אַדעל יאָר — האָט דזשייק געשמייכלט — אַ נאַרישע
טבע צו חלשן.

— אַז דו ביסט אַליין שולדיק — האָט סעם אַן ערנסטער גע־
זאָגט — דאָס טרינקען לייגט דיך אין דער ערד אַריין!

— זיי קיין נאַר ניט — האָט דזשייק גוטמוטיק געענטפֿערט — דאָס
איז דאָך די אינציקע זאַך, וואָס איז געבליבן אין לעבן! און דערצו
האָט דאָך יעדער עפּעס, וואָס פֿאַרשפּורט אים! אָט האָסטו למשל אַ פּאָלי,
אַ צווייטער האָט עפּעס אַנדערש, נו, און אַזוי וויטער — — די גאַנצע
וועלט, ברודער, איז אַ סאַלון! דער אונטערשיד איז נאָר, וואָס
יעדער איינער האָט זיך זיין משקה, טהאט־אָל! און יעצט מיין
ליבער „באָי", פּאַק זיך, כ׳בין טויט מיד, כ׳וועל זיך אַביסל
צושפּאַרן.

חכמה און זיך געטראַכט, אַז זי וועט אים צאָלן ס׳חולאת מיטן ריפקוכן. זי האָט זיך אָנגעטאָן אַ יום־טובדיק קלייד, געלאָזט דעם קאָרסעט אין דער היים און אַוועק צו פאָלאַקן.

שפּעט אין דער נאַכט איז פאָלאַק געזעסן איינער אַליין, זיך געשפּיגן אין דער פויסט אַריין און געטראַכט, אַז עס האָט נאָך געקאָנט זיין ערגער. מיסעס ריטש אַהיימקומענדיק האָט געלאַכט אין די פויסטן, אַריינגעווארפן עטלעכע סענט אין דער תּלמוד־תּורה־פושקע, וואָס האָט געהאָנגען אויף דער וואַנט, און צעריסן דעם וועקסל.

פון דעמאָלט אָן האָט פאָלאַק אַ מינוט ניט געקאָנט לעבן אָן מיסעס ריטש, אַרומגעגאַנגען ניט ס׳ניט לעבעדיק, זי אָפּגעווארט יעדן פאַרטאָג און איר געהאָלפן עפענען דעם „סטאָר".

פאָלאַק האָט בעשלאָסן, אַז היינט מוז ער מאַכן אַ סוף און זיך אויפגעכאַפט נאָך פריער ווי תּמיד. ער איז פון היימלעכקייט וועגן דורך עטלעכע מאָל די שטוב און אַריינגעקוקט צי חוה שלאָפט.

חוה איז געווען אַ מויד פון אַ יאָר פופציק, מיט אַ שמים־פנימל, מיט אַ פאָר טעמפע, פייכטע אויגן. מען האָט זי זעלטן ווען געזען אויף דער גאַס און נאָך זעלטענער געהערט רעדן. זי איז תּמיד געזעסן אין שטוב, געדאַוונט און געזאָגט תּחינות. וואָס זי האָט געטאָן באַ פאָלאַקן האָט קיינער ניט געווּסט, פונקט ווי קיינער האָט ניט געווּסט ווער פאָלאַק איז. פאָלאַק אַליין האָט אויך פיל געהאַלטן פון שווייגן, כאָטש ער האָט געריידט אַ קימלן פון אַכט שפּראַך. אַז ער האָט זיך שוין יאָ אַמאָל צעריידט איז עס געווען פאַר פייער און פאַר וואַסער. האָט ער אָבער געהאַט אַ מעלה, אַז מען האָט אים ווייניק פאַרשטאַנען. דען ער פלעגט פאַרטוישן די יוצרות, איבערגיין פון איין שפּראַך אויף דער צווייטער. וואָס מענטשן האָבן יאָ אַרויסגענומען פון זיינע שמועסן איז, אַז חוה האָט אַמאָל געמוזט זיין זייער אַ שיינע, האָט מיט אים דורכגעווואַנדערט דריי פערטל וועלט און לעבט איצט באַ אים פון זכות־אבות, ווי באַ אַ פאַרמער אַן אַלטער הייזעריקער הונט. דעם לעצטן פאַרגלייך האָט ער תּמיד איבערגעחזרט וו אַפּנים גרויס הנאה געהאַט

IV

פּאָלאַק דער „סאַלון־קיפער" האָט אַ גאַנצע נאַכט ניט געקאָנט שלאָפן. ער האָט זיך געדרייט ווי אַן אַלטער בער פון איין זייט אויף דער צווייטער, געקרעכצט, אַז עס איז דערשטיקט צו ווערן. יעדע ווייל האָט ער זיך אַן איבערגעשראָקענער אויפגעכאַפּט, ווי אייגער וואָס האָט מורא צו פאַרשפּעטיקן אַ צוג, און זיך איינגעהערט. ער האָט צַרויסגענומען פון הינטערן קישן זיין טאַבאַקענע „ציבעלע", זיך אייגעקוקט און פאַרגעסנדיק גלייך ווי שפּעז עס איז, האָט ער זיך צוריקגעלייגט. ער האָט טאַקע ניט געקאָנט שלאָפן. עס האָט געשטיקט. די לופט איז געווען געזיכט און עס האָט זיך געדאַכט וואָס מען זאָל ניט אַרויסלאָזן פון דער האַנט וועט עס בלייבן הענגען. דאָס שטיקעניש אָבער איז נאָר געווען אַ בייזאַך. שוין באַלד צוויי וואָכן ווי פּאָלאַק איז ניט געשלאָפן. ער איז געווען פאַרליבט ווי אַ ייִנגל אין מיסעס ריטש. דעם אמת זאָגנדיק, האָט ער זיך שוין געשדכנט צו איר איבער אַ יאָר און פון שדוך וואָלט אפשר גאָר ניט געווארן, דען ביידע זענען געווען צו כיטרע אָפּצונאַרן אייגער דעם צווייטן. מיסעס ריטש האָט געווואָלט אַקליניקייט: ער זאָל אָפּשרייבן אַ העלפט פאַרמעגן און דורכטרייבן חוהן, עפּעס אַ פאַרדעכטיקע מויד, אַ האַלבע אידיאָטקע, פלומרשט אַן אייגענע, וואָס האָט געווויינט בּאַ אים. פּאָלאַק האָט פון דעם אַלעם ניט געוואָלט הערן, זיך געהאַלטן פאַר אַ גוואַלטיקן חכם און שפּייענדיק זיך אין פויסט אַריין, (אַזאַ טבע האָט ער געהאַט) האָט ער זיך געטראַכט, צו וואָס דאַרף ער דעם גאַנצן טאַראַראַם, אַז מיסעס ריטש וועט סיי־ווי־סיי אין זיינע הענט אַרייגפאַלן, גיצטאָן־גיצטאָן, און פּאָלאַק האָט אָפּגעקויפט דעם ערשטן „מאָרטגיידזש" אויף מיסעס ריטש „סטאָר". אַז עס איז געקומען די צייט צו צאָלן די ערשטע ראַטע איז מיסעס ריטש געוואָרן די

ער זאָל זיך דערבאַרעמען און בלייבן מיט איר. חוה זעענדיק, אַז איר רייד ווירקן אויף פּאָלאַקן, האָט זי אינסטינקטיוו געגומען צו אים שמייכלען און שיסן אויגן ווי אַ גאַסן-קאָקעטקע, דאָס אייגנצי-קע געווער, קעגן וועלכן קיין מאַנסביל און אפילו פּאָלאַק אַליין האָט אַמאָל ניט געקאָנט ווידערשטיין.

פּאָלאַק איז בשעת מעשה עטוואָס געירעט געוואָרן, זיך באַגעגנט מיט חוהס פּאַרשייטן שמייכל אויף איר אויסגעוויקטן, מיט זעקלעך אונטער די אויגן, פּנים, וואָס האָט זי נאָך מיאוסער געמאַכט, האָט ער זיך גלייך געפּאַסט און אַ געשריי געטאָן אויף איר ווי אויף אַ הונט, וואָס ווילן מיטלויפן מיטן בעל-הבית, וועל-כער טרייבט אים צוריק.

חוה איז גלייך אויפגעשטאַנען, אַנטשוויגן געוואָרן און זיך צוועקגעזעצט אויף איר שטענדיקן פּלאַץ. זי האָט געמאַכט מיט די ליפּן און פּאָלאַקן איז איינגעפאַלן, אַז זי שילט אים.

איצט וועט פּאָלאַק איז געשטאַנען נעבן איר בעט, האָט ער געפילט, אַז ער איז אומגערעכט קעגן חוהן און באַשלאָסן זי אויפ-צוווקן און געבן צו פּאַרשטיין, אַז כאָטש ער וועט חתונה האָבן וועט זי בא אים תמיד בלייבן. און ער האָט זי געזומען וועקן:

— חוה, שלאָפסט, חוה?

חוה האָט זיך אַ כאַפּ-אויף געטאָן, געעפנט אירע פייכטע, טעמפּע אויגן, געקוקט מיט איר נאַריש פּנים אויף פּאָלאַקן, און גאָרניט געזען. זי איז ביסלעכווייז געקומען צו זיך, ווי אייי-נער וואָס קומט אויף פון דער פּאָליגע, דערקענט פּאָלאַקן, וואָס האָט אויסגעזען אין די ווייסע גאַטקעס ווי אַ גרויסער, אַרומגעבונ-דענער זאַק מעל און געפרעגט:

— ווילסט עפּעס?

פּאָלאַק, אָנקוקנדיק חוהן, האָט חרטה געקראָגן, ער זאָל ויך פּאַר אַזאַ שטיק פלייש מיט אויגן פאַרענטפערן און געזאָגט:

— הייב דיך אויף, וועסט מיך אייניבן!

ער האָט זיך איינגעוויקלט אין אַ ליילעך און זיך אויסגעצויגן אויף דער סאַראַטענער קאַנאַפּע.

חוה איז אַריין מיט אַ שיסל קאַלטע וואַסער, געמאכט מיט

פון אים. און אַז די שרייפעלעך זענען באַ אים אַביסל צו לויז געוואָרן און די צונג האָט פאַרלוירן דעם גלייכגעוויכט, האָט ער זיך תּמיד אין דער צייט אַליין אַ כאַפּ געטאָן, אַרײַנגעהוסט אין דער פויסט אַריין און אַנטשוויגן געוואָרן. מענטשן מיט לאַנגע צינגער האָבן זיך אפילו געשושקעט, אַז חוה איז ניט בחנם אַזוי פרום — זי איז מסתּמא געווען פון די „הייליקע". נאָר וועמעס באָבעס דאגה איז עס? פאָלאַק איז אַן אָנשטענדיקער יונג, אַטאָ־לער שפּילט באַ אים קיין ראָלע ניט — האָט מען אים טאַקע אויסגעקליבן פאַרן פרעזידענט פון דער שול „אנשי ליץ".

מער וועגן פאָלאַקן מיט חוהן האָט קיינער ניט געווּסט.

חוה איז געווען די איינציקע אויף דער וועלט, וואָס האָט געווּסט פאָלאַקס אַלע סודות. זי איז אים באמת געטריי געווען, געהיט זיין געלט, ווי אַ הונט אַ ביין, און ער האָט זיך בשום אופן ניט געקאָנט פאַרשטעלן, ער זאָל זיך מיט איר ווען עס איז צעגיין. און כאָטש פאָלאַק האָט אויף אַפריער געווּסט, אַז חוה וועט אים קיינמאָל קיין עצה ניט געבן און אַלץ וואָס זי וייס וועגן אים, וועט בלייבן אַן אייביקער סוד, זי וועט זיצן מיט איר נאַרישן שמייכל אויף דעם האַלב־אידיאָטישן פּנים, שאָקלען מיט די ליפּן און תּמיד זיין איינשטימיק מיט אים, פונדעסטוועגן איז עס באַ אים געווען פשוט אַנויטוועגדיקייט מיט איר זיך וועגן אַלעם דורכ־צושמועסן און פילן בשעת מעשה אַן אינערלעכע, אומבאַשטימטע צופרידנהייט, וואָס זי ווערט אַלץ מער אידיאָטיש און זיין סוד שטאַרבט אָפּ מיט איר.

האָט אָבער אַמאָל פאַסירט אַזאַ מעשה, וואָס עס האָט זיך פאָ־לאַקן קיינמאָל ניט געחלומט. עס איז געשען אַנעס — דער אייזל האָט אָנגעהויבן רעדן.

גלייך ווי פאָלאַק האָט איר דערציילט, אַז ער גייט חתונה האָבן מיט מיסעס ריטש, האָט זי אויפגעהערט שמייכלען, צוגעדעקט דאָס פּנים מיט ביידע הענט און זיך צעווייגט אָן טרערן אַזוי אויסטערליש ווי אַ סאָווע. זי האָט זיך מיט אַמאָל אַ וואָרף געטאָן צו פאָלאַקס פיס, זיי אַרומגעכאַפּט מיט ביידע הענט, געזומען קושן זייַנע שיך, גערעדט און אים געבעטן ער זאָל ניט חתונה האָבן,

אים געזומען קאָכן, האָט ער זיך אַ דריי אַרויסגעטאָן פון אירע העמד און זיך פאַרמאָסטן חוהן אין האַרץ אַריין, אַז זי האָט זיך באַלד איבערגעדרייט.

ער איז אַרויס פון שטוב און געהערט הינטער זיך אַ ווילד געווײַן, אַ שוידערלעך רעוועז, אַז דאָס בלוט האָט אין אים געזומען פרירן...

פאָלאָק האָט געשפרייט אַזוי גיך, ווי זיינע דיקע פאָלקעס האָבן אים נאָר ערלויבט. ער האָט זיך געהאַלטן אין איין טאַפּן פאַרן בית, און פאַר זיינע אויגן האָט זיך איבערגעחזרט דאָס גאַנצע בילד מיט אַלע קלייניקייטן. ער האָט נאָך איצט געפילט ווי אַ נאַסע, ווילגאָטנע צונג גליטשט זיך איבער זיינע באַקן...

ברר...

עס האָט אים געווײַרפן ווי אין פיבער און ער האָט דערפילט, ווי עפעס אַ גליטשיקס קריכט איבער זיין געזיכט — אַ זשאַבע... — זי איז געווים משוגע געוואָרן — האָט ער אַ טראַכט געטאָן, און זיך אָפּגעשטעלט — אַז אַ משוגענער הונט בייסט שטאַרבט מען...

ער האָט געזען אַן אָנענעם „דראָג-סטאָר" און איז אַריין. פון לאַבאָראַטאָריום האָט אַרויסגעקוקט אַ פאַרשלאָפענער אפטייקער אין אַ לייבל מיט אַ האַלב איינגעמוליעטן פנים צום ראַזירן. דער אַפטייקער האָט אויף גיך אָפּגעווישט מיט אַ האַנטוך דעם זייף פון פנים, איבערגעלאָזט אַ פלאַסטער מולעכץ נעבן אויער, ווי די וויים-לעכצ שוים פון אַ יוך, אַרויפגעכאַפט אַ רעקל און איז אַריין. ער האָט פאָלאָק באַרוקט און איינגעשמירט דעם בית מיט יאָד.

פאָלאָק איז געגאַנגען און געשאָלטן. ער האָט באַשלאָסן באַלד צו מאַכן אַ סוף, נאָכגעבן מיסעס ריטש אַלץ וואָס זי ווייל, גיכער שטעלן אַ חופה און נאָך היינט אַוועקשיקן חוהן אין משוגעים-הויז.

ניט ווייט פון מיסעס ריטשס הויז איז אים סעם אַנטקעגן געקומען. ער האָט אַפילו חשק געהאַט אים אויסצומיידן, דאָך ניט ווילנדיק זיך אָפּגעשטעלט, און כאָטש ער האָט געווּסט, אַז סעם ווייס ווהין ער גייט יעדן פרימאָרגן,

די לֵיפן ווי אַ זשאַבע און געגומען אייגרייבן מיט אַ שוואם פֿאַלאקס לייב, אַז בלוט האָט שיער ניט געשפריצט.

פֿאַלאק איז געלעגן ווי גרויס ער איז געווען, האָט פֿאַררישן מיט די הענט דאָס לייַלעך, זיך געדרייט פון איין זייט אויף דער צווייטער און געקרעכצט מיט דער זעלבער הנאה, ווי וועו מען שטעקט אַרויס אויף אַ רגע אין אַ קאַלטן צימער אַ נאַקעטן פוס און מען כאַפט אים גלייך אַריין הינטער דער וואַרעמער פּערינע.

אַז חיה איז שוין אינגאַנצן פֿאַרטיק געווען, איז זי געבליבן שטיין בײַ דער קאַנאַפּע, נערוועז געגומען צופּן איר פֿאַרטוך און זיך צעווייניגט דורך די פֿאַרקוועטשטע ציין גלייך אַ ווינט וואָלט געוואַייעט.

— כ׳וועל פֿאַר דיר אַלץ טאָן, אַלץ, וועסט זען, פֿונקט ווי אַמאָ, אַבי גיי ניט צו איר.

פֿאַלאק א ז געווארן אַן אויפגעקאָכטער, זי אַ שטיפ געטאָן מיטן פוס פון זיך און זיך צעשריען:

— שאַראַפּ! קיין וואָרט ניט מער!

You hear? I am the boss herre. That's all!

(דו הערסט? איך בין דער בעל־הבית דאָ און פֿאַרטיק!)

און זיך געגומען אָנטאָן.

חוה האָט ניט געענטפערט, זי האָט געקוקט אויף דעם זעלבן פֿלאַק, ווו פֿאַלאק איז געשטאַנען, און געמאַכט מיט די לייפן.

אַז פֿאַלאק איז שוין געווען פֿאַרטיק און געוואָלט אַרויסגיין, האָט ער אַ טראַכט געטאָן צי זאָל ער איר עפּעס זאָגן צי ניט, נאָר איידער ער האָט צייט געהאַט צו באַשטימען, איז ער מיט אַמאָל אַ פֿאַל געטאָן אויף דער קאַנאַפּע. חוה האָט אים אַרומגעכאַפּט וואָס כּה נאָר, געשריען: „וועסט ניט גיין!" און ער האָט געפּילט ווי אַ פּייכטע צונג גלעט אים איבערן פּנים, איבער די אויגן, לעקט פונקט ווי אַ הונט...

באַלד האָט ער דערשפּירט אַ שטאַרקן ביס נעבן קאַרק. ער האָט זיך אַ ריס געטאָן, אַוועקגעשליידערט חוהן און אויפגעשפרונגען. וואַרעמע שלענגלעך האָבן זיך געגליטשט איבערן האַלז, בלוט איז געריננען פון ביס און אימה האָט אים אַרומגענומען.

חוה האָט זיך ווידער געוואָרפן אויף אים.

פֿאַלאק האָט דערפילט אַ שרעקלעכן עקל, דאָס בלוט האָט אין

אַהויז אָן אַבעל־הביתטע גייט אַלץ קאַפוט! כ׳דאַרף דען אייך דערציילן?

מיסעס ריטש האָט די מעשה הנאה געטאָן, נאָר זי האָט קאַלטבלוטיק געענטפערט:

— וואָס טויגן די רייד, מיסטער פאָלאַק, איר ווייסט דאָך אַז כ׳מוז פריער די טאָכטער חתונה מאַכן.

— וואָס מיר טאָכטער? — איז פאָלאַק בייז געוואָרן — ווער ווייס ווען אייער טאָכטער וועט חתונה האָבן? דאָס איז אַ געשיכטע אין דער לאַנגער באַנק אַריין! הערט זיך אײַן, איצט פועלט איר ביי מיר אַלץ, טאָ אויב איר ווילט — מאַכט קיין שהיות ניט...

מיסעס ריטש איז אַביסל ווייכער געוואָרן און זיך צעשמייכלט:

— גוטן, ווי גייט מען דאָס חתונה האָבן אין אַזעלכע היצן?

— האַ, האַ, האַ! — האָט זיך פאָלאַק צעכאכעט און געגומען שפייען אין דער פויסט אַריין — לאַנג לעבן זאָל זי!

דאָס פאָרל איז אַוועק צום סטאר.

האָט ער פֿונדעסטוועגן געהאַלטן פֿאַר נויטיק אים צו זאָגן אַ ליגן.

פּאָלאַק האָט לאַנג ניט געדאַרפט ווארטן אויף מיסעס ריטש. זי האָט זיך גלייך באַוויזן אויפן טרעפּל, מיט איר אויפגעקעמטן קאָפּ האָר ווי אַ דריי-גאָרנדיקע געביידע.

נאָכדעם ווי מיסעס ריטש האָט זיך געקריגט מיט סעמען און די קינדער האָבן אים געגעבן גערעכט, האָט זי די נכפה אויפגעגעסן. זי האָט זיך אַרומגעקוקט, געזוכט פּאָלאַקן און אויך געטראַכט צו מאַכן נאָך היינט אַסוף, נאָר באַמערקנדיק אים האָט זי אינסטינקטיוו דערפילט, אַז זי איז די פרוי, זיך געמאַכט פלא ידע, ווי זי זעט אים ניט, און געזומען שפריצן מיט אַזאַ פוילקייט אין די רונדע אַקסלען אין „סטאָר" אַריין.

— גוט מאָרגינג, מיסעס ריטש!

מיסעס ריטש האָט פלומרשט אַן איבערראַשטע זיך אַ דריי אויס געטאָן, געמאַכט אַ מינע גלייך זי וואָלט פּאָלאַקן מער ניט ערוואַרטעט דאָ צו טרעפן און זיך אָנגעהויבן:

— נו, זאָגט אַליין, מיסטער פּאָלאַק, איר האָט דאָך מיר צוגעזאָגט ניט צו וואַרטן דאָ פאַרטאָג? אויף מיין וואָרט, ווי איר מאַכט מיר אַ מיאוסן שם! כ'דאַרף ניט מער ווי אַריינצופאַלן אין אונזערע שכנימס מיילער!

— הערט, מיסעס ריטש — האָט פּאָלאַק אויסגעשאָסן — כ'רעד מיט אייך „פליין, אפּען-דאון". כ'בין גרייט אייך אַלץ נאָכצוגעבן. דעם אמת זאָגנדיק, איז עס פאַר מיר אַ באַליידיקונג כ'זאָל אייך עפּעס פארשרייבן. וואָס הייסט? אַז איר האָט מיט מיר חתונה איז אַלץ אייערס, איר קומט אַריין אויף אַלעם גרייטן. נאָר גאָר ניט, אַז די וועלט איז היינט קליגער און איר שפּאַרט זיך איין פארשרייב איך אייך העלפּט. וועגן דער מויד וואָלט אויך בעסער געווען זי זאָל זיין מיט אונז, איר לעפּל געקעכט וועט זי זיך תּמיד פאַרדינען, נאָר גאָר ניט... אַז איר וועט זיך שטאַרק איינשפּאַרן וועל איך זי ערגעץ אָנדינגען... וואָס האָב איך קיין ליגן ניט געוואָלט זאָגן, יעס, כ'מיין די חתונה זאָל מען אָפּשטעלן וואָס גיכער, דען גלויבט מיר, ס'איז מיר שוין דערעסן דאָס לעבן:

באַקן, ווי די קאָרע פון גוט אויסגעבאַקן געבייטלט ברויט, איז אַריין. די פרוי האָט געטראָגן אַ קאָשיקל.

— זע נאָר, זע, אַ גאַנצע וואָך ווי כ׳וואַרט אויף איר, אסור צי מען קוקט אַזוי אויס משיחן — האָט מיסעס ריטש כלומרשט אַ ברוגזע געזאָגט, איז צו דער שוועסטער און זיך מיט איר גענומען קושן — כ׳האָב שוין היינט ווידער אַוועקגעשיקט דיר אַ קאַרטל, מען האָט טענות צו פרעמדע, נו, און דאָ איז אַ לייבלעכע שוועסטער קומט זי איינמאָל, וועמען ס׳איז דריי טאָג ראש-חודש! אסור ניט שיין, לאה! נו, מילא, די שוועסטער האָט דיר פילייכט שלעכטס געטאָן, כ׳ווייס, היינטיקע צייטן! נאָר ווי קומט מען ניט צו אַ טאַטן?

— ווי דאָס רעדט, ווי דאָס מאָלט — אין פאַלי אַריין אין דערמיט — לאָז די מומע אָפּאָטעמען!

— כ׳וועל מיר אַ מעשה אָנטאָן! — האָט זיך מיסעס ריטש צעשריען — די שטרויענע „לייד״ שטייט נאָך, און איך האָב געמיינט, אַז זי איז שוין לאַנג אַוועקגעגאַנגען! לאָמיך שוין דיינע פטור ווערן! הערי האָט נאָכנישט איבערגעביסן! גיי שוין, גיי!

— נאָר ניט געשריען, מא — האָט פאַלי געענטפערט מיט אַ שמייכל — דו ווייסט דאָך, אַז איך שרעק זיך ווייניק! כ׳וועל פאַרטיק ווערן וועל איך גיין! דו האלסט זיך היינט אין איין בייזערן, הפנים אויף דער לינקער זייט אויפגעשטאַנען!

— נו, נו, פטור, נים געקריגט זיך! — האָט זיך די מומע לאה אַריינגעמישט, זיך דערמאָנט, אַז זי האַלט נאָך דאָס קאָשיקל אין דער האַנט און עס אַוועקגעשטעלט.

— אַז די זייט, מיין טאָכטער, וואָלטן דיר אַזוי ווי געטאָן, ווי זיי טוען מיר ווי, וואָלסטו אַזוי פיל ניט געוועדט — האָט מיסעס ריטש געזאָגט, אַרייַנגעלייגט די טוטלעך מיטן געלט אין קלייד, עס עטוואָס אויפגעהויבן און געזומען שפרייזן מיט די זאָקן איבער די שיך אין אַצווייטן צימער — אַרבעט פאַר זיי, ווער אויסגעריסן, און דאָס גיט דיר צומאָלט קיין גוט וואָרט ניט!

— כ׳וואָלט איר ניט געענטפערט — האָט לאה געזאָגט צו

V

מיטאָג־צייט איז מיסעס ריטש אַהיימגעקומען פון סטאָר אַ הונגעריקע און בייזע. זי האָט אויסגעשאָטן אויפן טיש צווישן זעקלעך מיט פּענעס, זיי געגומען ציילן און אויסגעוויקלט טוטלעך צו האַלבע דאָלאַר אין יעדן.

אַרטור, אַן אויסגעשמירטער, מיט אַ צושוויבערט קעפּל האָר, איז פון ערגעץ־וווּ אַרויס אין זיין נאַכטיקן שלאָף־העמד בײַ איבער די פּיאַ־נאָס. ער איז צו צו דער מאַמען, מיט איין פּיסל געגומען קראַצן דאָס צווייטע און געגומען וויינען אָן טרערן:

— מאַ־אַ אַ פּעני! מאַ־אַ!

מיסעס ריטש האָט אים אַ וואָרף געטאָן אַ סענט:

נאַ, וועך דערוואָרגן!

אַרטור האָט אויפגעהויבן דעם סענט, אים אַריינגעלייגט אין מויל און איז אַרויס פון שטוב.

— געגוג זיך צו פּוצן, געגוג! — האָט זיך מיסעס ריטש געוווּנדערט צו פּאָלין, וואָס איז געשטאַנען אין שפּיגל און זיך גע־קעמט די האָר — גיי שוין אין סטאָר אַריין, גיכער! און שיק הערין אַהיים, הערסט? ער האָט נאָך הייַנט ניט איבערגעבּיסן!

— כ׳גיי שוין, כ׳גיי — האָט פּאָלי געענטפערט און זיך גע־נומען פּאָלירן די נעגל.

— און וווּ איז סעם? נאָך ניטאָ? — האָט מיסעס ריטש ווי צו זיך געוווּנדערט — שוין מסתּמא ברוגז, האָנאָרוֹוט מענטשן! זאָז פּאַרשרפּעט זאָלן זיי וועלן! סאָקערס! לייִדיק־גייערס! אַרבעט פּאַר זיי, וועך פּאַרשווּאַרצט און אַלץ פּאַרן טייוול!

עס האָט זיך געהערט אַ קלאַפּ אין טיר.

— קאַם אין!

אַ פּרוי פון אַיאָר פופציק אין אַ שייטל, מיט ברוינע, פּולע

לאה האָט דערזען, צעשפּילעט די בלוזקע, אַרויסגעשלעפּט אַ פּעקל מיט בראָנשווייגער-צעטלעך און געלאָזט לינגן צווישן אויפן טיש. זי האָט פאַרזוכט דעם וויסניאַק, זיך געלויבט, געזאָגט „צום געזונט" און פאַרביסן מיס אַ שטיקל לעקעך.

— אַמאָל פלעג איך כאָטש געווינען אַ סטאָווקע — האָט מיסעס ריטש כלומרשט געשמייכלט, און אין האַרצן זיך געטראַכט: „ביזנעס! כ'וועל באַלד בלוטן מיט אַ פּאָר טאָלער!" — און היינט? הפנים קיין מזל ניטאָ! און מיטן גלט, לאהשי, וועסטו מוזן וואַרטן ביז די צווייטע וואָך.

— ווער מאָנט דיך גלט, ווער? — האָט לאה זי איבערגעהאַקט, — וועסט געבן די דריטע וועט אויך קיין מאָליער ניט זיין, פּטור אַ דאגה האָב איך! הא, וואָס האָב איך קיין לינגן ניט געוואָלט זאָגן, יעס, וואָס הערט זיך מיט פּאָלין? ס'האָלט טאַקע ביי אַ דרך? הא? איז דאָך טאַקע אמת, אַז כ'בין אַ האַלבער נאַר — האָט זיך לאה האַלב פאַרשטיקט צעלאַכט — גלייך ווי כ'האָב נאָר דערהאַלטן דיין קאַרטל, זאָג איך צו בינמען, אַז דאָס וויל סטו זיך שואַל-עצה זיין מסתמא וועגן פּאָלין. טאָ הער מיך אויס, סיידי, קיינע שהיות געמאַכט! תנאים געשריבן און גלייך אַ חופה! אַבי פּטור! מיט פייער, שוועסטערשי, שפּילט מען זיך ניט! אַזעלכע מעשיות, ס'זאָל ניט געבראַכט ווערן איבערן מויל, טרעפן זיך ביי לייטן!

— אַז אָך און ווי — האָט מיסעס ריטש אָפּגעזיפצט און זיך אַוועקגעזעצט נעבן דער שוועסטער — אַז כ'בין עלנט ווי אַ שטיין, ניטאָ מיט ווצמען קיין וואָרט אויסצורעדן, און אַרויסרייסן זיך פון שטוב איף אַ מינוט קאָן איך אויך ניט! וואָס, זיך אויסטענהן מיט פּאָלין צי מיט הערריך? גיי שוין, גיי, אַז דאָס איז גאָר קיין קינדער ניט! שפּילט זיך מיט אַמעריקאַנער קינדער! כ'האָב ביי זיי פונקט אַזאַ פּנים ווי די הון, וואָס זיצט אויס היינט דעלעך. די הינדעלעך שווימען אַוועק און איך בלייב בייַם קוואָקען! כ'ווייס, ביי לייטן, אַז מען האָט אַן אַלטן טאַטע איז עס אַ שיינדל! אַלץ דער טאַטע, אוך דאָך? דו ווייסט דען נישט אַליין? ס'איז דאָך אַ טאַטע, מען טאָר ניט רעדן. נאָר גלויב מיר, עס איז ניטאָ

פֿאָלין מיט אַזאַ מינע, ווי איינע זאָגט: „כ׳ווייס דען ניט, אַז דו ביסט געראַטן? נאָר גאָר ניט! אַז גאָט שטראָפט מיט אַשלעכטע מאַמע, קאָן מען זיך עפּעס העלפֿן?"

— ווער האָט מיט איר געשפּילט, ווער? אַז זי איז משוגע — האָט פֿאָלי׳ס געזאָגט אויף דער מאַמען, זיך געזעגנט מיט דער מומען, געזאָגט „גוד-בּאַי" איר אַלטן פֿאַפֿוגאי און איז אַרויס.

מיסעס ריטש איז אַריין און זיך געוועגדעט צו דער שוועסטער:

— ביסט דאָך אודאי הונגעריק, לאה, זאָג, וואָס זאָל איך דיר מאַכן צו עסן?

— פֿאַרע זיך ליבערשט ניט, סיידי, כ׳האָב אויף מיין וואָרט נאָר וואָס געגעסן — האָט לאה געענטפֿערט, אַרויסגענומען בשעת-מעשה אַ האָר-נאָדל און זיך גענומען קראַצן דעם קאָפּ — און אויב דוווילסט ניט כ׳זאָל אַנטלויפן, טאָ זעץ דיך אַוועק!

— נו, מילא, מסתמא האָב איך זיך בעסער ניט פֿאַרדינט — האָט מיסעס ריטש זיך געקלאָגט און געפּילט, אז אין דער שוועסטערס געגנווארט איז זי ניט מער די כוואַטסקע מיסעס ריטש, דער שמד-קאָפּ, ווי שכנים פלעגן זי רופן, נאָר אַ זינדיקע אשה, און זי האָט גערן אָפּגעקלאָגט זיך פֿאַר דער שוועסטער — ווילסט ניט, דאַרף מען ניט! נאָר גלויב מיר, אַז כ׳וועל קומען צו דיר וועל איך אויך ניט עסן! כ׳האַלט טאַקע אָפּן שבת דעם „סטאָר" נאָר גאָט איז אַן עדות, אַז ביי מיר איז כשרער ווי ביי אַנדערע פרומע יידן!

— פּטור, פּטור — האָט זיך לאה געקרומט — פון יעדער נאַרישקייט מאַכסטו אַ גאַנצן וועזן, נו, דאַרף מען צו דיר קומען?! ב׳סט בייז, דו ווייסט דאָך, אַז ביי אַ היימישע פרנסה קאָן מען פון שטוב ניט אַרויסגיין!

— נו, און אַביסל וויסניאַק וועסטו טרינקען, האַ? — האָט מיסעס ריטש אַלץ אין איינעם געמונטערט די שוועסטער — היימישער וויסניאַק, אַ מעדן, זאָג איך דיר!

זי האָט אַראָפּגענומען פון פֿאָליצע אַ פּלאַש, אויסגעווישט מיטן גראָבן פינגער אַ גלעזל און איינגעגאָסן יצחק גאָלדבערגס וויסניאַק,

— מיין עצה איז — חאָט די שוועסטער זי איבערגעריסן — וואָס גיכער איר פֿאַרדעקן דעם קאָפּ, הערסט?

- אין אַמעריקע פֿאַרדעקט מען קיין קעפּ ניט! — האָט זיך מיסעס ריטש צעלאַכט — און מ׳שטיינט געזאָגט, וואָס פֿאַר אַ גליק ס׳וועט זי דאָ באַטרעפֿן, ווען זי וועט חתונה האָבן מיט אַזאַ יִדישן איטאַליענער ווי סעם?

— נו, פּטור! — האָט זיך לאה אַ קוועטש געטאָן — העלף דיר בעסער! פּאָלאָג מיך און מאַך קיין שהיות! ס׳גיפּעלט דיר סעמס יחוס ניט? ער איז אַ ליטוואַק? זאָלן מיר טאַקע אַזוי באַגליקט ווערן ווי ס׳זענען דאָ ליטוואַקעס אָרנטלעכע, כשרע יִדן, וואָס זייערס אַ נאָגל איז ביי מיר חשובער ווי פּיל פון אונזערע לאַנדסלייט! האָסט געהערט? וואָס מיר יחוס? אין אַמעריקע איז דער אַ יחסן, וואָס האָט אַ טאָלער אין פּאַקעט! און ווי זאָגט מען עפּעס, שוועסטעריש, אַז מען האָט קינדער אין די ווינגן לאָזט מען לייטן צופֿרידן!

— אַלץ הייסט אַ יחוס — האָט מיסעס ריטש געשמייכלט — דאָס זענען גאָלע רבנים, פון הקדש ביז דער מקוה! איין פּעטער איז אַ „דעטעקטיוו", אַ צווייטער זיצט אין שער-הרחמים, שוין ס׳דריטע יאָר, און גלויבּ מיר, אסור פֿאַר תּהילים-זאָגן! נאָר גאָר ניט! וויפֿסט סעמען? אָלל-ריים, לאָז זיין סעם, כאָטש אָך און ווי, וואָס פֿאַר אַ פֿאַרדינער ער איז, אַבי ניט דעם גוי, און כ׳מיין אַז אין בין שוין מיט איר אויפֿן דרך, איז אין מיטן, מיר ניט, דיר ניט, פּאַלט זי אַריין ווי אַ יון אין דער סוכה, צעכעכ״ט זיך און פרעגט מיך צי כ׳וועל ניט זיין „דזשעלאס", נו, וואָס זאָגסטו דערויף? ביסט עפּעס אַ מבין אויף אַזאַ מויד? וועלן אַ זייטיקער שטייט דערביי, וואָלט ער געטראַכט מי יודע וואָס? וואָס פֿאַרש געשעפּטן איך פיר מיטן יונג? נאָר וואָס זאָל איך דיר לאַנג בריען, עס האָבן איר שוין קיין צרות ניט געפּעלט! כ׳האָב אויסגעבייטלט צו איר קאָפּ, צו איר לייב און לעבן, און ס׳האָט פּיל ניט געפּעלט, כ׳זאָל איר צעפּראַסקען דעם פרעסער! נאָר גאָר ניט, כ׳בין דאָך פֿאַרט אַ מאַמע! און ווי זאָגט מען: בלוט איז קיין וואַסער, האָט מיר טאַקע דאָס הארץ געבלוטיקט...

מיט וועמען צום טיש צו גיין! און אַזוי וועלט מען פֿאַרגעסן, מען שלאָפט קיין נעכט ניט! מיינסט, כ׳וויס ניט? מיר לעבן דאָך ערגער ווי בהמות! ניטאָ קיין שבת, קיין יום-טוב, כ׳האָב אַזוי געוואַרפט האָבן די „פֿייפֿער-ביזנעס", ווי אַ לאָך אין אָפּ! און אויב כ׳וועל, אם ירצה השם, פון די שיינע ביזנעס פּטור ווערן, וועל איך ניט איין פּונט לייכט געבן אין שול אַריין! נאָר דער ייל, שוועסטער, זיי מיך נישט מקנא! פון אַלע זייטן צרות! אייגענע צרות, צרות פון דער שיינער טאָכטער, מיט איין וואָרט, ס׳טויג ניט!

— אַז דו ביסט אַליין שולדיק — האָט די שוועסטער זי איבערגעהאַקט — פון יעדער נאַרישקייט מאַכסטו אַ וועזן! מען ברויך ניט מער וויפֿל איך בין אויסגעשטאַנען, אויף קיין שום יידן געדאַכט, און פונדעסטוועגן איז נאָך דאָ כּח צו לאַכן אויך! זיך גיין צולאָזן צום האַרצן? איז דאָך אויס וועלט!

— וואָס ווייסטו, וואָס — האָט מיסעס ריטש יוז זיך ניט צו-געהערט צו דער שוועסטער — גיי צעריים זיך איבער דער טאָכ-טער, פּטר אָפּ די פּאָר יאָר, זיך אַ וויסטע אלמנה און אַלץ צוליב וועם? וואָס, כ׳בין עפּעס אַן אַלטע יידענע צי אַ פֿאַרזעענישׂ? מענטשן רייסן דאָך מיר די אויגן אויס, ס׳טייטש, וואָס וועלן איך אויסזיצן? דו ווייסט דאָך מיין וויליאַג ביי חיים פֿיאַניצע, און אַז גאָט האָט מיך אויסגעהערט און אים צוגענומען פֿאַר דער צייט, טאָ ווי לאַנג איז דער שיער? און אַלץ צוליב דער מויד! און דאָס גיט דיר צומאָלט קיין גוט וואָרט ניט! ביי אַן אַנדער מא-מע וואָלט אַזאַ מויד אָפּגעשפּילט אַזעלכע לייטישע געלעכטערס? זיך אַרומגעשלעפּט מיט אַן איטאַליענער? און היינט געפּעלט איר גאָר סעם? אָ אָך און ווי! גלויב מיר לאה, מיר זאָל דאָ האָר אויסוואַקסן — מיסעס ריטש האָט אָנגעווינען אויף איר דלאָן פון דער האַנט — אויב די „ליובע" וועט האַלטן לענגער פון אסתר-תענית ביז פורים! דו שפּילסט זיך מיט איר? אַז דאָס איז אינגאַנצן חיימקע מיט די ביינער! ער איז דען גצוואונגען בעסער? מען טאָר דאָך ניט זינדיקן, ער איז דאָך שוין טויט, נאָר דאָס האָט אין זיך געהאַט היגטיש בלוט! און פּאָלי איז פונקט דער טאַטע מיט דן פּאָדקאָווסע, ווי אַ טראָפּן וואַסער! ציט בחנם ניט זי צום „תלוי".

מיסעס ריטש האָט אָפּגעשטעלט די שוועסטער נעבן הויז, זי אָנגענומען פּאַר אַ קנעפּל פון דער בלוזקע און געשטאַמלט:

— דו ווייסט דאָך, כ׳מיין, וועסט ניט טרעפן צו וואָס כ׳האָב דיך גערופן.

— נו, לאָמיר טאַקע הערן — האָט לאה אַ נייגעריקע געזאָגט.

— מען האַקט דאָך מיר פשוט די טירן אָפּ!

— אַז כ׳וויס ניט וואָס דו זאָגסט — האָט לאה זיך צעשמייכלט.

— דו פאַרשטייסט, כ׳מיין — האָט מיסעס ריטש וויידער געשטאַמלט — כ׳האָב ניט געוואָלט רעדן הערי זאָל הערן, בקיצור, דו ווייסט דאָך מיין מערכה! ווי לאַנג איז דער שיער?

— כ׳וויס נאָך דערווייל גאָרנישט — האָט לאה זיך צעלאַכט.

— כ׳רעד דאַכט זיך פאַרשטענדלעך — האָט זיך מיסעס ריטש פאַרלוירן — בקיצור, וואָס מיר שיסעלעך, דעקעלעך, כ׳וועל דיר פּותר חלום זיין, כ׳האַלט ביי אַ שידוך!

— אַזוי הערט מען קלאָרע דבורים! — האָט לאה געלאַכט.

מיסעס ריטש איז געוואָרן לעבעדיקער, זיך צוגעגעבן קוראַזש און אַריין אין דער ראָלע פון אַ כלה-מיידל, וועמען זי דערציילט איר חברטעס וואָס פאַר אַ גליק עס שטייט איר פאָר, אין ס׳אַראַשמאַלץ-גרוב זי פאַלט אַריין, מיט איין וואָרט, ווי גליקלעך זי איז! און כלה-מיידלעך מוזן דאָך זיין גליקלעך, אַז ניט וואָלטן העלפט געבליבן פאַרזעסן.

— יעס, וואָס וועל איך לאַנג בריען — האָט מיסעס ריטש געטענהט, געבלישטשעט מיט די אויגן און זיך אַליין מער פאַרגעסן— דער מאַן לאָזט מיך פשוט ניט לעבן. האַלט אין איין שיקן צו מיר שדכנים, קומט אַליין, און אין אמתן וועל איך דיר זאָגן, אַז ער אַליין געפעלט מיר אויך, ניט פון די פריצאַקעס! אַ באַזעסענער מענטש, אַן עושר, האָט עטלעכע הייזער, אויפן „קאָרנער" אַ סאַלון און דערצו איז עס אַ מאַן, ס׳איז דאָ עפעס אָנצוקוקן, מיט וועמען צום טיש צוגיין! און דער עיקר, שוועסטערשי — און זי

העררי איז אַריין, עפּעס אַ ברום געטאָן צו דער מומען אין דעם שייטל, און מיט אַ האַלב־ווייַנענדיק קול האָט ער אַ געשריי געטאָן:

— כ׳שטאַרב עסן!

אַז לאה איז אַריבערגעקומען נאָך אמעריקע האָט נאָך איר זיידע ר׳ לייזער געלעבט, נאָך וועמען, איין גאָט ווייס פאַר וואָס, מען האָט דעם אייניקל געפרופן הערערי, פונדעסטוועגן האָט הערערי זי געהאַלטן פאַר אַ „גרינהאָרן" און, כּמעט ווי אַלע אַמעריקאַנער קינדער, געווען אַ קנאַפּער מחותן מיט דעם גרינער מומען.

— מאַך אים טאַקע עפּעס צו עסן, סיידי — האָט זיך לאה אַריינגעמישט — ס׳הונגערט דאָך אים!

מיסעס ריטש האָט זיך ניט אויפגעהויבן פון בענקל, אויסגעדרייט איר קאָפּ צו הערערין און אים געזומען אויספרעגן.

— וואָס ווילסטו עסן, וואָס? אפשר אַ גוט שטיקל הערינג מיט בוימל? „קרים" מיט „פיקלס?" זאָג!

— אַז זי האָט זיך אַוועקגעזעצט, האָט זי זיך — האָט הערערי ווייַנענדיק אַ געשריי געטאָן — פרעג ניט, גיב! ס׳האַרץ גייט דאָך מיר אויס!

— ער איז קראַנק זיך אַליין צו נעמען! — האָט מיסעס ריטש געזאָגט, און זיך אויפגעהויבן.

— פּטור, פּטור — האָט זיך לאה געקוועטשט, און זיך אויפגעשטעלט — אַז פון אַלץ מאַכסטו אַ וועזן! יעס, כ׳וועל זיך אַהיימפּעקלען!

— וואָס אייַלסטו, וואָס? זיץ נאָך! — האָט מיסעס ריטש געבעטן ביי דער שוועסטער, און דערלאַנגט הערערין אַ שיסל סמעטענע מיט אוגערקעס.

— ניין, כ׳מוז גיין, סיידישן, מיין אַלטער וועט ניט וויסן וווּ כ׳בין אַהינגעקומען! נו בלייב מיר געזונט!

— אַז דו אייַלסט זיך יאָ, טאָ וואַרט זשע אויס, כ׳וועל דיך באַגלייטן צו דער „קאַר".

לאה האָט זיך צוריקגעכאַפּט דאָס שייטל, געזאָגט הערערין „גוד־באַי" און אַרויס מיט דער שוועסטער.

שיער וואָס דער „באָי" צעפראַצעוועט, דאָס קומט שוין באַצייטנס אָפּ חבוט-הקבר! כ'וועל אם ירצה השם פון די „ביזנעס" אויך פּטור ווערן. שוין קירצער וויי ווייטער.

זי האָט אַרויסגענומען פון אייז-שענקל אַ ביפשטיק, אים אַרויפגעלייגט אויף אַ דראָטענע שאַטקע, אָנגעצונדן דעם גאַז-אויוון און געזומען בראָטן דאָס פלייש. אַ הונגעריקע און אַ מידע האָט זי זיך אַוועקגעזעצט נעבן גאַז-אויוון, געקוקט ווי דאָס מיט בלוט-פאַרגאָסענע פלייש בלעזלט זיך און געהאַלטן אין איין שעלטן אוז רעדן צו זיך.

איצט אַז מיסעס ריטש איז געזעסן איינע אַליין אין שטוב און זיך ניט געדאַרפט פאַר קיינעם אויספיינען, האָט זי געפילט, אַז כמעט אַלץ, וואָס זי האָט דערציילט דער שוועסטער, איז געווען אַ ליגן. אַז דאָס נאַרט זי זיך אַליין אָפּ! דער געשוואָלענער „סאַ-לון-קיפער" הויפט איר ניט אָן צו געפעלן! און אין אמתן, צו וואָס דאַרף זי זיין געלט? ניט צו פאַרזינדיקן, האָט זי, ברוך השם, אייגנס! און האָט לייכט געקאָנט קריגן אַ לייטישן מאַן, ניט עפעס אַ וועטעראַן פון דער גאַנצער וועלט! קאַרג צרות איז זי אויסגעשטאַנען פון חיימל פיאַניצע, זיך פאַרשאָלטן צען מאָל אַ טאָג דאָס לעבן, און אַז גאָט האָט איר בקשה אויסגע-הערט...

דאָס שניירל געדאַנקען האָט זיך מיט אַמאָל ביי מיסעס ריטש איבערגעריסן. זי האָט פאַרשטעלט מיטן פאַרטוך די אויגן און זיך שטיל צעווויינט.

סעם איז אַריין מיט ספּאָרטן, געוואָלט גיין צו זיך אין שלאָף-צימער, האָט אים די בעל-הביתטע פאַרשטעלט דעם וועג:

— הייסט עם טאַקע, אַז דו ביסט אויף אַן אמת ברוגז, און וואַרטסט מסתמא איך זאָל דיך איבערבעטן, פאַלן דיר צו די פיס, אַ ניט דערלעבן וועסטו עס, הערסט? דערווייל בין איך עלטער, און אויב דו וועסט נאָך אַמאָל אָפּנעמען געלט אָן מיין וויסן און זיך מאַכן כלא יודע וועל איך דיך אינגאַנצן דורכטרייבן: דאַרפסט מיך שוין קענען! און איצט ביסטו דאָך אודאי הונגעריק, טאָ זעץ דיך אַוועק און מיר וועלן עסן.

האָט זיך צוגעבויגן צו לאהס אויער — פֿאַרשרייבט ער מיר העלפֿט.
נו, וואָס זאָגסטו, ביסט דאָך עפּעס אַן עלטערע שוועסטער?

— כ׳ווייס — האָט לאה אַ הייב געטאָן מיט די אַקסלען — מיר דאַכט זיך, אַז גלייכער וואָלט געווען פריער פֿאָלין חתונה צו מאַכן.

— וועגן דעם איז גאָר קיין רייד ניטאָ — האָט מיסעס ריטש אַ מאָל געטאָן מיט דער האַנט ווי זי וואָלט ניט געוואָלט הערן דערפון. — בייַ מיר האָסטו אפילו געפּועלט צו ווארטן, אָבער, פֿאַרשטייסטו מיך, אַ מאַן מיט אַ „ביזנעס" קאָן מען צו אים קיין טענות ניט האָבן. כ׳ווייס, ווען ס׳האַלט מיט דער מויד אויף אַ דרך, וואָלט איך שוין ניט געקוקט, געוואַרט נאָך אַ צוויי חדשים, אַבי זי חתונה געמאַכט, געפּטרט אַן עול פון קאָפּ. אָבער, מענטש, אַז דאָ הויבט זיך נאָך גאָר ניט אָן! בקיצור, מיר האָבן באַשלאָסן שבת-צו-נאַכט צו שטעלן אַ חופּה. הערסט? כ׳וועל ניט מאַכן קיין גרויסע פּיקסע-פּאַקסן, צוגוטפֿרופֿן אַ מנין יחידן, מאַכן אַ גוטן „סאַפּער" און פֿאַרטיק! ווי ס׳פּירט זיך געווויינלעך בייַ „דזשאָדעס". נו, וואָס שווייגסטו?

— כ׳ווייס, לאָז זיין מיט מזל, אין אַ גליקלעכע שעה — האָט לאה געשטאַמלט, זיך אַ וויש געטאָן די פֿאַרלאָפענע אויגן און זיך געגומען קושן מיט דער שוועסטער — הייסט עס דעם שבת-צו-נאַכטס האָבן מיר אַ חתונה! נא נא, בינם וועט גאָר ניט גלויבן!

— אַצינד לאהשי, האָב איך צו דיר אַ טובה, זאָלסט אַריבער קומען פרייטאָג און זיין בייַ מיר שבת, ווייסט דאָך, מיר וועלן האָבן אַלע ארבעט איבערן קאָפּ.

— אָלל-רייט! כ׳וועל קומען און בינם וועט צוקומען שבת-צו-נאַכט אַליין, נו, בלייב מיר געזונט!

זיי האָבן זיך נאָך אַמאָל צעקושט און זיך צעגאַנגען.

אַז מיסעס ריטש איז אַריין אין שטוב, איז שוין הערי געלעגן ווי אַ לייעשטש אויף דער קאַנאַפּע און געשנאַרכט.

— קיין וווּנדער — האָט מיסעס ריטש אָפּגעזיפּצט — אַ

צימער. ער האָט זיך אויסגעצויגן אויפן בעטל און באַלד אַנט־
שלאָפן געוואָרן.

מיסעס ריטש האָט צוגערוימט די שטוב, אַראָפגעלאָזט דעם
קלאַפּ־שלאָס און שטיל אַריין אין סעמס צימער.

סעם האָט געשמייכלט.

מיסעס ריטש האָט אַרויסגענומען אַ ברויט, אַ הערינג, צע-שניטן דאָס געבראָטענע פלייש אויף צווייען און זיך געזעצט מיט סעמעון עכ.

און פונקט ווי אַ קינד, וואָס רייסט זיך, ווייניט און ס׳דאַכט זיך עס ווען נעמען שעהן לאַנג ביז מען וועט עס איינעמען, און אין דערזעלבער רגע פאַרגעסט עס זיך און ס׳ווערט מיט אַן אמת פרייַלעך, אַזוי האָט מיסעס ריטש נאָכן ערשטן שנעפּל זיך פאַרגעסן, געוואָרן לעבעדיק און געמוטען עסן מיט ביידע באַקן.

— נו סעמקע, וואָס זאָגסטו? ער איז דאָך היינט ווידער גע-ווען, האַקט מיר אָפּ די טירן! לאָזט פשוט ניט לעבן...

— ווער? מיסטער פּאָלאַק?

— ווער דען?

— אין וואָס גייט עס — האָט סעם געשמייכלט — מען האָט חתונה!

כ׳פרעג ביי דיר קיין עצות ניט, געווויס וועל איך חתונה האָבן, דיר אויף צעפּלאַצעניש!

— די טאָכטער האָט אין וועם אַרייַנצוגראָטן — האָט סעם ביי זיך אַטראַכט געטאָן און גאָרנישט געענטפערט.

— ווען ער וואָלט נאָר אַזוי פעט ניט געווען — האָט מיסעס ריטש וויטער געפרעדט — כ׳האָב פשוט מורא, אַזאַ מאַשין קאָן זיך נאָך אַמאָל צעגיסן! אַוועלכע פאַרשוינען ווי זיי קומען אַריין אין די פופציקער פלאַצן זיי, קריגן די פּאָפּ-לע ציע!

— אַזאַ שידוך, מיסעס ריטש, איז ווי געווונטשן! — האָט זיך סעם צעלאַכט.

— ווער שוין פאַרשטומט בעסער, ווער! כ׳וואָלט נאָר גע-וואָלט זען ווי דו וואָלסט זיך אַרייַנגעלייגט מיט אַ גענונטן קאָפּ אין אַ קראַנק בעט.

סעם האָט ניט געענטפערט, אָפּגעגעסן, געפילט ווי די אויגן קלעפּן זיך אים פון מידקייט, און איז אַריין צו זיך אין שלאָף-

דער אַלטער האָט זיך אַוועקגעזעצט, אויסגעוויקלט אַ פּאַפּיראָס פון סטראַמאָניום־בלעטער, וואָס פֿאַרלייכטערט די אַסטמאַ, עטלעכע מאָל פּאַר־צויגן און אָנגעהויבן צו רעדן גלייך ער וואָלט פּאָרטגעזעצט אַן איבער־געריסענעם שמועס:

— הייסט עס, וועגן וואָס שמועסן מיר? יעס! צײַ כ׳מאַך „ביזנעס", הא? אויף אַלע שונאי־ציון געזאָגט! צוריק גערעדט, וואָס קאָן אַזאַ מענטשעלע ווי איך, מ׳שטיינס געזאָגט, מאַכן אין אַמעריקע? אַז דאָ איז אַלץ קאַפּויר, מיט די פיס אַרויף! מיר ווייסן, דאַכט זיך, ווי דער פּסוק זאָגט: „כשדים זה עם לא היה". פֿאַרגעסן, האַ, דו פּרא־אדם, דו? אָבער משה האָט אַן אייזערן קעפּל, כאַ, כאַ! ער שפּילט זיך מיט מיר! יעס! זאָגט רש״י, אַז כשדים מאַכט: „קראַווצי, שווצי, דאַמסקע אי מענסקע" — דאַכט זיך גוט, האַ? און מיר ווייסן דאָך וואָס פֿאַרע פּרות אונזערע שניידערס מיט שוסטערס זענען, פֿונדעסטוועגן, איז עס זייער אַמעריקע! ווו אַ פּרעזידענט אין אַ שול — מוז ער זיין אַ שניידער, ברויכסט ווייט צו זוכן? נעם אָט דעם געשוואָלענעם, דעם פּרעזידענט פון אונזער שול, מיסטער פּאָלאַק מיין איך — איז ער דאָך אַ גאַנצער דזשענטלמען, אסור טעפט. און אין דער היים, פֿאַרשטייסטו מיך, איז דאָס געווען דאַר ווי אַ כאַרטל, און קיין צוויי ניט געקאָנט ציילן, פֿלעגט אָפּשטיין ביי מיר אין פּאָדערהויז שעהן, ביז ער האָט געקריגן אַ „סוטעל" אויסצופּרעסן, כאַ, כאַ, ער שפּילט זיך מיט מיר!

— משה, האָסט אַ טעות — האָט סעם אים איבערגעריסן — מיסטער פּאָלאַק איז דאָך גאָר אַ ליטוואַק, ווי קומט ער צו דיר אין שטעטל? דער אַלטער האָט זיך ניט פֿאַרלוירן, וואָס מען האָט אים געכאַפּט ביי אַ ליגן. ער האָט אַ שמייכל געטאָן און געמומען סעמען אויף זיכער.

— אַז דו פּראַשטייסט ניט, שוטה! צו זיין אין אַמעריקע אַ ליט־וואַק פּאַסט אויך צום רימל! ס׳איז ביזנעס! האַ, האַ! אַ גאַליציאַנער קומט קיינמאָל ניט פון גאַליציע, נאָר דו, ער קומט פון עסטרייך! שפּילט זיך מיט אונזערע יידעלעך! נאָר ניט דאָס בין איך אויסן. יעס! הייסט עס, אַמעריטשקע איז אַ שניידערשע מדינה! און נעם למשל מיך? דאַכט זיך געווען אַ ביזנעס־מאַן און געהאַנדלט ניט מיט אַבי וועמען, און לשון האָט מיר, ברוך השם, אויך ניט געפעלט, און אַ פּעדער געהאַט אין דער האַנט — וואָס מיינסטו, וואָס? אַ ליוועראַנט אין קייזערלעכן הויף

VI

סעם איז געזעסן אויפֿן פֿענסטער אַן אויסגעפּוצטער אין אַ העלן אַנצוג מיט גאָלע פּאַנטאָפֿל און געפֿייפט אויף וואָס די וועלט שטייט. מיידלעך און וויבלעך פון די שכנישע פענסטער האָבן זיך ווי צונויפֿגערעדט, אָנגעהויבן מיט אַ מאָל אויסצוקלאַפּן כּארשיידענע זאַכן, אין אַזוי ממזריש געשאָסן „אייגעלעך" גלייך זיי וואָלטן גאָר ניט אויסן געווען סעם האָט געוווסט וואָס דאָס בּאַדייט, האָט ער מיט אַ צופֿרידנהייט פון אַ געזונטן, שיינעם זכר, זיך צעפֿייפט נאָך שטאַרקער, געוואָרן לאָבּוס־עוואַטער. די אַמעריקאַנער צנועות האָבן כּלומרשט בּאַליידיקטע גיך אַרײַנגעכאַפּט די קעפּ און פון הינטער די גאַרדינען נייגעריק אַפֿער־געקוקט.

סעם איז נעוועז גוט געשטימט — געוואַרט אויף פּאָלין, מיט וועלכער ער האָט זיך געקליבן ארויסצוגיין.

אין דער טיר האָט זיך באַוויזן דעם אַלטן משהס קאָפּ. ער האָט זיך צרומגעקוקט, און זעענדיק, אַז אויסער סעמען איז קיינער נישטאָ, איז ער אַ דרייסטער אַריין.

— האַללאָ האַללאָ! האָט משה געפּאָנפּעט און דערלאַנגט סעמען אויסגעשטרעקט אַ האַנט.

— האַללאָ האַללאָ! האָט משה געפּאָנפּעט און דערלאַנגט סעמען שלום מיט צוויי פינגער. ער האָט מעשה־ינג׳ל געזומען דאָ סחורה פון סעמס ראָק, געמאַכט אַן ערנסטע מינע, אָנגענומען די וואַרע מיטן פּלייש צוזאַמען און שקצהדיק אויסגעשריען:

— פּשש, איינמאָל אַ וואַרע! — און זיך צעלאַכט.

סעם האָט געשמייכלט פון אַלטנס שפּאַס און דוצנדיק אים, ווי אַלע אַמעריקאַנער וועלן זיי רעדן ייִדיש, האָט ער געזאָגט

— ווי גייטס, משה? מאַכסטו עפּעס גוטע „ביזנעס"?

עס האָט זיך דערהערט אַן אויסטערליש קויל פון צווייטן צימער: האַללאָ, האַללאָ! פּאָלי, האַללאָ!

— נו, סעמעלע — האָט משה זיך אויפגעשטעלט און א ווינק געטאָן מיט די אויגן — מאַרש פון בעטעלע! דאָס קומט זי, פּאָלי, מיט איר פּאָפּוגאַי. א ווייל קינד פּאָלי, אמת? נו, וואָס זאָגסטו צו מיין אייניקל, הא? אַ יאָר אויף מיר, ווי א מענטש זי איז! און מיינסטו זי האָט קיין פּעלערן ניט? זי האָט אויך א פּעלער, און א מיאוסן פּעלער, כאָטש איך טענה, או א מענטש אָן א פּעלער איז גאָר קיין מענטש ניט! צוריק־געריידט, נעם טאַקע מיין חיימען, ווער ווייס? ס׳קאָן זיין, אז דאָס, וואָס אַ אַלע איז א פּעלער, איז גאָר קיין פּעלער ניט! חיים איז קיין צדיק ניט געווען, האָט ער אָבער געהאַט אַ טבֿע צו מאַכן בּאַ יעדן גלעזל אַ „שהכול" און עס קאָן זיין, אַז אין דעם זכות האָט ער געלעבט און ווי באַלד ער האָט אויפגעהערט טרינקען, האָט ער דאָס לעצטע שטריקל איבערגעריסן און געגאַנגען פֿאַר דער צייט פון דער וועלט! באַ פּאָלין, זעסטו איז שוין גאָר אויסטערליש, קידער־וויידער, גיין און האָבן עסקים מיט אן איטאַליענער און דערצו נאָך אַזא פֿאַרזעעניש דאָס, זעסטו, קאָן שוין מיין שכל ניט משיג זיין! נו, אַצינד פּאַק איך זיך שוין אַרויס, ס׳האָב פֿיינט צו שטערן! אין די הינזיכטן, פֿאַרשטייסטו מיך, בין איך ניט פֿאַנאַטיש! אויך א מאָל יונג געווען, כאַ, כאַ, כא!

עס האָט זיך געהערט אַ קלאַפּ אין טיר.

— קאַם אין!

פּאָלי איז אַריין אין א העל דורכזיכטיק קלייד מיט א גרינלעכן פּאָפּוגאַי אויפן אַקסל, דער פּאָפּוגאַי האָט יעדע וויילע געעפנט זיין קרומען קורצן שנאָבל און געשריען: האַללאָ! האַללאָ!

דער אַלטער משה, וואָס איז געווען א היימישער „מה יפית"־יִד, ניט געהאַט קיין בושה און עס איז כמעט געווען אַן אוממעגלעכע זאַך ער זאָל זיך פון א זייטיקן מענטשן באַיידיקן, אָט דער משה האָט בא זיך אין שטוב דוקא געוואָלט מען זאָל אים רעספּעקטירן און דער קלענסטער קרים פון דער טאַכטער צי פון אַן אייניקל האָט אים באַיידיקט

אַז פּאָלי איז אַריין האָט זי א קוק געטאָן אויפן „גרענד־פּא" מיט אַזא אָפּאַכענדן שמייכל, ווי זי וואָלט געזאָגט: איך בין אסור סעמען מקנא, האָסט אים שוין פּאַרנודיעט.

איז אַזוי לייכט צו ווערן? ער שפּילט זיך מיט מיר! פרעגט זיך וואָס? איז דער תּירוץ, גאָרנישט! און דאָ בין איך אַ שלעפּ־מזל, קאָן אַ קאַץ אַ ווייסל ניט צובינדן, און פֿון אַלעם געוואָרן אַ ניאַנקע אויף דער עלטער. מיין סיידי איז דאָך אַ דימעניט און דערצו אַ בעל־תּכלית ניצע, נו, האָט זי ניט געקאָנט זען ווי דער אַלטער טאַטע גייט אַרום און כאַפּט דעם אָטעם, האָט זי אים פאַרשאַפֿט דריי „דושאַבעלעך": פאַנאַנדערטראָגן איבער די הייזער אַ פּאָר ייִדישע צייטונגען, זיך ניאַנטשען מיט אַרטורן און אחרון, אחיזון חביב, אויסלערנען דעם תּנא־ברעק הצרריך מפּטיר. וועסט דאָך פֿרעגן: סטייטש? היתּכן? דער יינג איז דאָך שוין פֿופּצן יאָר אַלט? פאַרזיכער איך דיר, אַז ער מיט פּאָלין זענען געקומען פֿאַר דער התּונה אויף דער וועלט און ער וועט צו אַכצן אויך ניט קענען. אַז דאָס איז אינגאַנצן דער טאַטע חיימל פֿיאַניצע, עלו השנאָבל! און מיינסטו, בטבע איז ער געווען אַ שלעכטער יינג? אסור! ער פלעגט דאָס לעצטע העמד פֿון לייב אַוועקגעבן, געהאַט אָבער אַ מיחוש — ער האָט ניט געטרונקען, כאַ, כאַ, ער האָט ברודער לעבן, געגאָסן! און געזונט איז עס געווען ווי אַ דעמב! און מיט אַ מאָל, ניט מיר, ניט דיר, אַזוי פֿון דער העלער הויט און דער בחור האָט אויפגעהערט טרינקען, אזוי אויפגעהערט, אז ער האָט אפילו דעם געדוך פֿון בראָנפן ניט געליטן. וואָס וועל איך דיר דאָ לאַנג בריייען, גלייך ווי דער יינג האָט אויפגעהערט טרינקען האָט ער גענומען איינדאַרן און אין אַ משך פון איין חודש איז אויף אים אַ פּאַרכ פּענים געקומען. דו פֿאַרשטייסט? ס׳לייגט זיך אפילו אויפֿן שכל: נעם למשל אַ דעמב איז וואָס מער ער לייגט אין וואַסער, ווייקט זיך, אַלץ פעסטער איז ער. און ווי דו נעמסט אים נאָר אַרויס פון וואַסער און לאָזט אים ליגן אויף דער לופט, עסט אים די לופט דורך. דער דעמב נעמט איינדאַרן און דו קאָנסט אים קרישלען מיט די פינגער. פֿאַרקערט, שוואַך האָלץ, ווי למשל, סאָסנאָווע, ווערט אַלץ שטאַרקער אויף דער לופט, מעגסט מיר גלויבן, כ׳בין אַ מאָל אַ טישלער געווען, געאַרבעט בא אַנטישטנע זאַכן, כאַ, כאַ, ער שפּילט זיך מיט מיר! דאָס זעלבע זעסטו איז מיט אַ מענטש, מיר פֿאַרשטייען עס ניט! דען מ׳שטיינס געוואָגט, וואָס איז אַ מענטשל אינגאַנצן? סופו לעפר! אָט איז חיים געוואָרן אויס פיאַניצע, דאַכט זיך גוט, הא? נעמט ער און שטאַרבט אַוועק!

— געווויס, ער לאָזט דיך גרינסן — האָט פּאָלי זיך צעלאַכט — רעדט אויף דיר אַלדאָס בייז, סטראַשעט אַז ער וועט זיך מיט דיר אָפּרעכענען. דו האָסט דען מורא פאַר אים ?

— ווער האָט מורא, ווער ? — האָט סעם ווילעריש געענטפערט — כ׳בין צו יעדער צייט גרייט אויסצוהערן פון אים אַ פרעטענסיע !

— און ווען ער רופט דיך אַרויס אויף אַ „פּייט", דעם אמת זאָג, וואָלסטו געגאַנגען ? — האָט פּאָלי אַן ערנסטע געפרעגט.

— און דו מיינסט טאַקע, אַז כ׳האָב מורא פאַרן „גיני"? טאָ הער: אַז דו ווילסט, רוף איך אים נאָך היינט אַרויס ! ער האָט קיין רעכט ניט דיר בריוו צו שיקן ! — האָט סעם אויסגעשריען — ווילסט זאָג : אַלץ צוליב דיר, פּאָלי, אפילו אין פייער...

— האַ, האַ, האַ — האָט זיך פּאָלי צעלאַכט — „גוד־באַי" ! און זיך געלאָזט צו דער טיר.

סעם האָט זי אָנגעכאַפּט, צוגעדריקט צו דער וואַנט, צוגעפרעסט זיין באַק צו אירער און געפילט ווי די פּערפומען פאַרשכורן אים. ער האָט זי געקושט אויפן קאָפּ און געפלאַפלט :

— ניטאָ פּאָלי, מיין קעצל, זיי ניט בייז...

ער האָט זיך מיט אַ מאָל באַגעגנט מיטן בלינדן אויג פון דעם פּאַפּוגאַי, וואָס איז געשטאַנען באַ פּאָלין אויפן אַקסל. דער פויגל האָט לייכט געהויבן די פליגל, בייז געקוקט, און סעמען האָט זיך געדאַכט, אַז אָט, אָט און דער פויגל וועט מיט איין פּאַרמעסט פון שנאָבל אים אויסהאַקן אַן אויג. ער האָט אַ ציטער געטאָן און דערפילט ווי איינער, וואָס פאַלט אין חלום פון אַ הויכן באַרג אַראָפּ. פּאָלי האָט זיך אַרויס־געריסן פון סעמס אָרעמס און כלומרשט אַ באַליידיקטע זיך גע־בייזערט :

— גיי, גיי, איך האָב דיך פיינט, האָסט תּמיד אַזאַ שטעכיקע מאָדע !

סעם האָט געפלאַצט פון געלעכטער.

דער אַרבעטער משה האָט זיך גלייך אָנגעבלאָזן און געזומען אַרויס־
גיין. סעם האָט גיך אַרויסגעכאַפט אַ זילבערנע מטבע און אריינגעשטעקט
דעם אַלטן אין דער האַנט. דער אַלטער האָט באַדאַנקט מיט אַ מאָדנעם
ברום און איז אַרויס.

— מיר גייען שוין, סעמי — האָט פאָלי אַ פּריילעכע געזאָגט, איז
צו סעמס רעקל, וואָס האָס געהאָנגען אויפן וועגטל פון אַ שטול, און
געזומען זוכן אין די קעשענעס נאַשוואַרג פאַר דעם פאַפּוגאַי. סעם האָט
זי אָנגענומען פאַר אירע נאַקעטע עלנבויגנס און זי לייכט אויפגע־
הויבן:

— דזשי, אַזוי לאַנג טוט מען זיך אָן!

— דאָס הייסט ביי דיר לאַנג — האָט פאָלי זיך צעשמייכלט,
אַ דריי געטאָן מיטן רעכטן פוס אַזוי קונציק, אַז דער שליין, וואָס איז
געווען אין פראָנט פון איר קלייד האָט זיך צעעפנט און אַ שוואַרץ־זיי־
דענער זאָק ביז איבער די לידקע האָט אַרויסגעקוקט. — דו ווייסט, אַלעק
האָס אמאָל אין אַ פראָסט אויף מיר געוואַרט אַ גאַנצן אָוונט און זיך
ניט דערוואַרט — — איך וויים טאַקע ניט — האָט פאָלי זיך צעלאַכט — נאָר
דו האָסט עפעס מער מזל פאַר זיי אַלע.

— טאַקע? — האָט סעם מיטגעלאַכט און געקוקט אויף אירע עט־
וואָס שפיציקע, ווי מיט געזונע הויט באַצויגענע עלנבויגנס, וואָס מען
זעט אַזוי אָפט ביי זעכצן־יעריקע מיידלעך.

פאָלי האָט אינסטינקטיוו געפילט, אַז סעם קוקט אויף אירע עלנ־
בויגנס, האָט זי זיך אַ רינ אַרויס געטאָן פון זיינע הענט, געזומען האָצ־
קען מיטן פויגל ווי מיט אַ קינד און שטיפעריש געזאָגט:

— פונדעסטוועגן נעם זיך ניט איבער! און אַז דו וועסט ווערן
אַ שלעכט יינגל איז „גוד־באַי, טשארלי!" יעס, דו ווייסט, איך האָב דאָך
היינט געקריגן אַ בריוו פון אַלעקן.

— וואָס ווילסט ער ווידער? — האָט סעם כלומרשט גלייכגילטיק גע־
פרעגט און געפילט בשעת מעשה ווי ער ווערט בלאַס.

— גאָרנישט! — האָט פאָלי געענטפערט און הנאה געהאַט, וואָס
עס פאַרדריסט סעמען — כ'האָב דעם בריוו צעריסן, „טהאַטס אָלל!"

— און וועגן מיר שרייבט ער עפעס? — האָט סעם געפרעגט און
געשמייכלט.

בלויזע צעשויבערטע קעפלעך, האָבן ערגעץ אויפגעזוכט אַ רייף, זי אָנגע־
האָנגען בײַ אַ לאַמטערנע אין מיטן גאַס און געשפילט מיט אַ גרויסע,
מיט לעדער באַצויגענע פילקע אין „בעסקעט־באָלל".

פּונקט ווי אַ פרומער יד וועט ניט דורכלאָזן אַ קוש צו טאָן אַ
מזוזה, אַזוי וועט דער דורכשניטלעכער, גוטער אַמעריקאַנער ניט דורכ־
גיין גלייכגילטיק אין דער גאַס, ווען אַ „באָל" וועט פליען אין דער
לופטן.

סעם האָט זיך ניט געקאָנט צוריקהאַלטן פון דעם פאַרגעניגן, גע
וואָלט אויך אַ מצוה טאָן און ניט טרעפּנדיק מיט דער האַנט, האָט ער
מכּבד געווען דעם „באָל" מיטן פוס וואָס כוח נאָר. צווישן די ינגלעך
אי֫ז געוואָרן אַ מהומה, זיי האָבן זיך אַ שאָט געטאָן אייניער אויפן צווייי־
טן, זיך גערינסן, געגוואַלדעוועט און סעם האָט אַ צופרידענער זיך געגרייט
שוין אַ צווייטן מאָל אויסצושטרעקן דעם פוס, ווען ער האָט דערהערט
פאָליס קול:

– כ׳גיי אַהיים! וועסט שוין אַ צווייטן מאָל ווארטן כ׳זאָל גיין מיט
דיר! אַז דו קאָנסט מיט אַ לידיך נישט גיין!

סעם האָט פון גרויס התפעלות אָנגעכאַפּט פאָלין פאַר דער האַנט,
אַריינגעמאַכט זיינע פינגער צווישן אירע, געפילט וויַ זיי ב׳יגן זיך, קנא־
קן און אַ שווייגנדיקער געשפאַנט מיט אירן אַליין פעסטער.

אַז זיי זענען אַריין אין פּאַרק איז שוין געווען טונקל. דער גאַ־
צער הימל איז געווען באַדעקט מיט א רייצנדע קופערנע רויטקייט.
גלייך ערגעץ ווייט וואָלט מען פּייערן געלייגט, פריי֫עס וואָלטן געברענט
אַ פאַרשפורנדע פייכטקייט, ווי דער שווערער אָפּגעהאַקטער אָטעם פון
געלביטע, האָט זיך געהויבן פון דער ערד, איינגעהילט אַלץ אַרום. פאַר־
חלשטע פאָרלעך זענען געזעסן הינטער די ביימער, זיך איינגעמען איי־
נער אין צווייטן אין די העלזער, אין די מיילער, זיך ניט דערשראָקן
פאַר מענטשנס טריט און גלייכגילטיק געקוקט אויף זיי, ווי אויף קעגנאי־
בערדיקע ביימער.

פאָלי מיט סעמען האָבן געשפרייזט אויפן ווייכן גראָז, ווי איבער
גוט אויסגעקנאָטן טייג, זיך געטולעט אייניער צום צווייטן, מיט הנאה
געפילט ווי די פינגער ווערן אַלץ שטייפער און געזוכט מיט בריט־צע־
עפנטע אויגן אַ פלאַץ וווּ זיי זאָלן זיין אַליין.

VII

איבער דער לענג פון דער גאַס האָבן זיך געטראָגן יינגלעך און מיידלעך אויף „ראָלינג־סקייטס", באַלאַנסירנדיק מיט לאַנגע שטעקנס. אויף אַ פריער אין אַ ווייסע, לויזע בלוזע האָט זיך געטראָגן האַנט אין האַנט אַ זעלצן־ייריק מיידל מיט אַ בחורל אין קורצע הויזן. אַן אויטאָמאָביל איז דורך. דאָס בחורל האָט אָפגעלאָזט דאָט מיידל, אַ כאַפּ געטאָן זיך מיט איין האַנט פֿאַר־אויטאָמאָביל און אַ צופֿרידענער פֿאַר־שוווּנדן. דאָס מיידל מיטן לאַנגן צאָפּ האָט זיך אויף אַ רגע אָפּגע־שטעלט, פֿון פֿאַרדרוס אַ קאָמאַנדע געטאָן מיט דער האַנט, זיך געלאָזט אויף אירע שטאָלענע רעדלעך אין דער צווייטער זייט גאַס און די דרייי־צן־ייריקע קאַוואַליערן זענען איר נאָך ווי בינען נאָך אַ „מאַטקע".

די בריייטע אַספאַלט־גאַס, וואָס האָט זיך געצויגן בערגל־איין, בערגל־אויס אויף מיילן, דאָס מיידל מיט איר לאַנגן צאָפּ און מיט אירע גראַציעזע באַוועגונגען האָבן סעמען גערייצט און ווילד געמאַכט. ער האָט חשק געהאַט אויפֿצוזוכן אַ פעסטן, קיילעכדיקן שטיין, אים אַ לאָז צו טאָן איבערן גלאַטיקן אַספאַלט אַזוי, ער זאָל אַוועק אָן אויפֿ־הער.

סעם האָט דערפֿילט ווי די פויסטן ציען זיך ביי אים אָן ביז צום פלאַצן. ער האָט פאַרגעסן ווו ער געפינט זיך, געגאַנגען ווי אויף שטאָלצן און הנאה געהאַט פון די קלעפ, וואָס ער גיט אַלעקן.

נעבן אַ „סטאָר" האָט זיך געטריקנט אַ בלעכענע קאַן פון מילך, האָט סעם, אַזוי כלאחר יד, זי אַ בריקע געטאָן מיטן פֿוס אין מיטן גאַס אַריין און געגאַנגען ווייטער.

– ביסט משוגע געוואָרן? – האָט פאַלי זיך כלומרשט געפייוערט.

סעם האָט זיך צעלאַכט מיט אַ פול מויל און געזונטע געלבלעכע ציין, ווי מיט מאָך באַוואַקסענע פיענקעס, האָבן זיך אַרויסגעזען.

אַ „טיהם" פון צען יינגלעך אין קאָלירטע לייבלעך אָן אַרבל מיט

אַ חברה אַמעריקאַנער „בּאָיס" זענען דורך דעם כּאַרק מיט אַ פּויק פון אַן אַלטן בּלעכענעם קעסל און מיט אַ לוסטיקן „רעג־טיים"־געזאַנג. דאָס געזאַנג האָט אַלץ פֿאַרהילכט, ביסלעכווייז זיך געוומען פֿאַרלירן און אין אַ ווייליע אַרום איז נאָך שטילער געוואָרן. ערגעץ ווייט האָט זיך פֿון דער חמימה דער הימל געפֿאַלדעוועט אין ווייכע בלויצן. אַ שטערן נאָך אַ שטערן איז געפֿאַלן צווישן די צונויפגעגאָסענע אין דער ווייטקייט ביימער.

שפּעט אין אָוונט האָט פּאָלי דערפֿילט, אַז עמעצער שטייט נעבן איר און זי האָט זיך אויפגעשטעלט. זי האָט זיך אָפּגעטרייסלט ווי אַ הינטל, וואָס שפּרינגט אַרויס פֿון וואַסער און זיך אַוועקגעזעצט אויף דעם סקאַלע.

נעבן איר איז געשטאַנען אַ האַלב־נאַקעט יינגל מיט אַ קעסטעלע נאַשוואַרג אין איין האַנט און מיט פּעקעלעך „פּאָנקס" און דער צוויי־טער.

דאָס יינגל מיט אַ חוש פֿון אַ געניטן פּעדלער און פּילייכט אַ צו־קונפטיקן קאָנסול נאָך טערקיי, האָט אויסגעמיטן פּאָלין און אונטער־געטראָגן זיין קעסטעלע דעם האַלב־שלאָפנדיקן סעמען:

– קויפֿט, מיסטער, פּאַר אייער לייידי, מילך־טשאָקאָלאַד, פֿינף סענט אַ פּעקל! די „מאָסקיטדעס" בייסן היינט שרעקלעך! – און דער־לאַנגט פּאָלין אַ פּעקל „פּאָנקס".

סעם האָט געשמייכלט. אים איז דער קליינער „פּעדלער" גע־פֿעלן גלווואָרן, זיך געטראַכט: „יעדער הונט האָט זיין טאָג" און אים באַצאָלט דאָפּל. ער האָט זיך אויסגעציגן ווי גרויס ער איז געווען, איינגענורעט זיין צעפלאַמט פּנים אין דעם טוי־בּאַדעקטן גראָז, געפילט א פֿרישקייט און געטראַכט, אַז וועלן אלעך וואָלט אים איצט ניט געשטאַ־נען אין וועג וואָלט ער געווען דער גליקלעכסטער. מיט איין שאר פֿון זיין קערפּער איז ער געלעגן בא פּאָלין פיס און זיי פּעטן אַרומגענומען.

– פּאָלי, דארלינג, כ'בעט דיך, שיק אָפּ אלעקן דעם בריוו! וועסט אָפּשיקן?

פּאָלי האָט זיך אַרויסגעדרייט פון סעמס הענט און אן ערנסטע געפֿרעגט:

– און אז כ'וועל ניט אָפּשיקן?

אויף אַ בריט מיט מאָך = באַוואַקסענע סקאַלע האָבן זיי זיך אָפגע=
שטעלט. שטיל. פֿון דערווייטנס האָט זיך געטראָגן אַן אָפּקלאַנג פֿון אַ
„רעג=טיים". אַרום און אַרום האָבן זיך געצונדן און געלאָשן גאַלד=
פֿליגעלעך.

סעם האָט אַ כאַפּ אַרום געטאָן פּאָלין, זי אויפגעהויבן און געוואָלט
זי אַרויפזעצן אויף זיין אַקסל. פּאָלי האָט זיך מיט אַ מיידלשן קוויטש
אַרויסגעריסן און פון גרויס אייליקניש איז איר שמאָל לעטשל אַראָפּ פֿון
פוס, סעם האָט געכאַפט דאָס לעטשל, זיך געריצט און געלאַכט. פּאָלי
האָט אַ הינקעדיקע און מיט אַ געמאַכט געוויין אים געבעטן ער זאָל איר
צוריקגעבן דעם שוך. זי האָט זיך מיט אמאָל אַ האַסטיקן דריי אויס
געטאָן, אָנגעכאַפט סעמען פּאַר דער האַנט און אין איין אויגנבליק זענען
ביידע געלעגן אויף דעם נאסן גראָז און געפילט ווי זייערע אָטעמס וועג=
רן אָפּגעהאַקט און שוואר.

– פוססי מיין פוססי, כ'וועל דיך אויפעסן! – האָט סעם געסאַ=
פעט און ווי א גרויסער, קודלאַטער הונט שפּילט זיך מיט זיין בעל=הבית
און וויזט אַרויס זיין געטריישאַפט מיט אַ געמאַכטן ביס, מיט אַ לעק,
אַזוי האָט סעם ניט געפונעניק קיין וועלטער, זיך געשפּילט מיט פּאָלין,
בייסניק זי וווּ ער האָט נאָר געטראָפן.

– ניטאָ, ניטאָ, ניטאָ! כ'האָב דיך פיינט! – האָט פּאָלי זיך גע=
צאַפּלט ווי אַ פּישל און אים אַרומגענומען מיט ביידע הענט. אַרום איז
געווען שטיל, נאָר פון מאָל צו מאָל האָט מען דערהערט ווי אַ שיפען
פֿון שלאַנגען – דאָס האָט זיך אַ הויך=צוג ערגעץ דורכגעשלייכט. אויף
אַ בערגל זענען געזעסן א קאָמפּאַניע בחורים מיט מיידלעך אַרומגעריי=
גלט מיט פייערדיקע „פּאָנקס", ווי מיט אַ כשוף=קריין, די „פּאָנקס"
זענען געווען אַריינגעזעצט אין דער ערד, די מיקן זאָלן ניט בייסן. אַ
ווייסער סילועט איז מיט אַמאָל אויסגעוואַקסן אין מיטן קרייז, אַ מאַך
געטאָן מיט אַ קליין באַנדל צעווארפענע „פּאָנקס", ווי מיט כשוף = שטע=
קעלעך און פֿאַרשידענע פֿייערדיקע געשטאַלטן ווי האַלבע רעדער, שלאַנ=
גען האָבן געזיגזאַגט אין דער לופט. עס האָט זיך דערהערט אַ שטילע,
אָנגענעמע פֿרויען=שטימע:

קליפ=קלאַפּ אין גאָלדן טיר,
מיין זיס לעבן עפֿן מיר. –

הָאסט הינטיש בלוט אין זיך!

דָא הָאט זיך פָאלי פלוצלינג צעלאכט, געוואלט עפעס זאגן, נאר דאס געלעכטער הָאט איר אזוי געשטיקט, אז זי הָאט זיך אזש געהאלטן פאר די זייטן:

– און דו ווילסט דוקא מיט מיר חתונה הָאבן? – הָאט פָאלי קוים דערצויגן דעם אָטעם און זיך ווידער צעלאכט – זייער שיין, מיין יינגל! אבי איך הָאב געמיינט עס ליגט דיר אין דער לינקער פאה ניט! אויב אזוי, זעסטו, וועל איך דזשייקן אויף צעפלאצענעש מיט דיר חתונה הָאבן. נו, ביסט צופרידן.

סעם הָאט זיך פארלוירן, ניט געוווסט צי זי זאגט אמת, צי זי מאכט חוזק און געקוקט איר גלייך אין די אויגן אריין.

פָאלי הָאט אָפגעבראכן א שטיקל טשאקאלאד, איז גראציעז אונטערגעשפרונגען צו סעמען און זיך מיט אים געגומען שפילן:

– מיר א שטיקל, דיר א שטיקל, מיר א שטיקל, דיר א שטיקל, מיר–דיר, דיר–מיר – און צום טאקט אונטערגעטראגן דאס שטיקל טשאקאלאד פון איר מויל צו זיינס.

צום סוף הָאט זי א שטופ אריין געטאן דאס שטיקל טשאקאלאד סעמען אין מויל אריין, אים אָנגעכאפט פאר די אקסלען און זיך קינדיש צעלאכט.

סעם איז געזעסן א צעטומלטער און געפילט זיך אזוי, ווי מען פילט געווייגלעך שטייענדיק אונטער א שפריץ ווו הייסע און קאלטע וואסער גיסן זיך נאכאנאנד.

– אצינד באראוק זיך – הָאט פָאלי געזאגט און זיך צורעכט געמאכט די הָאר – זיי ניט בייז און גיב מיר א האנט. אָט אזוי!

סעם הָאט ניט געענטפערט, געגאנגען מיט פָאלין אהיים און געוון צופרידן, וואס ער איז ווידער נעבן איר. און כאטש דאס הארץ הָאט אים געזאגט, אז פָאלי וועט זיינע ניט זיין, אז פילייכט נאך מאר־גן וועט זי עמעצער צונעמען פון אים, פונדעסטוועגן הָאט דער גע־זונטער סעם דערפילט יענע פרייד פון א קראנק קינד, וואס ווייס, אז דער פָאטער נארט אים וועט ער שענקט אים זיין גלדענעם זייגער ער זאל אייגנעמען די מעדיצין און איז פָארט בשעת מעשה צופרידן.

סעם, ניט ערווארטנדיק אַזא ענטפער, האָט זיך עטוואָס פארלוירן, זיך געפֿונען געקרענקט און כאָטש ער איז געווען זיכער, אז מיט בייזן ווועט ער ערגער מאכן, האָט ער זיך ניט געקאָנט אינהאלטן און אויסגעשריען:

– און איך זאָג דיר, אַז דו ווועסט אָפשיקן אלעקן דעם בריוו!

ער האָט זיך גלייך געכאפט, אַז ער האָט אלץ קאליע געמאכט און געבליבן שטיין ווי איינער, וואָס שטעלט איין די לעצטע סטאַווקע.

– אזוי, כ׳וועל גאָר מוזן? נו, דאָס זענען אנדערע ווערטער! – האָט פאָלי ביטער א שמייכל געטאָן, אָנגעטאָן דאָס לעטשל און פארלייגט איין פוס אויפן צווייטן–ס׳הייסט טאַקע, דו מיינסט מיט אַן אמת, אַז כ׳בין פאַרליבט אין דיר און כ׳וועל מוזן פאָלגן אלע דיינע קאַפריזן, האַ? ניקסי, מיין „באָי"! שלאָג דיר ארויס די אלע נארישקייטן פון קאָפּ! און כ׳וועל דיר אויסזאָגן א סוד – האָט פאָלי שטילער געזאָגט און צוגעלייגט די האַנט צום מויל – הער זיך איין, דאָס אלץ איז מער ניט געווען ווי אַ שפאַס, הערסט? נו, ווי געפעלט עס דיר? – האָט זי פאַרענדיקט און פון גרוֹיס אויפרעגונג זיך אַ שטעל אויף געטאָן.

–ס׳גיפעלט מיר שוין גאָר ניט – האָט סעם געענטפערט כלומרשט מיט אַ שמייכל און זי ארומגענומען – גיי ביזט אַ קינד. וואָס דו פלאַפלסט אַלץ! – און ער האָט געגומען קושן אירע הענט.

– אויב כ׳בין יאָ אַ קינד – האָט פאָלי אַן אָנגעכמורעטע געזאָגט און אַ שלעפ ארויס געטאָן איר האַנט – האָב איך דאָך אודאי געהאַט דאָס רעכט צו שפאַסן!...

סעם איז ארויס פון געדולד.

– מיט מיר שפאַסט מען ניט! וואָס מיינסטו, וואָס? זיך לאָזן ארומפירן בּאַ דער נאָז? איך בין ניט אַלעק, בין איך ניט! דו מיינסט אַז כ׳ווייס ניט? – כ׳ווייס אַלץ!

–וואָס ווייסטו?–האָט פאָלי רויק געפרעגט און מיט אזא ביטול געשמייכלט, ווי אַ גרויסער שמייכלט ווען אַ קינד כאַפט זיך אים שלאָגן.

סעם האָט באַשלאָסן ניט צו ענטפערן, נאָר פאָלים שמייכל האָט אים אזוי אויפגערעגט, אַז ער האָט אויף דאָס ניי אויסגעשאָסן:

– אודאי ווייס איך! ס׳איז אַ סוד מיינסטו!! דזשייק האַלט אין איין טענהן, אַז דו וועסט קיינמאָל ניט חתונה האָבן, אַז דו, אַז דו

זאָגט: „אַז כ׳וויל חברה, קאָן איך אַייך אַריינפאַקן אין שער הרחמים, נאָר גאָר ניט!"

— העלאָ, קעפּטען! — האָט מיסעס ריטש ווילעריש אַ זאָג געטאָן, דערזעענדיק דעם פּאָליסמאַן און גלייך געזומען אייגיסן אַ גלאָז קאַלטע וואַסער — כ׳האָף, איר וועט זיך ניט אָפּזאָגן פון אַ גלאָז קאַלטע סעלצער מיט סאָק, האַ? „סטעפּ אין!"

דער פּאָליסמאַן איז שמייכלענדיק אַריין אין סטאָר. ער האָט אויסגעטרונקען מיט איין צי אַ גלאָז וואַסער, מעשה קאָמאַנדיר באַטראַכט דעם עולם און שפּילנדיק זיך מיטן „קלאָב" האָט ער זיך געוענדעט צו דער חברה:

— קיפּ אָפּ, באָיס! קיפּ אָפּ!

די חברה הָאָבן ווידער געזומען שפּילן.

דער פּאָליסמאַן איז געשטאַנען אַ ווייל, זיך געישובט און צום סוף אויך אַיינגעשטעלט אַ צען־סענט־שטיק. ער האָט אַ וואָרף געמאַן די ווערפל און פאַרשפּילט.

מיסעס ריטש האָט אים בסתר צוריקגעגעבן די פּאָר סענט, אים נאָך מכבד געווען מיט אַ סיגאַר און געדאַנקט גאָט וואָס זי ווערט פון אים פּטור.

סעמען האָט געלאַנגווייליקט. ער איז געזעסן און געטראַכט וועגן פּאָליין, מיט וועלכער ער איז שוין דעם צווייטן טאָג געווען ברוגז. די חברה פון סטאָר הָאָבן זיך אָנגעשטויסן, אַז עס איז ניט גלאַטיק, וואָס סעם זיצט עפּעס היינט אייגער אַליין און שווייגט — הָאָבן זיי צוגעשיקט דעם דורכגעטריבענסטן צווישן זיי, ער זאָל אַ טאָפּ טאָן דעם דפק.

דער יינג האָט „דורכגעדזשיגעט" עטלעכע מאָל דעם סטאָר—טאַם־טאַ־טאַ־ראַם־טאַם! טאַם־טאַם! זיך אָפּגעשטעלט נעבן סעמען, ארויסגענומען אַ סיגאַרעט מיט אַ גאָלדענעם שטאָפּסל, אים אָנגעקלאָפּט עטלעכע מאָל אָן שאַכטל, מכבד געווען סעמען מיט אַ צווייטן און זיך אַוועקגעזעצט.

— הער זיך איין, סעם, יעס, וואָס איז דער מער, מען זעט עפּעס פּאָליין ניט? זי פילט ניט גוט?

סעם האָט פאַרשטאַנען, מיט וואָס דאָס שמעקט, האָט ער אַ לאַנגן צי געטאָן דעם סיגאַרעט, ביסלעכווייז ארויסגעלאָזט דעס רויך און געטראַכט וואָס צו ענטפערן.

VIII

פֿאַרנאַכט איז סעם געזעסן בּאַ זיין בּעל־הבּיתטע אין „סטייישיאָ־
נערי סטאָר" אוֹן זיך צוגעקוקט ווי זיינע חברים שפּילן אין „דייס". יע־
דע וויילע האָט אַן אַנדערער געגומען דאָס לעדערנע טעפּל, עס פּאַנאַ־
דער געשאָקלט, דרייַ מאָל אויסגעשפּיגן אויף מזל אוֹן עס אַ וואָרף גע־
טאָן אויף דער גלעזערנער צאָל־בּאַנק.

די יינגען האָבּן געשפּילט מיט מיסעס ריטש, וועלכע האָט אויסגע־
צאָלט די געווינסן מיט סיגאַרן אוֹן נאַשוואַרג. זי איז געשטאַנען אַ צע־
יאַכמערטע, עטוואָס אויסגעבויגן די פּלייצעס, געקוקט מיט בּיידע אויגן
די חברה זאָלן ניט מאַכן שקרים, אוֹן מורא האָבּנדיק מען זאָל דערווייל
עפּעס ניט אונטערשלאָגן, האָט זי זיך יעדע וויילע אומגעקוקט, ווי אייי־
נער וואָס שרעקט מען זאָל אים ניט אַ פּלאַט טאָן אין געזעס אַריין.

סעם האָט נס בּאַמערקט אוֹן זיך פּאַנאַנדערגעשמייכלט, ער האָט
זיך פּאַרגנבעט הינטער מיסעס ריטש, וווילעריש אַריינגעשפּיגן אין דער
לינקער האַנט, אָנגעשטעלט די רעכטע אוֹן זיך כלומרשט געקליבן צו ליי־
גן מיסעס ריטש אַ חתימה. די יינגען מיט סליונע אין די מיילער האָבּן
ממש געחלשט ער זאָל וואָס גיכער אַ כּמאַל טאָן.

מיסעס ריטש האָט אינסטינקטיוו געפּילט, אַז עמעצער שטייט הינ־
טער איר, האָט זי זיך אַ דרייַ־אויס געטאָן, דערזען סעמען אוֹן מיטגע־
שפּאַסט.

— מער וואָלט דיר שוין קיין צרות ניט געפּעלט, פּאַסקודניק דו!—
אוֹן זי האָט זיך אויסגעלייכט.

סעם האָט אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט, צוגעקנאַקט מיט דער
צונג: „אַי, ווען זי כּאַפּט זיך ניט!" — אוֹן זיך אַ צופּרידענער אַוועקגע־
זעצט.

אַ פּאָליסמאַן, וועמען עס זיז דערעסן געווארן זיך צו באַקן א.ק
דער גאַס, האָט פֿון לאַנגווייליקייט אַריינגעשטעקט דעם קאָפּ אין „סטאָר".
ער האָט באַטראַכט דעם עולם אוֹן זיך פּאַנאַנדערגעשמייכלט, ווי איינער

פֿינגער, און פּאָלי אַ שיינענדיקע, מיט אירע גרויסע, שוואַרצע אויגן איז דורך ווי אַ געווערל, וואַרפנדיק שמייכלען רעכטס און לינקס.

אַ יינג אין אַ בלוי העמדל מיט אַ זיידענעם קעפּ איבערן רעכטן אויער איז אַרויס אין מיטן „סטאָר" און מיט אַ שטימע פון אַ „קעמפּיין"־רעדנער האָט ער אויסגעשריען:

— פּי! עי! יו! על! וואַי!

און אַלע האָבן אונטערגעכאַפּט:

— פּי! עי! יו! על! וואַי! פּאָלי!

זיי האָבן פֿאַרגעסן אָן אַלעם, געטאַנצט פון אין פּוס אויפן צוויי־טן, געקנאַקט מיט די פֿינגער און עס האָט אויסגעזען ווי אַ מחנה אינ־דיאַנער וואָלטן געפֿראַווען עפּעס אַ הילליקן טאַנץ.

סעם איז געשטאַנען, קיין אויג ניט אַראָפּגעלאָזט פון פּאָלין און געקוואָלן. אַ קליניקייט! זיי וועלן דאָך אַלע פֿאַרכאַפּט פּאַר איר?

מיסעס ריטש האָט געווויסט, אַז איצט וועט שוין קיינער מער ניט שפּילן, האָט זי באַהאַלטן דאָס לעדערנע טעפּל און אַ בייזע געשאָלטן:

— מען האָט זי דאָ געדאַרפט, צו אַלדע שוואַרצע יאָר! אַן אָנשיקע־ניש! און איר — האָט זיך געוועלדעט צו די יינגען — זייט אַביסל שטילער, באַ מיר איז קיין טאַנץ־זאַל ניט!

— נאָר זיך ניט געבייזערט, מיסעס ריטש, איר וועט דאָך איצט מער לייזן — האָט אַ געלער יינג מיט אָפּגעגלטן קאָפּ געוואָגט און געקויפּט אַ פּעקל טשאָקאָלאַד.

פּאָלי האָט זיך געמאַכט ניט הערן די מאַמעס געווילדן, זי האָט געקייעט טשאָקאָלאַד, געשוועבט ווי אַ פֿויגל פֿון איין יינג צום צווייטן, נראַציעז געהויבן אירע אַקסלען, יעדן עפּעס איינגערוימט און דער עולם האָט געהאַלטן אין איין לאַכן.

סעם איז געשטאַנען אין אַ זייט און באַמערקט, אַז פּאָלי מיידט אים אויס, האַלט ניט פֿאַר נויטיק זיך אָפּצושטעלן נעבן אים. זי איז עטלעכע מאָל פֿאַרביי זיין נאָז, זיך געמאַכט אים ניט זען, צום סוף האָט זי זיך אַ פֿלוצלינגן דריי אויס געטאָן, ווי אייגער וואָס דערזעט אַ גנט ערוואַרטעטן גאַסט, און גריסנדיק אים מיט דער האַנט, האָט זי גענומען טענהן מיט אַ צווייטן.

— וואָס פֿאַלט דיר איין, וואָס? זי האָט פֿשוט קיין צייט ניט! וואָס מיינסטו? א מיידל פֿאַר א חתונה, איז זי טאַקע פֿאַרנומען...

— וואָס איך הער? — האָט דער יינג א פֿאַרוונדערטער געשמייכלט, פֿאַרריסן זיין קורץ אויסגעבויגן ווי א זאָטל נעזל אין ס'איז מיט אמאָל פון דער נאָז ביז צום מויל אויסגעוואַקסן אַזא שטח, כאָטש נעם און וואַלקער אויס א בלאַט לאָקשן. אַזוי, נו, וואָס שווייגסטו, וואָס, די דעמעס, שטעק אַריין א האַנט — וועסט כאָטש בעסטן אויף דער חתונה, דו — —?

— ווי דען, ווי דען!

— איין זאַך טוט מיר הנאה — האָט דער געלער נעקלאַפּט סעמען אויף דער פֿלייצע — וואָס דער „גיני" איז געבליבן מיט א נאָז!

— ער מיינט טאַקע, עפעס גרעסערע קנאַקערס ווי דער „גיני" זענען געבליבן מיט נעז!

— אַזוי? אָן געלעכטער, סעם, מאַך מיך טאַקע קלוג — האָט דער געלער זיך געמאַכט תמעוואַטע — וואָס אַזוינס האָט פֿאַלי אין דיר געפֿונען? זי האָט לייכט געקאָנט קריגן א „פּראָפּעשאנאל". האָסט מול, גאדעמעס, טהאַטס אָלל!

— יו בלאַק העד! — האָט סעם ווילעריש געענטפערט און אַפֿער־געווארפֿן זיינע פיס מיט די געלע האַלבע שיך און געלע זיידענע זאָקן— וועך דו וואָלסט געווסט וועך עס האָט זיך אַלץ צו פֿאַלין געשדכנט ווי וואָלסטו נשתומם געווארן! קענסט דאָקטאָר פריד?

— נו?

— ער שיקט איר נאָך היינט בריוו!

— אוך זי?

— זי עפנט זיי צומאָלט ניט, צעררייסט און פֿאַרטיק!

— אַזוי?

— טרי טשירס! טרי טשירס, בּאָיס! — האָט א יינג אויסגעשריען. אויף דער שוועל איז געשטאַנען פּאָלי אין א ווייסע „רשען"־בלוז, געשנורעוועט פון ביידע זייטן מיט בלויע זיידענע טאַשמעס און מיט א בלויען מאַטראָזן קאָלנער.

די יינגען האָבן זיך גלייך אויסגעשטעלט אין צוויי שורות, ווי די זעלנער, געמען לייכט „דזשיגען" מיט די הויכע אָפּצאַסן, קנאַקן מיט די

— אָט איז אַ שיין מיידל — האָט פּאָלי שפּאַסיק געזאָגט — „גאָ עהעד, בּאָיס", מאַכט „לאָוו" צו איר!

— אַ ייִנג האָט זיך גלייך צוגעשאַרט צו דער דינסט, איר געגעבּן צוקערלעך, געמאַכט קאָמפּלימענטן און זענדיק, אַז די שיקסע לאַכט מיט אַזאַ שפּסן געלעכטער פון זיינע חכמות, האָט ער אויך די הענט גע־ נומען צו הילף, און וווּ אריין צו קניפן האָט ניט געפעלט.

די „מאַריכנא" האָט זיך כלומרשט געווערט און זייענדיק זיכער, אַז די „אַמעריקאַנצעס" פּאַרשטייען ניט קיין פוילישׁ, האָט זי געריידט אַזעלכע ריידן, אַז אַ קאָזאַק וואָלט רויט געוואָרן און פון גרויס הנאה אַריינ־ געלאַכט זיך אין בּוזעם אַריין אַזש צום ווייטען.

וועט די מויד האָט שוין געוואָלט אַרויכגיין האָט סעם איר דורכ־ געקרייצט דעם וועג און זיך אַ כאַפּ געטאָן פּאַר אַ פּוס. די מויד האָט אַ קוויטש געטאָן, זיך צוגעזעצט און די גלעזערנע קרוג איז צעזאַלן אויף שטיקלעך.

— מזל־טוב! מזל־טוב!

עס איז געוואָרן אַ טומל.

מיסעס ריטש האָט געמאַכט קולות, געזידלט סעמען, געטריבּן פון „סטאָר" אַרויס און גענומען אויפווישן דאָס וואַטער און אויפקלייבּן די שט קלעך גלאָז.

די „מאַריכנאַ" האָט אויסגעגלאָצט אַ פּאָר אויגן, געקוקט דאָ אויף מיסעס ריטש, דאָ אויף דער צעבראָכענער קרוג און געהאַלטן בּיי פּאַ־ נאַנדערווייענען זיך.

— נו, וואָס שטייסטו וואָס, ווי אַן אָנגעמלאָכנטער — האָט מי־ כעז ריטש אַ שטיפ געטאָן סעמען — דו קאָמעדיאַנט מיינער! איצט זיי זשע מוחל און קוק איר אַ „פּיטשער"!

פּאָלי האָט זיך געקייקלט פון געלעכטער.

סעם האָט ערגעץ דערטאַפּט אַ קרוג, זי אָנגעגאָסן מיט וואַסער און משלח געווען די דינסט.

די מעשה מיט דער קרוג האָט סעמען עפּעס מאָדנע צעטרייסלט. עס איז אים מיט אַמאָל אומעטיק געוואָרן און ער האָט זיך אַוועקגע־ זעצט.

פּאָלי האָט עס באַמערקט.

סעם האָט דערפילט אַ מאָדנע שנאה צו פּאָלין און איז בלאס געוואָרן. אים האָט זיך געדאַכט, אַז אַלע קוקן אויף אים, ווייסן, אַז ער איז אויסגעשפּילט אין ער הָעט שטאַרק חשק געהאַט אָפּצוטאָן עפּעס אַזוינס, אַז אַלע זאָלן נאָר וועגן אים רעדן און טראַכטן.

סעם איז אָבער אַ מזיק געווען, און פונקט ווי אַ גנב, וואָס דערשמעקט דער ערשטער, אַז ער איז אַריינגעפאַלן און איידער וואָס וועט ווערט ער דער חכם, יאָגט אויך און שרייט: „כאַפּט אַ גנב!“ — אַזוי האָט סעם זיך אַ ביס געטאָן אין דער אויבערשטער לייפּ און געוואָרן מיט אַמאָל לעבעדיק. ער האָט געווואָכט מיט וואָס אַוועקצונעמען די אויפּמערקזאַמקייט פון פּאָלין — האָט ער זיך אַ שטעל אַוועק געטאָן אין מיטן „סטאָר“ און געזומען נאָכמאַכן אַ וואָדעוויל = פאַיאַן. ער האָט אַ צי איין געטאָן די אויגן ווי שמאָלע, שארפּע מאַנדלען, וואָס קומען זיך, דאַכט זיך, צונויף, ערגעץ הינטער דער נאָז, געמאַכט אַ נעבעך = פּנימל און זיך פאַרגעשטעלט אלס דער נאָבעלער „לאָנדרי=מען“ טשון=טשו=גו. אויף אַן עכט=כינעזישן עגלייש האָט ער אויסגערעכנט זיינע פאַרדינסטן כאַר אמעריקע. ער האָט אָפּגעגעבן אַ שבח דעם הייליקן קאָנפוציוס, קלאַפּנדיק דעם שטערן זיבן מאָל אין דער פאָדלאָגע, וואָס ער האָט זיך באַמיט פאַר זיינע „הימל=קינדער“ און געגעבן חכמה דעם „ניט=ריינעם“ נאָר פאָרט נאָבעלן קאָלומבוס צו אַנטדעקן אַמעריקע. אַז ניט וואָס וואָלטן נעבעך אַזוי פיל „הימל=קינדער“ געטאָן? און אַמעריקע איז אַ „קאָנטרי“ פון „האָרי=אָפּ“ — האַלט מען טאַקע אין אייַן שוויצן. די מענער קאָנען אַ וועלט פארפּלייצן! און די וויבער? זאָל דער הייליקער קאָנפוציוס שומר ומציל זיין!

דער עולם איז אזוי באַגייסטערט געווארן פון סעמס דרשה, אַז ער האָט פאַרגעסן ס׳איז דאָ אַ פּאָלי אויף דער וועלט, געקייכט פאַר געלעכטער און עטלעכע מאָל אויפּגעהויבן סעמען.

אַ פּויליש דינסט = מויד מיט אַ פּעט מילכיק פּנים איז אַריין אין סטאָר. זי האָט זיך א פּנים פאַרשעמט פאַר די יינגען און מאָדנע געבונדן שפּרייזן, גלייך אַ שטעקן וואָלט זיך איר געפּלאָנטערט צווישן די פיס, זי האָט געגעבן מיסעס ריטש אַ גלעזערנע קרוג און געבעטן סאָדע=וואַסער.

— ס׳מאַכט ניט, מיסעס, מען וועט קויפן אַ צווייטן! — האָט סעם גוטמוטיק געענטפערט.

פֿאָלי האָט אויף גיך איינגעפעדעמט אַ דינע נאָדל, איז צו צו סעמען און אים געגומען פֿאַר דער האַנד:

— ביסט בייז, סעם? אַז כ׳בין אויף מיין וואָרט ניט שולדיק! זי האָט אים געגעבען אַ שטיקל פֿאָדים צו קייען פֿאַר אַן עין-הרע און געגומען אויף גיך פערנייען דעם ריס.

סעם האָט אָן אַלעם פֿאַרגעסן. ער איז געשטאַנען אַ גלייקלעכער מיט עטוואָס צעשפרייטע הענט און פיס, געווען יעדע מינוט גרייט אַרומצוגעמען פֿאָלין און געפילט דערביי ווי איינער וואָס האַלט אַ קאָשיקל אייער און שרעקט ער זאָל ניט צוקוועטשן.

ער האָט געפילט ווי פֿאָליס זיידענע האָר קיצלען זיין פּנים און יעדעס מאָל ווען עס קומט איר אויס אָפּצורייסן דעם דרים שפּאַרט זי אָן איר קני אָן זיינע.

די חברה זענען געשטאַנען אַרום און זיך געוויצלט.

סעע איז מיט אַמאָל בלאַס געוואָרן און געפילט ווי ער טרייסלט זיך אינגאַנצן — אלעק איז אַריין אין סטאָר.

אַלעק האָט זיך מיט אַלעמען באַגריסט, געוואָרפן אַ בליק מיט זיינע שוואַרצע, רירעוודיקע אויגן, וועמענס שאַרפן בליק זלטן ווער עס האָט געקאָנט אויסהאַלטן. זיין קלייענער באַוואַקסענער ביז אין דער העלפט מיט האָר, שטערן און די טעטוירטע אַנקערס אויף זיינע חענט האָבן עדות געזאָגט, אַז דער בחור האָט שוין ניט איין חטא באַגאַנגען. ער האָט געטראָגן אַ העלן אַנצוג מיט אַ ווייסן, געקעס-טעלטן קאָפּ.

— האַלא, אַלעק! האַלא! — האָט זיך געהערט פון אַלע זייטן.

אַלעק האָט זיך מיט אַלעמען באַגריסט, געוואָרפן אַ בליק אויף פֿאָלין מיט סעמען. ווי דער לעצטער איז געשטאַנען מיט צעשפרייטע הענט, האָט זיך אים געדאַכט, אַז סעם פֿאַרמעסט זיך צו אַ טאַנק, ער האָט זיך ניט וויסנדיק געמאַכט און .געבעטן אַ סיגאַר.

מיסעס ריטש האָט באַמערקט אין זיינע אויגן, אַז ער איז ניט ניכטער, האָט זי אים געווונטשן ער זאָל פֿאַרשרפּעט ווערן מיטן סיגאַר צוזאַמען און זיך אָפּטשעפּען פון איר טאָכטער.

— „באָיס", ווער נעמט מיך נאָך "קוני"? — האָט פּאָלי קאָ־
קעטיש געפרעגט — כ'האָב גאָר קיין חשק ניט דאָ זיך צו פּרעגלען...

אַלע האָבן זיך געכאַפּט פּאַר די קעשענעס, זיך עלעגאַנט פּאַרנייגט, וועלעריש געקלונגען מיט די ממתקים און יעדער אייַ־
נער איז גרייט געווען כאָטש שוין כאַפּן אויטאָמאָביל און פליען.

— און דו, „בייבי" — האָט פּאָלי סעמען אַ פּאַטש געטאָן
מיט איר וויס־זיידענע הענטשקע אין פּנים אַריין — וואָס איז דער
מצר מיט דיר? וואָס ביסטו עפּעס מיט אַמאָל אַזוי שטיל געווארן?

— ער טרויערט נאָכן צעבראָכענעם „פּיטשער" — האָט זיך
איינער אָנגערופן.

— ער איז פּאַרליבט. — האָט דער געלער אויסגעשריען,
אַ גנבישןווינק געטאָן מיט די אויגן און בשעת מעשה אַ דריי גע־
טאָן מיט די אויערן וויַ אַ פערד.

— טאַקע? — האָט פּאָלי סעמען געפרעגט.

— טאָ לאָז ער ווייזן די צונג! — האָט אַ צווייטער אַן עצה
געטאָן.

סעם האָט אַליין ניט געגלויבט ער זאָל זיך קאָנען אַזוי פּאַר־
לירן, געוואָרן מיט אַמאָל בלאַס, געפילט ווי ער ווערט אַן אויפ־
געקאָכטער, געמיינט, אַז אַלע האָבן זיך צונויפגעריידט, לאַכן פון
אים און ער האָט געטראַכט צו זאָגן פּאָלין אַזוינס עס זאָל איר
פינסטער ווערן אין די אויגן. ער האָט אָבער אַ נאַרישן שמייכל גע־
טאָן און אַרויסגעשטעקט אַ צונג ווי אַ לעדער.

פּאָלי איז עטוואָס רויט געוואָרן, געמומען סעמען שלאָגן אי־
בערן פּנים מיט איר זיידענע הענטשקע און געשריען:

— אָ, יו פּרעש טהינג!!

סעם האָט זיך איינגעבויגן און וועלנדיק פּאָלין אויסמיידן,
האָט ער אַ שפּרונג געטאָן אָן אַ זייט, זיך פּאַרטשעפּעט אין אַ
טשוואָק אוון געמאַכט אַ גלוואַלד־ריס ווי אַ דלת אין זיין נייעם רעק.

— ניט אַנדערש, ווי משוגע — האָט מיסעס ריטש געקווי־
טשעט — אַז די מויד איז ווילד, רוט ניט ווי דער סמבטיון! האָט
ער צעבראָכן אַ קרוג, זיך צעריסן דעם רעק, גיי האָב טונות, אַז
מענטשן זענען „ביזי"!

זי האָט באַמערקט ווי די מוטער ווינקט צו איר זי זאָל דאָס ניט נעמען, שרייט „לאַו" און כאָטש זי האָט ניט פֿאַרשטאַנען וואָס דאָס מיינט, האָט זי זיך געשטויסן, אַז מען הייסט זי ניט נעמען.

פּאָלי איז צוגעגאַנגען נענטער צו אַלעקן.

— דו מיינסט מיט אַן אמת כ׳זאָל עס נעמען?

— באַלײדיקסט מיך פּאָלי — האָט אַלעק אַ בלאַסער געזאָגט— דו מיינסט אַז איך בין עפּעס „קאַיק", וואָס מאַכט פּופּצן דאָ־לאַר אַ וואָך? איך בין אַלעק — בין איך!

ער האָט אַרויסגעכאַפּט צוויי פּולע הענט מיט פּאַפּירן־געלט.

— נאַ, אויב דו ווילסט גיב נאָר אַ פּיפּס און האָסט צוואַנ־ציק אַזעלכע יעוועלירלעך און נאָך בעסערע, דען איך בין אַלעק!

ער האָט אַ וואָרף געטאָן אַ פּולע האַנט פּאַפּירן־געלט אויף דער צאָל־באַנק און וויזנדיק מיטן פינגער האָט ער זיך געוועדעט צו מיסעס ריטש:

— זעסט, פּאַר דערכאַר קאָן איך אָפּקויפן דיין גאַנצן סטאָר און איך שענק עס דיר אַוועק: דען איך בין אַלעק! וואָס שטייסטו! קלײב עס צונויף!

מיסעס ריטש איז רויט געוואָרן, זיך געקוועלט אַ ווייל און וואַרפנדיק אים דאָס געלט אין פּנים אַריין האָט זי אויסגעשריען!

— דהע העלל, מיט דיין געלט!

אלעק האָט געשמייכלט, געהייסן מאַכן אַ וואַרע, געסטרא־שעט, אַז ווער עס וועט אויפהייבן אַ פּאַפּירל וועט ער די בעבע־כעס אַרויסנעמען און אויפגעקליבן דאָס געלט. ער האָט זיך אַ נער־וועזער געוועדעט צו פּאָלין:

— קום פּאַר אַ טפּאַציר!

— איך ברויך דיך צו האָבן! — איז מיסעס ריטש אַריין אין דער מיטן.

— אָלל־רייט, — האָט פּאָלי געענטפערט און זיך ניט צוגע־הערט, וואָס די מוטער זאָגט — כ׳גיי!—און זי האָט זיך געוועדעט צו סעמען — קום סעם, מיר וועלן זיך דורכגיין.

סעם, וועלכער איז געשטאַנען ווי אויף הייסע קויל־ן און זיך יעדע רגע געקליבן צו וואַרפן אויף אַלעקן, איז אַזוי צעטומלט

פֿאַלי האָט געצנדיקט נייַן, אויסגעגלייכט דעם שניט מיט די פינגער און זיך געווענדעט צו די יינגען.

— נו, באָיס, ווי גלייכט אירמיין „דזשאַב"?

— פיין, עקסצעלענט! — האָבן אַלע אויסגעשריען און געקוקט דאָ אויף אַלעקן דאָ, אויף סעמען, ווילסנדיק, אַז די באַגעגעניש וועט גלאַט ניט אָפּגיין.

— האַלאָ, פּאָל! דו דערקענסט שוין ניט קיין באַקאַנטע?...

— אַ, אַלעק, האַלאָ, כ׳האָב דיך אסור געזען — האָט פֿאַלי פֿלומרשט אַן איבערראַשטע געזאָגט — ווי גייטס? פֿאַר וואָס זעט מען דיך גאָר ניט?

אלעק האָט ניט געענטפֿערט. ער האָט אַרויסגענומען אַ קליין יעוועלירל מיט אַ גאָלדן קייטעלע און עס פֿאַלין געוויזן.

— אָ, ווי שיין דאָס איז? — האָט פֿאַלי אויסגעשריען און באַטראַכט דאָס יעוועלירל, וואָס איז באַשפּאַנען פון אַ גאָלדן קרעג-צל סאַמעטלעך, געזעצט מיט פּערל און אין דער מיטן אַ בריליאַנט ווי אַן אַרבעס. — זאָגט איז עס ניט שיין? — האָט זי זיך געוונדעט צו דער חברה און עס אָנגעטאָן.

סעם האָט דערפילט ווי דאָס בלוט, וואָס האָט אין אים גענומען קאָכן בשעת אלעק איז אַריינגעקומען, האָט אים מיט אַמאָל אַ קלאַפּ געטאָן אין פנים אַריין. ער האָט זיינע אייגענע אויערן ניט געגלויבט. איז דאָס מעגלעך, אַז פֿאַלי זאָל אַזוי רעדן צו אַלעקן אין דיין געגנווארט, און ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט פֿאַלין אין די אויגן אַריין, ווי ער וואָלט דערמיט געזאָגט: פֿאַרגעס זיך ניט, איך בין אויך דאָ...

— ס׳גייפעלט דיר? — האָט אַלעק גענפרעגט.

— אָ, דושי! — האָט זי פֿאַטעטיש אויסגעשריען און אַ בליץ געטאָן מיט אירע שוואַרצע אויגן.

— אויב עס גענפעלט דיר, טאָ נעם עס! — האָט אַלעק אַ ברום געטאָן.

— דו מאַכסט שפּאַס — האָט פֿאַלי געצויגן די ווערטער און געוואַן זיכער, אַז דאָס יעוועלירל באַלאַנגט שוין צו איר.

מיסעס ריטש האָט געקוויטשעט:

— כ׳וועל מיר אַ מעשה אָנטאָן! גנבים, „באָמס", אַרויס!

כ׳גיי רופן אַ פּאָליסמאַן!

זי האָט אײַנגעטונקען אַ סמאַטע אין וואַסער און געזומען קלאַפּן איבער די קעפּ.

אַלעק האָט עפּעס איינגערוימט פּאָלין און אַרויס מיט דער גאַנצער חברה אויף דער גאַס.

מיסעס ריטש האָט נאָך אַלץ געשריען:

— דו וועסט זיך נאָך אַ וויכט יאָר אויסריכטן, דו כאָנטע, דו! ברעך העכט און פּיס, אַרויס פון מיין שטוב! כ׳וויל דיך מער ניט קענען, ניט קוקן אין דיין טרפּהן פּרצוף אַריין! גיי צום אי־טאַליענער, גיי, אַבי פון מיינע אויגן אַרויס!

פּאָלי האָט ניט געענטפערט.

סעם האָט זיך ניט צוגעהערט וואָס מיסעס ריטש זאָגט, ער האָט אויפגעשטעלט זיין קאָלנער פון רעקל, כאָטש אין דרויסן איז געווען אַ שרעקלעכע היץ און איז אַרויס.

געווארן פון פאליס פראגע, אז עס האט אים געזומען איבער אַ מינוט ביז ער האט פארשטאנען וואס זי ווילן פון אים, ער האט פארקוועטשט די פויסטן און געענטפערט:

— כ׳גיי ניט!

פאלי האט אַ שמייכל געטאן.

— דערויף האסטו געדאפט אזוי לאנג צו קלערן? — און זי האט זיך געווענדעט צו אלעקן — אל-רייט, אלעק, אז ער ווילן ניט, גייען מיר ביידע.

— דו וועסט ניט גיין! — האט די מוטער געשריען.

— מיסעס ריטש, פארוואס האט איר מורא צו לאזן אייער טאכטער צו גיין מיט מיר? דערפאר ווילן כ׳בין ניט קיין ייד? דערפאר וואס דער „סאן ע׳ גאן", סעם, סטראשעט, אז כ׳וועל פאלין נאך דער חתונה פארקויפן? ווילן כ׳בין אַ „גיני"?

אלעק איז פון גרויס רגזה געווארן אַ פארפלאמטער, די אויגן האבן זיך ביי אים פארקאטשעט און רויט געווארן, די נאז-פלי-גל געציטערט, דאס מויל האט זיך צעצפנט און אינגאנצן האט ער אויסגעזען ווי אַ רויכערנדער קראטער.

ער האט זיך געזומען קלאפן מיט ביידע פויסטן אין דער ברוסט אַריין.

— כ׳שווער אייך, מיסעס ריטש, אז אויב איר ווילט ווער איך מארגן אַ ייד! און כאטש כ׳בין אַ „גיני", בין איך טויזנט מאל בעסער פאר סעמען דעם פארדאמטן ש. — —

דאס לעצטע ווארט „שיני" האט ער ניט דערזאגט, האט אַ סאפּע געטאן און אַלע האבן געמיינט, אז ער וואלט זיך אויף סעמען

סאם האט דערפילט, אז ס׳ווערט אים פינסטער אין די אויגן און ער האט זיך אַ ריס געטאן צום איטאליענער.

— דו זוכסט אַ פרעטענסיע, דו הינטישער זון?! קום אַרויס אויף דער גאַס, גיכער, דו גאַטס פארדאמטער דו! — און אים אַנגעפּט פארן קארק.

חברה זענען גלייך אַריין אין דער מיטן, זיי פאַנאַנדערגעשיידט. ביידע, סיי סעם, סיי אַלעק, האבן זיך געריסן איינער צום צוויי-טן.

ביי סעמען האָט דער מח געאַרבעט אַזוי קלאָר און שנעל ווי ער אַרבעט געווייגלעך נאָך אַ פרייַלעכע נאַכט, וועלן עס פעלן ניט עטלעכע גלעזלעך אייז-וויין. יעדע קלייניקייט האָט זיך ביי אים אי-בערגעצויגן בולטער און שאַרפער, בליצנהאַפט געשפרונגען פון איין זאַך צו דער צווייטער. עס זענען אים אויפן זינען אַרויף דזשייקס ווערטער, אַז פאָלי שפּילט זיך מיט אים, אַז זי וועט קיינ-מאָל ניט חתונה האָבן, דען זי האָט אין זיך הינטיש בלוט.

סעמס האָט זיך מיט אַמאָל צעלאַכט. ער האָט זיך דערמאָנט ווי דזשייק אין זיינע אויסגעדריוולטע הויזן האָט זיך אַראָפגעקייקלט מיטן ניגער פון אַלע טרעפלעך אויפן טראָטואַר. דאָס געלעכטער האָט אים עטוואָס אויסגעניכטערט און ער האָט באַשלאָסן גלייך זיך אַריבערצוכאַפן צו דזשייקן.

אַן עלטערע איטאַליענערקע אין אַ נאַציאָנאַלע קרינעלינע מיט אַ שטרויען חוזק-קאַפעליושל, פונקט ווי מען טוט אָן פערד אין די גרויסע היצן, האָט אַן אייגעשפּאַנטע געשלעפּט אַ שפּיל-קאַסטן אויף צוויי רעדער.

אַ מיידל ווי אַן אויסגעגאָסענע, אָן אַ טאַליע, האָט איר נאָכ-געטראָגן אַ צימבעלע. די איטאַליענערקע האָט זיך אָפּגעשטעלט נע-בן טראָג טואַר, געזומען שפּילן עפּעס אַן אַלטן וואַלס און דאָס מיי-דל האָט אַקאָמפּאַנירט.

דאָס מיידל מיט איר פוילקייט און די קייַלעכדיקע פלייצעס, מיט איר אָפּגעברענט באַהנט פּנים, מיט אירע גרויסע, פאַרוואָלקנטע אויגן האָט אומצוואַרטעט געזומען אָפּשטעלן אַלע דורכגייער, גלייך זיי וואָלטן געטראָפן געוואָרן פון אַ שטיל שיסנדע ביקס. און ניט איין גאַליציאַנער אָדער אונגאַרישער פעדלער מיט פּאות האָט פאַרשאַרצט זיין שוואַרצן, שטרויענעם קאַפעליוש און נכשל געוואָרן אין איר בליק.

פון די אַרומיקע הייזער האָבן זיך געזומען אַרויסשיטן מיי-דלעך אין קורצע, ווייסע קליידלעך, זיך געפּאָרט, זיך געשלאָסן אין קרענץ, גראַציעז און ריטמיש געהויבן די פיסלעך און צוגעזונגען אויף זייערע קינדישע קולעכלעך. אַ פאָרל איז דורך. דאָס מיידל האָט ניט געקאָנט ביישטיין דעם נסיון, האָט זי געזומען גיין צום טאַקט טאַנצנדיק. דער יונג האָט מיט איין האַנט אַרומגעכאַפּט דאָס מיידל

IX

סעם האָט געשפּאַנט איבערן טראָטואַר אַ צעטראָגענער, די הענט אין די הויזן-קעשענעס און זיך גהאַלטן אין איין שילטן. ער האָט מיט צַמאָל דערפילט, אַז אַלץ אַרום אים איז ענג געוואָרן, אַז פּאַר אים מיט אַלעקן איז דאָ קיין פּלאַץ ניטאָ מער און איינער מוז אומבאַדינגט אַראָפגערוימט ווערן. צוּ מיינסטן איז סעם בייז געווען אויף כּאָטש. ער איז געווען איבערצייגט, אַז אין אַלעם איז זי שולדיק, אַז ווען זי וואָלט אַלעקן ניט געגעבן אַ גאַלאָגנהייט וואָלט ער קיינמאָל קיין חוצפה גהאַט אָפּצושפּילן אַזאַ חתונה. סעם האָט אַלעקן כּמעט ווי ניט באַשולדיקט. אַ מאַנספּאַרשוין — האָט ער מיט זיך געטענהט — איז ניט מער ווי אַ הונט, אַז מען ווייזט אים אַ פּינגער ווייל ער די גאַנצע האַנט. ער וואָלט אויך בעסער ניט גע-ווען, פּונדעסטוועגן איז ער זיכער געווען, אַז היינט, מאָרגן אויב ער וועט זיך טרעפן מיט אַלעקן וועט איינער פון זיי גצווים די קאָפּיטאָע אויסציען. אים איז איינגעפאַלן, אַז די געזונטסטע זאַך וואָלט פּאַר אים געווען ווי ער גייט און שטייט צו פּאַראָאָזן ניו-יאָרק, כאָטש ביי זיך איז ער זיכער געווען, אַז ער וועט עס ניט טאָן, אַז אויב ער וועט אפילו אַוועק, וועט ער זיך פון מיטן וועג אומקערן, בלויז דערפאַר, אַז אַלעק זאָל ניט מיינען דאָס דער „שי-ני" האָט זיך איבערגעשראָקן און געמאַכט פּליטה.

ער איז אויך זיכער געווען, אַז פּאָלי ליבט קיינעם ניט — ניט אים און ניט אַלעקן. און וואָס מער ער האָט וועגן דעם גע-טראַכט אַלץ מער האָט ער זיך איבערצייגט, אַז פּאָלי איז אַ שלעכ-טע, זייער אַ שלעכטע, אַז זי האָט אין וועמען צו זיין געראָטן, אַז דאָס שפּילט זי זיך מיט זיי — פונ־עסטוועגן וועט פּאָלי קומט איצט צו אים וואָלט ער מיט איר אַנטלאָפן וווּ דער פעפער וואַקסט.

אויך – האָט ער זיך אַרומגעקוקט, געזען עס איז צו לאַנג אין גע־שפרייזט ווייטער.

ער איז אַרויף צו דזשייקן, געקלונגען עטלעכע מאָל, געקלאַפּט אין טיר, וואָס איז געווען באַשלאָסן מיט אַן אָפּשטייענדע בלעך, נאָר קיינער האָט ניט געעפנט. סעם האָט באַשלאָסן, אַז עס איז דאָרט מסתמא קיי־נער ניטאָ, האָט ער אַביסל פֿון פֿאַרדרוס, וואָס ער האָט קיינעם ניט גע־טראָפֿן, געמוסען אויסקלאַפּן אין דער אָפּשטייענדער בלעך ווי אין א פּויק אַ מאַרש.

— אַ קלאַפּן זאָלסטו קאָפּ אין וואַנט! – האָט ער געהערט אַ קול פֿון אינעווייניק.

ער האָט זיך עטוואָס דערשראָקן, אַ צי אַרויף געטאָן די אַקסלען, צעעפּנט דאָס מויל און אַרויסגעלאָזט אַן אַי־אַי־אַי!

און פּונקט ווי אַ יינגל, וואָס טוט אַ קוועטש אָן אַ עלעקטריש קנע־פּל פֿון אַ פּרעמדער טיר און מאַכט פּליטה מען זאָל אים ניט כאַפּן, אַזוי האָט סעם געוואָלט אָפּציען.

— צו אַלדע שוואַרצע יאָר, אַ העזה דזש האָט צו קלאַפּן אין פֿרעמדע טירן!

סעם האָט זיך אייסגעדרייט, דערזען ווי פֿון דער צעעפּנטער טיר רוקט זיך אַרויס אַ געזונטן, באָרויסן ווייבל מיט אַ קינד אויף דער האַנט. דאָס ווייבל האָט מיט איין האַנט צוגעהאַלטן די טיר, אַ בלישטש געטאָן מיט אירע קלייניע, שוואַרצע אויגן און איינציענדיק דאָס שנעבע־לע ווי אַ יינג חזירל האָט זי זיך צעקוויטשעט.

— אַ די הענט זאָלן דיר אָפּגעדאַרט ווערן, דו באָמטשיסקע! האָסט געהערט אַמאָל? אַ קלאַפּעניש אויף זיין קאָפּ! דיין גליק וואָס „מיי־נער" איז ניטאָ — איז זי זיך פֿאַרגאַנגען אַלץ העכער און דאָס שנעבע־לע האָט זיך געבלעזלט – אַז נעט וואָלט ער דיר דעם מח צעפּלעטן, געוויזן ווי ר'נאָך צו קלאַפּן אין פֿרעמדע טירן! קוק אים נאָר אָן! ווי עס שטייט און גלאָצט מיט די אויגן! דאָס קאָן קיין צוויי ניט ציילן! אַרויס פֿון דאַנען, דען כ'רוף אַ פּאָליסמאַן, דו כאָלערעטשיסקע!

סעם האָט זיך פֿון אַזאַ ברוך הבא עטוואָס פֿאַרלוירן, נאָר זיך זעע־דיק ווי דעם קינד איז מיט אַמאָל געפּעלן געוואָרן דער מאַמעס נאָז און ווי דער קלייניער האָט זי אָנגעהויבן מיט ביידע הענטלעך צו מעל־

פּאַר דער טאַל־יע, זיך פּאַרמאָסטן צום טאַנץ און אָפּגייענדיק אַזוי עטלע־כע טריט זענען זיי פּאַרשוווּנדן מיט אַ געלעכטער.

סעם איז געווּאָרן אויפֿגעהייטערטער. ער האָט חשק געקריגן אַ טשעפּע צו טאָן די איטאַליענערן און אין דער זעלבער צייט האָט ער ווי פּאַר עפּעס זיך געשרעקן. און ניט בחנם! סעם האָט געוווסט, אַז די שיינע „גינישע" מיידן, וואָס שמעקן מיט „וועדזשעטייבעלס" און האָבן דאַכט זיך קיין בייז גאַל ניט, קאָנען, פונדעסטוועגן, פּאַר דער מינדע־סטער זאַך אַריינזעצן אַ מעסער. ער האָט זיך באַגעגנט מיט אירע גרוי־סע אויגן, זיך צוגעגעבן קוראַזש און אויסגעשריען:

— בעלאַ סיניאָרא!

דאָס מיידל האָט אַריינגעלאַכט אין צימבעלע אַריין און שטאַרקער געניגן פויקן.

סעם האָט כּמעט אָן אַלעס פּאַרגעסן, געווען גליקלעך, שוין חרטה געקריגן צו וואָס ער גייט צו דזשייקן. ער האָט אַרויסגעכאַפּט אַ „ניקל", אויסגעשריען: קאָפּ־שלאַק און אים אַ וואָרף געטאָן אין דער לופט. ער האָט זיך געלאָזט גיין צו דזשייקן. ער איז געגאַנגען גיך, זיך מיט אַמאָל געפּילט בכח אַ וועלט אייגצולייגן און כּמעט צופֿרידן געווען וואָס ער האָט זיך צוגענויפגעטראָפֿן מיט אַלעקן.

איצט האָט ער געוווסט וווּ ער איז אין דער וועלט און באַשלאָסן צו שלאָגן מיט אַלע כּפרות. ער איז געוואָרן ווילדער, און פונקט ווי אַ יינגער זשערעבעץ צעבריקעט זיך, ווען מען לאָזט אים אַרויס אויף דער פֿרייַ, אַזוי איז סעם דורך דעם טראָטואַר מיט בריייטע אָרעמס און ניט איינעם אַ שטורך געטאָן אין אַ זייט.

באַרג־אַראָפּ טראָטואַר איז געשטאַנען אַ „פּושקאַרט" מיט „גראָ־סערי"־זאַכן, האָט סעמען דאָס האַרץ ניט געלאָזט דורכגיין און האָט עס פּאַרטשעפּעט. דאָס וועגעלע האָט געמעמען פֿליען באַרג־אַראָפּ און דער גראָסערי־יונג אין אַ וויסן פּאַרטוך מיט פּלאַכע הינקעדיקע פֿיס פון צו־פֿיל גיין איז נאָכגעלאָפֿן און געשריען: אי, אי, ס׳איז נאָך די אייער! ס׳איז נאָך די אייער!

סעם האָט זיך צעלאַכט, פּאַרלאָפֿן אויף אַ פּריער און אָפּגעשטעלט דעם פּושקאַרט. עס איז אים אפילו איינגעפֿאַלן צו געבן אַ פייער־אַלי־אַרם

יינג זאָל קריגן אַ „דזשאב" — האָט דאָס ווייבל געהאַלטן אין איין מאָל.

— פּליז, לאָזט מיך אַריין צו אים — האָט סעם געשמייכלט.

— וואָס הייסט? — האָט זי געזאָגט און אָפּגעלאָזט די טיר — מיטן בעסטן פאַרגעניגן! אָבער איך וועל אייך זאָגן דעם אמת, דזשיק איז איצט ניטאָ, נאָר אַז איר ווילט זייט זשע מוחל און וואַרט צו אַביסל, ער דאַרף באַלד אָנקומען.

סעם האָט זיך געקוועטשט צי ער זאָל אַריין, נאָר באַגעגענדיק זיך מיט דעם ווייבלס שוואַרצע אויגן, מיט אירע רירעוודיקע קייל־עכדיקע פּלייצעס, האָט ער אַ טראַכט געטאָן, אַז מען דאַרף ניט זיין קיין יאָלד אוּן איז אַריין.

זי האָט אים אַריינגעפירט אין דזשייקס צימער אוּן אים געגעבן אַ שוועבעלע.

— אַז איר ווילט צינדט אייך אָן די גענז, כ׳מוז אַ קוק טאָן צום „סאַפער". איר ווייסט דאָך, אַז אַ מאַנסביל קומט אַ היים און די שיסל איז ניט גרייט — האָט זי זיך צעלאַכט און קאָקעטיש אַרויס פֿון צימער.

ביי סעמען האָט זיך עפּעס געבאָמבלט אין מח, ער איז עטלעכע מאָל דורך דעם צימער, אַ שפּיי געטאָן און אוועקגעלייגט דאָס שוועבעלע.

דער צימער האָט געשמעקט מיט געקאָכטע וועש, מיט זיסע, גע־בראָטענע קאַרטאָפֿל. מער ווי אַ בעטל, וואָס האָט אויסגעזען ווי אַ נאָר אין אַ תפּיסה און אַ שטול מיט אַזאַ גלאַנציקע פּאַרב, וואָס האָט אַ טבע זיך אייגנצוקלעפּן אין געזעס אַריין — איז אין צימער גאָר ניט געווען.

סעם איז צו צום פענסטער. דורכן אָפּענעם פענסטער, וואָס איז אַרויסגעגאַנגען אין א שמאָלן פיר־עקיקן הויף, ווי אין אַ ריזיקן קאַסטן, האָט זיך געהערט ווי אַ הייזעריקער פּאָנאָגראַף זינגט:

אַ בריוועלע דער מאַמען,
זאָלסטו ניט פאַרזאַמען — —

צוויי „יענטעס" פֿון קעגנאיבערדיקע פענסטער זענען געזעסן אין די בלויזע העמדער מיט איבערגעווארפענע פאַרטוכער, געשמאַק זיך קאַלופּעט די נעז און זיך דורכגעשמועסט אויף דער העכסטער אָק־

קן, אַזוי אַז זי איז אַזש פֿאַרפֿלאַמט געוואָרן, האָט ער פֿאַרגעסן אָן אַלעם און האָט זיך צעשמייכלט.

די מוטער האָט אַ פּנים מורא געהאַט אָפּצולאָזן מיט דער האַנט די טיר, איז זי נאָך בייזער געוואָרן, זיך ניט געקאָנט קיין עצה טאָן. געשריען: „לאָז אָפּ ממזר!“ און געוואָרפֿן דעם קאָפּ ווי אַ ניסנדע קאַביעלע. דעם קינד איז די המצאה געפֿעלן געוואָרן, האָט ער זיך צעגאָדערט אויף זיין שטייגער און מיט אַ קינדישע שמחה אַרומגעכאַפּט די מוטער מיט בייידע הענט לעך.

דאָס ווייבל האָט זיך צעלאַכט.

— אל בעטש יו, עס פּאַסט אייך פֿיל שענער וועלן איר לאַכט! — האָט סעם גוטמוטיק געזאָגט.

דאָס ווייבל האָט זיך צעפּינטלט, עטוואָס רויט געוואָרן און ווי זי וואָלט זיך אָט איצט דערמאָנט, אַז זי שטייט מיט אַ מאַנסביל, האָט זי מיט איין אויג, אַזוי כּלאחר יד, באַטראַכט איר הולך, אַרײַנגעשאַרט די באָרוויסע פיסלעך הינטער דער טיר און איינשנורלענדיק נאָך שטייפער איר שנעבעלע האָט זי געזאָגט:

— ניט געטראָפֿן ס׳ארט, מיסטער לעבן! מיר קענען אייך! מאַכט לײַבערש ניט קיין רייד, אומזאָנסט אייער טרחה! — האָט זי פֿאַרענדיקט און אַ צופֿרידענע געוואָלט כּאַרמאַלן די טיר.

— אַנטשולדיקט ליידי, איר האָט אַ טעות! — האָט סעם געזאָגט— איר האָט ניט וואָס מורא צו האָבן, כ׳וועל אייך אסור באַגנבענען! דאָס בין איך געקומען צו אייער „באָרדער“ צו דזשיקן.

— טפוי!— האָט זי אַ שפּיי געטאָן — האָסט געהערט אַמאָל! מיינע וויסטע חלומות — — — איר האָט דאָך באַלד געקאָנט זאָגן דאָס זעלבע! נו, נעמט ניט פֿאַר אומגוט, מיסטער, איר וויסט דאָך היינטיקע צייטן טאָר מען ניט זיין קלוג, עס זאָל אַזוי ניט טרעפן ווי עס טרעפט! אָט האָט מען מיין שכנטע אַזוי ר׳נאָך באַגנבעט. עס איז אַרײַנגעקומען אַ מאַן, כּלומרשט דער געזו=מאַן, זיך געפֿורקעט ביים געזו=מעטער און איר אַרויסגעריסן די דיימאָנדס פון די אויערן! יעס, וואָס האָב איך געוואָלט זאָגן? איר דאַרפט דזשיקן? כ׳מיין צו וואָס דאַרפֿט איר אים? ס׳איז טאַקע ניט מיינע „בזנעס“, נאָר עס וואָלט שוין צייט געווען דער

— ס׳וואָלט אסור קיין עולה געווען — האָט סעם שמדיש געענטפערט — און גלויב מיר, אַז דערפאַר וואָלט זי מיך שוין גאָר ניט געשלאָגן!

— מיט וואָס ביכטו אַזוי זיכער? — האָט דזשייק לאַכנדיק געפרעגט.

— דו לאַכסט דאָך, האַ? זאָג איך דיר פאַרלאָז דיך אויף סעמען, אין די ענינים, פאַרשטייסטו מיך, בין איך אַ מזיק! מעגסט הערן! כ׳קלאַפּ עטלעכע מאָל אין דער טיר און מען ענטפערט ניט, מיין איך קיינער איז ניטאָ און וויל שוין אַוועקגיין. נאָר ווי גייט מען דאָס אַוועק אָן אַלעצט-געלט? פּוילט זיך מיינער ניט און טוט אַ טערעבענק אין דער טיר, אַז זי האָט זיך אַזש אונטערגעהויבן, גיט זיך די טיר אַן עפן און דיין מיסעס איז אַרויס. וואָס זאָל איך דיר דערציילן, עס האָבן מיר שוין קיין צרות ניט געפעלט, זי האָט מיך אָנגענומען פאַר אַ גנב, ווי געפעלט דיר דאָס?

— כאַ, כאַ, כאַ! — איז זיך דזשייק פאַרגאַנגען — ער שפּילט זיך מיט איר? נו, נו?

— וואָס נו, כ׳האָב געזען, אַז כ׳וועל שוין דאָ גלאַט ניט אָפּשניידן, האָב איך זיך אויסגערעדט, כ׳ווייס אַליין ניט פאַר וואָס, ווערן יענע זיבן גוטע זאַכן און איך זע ווי דאָס ווייבל צעפּינטלט זיך — נו, ווער איז געראטן?

— כאַ, כאַ, כאַ! — איז זיך דזשייק פאַרגאַנגען נאָך העכער — נו, וואָס שטייסטו? זיך! — און אים אונטערגעוקט אַ שטופּ.

סעם האָט זיך אַוועקגעזעצט אוּן דזשייק מיט פאַרלייגטע הענט אויף אַהינטער האָט געמומען שפּאַנען איבערן צימער.

סעם, וואָס איז אַהער געקומען מיט דער דעה אַלץ דזשייקן צו דערציילן, איז געזעסן ווי אויף שפּילקעס און זיך געקליבן אַלץ אין איינעם אויסצושיסן. אים איז אָבער שווער געווען צו צוזוכן אַן אָנהויב, צו מאַכן אַ התחלה. און יעדעס מאָל ווען ער איז שוין פאַרטיק געווען און געוואָלט אַרויס מיט לשון, האָט ער זיך באַגעגנט מיט דזשייקס אויסגעדאַרטער, ציטערדיקער, ווי מיט קוועק-זילבער אָנגעגאָסענער פיגור, און די רייד זענען אים געבליבן שטיין אין גרגרת.

טאַווע, אויף אַ טיפֿן „טשודנעם" לימוישן לשון, ווי זייערע „באָיציקעס אושפיעוואַיען אין שקול".

עפּעס אַן אַלטע איטאַליענערן מיט צעפּאַטלטע קודלעס וווּ אַ מכשפֿה האָט זיך אַרויסגעבויגן פון איר פֿענסטער ביז איבער דער העלפֿט, געווײזן אַ ווייבל אַ קלײן קעצל, געמאַכט מיט די הענט, געלאַכט און געגאָדערט אויף איר לשון. דאָס ווייבל האָט אַ פּנים גאָר ניט פֿאַרשטאַנען, געהויבן מיט די אַקסלען, נאַריש מיטגעלאַכט און, איין גאָט וויס פֿאַר וואָס, זי האָט געהאַלטן אין איין איבערחזרן אויף גוּיש: דאַ, קראַסיוווי קאטיאָנאָק! קראַסיוווי!" און גלייך זיך געוועגדעט צו אַ שכנה:

— זי זאָל אַזוי ווײַסן פֿון איר קאָפּ, צי כ'וויס וואָס זי דברט צו מיר?!

קינדער האָבן אַריינגעקאַטשעט אין מיטן שמאָלן הויף אַ באַרל מיסט, עס אונטערגעצונדן און אַ געדיכטער רויך, ווי טונקעלע שטיקער צעריסענע וואַטע, האָט זיך געגומען שפּאַרן אַרויף. די ווייבער זענען געבליבן זיצן ביי די צעפּנסטע פענסטער, אינגאַטעמט דעם שמעקנדיקן ווירוך ווי קיינמאָל גאָר ניט און געכילותט אויף וואָס די וועלט שטייט. און אַז דער רויך האָט זיך שוין פעסט פאַרקליבן אַ ייִדענע אין נאָז אַריין, אַז זי האָט פאַררישן דעם קאָפּ און אַ נאָס געטאָן, האָט די שכנטע פֿון קעגנאיבער אונטערגעכאַפּט:

— איר זעט, מיסעס לעבן, כ'זאָג קיין ליגן ניט! אָט האָט איר געגאָסן דאַרויף!

— אָ־אָה, זע נאָר, זע, ווי פֿאַלסטו אויס צו פֿאַרבלאָנדזשען אַהער? — האָט דזשיק אויסגעשריען וועג ער האָט געטראָפֿן ביי זיך אין צימער סעמען.

— און איך האָב געמיינט, אַז כ'וועל זיך שוין ניט דערוואַרטן אויף דיר — האָט סעם געזאָגט און אים אַריינגעשטעקט שלום — האַללָא, דזשיק! ווי גייטס? דו ווייסט איך האָב שוין שיער קיין קלעפ ניט געכאַפּט פון דיין מיסעס, וואָס פרעגסטו — —

— וואָס הייסט? האָט אים דזשיק איבערגעשלאָגן מיט אַ קלאַפּ אין דער פלייצע — געווואָלט מאַכן קוצעניו־מוצעניו?

אַנאַנדער און הערט אויף צו אַרבעטן קוקט מען אויף אים ווי אויף אַ משוגענעם, באַקאַנטע באַדויערן און ווייכן אויס און אָט פאַר די באַקאַנטע שעמען מיר זיך! מענטשן ווילן ניט פאַרשטיין — האָט דזשיק זיך צעהיצט און געקלאַפּט מיט אַ פויסט אין דער צעפּנטער האַנט אַריין — ווילן ניט פאַרשטיין אַזאַ איינפאַכע זאַך, אַז יעדער האָט פונקט אַזאַ רעכט ניט צו אַרבעטן, ווי יאָ צו אַרבעטן. דען שטעלט דיר פאָר — דאָ האָט זיך דזשיק אויסגעלייכט און געמומען שפּאַנען איבערן צימער — שטעלט דיר פאָר, וועט כ׳האָב זיך היינט אויפגעכאַפּט איז שוין געווען גרויסער טאָג, מיין צימער, אָט די קאַנורע אפילו, האָט זיך געטוקט אין זון. כ׳בין געלעגן און זיך געפילט אַזוי פרישׂ, כאָטש נעם און פלי אַרויס דורכן פענסטער! פונקט ווי אַ קעצל שפּילט זיך מיט אַ קנויל פאָדעם, האָב איך זיך געשפּילט מיט די זילבערנע שטויבלעך, וואָס זענען אויסגעוואַקסן נעבן מיין בעטל. אַלץ אַרום האָט באַ מיר אויסגעזען שענער, יום־טובדיקער — — וועסט לאַכן, נאָר פון תמיד אָן האָב איך פיינט אַ שפּין, אפשר דערפאַר וואָס מיין מוטער׳ האָט מיר תמיד נאָך קליינערהייט געזאָגט, אַז אַ שפּין איז אַ מצוה צו דערהרגענען, ווייל זי האָט געבראַכט פייער צו פאַרברענען פאָס שפּין אויף וווּ כ׳זאָל זי ניט טרעפן מוז איך זי דערהרגענען. אוּן היינט אין דער פרי, זעסטו, האָב איך אַ לענגערע צייט זיך איינגעקוקט ווי אַ שפּין האָט געוועבט אַ פאָדעם, זיך אויפגעהויבן, זיך אַראָפגעלאָזט, אפנים זיך געחנדלט צו אַ צווייטע שפּין, וואָס איז געזעסן אין דער מיט פון אַ שפּין־וועב אוּן זיך געוויגט. אוּן די שנאה איז פאַרשוווּנדן. אוּן אפילו די שפּין, אַלץ האָט באַ מיר געהאַט מלא חן! ווייסטו פאַר וואָס דאָס אַלץ איז געווען? ווייל כ׳האָב קיין זאָרג נישט געהאַט, געווען פריי—אוּן פאַרקערט, ווען כ׳וואָלט היינט געדאַרפט גיין אַרבעטן, וואָלט איך זיך מסתמא אויפגעכאַפּט אַ ניט־אויסגעשלאָפענער, ווי אַ רוח זיך אָנגעטאָן, שטייענדיקערהייט אַריינגעכאַפּט דעם „ברעקפעסט", מיט פאַרגעניגן דערהרגעט די שפּין אוּן געלאָפן אין פאַרשטיקטן „שאַפּ" אַריין, געהאַלטן אין איין טראַכטן ווי ר׳נאָך צו געפעלן דעם

דזשיק האָט זיך אָפּגעשטעלט, אַרויפגעלייגט זיין רעכטע האַנט אויף סעמס אַקסל און גוטמוטיק געפרעגט:

— אָן געלעכטער, סעם, זאָג, ס׳אַרע גוטע יאָר האָבן דיך מיט אַמאָל אַהערגעבראַכט?

סעם האָט זיך אַ ווייַלע געישובט און ס׳איז אים אויפן אָרט אַיינגעפאַלן אַ ליגן:

— כ׳וועל דיר זאָגן דעם אמת, מיר האָבן זיך אַזוי פאַררעדט, אַז כ׳האָב שוין באַלד פאַרגעסן צו וואָס איך בין געקומען. יעס, דו ווייסט, כ׳האָב דאָך פאַר דיר אַ „דזשאב", פאַר דיר וועט ער זיין ווי געוווּנטשן, בלויז דריי שטונדן אַ טאָג צו אַרבעטן — —

—זייַער שיין פון דיין זייט, מיין ליבער סעם — האָט דזשיק אים איבערגעהאַקט, בשעת מעשה אַריינגעמאַכט די הענט אין די הויזן־קעשענעס און זיי אַ מאָדנעם צי אַרויף געטאָן, אַז עס האָט זיך אויסגעדאַכט די הויזן הענגען און טריקענען זיך — נאָר ווי דו קוקסט מיך אָן וועל איך שוין אָפּלעבן מיינע פאָר יאָר אָן אַ „דזשאב".

— און פון וואַנען נעמט מען צו „פופּלען"? — האָט סעם געפרעגט.

— האַ, האַ, — האָט דזשיק זיך צעלאַכט — דאָס טענהן דאָך אַלע, „יו בלאָק העד!" ער האָט אַנטדעקט אַמעריקע! נאָר זיי קיין קינד ניט, הער מיך בעסער אויס: דו וועסט אויך מודה זיין, סעם, אַז עס איז גאָר ניטאָ אַזאַ מענטש ער זאָל זיין צופריידן מיט זיין פאַך. און מען האָט, ברודערקע, גאָר ניט מורא פאַרן מאָרגן־דיקן טאָג אויך, דען פון הונגער איז נאָך קיינער ניט געשטאָרבן! יעדער איינער רעדט וועגן זיין אַרבעט מיט שוים אויפן מויל, האַלט אין איין דריזגען מיט די קאָפּיטעס און פונדעסטוועגן גייט ער אין שפּאַן. ווייסטו פאַר וואָס? טאָ הער וואָס דזשיק זאָגט: שוין טויזנטער יאָרן ווי מען האַקט דעם מענטש אין קאָפּ אַריין, אַז ער מוז אַרבעטן, אַז אַרבעט מאַכט זיס דאָס לעבן און נאָך אַזעלכע חכמות ביז דאָס האָט זיך אַזוי איינגעגעסן אין מענטשן, אַז אַרבעטן איז פשוט ביי אים געוואָרן אַ באַדערפעניש, פונקט ווי סעם און שלאָפן. און אַז עס טרעפט זיך אַ מענטש טרייסלט זיך

ניט זאָגן, אַן אינטערעסאַנטע מויד איז זי! זי האָט אין זיך משוגענע שטיק. אויסטערלישע קאַפריזן. זי איז אַ מכשפה און פונ־דעסטוועגן איז יעדער איינער וויליק צו קריכן פאַר איר אין פיי־ער! און גלויב מיר, אַז קיינער קען זי ניט, אַלע וואָס דרייען זיך אַרום איר טענהן, אַז פאָלי איז אַ יינגע, אַ טעות, זעלטן צו געפינען אַזאַ ליידנשאַפטלעכע מויד ווי זי איז! זי לאָזט ניט דורך קיין איין „בייזבאָל גיים". און דו מיינסט טאַקע, אַז זי איז אַזוי שטאַרק פאַרינטערעסירט אין דעם שפיל? ניקסי! איר געפעלן די מיאוסע, ווי רויע „ביף־סטייקס", צעוירענע פנימער פון די שפילער. זי האָט דאָך אַלעקן פיינט, לאַכט פון אים, אַז ער שמעקט ווי אַלע איטאַליענער מיט „באַרבער" און „וועדזשעטייבלס" און פונדעסט־ווענען, אַז זי דערזעט זיינע ברייטע פלייצעס צעקאָכט זיך אין איר דאָס הינטישע בלוט. און מיט אַן אמתן, האָב איך ניט שטאַרק ליב קיין „גיני", זיי פאַרליבן זיך שוין עפעס צו פיל אין אונ־זערע מיידלעך און כ'האָב גלאַט פיינט אַ מאַן, וואָס לאָזט זיך מל זיין צולויב אַ מויד...

דזשייק איז אויף אַ ווילע אַנטשוויגן געוואָרן און ווידער אָנגעהויבן:

— דהע העלל, כ'האָב זיך היינט צערעדט ווי אַ יִדענע, ס'איז מיר שוין טרוקן אין האַלז, „קאָם אן באָי", גיב מיר אַ פאָר סענט, כ'וועל אַרייגכאַפן אַ „פיטשער" ביר.

סעם האָט אים געגעבן און זיך אויסגעצויגן אויפן בעטל.

— און דו צינד אָן די געז! — האָט דזשייק געזאָגט און אַרויס פון צימער.

סעם האָט זיך קיין ריר ניט געטאָן, פאַרמאַכט די אויגן און געפילט, אַז דזשייק איז גערעכט. מען דאַרף זיך אַרויסלאָגן פון קאָפ די אַלע נאַרישקייטן און פאַרלאָזן ניו־יאָרק.

דזשייק איז אַריין, אַ ברוטשע געטאָן פאַר וואָס סעם האָט ניט אָנגעצונדן די גאז און אַליין אַ רייב אָן געטאָן אַ שוועבעלע אָן דער וואַנט.

נאָך דזשייקן האָט זיך אַריינגעשאַרט אַ הויכער, דאַרער יינג מיט אַן אָנגעפאַקט מויל פלייש. ער האָט הילכיק געקייעט, זיך

„פּאַרמאַן" און אַזוי אַ טאָג פּאַר אַ טאָג, אַ טאָג פּאַר אַ טאָג — —

דזשייק איז אַנטשוויגן געוואָרן, געשפּרייזט איבערן צימער.

די אַלע שטיקלעך גענאַנקען, וואָס האָבן באַ סעמען ערגעץ טיף דאָרט געדרעמלט, האָבן מיט אַמאָל ערוואַכט און ער האָט דערפילט, אַז דזשייק זאָגט אמת, אים האָט פאַרדראָסן פאַר וואָס ער האָט דזשייקן אָפגענאַרט און זיך צוגעבנדיק קוראַזש האָט ער געזומען אַלץ דערציילן.

סעם האָט דערציילט די גאַנצע געשיכטע, וואָס ס׳האָט זיך אָפּגעשפּילט צווישן אים, אַלעקן און פּאָלין. ער האָט לאַנג גערעדט, יעדע ווייל אָנגעהויבן פון אָנהויב, אַרייגעמישט זייטיקע זאַכן, זיך געהיצט, איבערגעגעבן פון מאָל צו מאָל זיינע געפילן מיט אַן אומדרוקבאַר וואָרט און מיט אַ שפּיי, פונדעסטוועגן האָט אים ס׳האַרץ ניט געלאָזט דערציילן דעם גאַנצן אמת און ניט ווילנדיק איז אויסגעקומען, אַז פאָלי האָט אים טאַקע אין דער ערד, נאָר דערפאַר האָט ער זי אויך אין דער ערד. פרעגט זיך וואָס? איז כאָטש הרגע אים ווייל ער ניט, אַז אַ יידישע טאָכטער זאָל זיך אַרומשלעפן מיט אַ „גיני".

דזשייק האָט אַ פאַרינטערעסירטער אַלץ אויסגעהערט און זיך פאַנאַנדערגעלאַכט:

— בנאמנות, אַ ווייל מיידל! לאַנג לעבן זאָל זי! האַ, האַ, האַ! נו, נו, און זי? זי איז אודאי געשטאַנען און געקוואָלן ווי דו האָסט זיך געריסן מיט אַלעקן, האַ? און גלויב מיר, ווען דו ברעכסט אים אָן די ביינער, וואָלט איר הנאה געטאָן, דען דו שפּילסט זיך מיט פּאָלין! דאָס איז אַ וואַשנער פויגל! אַזאַ מויד, פאַרשטייסטו מיך, דאַרף מען „לינטשן", און אַלע וואָס דרייען זיך אַרום איר ווייסן עס, שעפּטשען אין דער שטיל דאָס זעלבע און פונדעסטוועגן פויזעט מען פאַר איר אויף אַלע פיר, מען קריכט פון דער הויט איבערצושטייגן איינער דעם צוויטן, אַבי מער איר צו געפּעלן. און איך בין בעסער געווען מיינסטו? נאָך היינט אפילו ווען כ׳טרעף זי, פיל איך ווי די הענט און פיס ווערן באַ מיר אָפּגענומען, דען אַזא טבע האָט שוין דער מענטש! דען וואָס זאָלסט

איר לויזע בלוזע, פֿאַרשטעלט מיט דער האַנט און געגעבן דעם קלייגעם צו זויגן. באַלד האָט זי זיך פֿאַרגעסן, זיך פֿאַנאַנדערגעלאַכט און אָפּגעלאָזט די האַנט.

— נו, אַז דו האָסט זיך שוין צעלייגט ווי ביים טאַטן אין ווייגאָרטן — האָט טשאַרלי אָנגענומען די וויכ ביי דער האַנט און געווינען איף איר צעשפּילעטע בלוזקע — טאָ קום שוין טאַקע אַרויס!

אַלע האָבן זיך צעלאַכט.

- שאַראַפּ, יו פּרעש חזיר, יו — האָט דאָס וויבל זיך פֿאַרשעמט און אַרויס.

טשאַרלי איז נאָך געשטאַנען אַביסל, אַליין געקוואָלן פון זיך און אַ פּעטן שמייכל געטאָן:

— ס׳וועט גאָר ניט העלפֿן, מען וועט זי מוזן גיין איבערבעטן!

אַ וווילער יינג, טשאַרלי, האַ? — האָט דושייק געזאָגט און אָנגעגאָסן צוויי גלעזער ביר.

זיי האָבן אויסגעטרונקען. דושייק האָט גלייך ווידער אָנגעגאָסן די גלעזער, נאָר סעם האָט מער ניט געוואָלט טרינקען. ער האָט זיך אויסגעצויגן אויפן בעטל.

דושייק איז געוואָרן לעבעדיקער.

— יעס, וואָס האָב איך דיר געוואָלט זאָגן, שטיי! אַי, אַי, אַרויס פֿון זינען, יעס, מעגסט הערן! גייענדיק האָב איך זיך עס דערמאָנט: איינמאָל האָב איך מיט פּאָלין פֿאַרבלאָנדזשעט עפּעס אין אַ ייִדישן טעאַטער אויף דער באוערי. וואָס האָט מען דעמאָלט געשפּילט געדענק איך ניט, נאָר אַ באַוווסטער ייִדישער עקטער קעלנער האָט געשפּילט די ראָלע פון אַ ייִדישן קיסר. און דער קיסר איז דוקא געגאַנגען אָנגעטאָן ווי אַן אַקראָבאַט אין טריקאָ. געווויס, האָט ער אויך געהאַט מעדאַלן, אַ שוועדר, ווי עס פּאַסט פֿאַר אַ קיסר! און דער עיקר, האָט ער געטראָגן אַ פּאָר לאַנגע זיידענע זאָקן און אַ פּאָר פּאָלקעס, האַ, האַ, האַ, איינמאָל פּאָלקעס, ווי בא אַן אַטלעס האָבן זיך דורכגעזוכן די זאָקן. פּאָלי איז גאָר אַנטציקט געוואָרן פֿון דעם עקטער, זיך גלייך פֿאַרליבט. געוואָרן זיין „פּאַטריאָטקע", און איך נאָר האָב געמיינט, אַז דאָס שפּילן געפֿעלט איר. טראַכט איך מיר, בין איך זיך ווייטער בדלות, אַז זי פֿאַרשטייט ווייניקער וועט זי זיין אַ בעסער ווייב. און איך בין איינשטימיק מיט איר

געווישט די הענט אָן זיינע לייוונטענע אויבער-הויזן, וואָס זענען געווען אויסגעשמירט מיט פלערלי פאַרבן און עס האָט אויסגעזען, אַז דער יינג קלויבט זיך אָפּצוטאָן אַ שווער שטיקל אַרבעט.

— טשאַרלי — האָט זיך דזשייק געוונדעט צום יינג — זעסט, דאָס איז מיין פּריינט סעם — און אויסדרייענדיק זיך גלייך צו סעמען האָט ער געוויזן מיטן פינגער אויפן יינג – און דאָס איז מיין באָס טשאַרלי!

— פּליעז טו מיעט יו!

טשאַרלי האָט געענטפֿערט מיט אַ פּייף פון זיין דאַרע לאַנגע נאָז, וואָס אויסגעזוצן ווי אַ צוגעקלעפּטע, זי אַוועקגעשטעלט אין מיטן פּנים און ווי נאָר ער האָט זי אָפּגעלאָזט איז זי גלייך אַגלאַנציקע צוריקגעשפרונגען אָן אַזייט.

— נו, דזשייק – האָט טשאַרלי געזאָגט – ווי זעט מען שוין אַ גלעזל ביר?

אויף דער שוועל האָט זיך באַווייזן טשאַרלס וויבל מיטן קינד אויף דער האַנט.

— קום שוין, קום, ווו ביסטו דאָ אַריינגעקראָכן, וואָס – האָט זי כלומרשט אַ שלעפ געטאָן דעם מאַן ביים אַרבל און אַליין אויך געבליבן שטיין.

— לאָז געמאַך — האָט טשאַרלי געשמייכלט — אַז דער באָרדער טריעט — האַ, האַ!

— איך זאָג אייך, סעם, איר זאָלט אים ניט געבן — האָט דאָס זוויבל קאָקעטיש געזאָגט — ס׳איז אַ שיער וואָס ער גיסט אין זיך אַריין! אַ גאַנצן טאָג ליגט מען מיט די „פיינטערס" אין סאַלון און מען טרינקט ביר!

— נאָנסעס, — האָט דזשייק געשמייכלט — איר שרייט, דאָך אַז אייער מאַן איז צו דאַר, טאָ גיט אים וואָס מער ביר, וועט איר זען ווי ער וועט ווערן פּעט.

— האַ, האַ, געראטן! — האָט טשאַרלי געלאַכט, בויגנדיק דעם קערפער ווי אַ הויכער יינגער בוים, וועג עס בלאָזט אַ ווינט, און האָט אַריינגעצויגן אַ גלעזל ביר.

דאָס קינד האָט זיך צעווויינט. דאָס וויבל האָט קונציק צעשפּילעט

אַ טעות! דער אַלקאָהאָל האָלט נאָר אויף דאָס פייער, אַז ניט וואָלט איך שוין לאַנג פאַרברענט געוואָרן — — — קום אַהער סעם, גיב אַ האַנט. אָט אַזוי! און איצט זאָג מיר מיט אַן אמת, ביסטו דזשייקס חבר? האַ? וואָס שווייגסטו? אָל־רייט, אָט אַזוי איך דיך ליב!

דזשייק האָט געגומען קושן סעמען די הענט. סעם האָט זיי אַרויסגעריסן.

— סטאָפּ, דזשייק, אַז ניט גיי איך שוין אַוועק!

— אָל־רייט, מיין „בּאָי" — האָט דזשייק געוואַלקט מיט דער צונג: און אָנגעהויבן שטילער צו רעדן — אָל־רייט, הער זיך איין: כ'פּיל, אַז כ'וועל שוין לאַנג ניט אָנטרייבן, מיך אַרט ניט! נאָר איין זאַך וועל איך דיך בעטן, הערסט, איין זאַך: ברענג זי אַהער — —

— וועמען? — האָט סעם זיך געפרעגט.

— דאַרפסט ניט זיין „דזשעלאס!" וואָס פאַר אַ קאָנקורענט בין איך דיר! דו מיינסט, כ'וויס ניט, אַז ס'שטינקט פון מיר, אַז דו האָסט ניט געקאָנט לייגן נעבן מיר? טאָ וואָס האָסטו מורא? ברענג זי — — וועל דו וואָלסט געווסט ווי איך האָב זי פיינט און פונדעסטוועגן... כי, כי, אַר — האָט ער זיך צעווייגט — פאָלין מיין איך — —

סעם האָט דערפילט ווי עס שטיקט אים אין האַלז, ווי עפעס שפּאַרט זיך און רייסט זיך אין די אויגן. ער האָט געגומען דזשייקן באַרויקן.

דזשייק האָט זיך צוגעבויגן צו סעמס אויער און געגומען שעפּטשען:

— דו ווייסט, זי פלעגט דאָך קומען צו מיר יעדן פאַרטאָג! דו גלויבסט ניט? מעגסט גלויבן, דזשייק זאָגט קיין לייגן ניט! זי איז אַריין־געקומען אַזוי שטיל, זיך אַוועקגעזעצט אויפן בעטל און מיר געגומען גלעטן די האָר. און אַז איך האָב זיך געקלאָגט פאר איר, דאָס די האָר קריכן מיר אויס, האָט זי געלאַכט, געזאָגט, אַז כ'רעד מיר איין, אַז מיי־נע האָר זענען די שענסטע, אַז איר האַנט זעט זיך ניט אַרויס — — טאַפּ אָן, וועסטו זען ווער עס איז גערעכט!

דזשייק האָט אָנגעכאַפּט סעמס האַנט און זי אַרויפגעלייגט אויף זיין קלייַן פּליכל, סעם האָט אַ שמייכל געטאָן און געפילט ווי עס ווערט אים קאַלאַמוטנע אויפן האַרצן.

אין אַפֿאָר טעג אַרום שלעפט זי מיך ווידער אים זען. מיינער גייט דאָס מאָל האָט ער גאָר געשפּילט אַ שדכן און טאַקע ניט שלעכט געשפּילט. כ׳זע די מויד קאָן ניט איינזיצן, שלעפט מיך אַהיים, דאָס שפּילן געפעלט איר ניט, פֿאַרשטייסטו, דו „דעם פּולׂ יוׂ", געוויס איז אַ קיסר מיט פּאָלקעס און דער עיקר מיט פּאָלקעס אינטערעסאַנטער פֿון עפּעס אַ הויקערדיקן שדכן! האַ, האַ, האַ!

דזשייק האָט דערטרונקען דאָס ביר פון „פּיטשער", זיך אַוועקגעזעצט נעבן סעמען אויפן בעטל און זיך צעלאַכט מיט אַ הילצערן געלעכטער.

— האַ, האַ, האַ! דיך דאַרף זי גלייכן, סעם, ביסט אַ געזונט ייִנגל!

סעם האָט געפּילט ווי דזשייק נעמט אים אַרום און אַ ווארעמע פּאַרע, וואָס האָט געשמעקט מיט ביר, ברענפן און טוכלע אייער האָט אים אַ שלאָג געטאָן אין פּנים אַריין. עס האָט אים דורכגעשוידערט און ער האָט זיך אויפגעשטעלט. דזשייק וועלכער איז געבליבן ווי אין אַ הינער־פּלעט, איז צו זיך געקומען, און זיך געענדיקט, אַז סעם איז ניטאָ נעבן אים האָט ער זיך אַהאַסטיקן זען אויף געטאָן:

— דו הינטישער זון, דו! דו מיגלסט זיך צו ליגן מיט דזשייקן! מיט דזשייק שיכור! דו גאָט פֿאַרדאַמטער „שיני", דו! עס שמעקט ניט. האַ? דו פּאַרפוילטער העכט! ווער האָס נאָך דיר געשיקט, ווער? ווי לאַנג איז ווי דו, פּאַרשטאָפּטער מח, דו שיך־פּוצער, ווי דו האָסט פון דערווייטנס דערזען דזשייקן, ביסט אונטערגעלאָפן און זיך געדרייט פּאַר מיר ווי אַ הונט מיטן עק און מיר אונטערגעטראָגן אַ „פייפער"? וויל דזשייק איז געווען אַ גוטער „קאָסטאָמער", הא? געצאָלט פֿינף סענט אַ שטיק!

— צו אַלדע וויסטע יאָר, וואָס שרייסטו, וואָס קאָכסטו דיך — האָט אים סעם איבערגעשלאָגן — כ׳ווילׂ ניט ליגן, „טהאטס־אָלל"!

— בייזער זיך ניט, קום אַהער — איז דזשייק מיט אַמאָל געווארן ווייכער — דו קענסט דאָך דזשייקן! כ׳בין קראַנק! ווען דו וואָלסט געוווסט, דעמעט, ווי דאָ ברענט (ער האָט אָנגעוויזן אויפן הארץ), ווי אַלץ אין מיר שרפּעט, קאָרטשעט זיך פֿון הינ, האַ, האַ, דו פּאַרשטאָפּטער מח, דו מיינסט דאָך געווים, אַז אַלקאָהאָל ברענט אין מיר?

אויפגעקאָכטער. ער האָט מיט אַמאָל אָפּגעריסן אַ ברעט פון גער־
טנדל און געזומען כמאַליען דעם הונט וווּ ער האָט נאָר געטראָפן.
דער הונט האָט זיך געוואָלט אַ ווארף טאָן אויף סעמען, נאָר
זעענדיק נאָך מענטשן האָט ער אָפּגעצויגן, זיך אָפּגעשטעלט אין
עק גאַס און מעשה הונט באַטראַכט וואָס ער האָט אָפּגעטאָן. די קאַץ
האָט נאָך געזשיפעט. סעם האָט זי אַרײַנגעטראָגן אין קאָרידאָר, זיך
געלאָזט כמעט ווי לויפן אַהיים און געקלערט:

— ווען אַ מענטשן־פרעסער שטיקט אַזוי מיינס אַ קרוב, וואָלט
איך אויך געשטאַנען און געוואַרט אויף אַ פּאָליסמאַן?

— דו לאַכסט, האַ? אַ קלאָג צום געלעכטער! — און דזשיק האָט שטיל געגומען כליפען.

און פונקט ווי אַן אַלטער רוסישער שיכור, וועמעס פאָטער איז שוין אַהאַלב יאָר־הונדערט טויט, ליגט ערגעץ אין אַרינשטאָק און ווייניט וואָס דער „באַטקאַ" איז געשטאָרבן, אַזוי איז דזשיק געלעגן אויפן בעטל און געכליפעט, וואָס פאָלי האָט אים אַוועקגעוואָרפן.

סעמען איז מיט אַמאָל געוואָרן ענג דאָס שטיבל. ער האָט מער ניט געקאָנט איינזיצן און האָט זיך אַרויסגעגבעט. אויף דער גאַס האָט געקאָפּט אַ רעגנדל. ער האָט זיך געשלעפּט איבער די לייִדיקע גאַסן און געקלערט, אַז עס איז אַ מיאוסע, נאַרישע וועלט. אָט איז דזשיק דאַכט זיך געווען אַ לייט און וואָס? ווייטער האָט ער ניט געקאָנט ציען דעם געדאַנק. אָפּגעריסענע בילדער, שטיקלעך געדאַנקען האָבן זיין מח גיך מיד געמאַכט און ער האָט שוין וואָס גיכער געוואָלט זיין אין דער הייס, זיך אַרייִנוואַרפן אין בעטל און שלאָפן.

ניט ווייט פון זיין הויז האָט ער דערהערט אַ פאַרשטיקט געווייַן ווי פון אַ קינד. דאָס געווייַן איז זיך פאַרגאַנגען אַלץ העכער און העכער, און אַז ער איז צוגעקומען נענטער האָט ער דערזען ווי אַ „בולדאָג" מיט אַ פלאַטשיק, קייַלעכדיק פנים ווי אַ שיסל, האָט געהאַלטן אַ קאַץ פארן גערדיק און זי געוואָרגן. די קאַץ האָט וויילד געמיאַוקעט, געדראַפעט מיט די לאַפקעס, נאָר דער בולדאָג חאָט זי פעסט געהאַלטן, זיך אייגנגעפיסן מיט זיינע שארפע ציין דער קאַץ אין האַלז און געכאָפעט מיט זיין פלאַטשיקע, וואַסערדיקע נאָז, ווי ער וואָלט געליטן פון אַ כראָנישן קאַטאַר.

סעם האָט זיך אָפּגעשטעלט. דער ערשטער געדאַנק, וואָס איז אים געקומען אין קאָפּ אַריין, איז געווען, אז ער דאַרף זיך אַזוי אָפּרעכענען מיט פאָלין. ער האָט אַ ציטער געטאָן און געמומען אַוועקטרייבן דעם הונט. דער בולדאָג האָט פעסט געהאַלטן די קאַץ מיט די לאַפעס און געעפנט זיין יאפע אויף סעמען. סעם האָט געמומען פייפן נאָך אַ פאָליס־מאַן. פאַרשפעטיקטע פאָרלעך זענען אַרויס פון קאָרידאָרס, פאַרצויגן גלייך אַ געשפּרעך וועגן דער בייזקייט פון בולדאָגס און נייגיריקע זיך צוגעקוקט צום „פייט". די קאַץ האָט זיך שוין קוים געוועהרט, געכאַרכלט מיטן העלזל און געפאָכעט מיטן לעצטן אָטעם. סעם איז געוואָרן אַן

– ווי דען – – גענוים! – האָט סעם געשמייכלט.

– דו לאַכסט דאָך, הא, – האָט פאָלי געזומען שטאַמלען – נאָר איך זאָג דיר גאַנץ ערנסט, דו זאָלסט דיר אַרויסשלאָגן אַלע נאַרישקייטן פון קאָפּ, הערסט? כ׳האָב זיך געמאַכט אַ שפּאַס און דו האָסט זיך איינגערעדט אַ לונג־און־לעבער באַ דער נאָז! מיר זענען קיין פּאָר ניט! און דערצו האָב איך דיך ניט ליב, טאַקע מיט אַן אמת ניט ליב! וואָס קומט דיר דערפאַר? – האָט זי פאַרענדיקט און זיך אַ שטעל אויף געטאָן.

– דערפאַר האָסטו אַלעקן ליב! כ׳מיין, זיינע גאָלדענע יעוועלירלעך!

פאָלי איז צו צום שפּיגל, וואָס האָט געהאָנגען אויף דער וואַנט, זיך פאַררייכט די האָר, געכאַפּט אַ קוק אויפן פנים און מיט אַ פערטל שמייכל האָט זי זיך צוריק געזעצט אויפן בעטל.

– גענוים האָב איך אים ליב און זיינע יעוועלירלעך אודאי! – האָט זי זיך צעשמייכלט, נאָר וואָס האָט דאָס צו טאָן מיט „סיטי־האָל"? יעס, סעם, אַזוי איז עס! הער זיך איין: די בעסטע זאַך וואָלט פאַר אונז געווען, אום אויסצומיידן אומאָנגענעמלעכקייטן, דו זאָלסט אַוועק פון אונדז! מענטש, אַז דו קענסט מיך צומאָלט ניט! זעסט, ליב האָבן אַ קבצן פאַרשטייט איך נאָך, אָבער חתונה האָבן דאַרף מען נאָר מיט אַרייכן! אפילו מיין מאַמע האָט ניט חתונה מיט איר געליבטן! – און זי האָט זיך צעלאַכט.

בייַ די לעצטע ווערטער האָט שוין סעם ניט געקאָנט אייניזיצן, ער האָט פאַרשטאַנען, אַז דאָס מיינט פאָלי אים, האָט ער אויסגעשניטן מיט דער פויסט אַ קרייז און אויסגעשריען:

– ס׳איז אַ פאַרדאַמטער ליגן! און הער זיך איין, פאָלי: ביסט אַזאַ כאָלערע ווי דיין מאַמע! און וואָס מיינסטו, וואָס? ווער „קערט" פאַר דיר? גיי צום טייפל מיטן איטאַליענער צוזאַמען, הערסט?

פאָלי האָט אים פאַרשטעלט מיט דער האַנט דאָס מויל.

– וואָס שרייסטו אַזוי? מען וועט דאָך מיינען, כ׳ווייס וואָס? „אל בעט יאו", די מאַמע קומט אַריין?

זי איז בויגיק צו צו דער טיר מיט די שויבן אין דער מיטן, איינגעפרעסט איר פנים צווישן די הענט און דורכגעקוקט סעם האָט זיך שוין געזומען איינשטיל, פאַרגעסן, אַז פאָלי

X

אַז סעם איז אַריין אין שטוב, האָט ער זיך באַגעגנט מיט פּאָלין. זי איז געגאַנגען אין דער מוטערס בריידע „קאָמאָנע", דעם צאָפּ אויס־געפּלאָכטן ווי פּאַרן שלאָף און זיך געמאַכט אייז־וואַסער. סעם איז עט־וואָס צעמישט געוואָרן, געוואָלט אַריין צו זיך אין צימער און ניט ווי־לענדיק אַ פּרעג געטאָן:

— מען שלאָפט שוין?

פּאָלי האָט ניט געענטפּערט, אויסגעטרונקען דאָס וואַסער און אַ מאַך טועדיק מיט דער האַנט און מיטן קאָפּ צו סעמס צימער, האָט זי אים געוויזן, ער זאָל איר נאָכגיין.

זי האָט אָנגעצונדן די געז, זיך געזעצט אויף סעמס בעטל און, ווייזנדיק מיט דער האנט אויף אַ פּלאַץ נעבן זיך, האָט זי אַן ערנסטע געזאָגט:

— זעץ דיך!

ספּאָרט, וועלכער איז געשלאָפן אין אַווינקל, האָט זיך אויסגעטשו־כעט, עטוואָס אויסגעצויגן דעם לאַנגן קערפּער און מיט אַ שמחה אַריין סעמען צווישן די פּיס. סעם האָט דעם הונט פון חברשאַפט וועגן געגע־בען אַ פּאָר ליכטע קלעפּ אויפן אַלדז און איבערן רוקן. דער הונט איז גאָר מלא שמחה געוואָרן פון בעל־הביתס קלעפּ, זיך אויפגעשטעלט אויף צוויי לאַפּעס און פלומרשט געגומען בייסן סעמס האַנט. סעם האָט אַרויס־געפּירט דעם הונט אין פּאָדערהויז, זיך אַוועקגעזעצט און מיט אומגעדולד געוואַרט וואָס וויטער וועט זיין.

— הער זיך איין, סעם, יעס — האָט פּאָלי אָנגעהויבן און שטאָלץ פּאַרריסן דעם קאָפּ — כ׳האָב אויף דיר געוואַרט!

— וואָס איז דער מער?

— דו פרעגסט נאָך, הא? אַליין ווייסטו ניט! יעס, מיר מוזן זיך איינמאָל פּאַר אַלע מאָל אויסשמועסן, הערסט?

— לאַז מיך אָפּ — האָט זיך פּאָלי בּאַ אים געזומען בּעטן — לאָזן מיר ניט באַקוועם, אוי, דער צאָפּ! רייסט מיר אָפּ דעם צאָפּ! נו כּשׂרעל דיר אַליין געבן אַ קוש, גוט?

סעם האָט זי אָפּגעלאָזט.

זי איז גיך אַרויס פון שטוב, אַריינגעבראַכט אַ שוועבעלע, אָנגעצונדן די גאַז, געעפנט דאָס מויל און, קלאַפּנדיק זיך מיט דער האַנט איבער די ליפּן, האָט זי אַרויסגעלאָזט אַזעלכע מאָדנע קינדישע קולות, אַז סעמען האָט זיך אַזש געוואָלט איינשלינגען זי.

זי איז צו צו סעמען, אים אַרומגעכאַפּט מיט ביידע הענט. אויסגעשריען: נאַ! אים געטאָן אַ לאַנגן, הייסן קוש און אָפּגעשפרונגען. זי האָט געטאַנצט פון איין פּיסל אויפן צווייטן, גראַציעז געהויבן אירע פּלייצעס, געקלאַפּט מיט די ווייסע ציין ווי מיט שנירן פערל און געלאַכט.

סעם האָט געפילט ווי דאָס קדחת וואַרפט אים, ווי אַלץ אין אים ציטערט זיך אָן און ער האָט זי אַ האַסטיקן כאַפּ געטאָן אין זיינע אָרעמס, און געזומען מיט איר שפּאַנען איבערן צימער. ער האָט חשק געהאַט זיך אַ וואַרף צו טאָן אין בעטל, האָט ער דערזען דעם קליינעם פּליושענעם דיוואַן, וואָס איז געלעגן נעבן בעט אויף דער פּאָדלאָגע, און זיך אויסגעצויגן אויף אים.

איז אַ שלעכטע, חשק געהאַט צו פאַרלויפן פון הינטן און זי כאַפן אויף די הענט.

זי האָט לייכט געעפנט די טיר, צוגעלייגט אַן אויער, פאַרביסן די אונטערשטע ליפּ און ווי אַ דיריגענט פון אַן אָרקעסטער האָט זי אַמאָל גענאָמען מיט דער האַנט און מיטן קאָפּ, אַז מען מעג אָנהייבן שפּילן און געהייסן האָט עס: מען שלאָפט ווי די מתים.

פאָלי האָט אַ ביסל מער אַרויפגעדרייט די גענ, נאָכאַמאָל צוגעצום שפּיגל און אין גאַנצן אַ שמייכלענדע זיך אַוועקגעזעצט.

— הער, סעם, זאָג מיט אַן אמת, האָסטו מיך טאַקע ליב, שטאַרק ליב? אַזוי, זייער, זייער שטאַרק? — — — האַ, האַ, האַ! און זי האָט זיך צעלאַכט, אַרויסגעבלעקט אַ קליין ראָזע צינגל אוּן עס גענומען וואַרפן ווי אַ ינגל, וועק כאַפט אַריין אַ הייסע קאַרטאָפל אין מויל — וואָר כ׳בין אַ משוגענע?

סעם האָט זי אַכאַפ גענאָן צו זיך אויף דער שויס און גענומען איינוויגן ווי אַ קינד.

זי האָט זיך אַ ווייל געטוליעט אין סעמס אָרעמס און מיט אַמאָל אים גענומען איבערשרעקן:

— מען גייט, מען גייט! די מאַמע גייט! — און ווי אַ פישל זיך אַ גליטש אַרויסגעטאָן פון זיינע הענט.

זי איז צו צו דער טיר, זיך עטוואָס איינגעהערט און קאָקעטיש גענומען שפּאַנען איבערן צימער, ווי אַ יונגער אָפיציר פאַר זיין ראָטע.

— פאַרמאַך די טיר! — האָט זיך סעם גענומען בעטן.

— ווי הייסט? מען טאָר ניט!

סעם איז אויפגעשפרונגען, צוגעלאָפן צו דער טיר אַ ניי־מאַשין, וואָס איז געשטאַנען אָן אַ זייך. און כמעט אינגאַנצן אַראָפגעדרייט די גענ.

— ניין, דאָס ניט! — האָט פאָלי פּראָטעסטירט — וואָסער פּנים וועל איך האָבן בייַ דער מאַמען? — און זי האָט גענומען צוריק אַרויפדרייען די גענ.

סעם האט זיך מיט איר גענומען אַמפערן אוּן אין שטוב איז מיט אַמאָל געוואָרן פינסטער. ער האָט זי געכאַפט אויף די הענט, זיך אייגעגעסן אין אירע ליפּן אין די באַקן און ווו ניט?

אַריינגערוקט, אַזוי, כּלאַחר־יד, יעדן איינעם פֿון די געסט זיין קאַרט, וווּ ס׳איז געשטאַנען שוואַרץ אויף ווייס, אַז דר. רעווערענד לעווין פון דער שול „אַנשי־לי״ איז אַ מוהל־מומחה און, איין גאָט ווייס פאַר וואָס, אַ פּראָפעסאָר־לינגוויסט. דער סאַלון־קיפּער האָט אפילו אַליין צוגעגעבן, אַז רעדן קאָן טאַקע אונזער פּראָפעסאָר קיין איין שפּראַך ניט, אויסער דייטש (ער האָט געוואלט אַ דייטשן יידיש), נאָר דערפאַר איז ער אָבער אַ מזיק אין „גרעמער״ און אַז גרעמער איז אַ האַרבער ענין ווייס דאָך יעדער.

מיסעס ריטש אין איר ווייס־זיידן חופּה־קליד, מיט אַ לאַנגער, ברייטער שירץ פון אויבן, האָט באַדינט דעם עולם. אירע שוואַרצע בלישטשענדע אויגן האָבן ניט געהאַט יענע באַהאַלטענע שרעק פון אַכלה־מיידל, וואָס קאָן קיינעמס בליק ניט פאַרטראָגן און עס מאַכט זי אַזוי אומבאַהאָלפן און פיל מאָל נאַריש. פאַרקערט, אירע אויגן האָבן שוין צו פאַרשייט געקוקט און ווי זיך געריצט מיט יעדן איינעם: לעקיש, און אַז דו וועסט קוקן פון היינט בײַ מאָרגן וועט דיר עפּעס העלפן?

סעם, וועלכער האָט אויסגעפילט דעם מנין, איז געזעסן אין אַ זייט מיטן אַלטן משהס אַקאַמעראַד. וועמעס פֿרישקייט פון די באַקן איז אינ־גאַנצן אַריין אין דער שפּיץ נאָז. דער יידּ איז געווען אַן אַריינגייער אין די רייכסטע יידישע הייזער, געוווסט יעדנס יחוס אַזש פון דער אַלטער היים, געפֿירט „פאָטשט״ פון איין מאַדאַם צו דער צווייטער, געווען אַבקי אין אַלע סודות — פון דער קיך בײַ דעם שלאָף־צימער, אַביסל אונטערגעשדכנט און דער עיקר פון דעם אַלעם געשטאָרבן צען מאָל אַ טאָג פון הונגער. ער האָט געהאַלטן אין איין אויסרעכענען פאַר סעמען פאָלאַקס עשירות, ניט פאַרגונען, וואָס מיסעס ריטש פֿאַלט צריין אין אַזאַ שמאַלץ־גרוב, געלויבט פאָלין אין הימל אַריין און געאַר־בעט מיט סעמען, ער זאָל אים שיקן צו מיסעס ריטש.

— צווישן אונז געזעדט — האָט דער שדכן אים געשושקעט אויפן אויער און זיך געטאַפּט מיט איין פינגער די פאַרפלאַמטע נאָז — פאַסט דו טאַקע ניט פאַר מיסעס ריטש, ניט דיין גאַל, נאָר גאָר ניט! וועלן שדכנים וואָלטן געווען אַזוי פארטיקעל, וואָלטן יידן קיין שדוכים ניט געטאָן — האָט זיך דער שדכן צעלאַכט — זאָרגט ניט, סעם, כ׳וועל נע־

XI

שבת־צו־נאכט האָט פּאָלאַק, דער סאָלאָון־קיפער, מקדש געווען מי־סעס ריטש כּדת משה וישראל. ווי אויך אַלע יידישע שמחות איז אויך דאָ די חופה גלאַט ניט אָפּגעגאַנגען. דער נאָר וואָס אויסגעבאַקענער שוואָגער ר׳ בינם האָט געשריען, אַז מען מוז מאַכן אַ שנוי אין דער חופה, אַז דאָס איז אַ בּפירושער דין. רעווערענד לעווין האָט געטענהט, אַז די שנוי איז שוין אין דער כתובּה גופא — וווּ מען זאָגט ארמלתא אָנ־שטאָט בתולתא און דערצו פֿאַרשרייבט מען איר אָנשטאָט מאתים – מנה. אַ וואָרט צו אַ וואָרט און מען האָט זיך שוין געמומען פֿאַרן יחוס. צום גליק, איז מיט אַמאָל אויסגעוואַקסן אַ פֿאַרטעך מיט אַן אויסגעברענט לאָך. דער אַלטער משה האָט גלייך דאָס פֿאַרטעך אויפגעצויגן אויף די פּיר דרענג־לעך, דעם חתן איז אַראָפּ אַ שטיין פון האַרץ און דער רעווערענד האָט אין אַמזדיקער שעה אָפּגעגעבן חופה וקדושין.

בּאַלד נאָך דער חופה האָט זיך פּאָלאַק דערפֿילט היימישער, זיך געמומען מאַכן בּאַקוועמער און אַראָפּגעוואָרפן זיין געפּאַטע טאַקסידא. דערנאָך האָט ער אויסגעטאָן די ווייסע וועסט און ווער ווייסט, ווו ער וואָלט זיך אָפּגעשטעלט, ווען דער שווער ר׳ משה וואָלט אים עפּעס ניט אייגנערוימט אויפן אויער. דער סאָלאָון־קיפער האָט זיך האַרציק צעלאַכט און געבליבן זיצן אין זיין ווייס, שטייף העמד, וואָס האָט זיך געמומען בלאָזן און יוֹרן ווי אַ מולטער מיט טייג.

אַ מנין יידן עובר־בּטלניקעס, וואָס מען טרעפט יעדן פֿרימאָרגן אין דער שול פון „אנשי־ליץ", זענען געזעסן אַרום טיש אין זייערע גלאַנציקע, אַלפּאַגענע רעקלעך, עוסק געווען באכילה און זיך כלומרשט איינגעהערט וואָס רעווערענד לעווין, אַ נעט יידל, אָנגעטאָן לויט דער לעצטער מאָדע, מיט אַ זיידענעם שאַל אויפן האַלדז (אַ פּנים אַמאָל אַ חזן געווען) דרשנט. רעווערענד לעווין איז געזעסן ווי עס פּאַסט זיך פּאַר זיין שטאַנד, ווי אַ האָלצענער מיט עטוואָס פֿאַרזשמורעטע אויגן ער האָט

— נו, דאָקטער — האָט זיך מיסעס ריטש געוועלדעט צום רעווערענד — ווי שמעקן אייך מיינע פיש?

— פיין, אויסגעצייכנט, מיסעס ריטש! אָ, יאָ, בעג יאָר פאַרדאָן! ס׳גיבט מער קיין מיסעס ריטש — האָט דער רעווערענד זיס געשמייכלט — יאָ, מיסעס פאָלאַק, די פיש זענען פאָרטרעפלעך, ווי זאָגט מען אין יידעש — זיי האָבן טויזנט-טעם!

— הערסט דזשאָ, וואָס דער דאָקטער זאָגט — איז מיסעס ריטש צו צום מאַן און זיך אַ שטעל אַוועק געטאָן ווי אַ פעסטונג — נו, ווי שמעקן זיי דיר?

— פיין, פיין — האָט דזשאָ געענטפערט, געגלעט דאָס ווייב פאַר דער נאַקעטער האַנט, געזשמורעט מיט די פאַרלאָפענע פון פעטקייט אויגן און שיער ניט אויסגעאַנגען פון מתיקות.

דער אַלטער משה, וואָס איז געזעסן ווי אויף שפּילקעס, געמאַכט אַ שנאַפּס נאָך אַ שנאַפּס און געזוכט אַ געלעגנהייט זיך צו לאָזן הערן איז אַריין דעם רעווערענד אין דער מיטן:

— וואָס האָב איך דאָ פּיל צו טענהן, צו אַ שטיקל היימישן סענדאַק קומט דאָס ניט! וואָס ווייסט איר, וואָס? בײַ אונדז, אַז ס׳פלעגט אָנקומען אַ פרייטאָג סענדאַק, האָט מען געוווסט, אַז ס׳וועט זיין אַ גאַפאַקטע השכמה: אַז דאָ איז אַלץ קאַפויר! סענדאַק איז קיין סענדאַק, יידן קיין יידן און אפילו רבנים קיין רבנים ניט!

— אַלץ די זעלבע מעשה — האָט מיסעס ריטש פלומרשט געשמייכלט און זיך געקוקט מיט אירע נאַקעטע עלנבויגנס אַלץ נענטער צום מאַן — ווי איר קוקט אָן מיין טאַטן, לעבט ער ניט בשלום מיט „אָנקל סעם".

די עובר-בטלניקעס מיט די איינגעהויקערטע פלייצעס, מיט די אויסגעשטרעקטע קעפ האָבן געהאַלטן אין איין שמייכלען און דאַכט זיך געווען איינשטימיק מיט אַלע.

— מיין שוועסטער האָט דערלייגט די באָבעס-ירושה צו אַמעריקע — האָט זיך בינם אָנגעפונען — פרעגט אים נאָר וויפיל קופּערנע קרייצער ער האָט אַהערגעבראַכט?

דער עולם האָט געלאַכט.

מיסעס ריטש מיט דער שוועסטער האָבן אַריינגעבראַכט דאָס פלייש.

מען אַרבעטן אין עסק, דער אַלטער משה וועט צוהעלפן און מען וועט אם ירצה השם אויספירן!

סעם האָט געשמייכלט, קיין אויג ניט אַראָפגעלאָזט פון פּאָלין, וועלכע האָט זיך אַרומגעדרייט אַן אויסגעפוצטע און זיך כלומרשט משמח געווען אויף דער מוטערס חתונה. פּאָלי האָט אפילו צוגעזאָגט אַוועקצופאָרן מיט די קינדער צו אירם אַמומע אויף נאַכט, האָט זי אָבער חרטה געקראָגן, זיך איינגעקשנט און געבליבן. דאָס האַרץ האָט סעמען געזאָגט, אַז פּאָלי איז ניט בחנם אַזוי פריי־לעך — אַז זי האָט געוויס עפעס אָפּגעטאָן אַ שפּיצל און ער האָט איר נאָכגעקוקט אויף טריט און שריט.

דער אַלטער משה אין אַ פרינץ־אַלבערט פון סאָביעסקיס צייטן, באַנייט מיט ברייטע, אָפּגעשאָסענע פון אַלטקייט טאַשמעס, אין אַ פּאָר קאַמאַשלעך פון איין שטיק, מיט ברייטע נעז, שמאָלע העלזלעך און מיט אַזאַ מאָדנעם, אייזערנעם גלאַנץ, גלייך מען וואָלט זיי אויסגעשמירט מיטן פּאליש, וואָס מען פוצט אַן אייזער־נעם אויוון — האָט ניט געקאָנט אינזיצן אויף איין אָרט, געלאָפן פון קיך אין שטוב אַריין, זיך געמחיהט מעשה מחותן און, דורכ־לויפנדיק, האָט ער אַגעשריי געטאָן צום שדכן:

— נו, מרדכי, וואָס מאַכסטו, וואָס גייסטו ניט צום טיש?

— כ׳ווייס, כ׳וואָלט געמאַכט אַ שנאַפּס, דאָס הייסט פריער אַ שהכל האָט מרדכי דער שדכן אויפן אָרט געענטפערט, געשי־בערט מיט די פּלייצעס, געשמייכלט און זיך געריבן איין האַנט אין דער צווייטער.

דער אַלטער משה האָט געמאַכט פּלאַץ ביים טיש:

— נו, מרדכי?! און דו, סעם? קאַם אן, ניט באַלאַמוטשעט!

דער פּולמים מיט פיש, וואָס איז געשטאַנען אין מיטן טיש, האָט שפּאַצירט פון איין האַנט צו דער צווייטער. יעדער איז זיך געזעסן קאַלטבלוטיק, זיך געוואָרפן אַזוי, פון דער זייט, אַ בליק אויף אַ שטיק אָנגעפּלטע פיש, עס געהיט, און מיט אַמאָל, גאַ, אַ פרעמדער גאָפל האָט עס אַרויסגעכאַפּט.

דער עולם האָט געקייט.

פּאַר אונדז איז די שול׳ ווי געווינטשן! אַז דאָ איז אַלץ קאַפּויר, כ׳ווייס, אין דער היים איז יעדער נוהג כּבוד אַן עלטערן מענטש, ווי שטייט דאָרט: „הדרת פּני זקן!" און דאָ? דאָ האָט מען פיינט אַלטע, אַז מען פּאַרשפּאָרט גאָר דאָ אַלט צו ווערן! גייסט דורך גאַסן און גאַסן און זעסט ניט קיין אַלטן! און אין שטוב קאָן מען אויך ניט זיין — צופיל די קינדער אין די אויגן, שרייען, אַז דו כראקעסט, גייט מען אין שול׳ אַריין, דאָרט פּאַרשטייט איר מיך, טרעפט מען אַ היימישן מענטש, ס׳איז דאָ מיט ווען אויסצוּרעדן אַ ווארט, זיך דורכצושמועסן און גלאַט אַזוי ווי אַ כראַקע צו טאָן — האָט זיך דער אַלטער צעלאַכט. נו, פרעגט זיך, ווי לאַנג? מיר וועלן דאָך אייביק ניט לעבן! איז נאָך אַ יאָר צען, פופצן! און וואָס וועט זיין דעמאָלט? ס׳וועלן צוקומען פרישע, זאָגט איר? פע, גייט שוין, גייט, דער איצטיקער דור אין גאַליציע און אין פוילן, פון רוסלאַנד איז דאָך אָפּגערעדט, די פריי־געזאָנענע סאָשעליסטן זענען טויזנט מאָל ערגער פון די היגע געבוירענע, דער היגער איז גלאַט אַ „כאַם"! גיב אים אַ „באָל", מיט „מווינג־פּיקטשורס" — און פּאַרטיק! אָבער אונזערע, דאָס זענען פושעי־ישראלים, דאָס רעדט אפילו אויף „גנתקה" אויך! — —

— געוּרעכט, געוּרעכט, דער שוועד איז געוּרעכט — האָט בינם ערנסט געזאָגט, צוגעשאָקלט מיט זיין ציגן בערדל, זיך לייכט געזונטן קלאַפּן מיט זיין שטייפן קאַפּעליוש איבערן קאָפּ, פון הינטער וועלכן אַ סאַמעטענער קאַפּל איז אַרויסגעפאַלן.

ער האָט אָנגעטאָן דעם קאַפּל און אָפּגעהוסט.

— זאָג מיר טאַקע, ס׳מוז דאָך האָבן עפּעס אַ שורש, וואָס יידישע קינדער זענען דאָ אַזוי איבערגעגעבן מיט לייב און לעבן, מיט אַזאַ מסירת־נפש צו דער „באַלל"? פון גוים איז דאָך אָפּגערעדט, עם דומה לחמור, אין דער היים איז ער אויך ניט בעסער געווען, אָבער, סטייטש, יידן?

סעם, וואָס איז געזעסן און געשוויגן, האָט מיט אַמאָל אַ שאָס אויסגעטאָן:

— געווים דאַרף מען שפּילן אין „באַלל". ס׳איז אַ גוטער „עקסערסאַיז", מען קריגט „מאָסעלס"! ווי דען, אַזוי ווי

— וואָס איך האָב אַהערגעבראַכט איז קיינעמס „ביזנעס" ניט — האָט דער אַלטער שטאָלץ געעגטפערט — ס׳איז געווען צייטן, ווען מענטשן האָבן זיך געווונטשן צו האָבן מיין קליין-געלט, נאָר ניט דאָס בין איך אויסן! יעס, איר אַלע שפרינגט דאָך קדוש פאַר אַמעריקע, און איך זאָג אייך, אַז ס׳איז אַ פאַרשאָלטענע מדינה! נעמט, למשל, אין דעם היים אַ נגיד, לעבט ער דאָך ווי אַ קיסר! אַ האַלבע שטאָט דרייט זיך אַרום אים, ציט פון אים חיונה, מיט איין וואָרט, ער לאָזט פון זיך הערן! און דאָ? דאָ ווייס ער דאָך פון קיין טאָג און פון קיין נאַכט ניט! יאָגט אָפּ די פאָר יאָר און וועט ווייס אים, ווער קען אים? אמת, ער וויל טאַקע אין „רומס" מיט סטיעם-היט, נאָר ווער האָט דאָס ניט קיין „סטיעם-היט" אין אַמעריקע? האַ, האַ, אפילו דער מיסטער „דזשענעראַל" — — אַז דאָ זענען אַלע „מיסטערס"! אַמעריקאַנער גליקן.

— אָבער האַלט, האַלט — האָט דער רעווערענד אָנגעכאַפּט דעם אַלטן משה פאַרן ארבל, דערטרונקן אַ גלאָז ביר און אַזוי חוצפהדיק געשמייכלט, ווי ער וואָלט געזאָגט: קוקט מענטשן און שווייגט, כ׳מאַך גלייך פון אַלטען כּעפּרא דארעא. — ר׳ משה, וווּ נעמט איר דאָס, אַז יידן זענען היער קיין יידן ניט?

— נו, נו, — האָט משה פאַרקאַטשעט זיין שטייפן קאַפּע-ליוש — גיט מיר טאַקע אַ יוד, ער זאָל ניט מחלל שבת זיין? און אַז איר וועט שוין יאָ געפינען אַזאַ יוד, זאָלט איר וויסן, אַז זיי-נע קינדער זענען מחלל-שבת! און „טערכענען" מיט דער נאָדל! כ׳דאַרף אייך דערציילן מעשיות, מיסטער לעווין, איר ווייסט דאָך בעסער פון מיר! אַז די לופט איז דאָ טריף!

— אָבער, ר׳ משה — האָט דער רעווערענד אָנגעהויבן.

— כ׳פאַרזיכער אייך, מיסטער לעווין, — האָט דער אַלטער זיך געהיצט און אים איבערגעהאַקט די רייד — כ׳פאַרזיכער אייך, אַז נאָך אין אַ פּאָר יאָר אַרום וועט איר אין אַמעריקע קיין שולן אויך ניט האָבן! וואָס בוכט איר מער, איר זעט עפּעס אַ סך פון דער אַמעריקאַנער יוגנווארג אין שול? און ווען ניט מיר, (ער האָט אָנגעוויזן אויף די עובר-בטלניקעס) די אַלטע טאַבעק-שניפּערס, וואָלט מען שוין היינט געדארפט זוכן מיט ליכט אַ יוד אין שול! אמת,

אַזוי האָט חוה זיך אַ וואָרף געטאָן צו מיסעס ריטש, זי אַרומגע־כאַפט און געזומען ווייגען:

— וואָס האָט איר פון מיר געוואָלט? וואָס האָט איר מיך געקוילעט אָן אַ מעסער? גיט מיר אָפּ מיין מאַן?

אַלע זענען אויפגעשפרונגען פון די פּלעצער, ניט געוווסט וואָס דאָ איז געווארן, זיך אַרומגעקוקט, ביסלעכווייז געזומען פאַר־שטיין און שמעגדיק זיך פאַר זיך אַליין האָט יעדער איינער באַטראַכט וואָס גיכער אַרויס פון דאַנען.

דערווייל האָט חוה אָנגעכאַפּט פּאָלאַקן אונטער דעם אָרעם און געשריען:

— קום אַהיים! דו מוזט שוין גיין! כ׳לאָז דיך מער ניט אָפּ! יידן! געוואַלט! — האָט זי זיך געווענדעט מיט אַהייזעריקן קוויטש צו אַלע אין שטוב נאָך הילף — יידן, ווי לאָזט איר דאָס צו? ס׳איז דאָך אויס וועלט! ווי איז דאָס געהערט געווארן?

סעם האָט פאַרשטאַנען, אַז דאָס איז פּאָליס אַרבעט. זי איז טאַקע געשטאַנען מיט אַן איינגעהאַלטענעם געלעכטער און הנאה געהאַט פון דער גאַנצער התונה. סעם האָט מיט אַמאָל אַ ציטער געטאָן — ער האָט דערזען אין צווייטן צימער אַ פּאָר שוואַרצע, שארפּע אויגן. זאָל דאָס זיין אַלעק? אין צווייטן צימער איז קיי־נער ניט געווען.

פון הויף האָט זיך געהערט ווי ספּאָרט רייסט זיך, בילט אויף עמעצן. סעם איז צו צום פענסטער.

ספּאָרט איז געשפרונגען מיט אַ בילעריי, ניט צוגעלאָזט צו זיך אַקליין־געוויקסיקן, בריטבייניקן בולדאָג, מיט אַ פּאַרעקשנט פּלאַטשיק פנים, וועלכער האָט דוקא געוואָלט אַריין ספּאָרטן צווישן די פיס.

— אַלעקס הונט — האָט סעם צו זיך געזאָגט און גאַליק געשמייכלט — דער „גיני" האָט חוהן אויך אַהערגעבראַכט.

די הינט האָבן זיך גציאָגט מיט אָפּענע פיסקעס, אויסגעשניטן אַקריז, וואָס איז געווארן אַלץ גרעסער און גרעסער און ווי צוויי „פייטערס" האָבן זיי געהיט איינער דעם צווייטנס באַווגונגען. מיט אַמאָל איז ספּאָרט פאַרלאָפן פון אַזייט און אומגעוואָרפן דעם

בַּא אייך אין יורֶפּ? אַלע הָאבן אייגעפאַלענע ברוסטן מיט מיי־
זעלשע הענט?

— אַזוי, אַזוי, לאָז זיך ניט, סעם! — הָאָט דער רעווערענד אונטערגעגעבן סעמען היק.

— מורנו ר' סעם הָאָט אַ פּאַרטיקן תירוץ! — הָאָט בינם אויסגעשאָסן מיט אַ ציגן געלעכטער — ער ווייסט ניט אַ פּנים פון „בחקותיהם לא תלכו", הַא, הַא, הַא!

— גלויב מיר, בינם — הָאָט דער אַלטער משה געשמייכלט — מען קאָן דיין קשיא אויך פאַרענטפערן! מסתמא ווייסן זיי, די אַמעריקאַנער קינדער וואָס זיי טוען! אויב זיי זענען ניט קיין נביאים, זענען זיי דאָך בני נביאים! הַא, הַא, הַא, הָאסט אָפּגע־זאָרגט! און די כּלי־קודש, אונזערע רבנים מיין איך, זענען בע־סער? כ'ווייס, מיט אַ יאָר דרייסיק צוריק, אַז די ערשטע קהלה פון גאַליציאַנער יידן הָאבן אויסגעבויט די שול אויף פּיט סטריט, הָאבן מיר געזומען טראַכטן וועגן אַ רב. מיר הָאבן באַשלאָסן אַראָפּצובּרענגן ר' אברהמל, דעם לעמבערגער מגיד, אַ יִד אַ למדן, געהאַט אַ בּאַרוף און דערצו אַ חכם, ווי זעט מען דאָס גאָר היינט? ר' אברהמל הָאָט מסתמא געקריגן אין לעמבערג, כ'ווייס, אַכט, צען גולדן אַ וואָך שכירות. הָאבן מיר אים געשיקט אַ ברייו, אָנגעבאָטן פופצן הונדערט טאָלער אַ יאָר שכירות און פאַרזיכערט, אַז ער וועט מאַכן נאָך פופצן הונדערט דערנעבן. דאַכט זיך גוט, הַא? דריי טויזנט טאָלער אַ יאָר דעמאָלט, פּשש... איז געווען אַ שלל מיט גאָלד! איר ווייסט דאָך, ס'טוט זיך ניט אַזוי גיך ווי עס רעדט זיך, ס'הָאָט געזומען צייט, בקיצור, וואָס מיינט איר? ר' אברהמל הָאָט אונז שיין באַדאַנקט, געשריבן, אַז ער הָאָט ניט וועמען איבערצולאָזן זייער אָרעמע לייט און ער קאָן ניט קומען. נו, פאַרשטייט איר דאָס? וואָלט דאָס אַן אַמעריקאַנער רב געטאָן?

בשעת דער אַלטער משה הָאָט געריידט, הָאָט קיינער ניט בא־מערקט ווי חוה איז אַריין. זי איז געבליבן שטיין נעבן דער טיר מיט פאַרבראָכענע הענט און אַזוי ווי אַ יִדענע, בּאַ וועלכער עס איז דאָ אַ גוסס אין שטוב און זי קומט אייניייסן אין שול אַריין,

גלייך ווי סעם האָט דערזען דאָס בלוט האָט ער זיך אַ רוק אָפּ געטאָן, אָנגעהויבן ציטערן און געפילט ווי די הענט הייבן זיך שוין ניט מער ווי פריער.

סעם האָט דערפילט ווי ער וואָלט זיך אַ שניט געטאָן מיט אַ שאַרף מעסער און עס איז אים ווארעם געוואָרן. ער פאַלט? דער הויף ווערט פול מיט מענטשן, מען לויפט, מען שרייט, ער פילט ספּאָרטס צונג אויף זיין פנים, דאָס לייב בריט, און עפעס אַ מורא-דיקער באַרג פאַלט אויף אים, צעקוועטשט אים אינגאַנצן.

אַלעס האָט אים געשטאָכן.

צוויי יאָר שפּעטער. סעם אַרבעט בּאַ מיסעס ריטש, ווי פריער. פּאָלאַק דער סאַלון-קיפּער, האָט זיך שוין לאַנג צעגאָסן, ליגט אַ פּאַראַליזירטער אין אַ זייטיק צימער און וועט ניט חוה, וועלכע גייט אום אַרום אים, וואָלט ניט געווען ווער עס זאָל אים דערלאַנגען אַ גלאָז-וואַסער. דער אַלטער משה און דזשיק זענען שוין אויפן עולם-האמת. פּאָלי איז אַנטלאָפן מיט אַלעקן, אַליין געקומען צוריק און זינגט איצט אין אַ „מווינג-פיקטשור". מיסעס ריטש ווערט דיקער פון טאָג צו טאָג, קריגט זיך מיט סעמען, בעט אים גלייך איבער און קלויבט זיך גלייך נאָכן מאַנס טויט חתונה האָבן מיט אים.

בולדאָג מיט די קרומע לאַפּעס. די הינט זענען אַריין איינער דעם צווייטן מיט אויסגעטשירעטע ציין, זיך געראַנגלט, באַלד איז ספּאָרט אָפּגעשפּרונגען אַ הינקעדיקער און נאָך מיט מער רוגזה האָבן זיי זיך איינגעגעסן אייגער אין דעם צווייטן.

אַלעק איז אַרויס פון קאָריראָר און געזומען שלאָגן ספּאָרטן מיט אַבזוים-שטעקן. מער האָט סעם ניט געדאַרפט. מיט פאַר-קוועטשטע פויסטן איז ער אַרויס פון שטוב און זיך געוואָרפן אויפן איטאַליענער. באַלד זענען זיי בידע געלעגן אויף דער ערד, שטיל געסאָפּעט, זיך איינגעגעסן אייגער דעם צווייטן מיט די פיס, מיט די הענט, מיט די גאָמבעס, זיך געביסן — — זיי זע-נען אויפגעשפּרונגען בלאַסע, צעבאַלטע, עטלעכע מינוט ווי צוויי צעווילדעטע קאַפּ-הענער, אויסגעמיטן אייגער דעם צווייטן, זיך פאַרמאָסטן, ניט געטראָפן אוּן מיט אַמאָל האָט אַלעק אויסמיידנדיק סעמס אַקלאַפּ זיך צוגעזעצט און די פויסט איז אים אַריין גלייך אין אויג. אַלעק איז געפעלן אויף דער וואַנט, באַלד צו זיך נע-קומען, זיך געוואָרפן אויף סעמען און אין דער זעלבער צייט זיך פאַרמאָסטן מיטן פוס סעמען אין בויך אַריין. סעם האָט באַצייטנס געכאַפּט אַלעקס פוס און דער איטאַליענער איז אַפּאַל געטאָן ווי-אַן אונטערגעזעגטער בוים.

אַלעק האָט זיך קוים אויפגעשטעלט. דאָס רעכטע אויג איז אין גאַנצן פאַרלאָפּן געווען פון קלאַפּ און אַטונקל בלויע שטיק פלייש, גרויס ווי אַן איי, איז אַרויס אונטערן אויג.

די הינט האָבן זיך געיאָגט ווי פריער. ספּאָרט אַצעבליטיק-טער איז געשפּרונגען אויף דריי פיס און באַ יעדער געלעגנהייט אַריס געטאָן מיט די אויסגעשטשירעטע ציין דעם בולדאָג איבערן קאַרק.

אַלעק האָט זיך ווידער געוואָרפן אויף סעמען.

סעם האָט אָן רחמנות געזומען העמערן מיט די פויסטן, גע-שלאָגן אַלעקן, וווּ ער האָט נאָר געטראָפן, געטרייבערט זיין פנים, און מיט אַמאָל האָט ער אים אַכלאַם געטאָן מיט דער פויסט אונ-טער דער גאָמבע.

אַלעק האָט זיך אָפּגעגאָטן מיט בלוט.

מאָריס און זיין זון פיליפ

(1913)

אָריס, א געוועזענער וויאָדעווילּ־אַקטיאָר, מיט אַ פּאָר שטייפּע אויף אַרויף פּאַרדרייטע וואָנסן, ווי בא קייזער ווילהעלם, מיט אַ הייוּעריקער שטימע פון צופיל בראָנפן טרינקן, האָט געמאַכט רעפּעטיציעס מיט זיין קליינעם פּילּיפּ, אַ יינגל פון אַ יאָר עלף.

מאָריס איז געשטאַנען אין מיטן צימער אין אַ פּאָר הויזן מיט אַ קאָלירט לייבל, געהאַלטן איין האַנט אין אַ הויזן־קעשענע און מיט דער צווייטער האָט ער דיריזשירט, איינגעזונגען מיט פּילּיפּן קיפּלעטן. פון מאָל צו מאָל האָט מאָריס אַזוּפּ געטאָן פון דער פּלאַש בראָנפן, וואָס איז געשטאַנען אויפן טיש, געמען עטלעכע הויכע טענער מיט זיין הייזעריקן באַס און איז באַלד אַנטשווינגן געוואָרן. אים האָט זיך געדאַכט, אַז ניט ער זינגט, נור עפּעס אַ פּעטער רוסישער פּולקאָוויניק מיט צוויי לאַנגע באַקנבערד קאָמאַנדעווט מיט אַ פּאָלק זעלנער.

מאָריס האָט פון פּאַרדרוס געטאָן עטלעכע צי פון דער פּלאַש, זיך געזעצט און אָנגענומען פּילּיפּן פּאַר דער גאָמבע:

— זעסט, פּילּיפּ, מיר זינגערס זענען גאָר עפּעס אַנדערש, אַן אַנדער מין סאָרט מענטש — — — מיר זענען אַרטיסטן! און אַרטיסטן, פּאַרשטייסטו מיך, מוזן טרינקען! עס זינגט זיך גאָר בעסער נאָך אַ גלעזל משקה! וואָס גרעסער אַ זינגער איז, אַלץ מער טרינקט ער — האָט דער אַלטער געענדיקט מיט אַ שמייכל, אַ גלאָז געטאָן מיט זיינע גלעזערנע, שפּורע אויגן און לאַנגן צי געטאָן פון דער פּלאַש.

און אַז פּילּיפּ האָט זיך פאַנאַנדערגעזונגען אויף זיין ווייך שטימעלע, איז דער האַלב־אָנגעטרונקענער פּאָטער געזעסן, פון נחת געלאָזט טרערן און האָט אונטערגעברומט: „ס׳וואַקסט אַ כלי! ס׳וואַקסט!"

אויף דער פּוֹלער ברוסט און אַ סמאָטשקע געטאָן מיט די ליפּן.

— וואָס זאָגט איר ניט צו דעם וועטער? ס׳האַלט אין איין גיסן — — — און פּאַר פרנסה־געבער איז דאָס אַ פּיקניק, רק ער שלאָפּט.

מאָריס, זעענדיק זיין בעל־הביתטע, איז גלייך אויפגעשפרונגען, זיך עלעגאַנט פּאַרנייגט און ער האָט איר אונטערגערוקט אַ שטול:

— זיצט מיסעס בלום!

— וער האָט צייט צו זיצן — האָט מיסעס בלום געענטפֿערט, פּאַרזשמורעט עטוואָס אירע אויגן, וויסנדיק, אַז אַזוי איז זי שענער — וואָס האָב איך אייך געוואָלט בעטן?! יאָ, מאָריס, האָט איר פּילייכט אַ „קוואָטער"? כ׳ברויך אַריין צו וואַרפן אין „געז־מיטער".

— יאַ־וואָל, לייִדי! יאַ־וואָל! — האָט מאָריס אונטערגעבראָכן, אַרויסגענומען פון זיין טיפער קעשענע אַ קוואָטער, זיך געשטעלט אין אַ טראַגישער פּאָזע און אויסגעדקלאַמירט:

— „מיין שיינע „וועניס", איך שענק דיר מיינע גיטער, גלייקלעך מאַך איך דיך, איך שוואר דיר בײַם „יופיטער!" אוּן האָט זי אַרומגע־נומען.

מיסעס בלום האָט זיך כּלומרשט געווערט און אים גענומען מוסר־זאָגן:

— אַי, מאָריס, ווי שעמט איר זיך ניט, אַן עלטערער ייִד, און ס׳ליגט אייך נאָך אין קאָפּ אַזעלכע נאַרישקייטן.

דערווייל איז סילוועי, מיסטער בלומס טעלטערל פון ערשטן וויבּ, אַ בלאָנדע מיידל פון אַ יאָר עלף, אַריין אין צימער און איז צו צו פּיליפּן.

— פּיליפּ, וועסט גיין אין „מוזיניג פּיקטשורס"?

— „שור" וועל איך גיין, וואַרט, ס׳וועט באַלד זיין געלט — האָט פּיליפּ געזאָגט, אַ וויגק געטאָן מיט זיינע שוואַרצע אויגעלעך און געוויזן אויפן פּאָרל.

— ווי שעמט איר זיך ניט, ס׳איז דאָך אַ חרפה פאַר די קינדער — האָט מיסעס בלום געזאָגט, זיצנדיק בײַ מאָריסן אויפן שויס.

— געוויס, געוויס, ווי דען — האָט מאָריס געשטאַמלט און אַ געשריי געטאָן: — פּיליפּ, אַ רוח אין דיין — — מאַרש מיט סילוועין, הינטישע לעבערס!

— זשולִיק! — האָט ער מיט אַמאָל דורכגעזויט דורך די ציין און אַ קנײפ געטאָן דעם ינגל׳ס אין געזעס אַריין — שנײדסט דיך אַלײַט, בנאמנות! וועסט זיין „סאָן אָף ע׳ גאָן״ מער לײַט פון יין טאָטן! וואַרט, וועסט נור אונטערוואַקסן, גיב איך דיך גלײַך אַריין אין אַזאַ סקול: קאָנסערוואַטאָריום, הייסט עס, און וועסט אַרויסקומען אַ פֿאַרטיקע כּלי, אַ קאַרוזע האָ! נישט דאַרפן זינגען אין די גאַסן פאַר אָקסן, וועסט ווערן אַן אָפּערַא-זינגער!

דאָ האָט זיך דער אַלטער צעלאַכט און באַלד געגומען וויינען מיט טרערן ווי ביבערין.

— קום אַהער, פּילִיפּ — האָט מאָריס געזאָגט, און אים אַרײַנגעגאָסן אַביסל בראָנפן אין אַ גלאָז — נא, געווײַן זיך צום ביטערן טראָפן.

דער קלײַנער האָט אויסגעטרונקען און זיך פאַרקרימט ווי נאָך אַ ביטערן פּילל.

— ס׳ברענט? האָ, האָ, האָ! — האָט דער אַלטער זיך צעלאַכט, אַרומגעכאַפּט דעם קלײַנעם פּילִיפּ און אים געגומען קושן.

— נאַרעלע, וועסט ניט דאַרפן טרינקן קיין בראָנפן — שאַמפּאַניער וועסטו גיסן, שאַמפּאַניער! האָ, האָ! און מיטן אַלטן וועסטו זיך שעמען? האָ, ממזר דו? שעמען זיך מיטן גאַסן-זינגער!? דו וועסט, ווער דיין טאַטע איז אַמאָל געווען? ניט קיין גאַסן-זינגער! אַסטאַר! אַסטאַר איבער וועמען מענדזשערס פלעגן זיך שלאָגן! די שענסטע מיידן האָב איך געהאַט, בעסטיעס!

דאָ האָט זיך דער אַלטער פאַרהוסט, רויט געוואָרן, ווי אַן אינדיק, און געשטאַמלט:

— אַמענט וועסטו ווערן בא מיר, אַמענט! די שענסטע מיידן וועסטו האָבן דו, בעסטאַרד! ניט דאַרפן זיך אַרומשלעפּן מיט פריילעכע שוועסטער, ווי דיין טאַטע! — פאַניע אַרטיסטשע, גאָספּאָדין אַרטיסט, יור עקסצענץ — האָט מאָריס אויסגעשריען און דערזיפּט דאָס לעצטע פון דער פלאַש.

פון צווייטן צימער איז אַריין מאָריסעס בעל-הביתטע, אַ הויכע, שוואַרץ-חנעוודיקע לִיטוואַטשקע מיט אַ יצר-הרע פלאַסטער אויף דער באַק. זי האָט פאַרלייגט אירע אַנטבלוזטע הענט

שמייכל דאָ אויפן בלינדן, דאָ אויף רבקהן און האָט אַ טראַכט געטאָן:

— „מוט פאַרלירן פאַסט ניט פאַרן ברוין קריגער,
אפילו אין דעם קלעם איז נאָך אַלץ דער טיגער — טיגער"!

מיטאָג צייט איז מאָריס אַרויס פון שטוב אין זיין קאָלירטן לייבל אָן אַרבל, מיט הנאה באַטראַכט די לענג פון פיטקין עוועניו און זיך פאַנאַנדערגעפייפט.

פון קעלער-שטוב איז אַרויס דער „דזשענימאָר", אַ פערציק-יעריקער אירישער מיט אַרויטער נאָז און אַ גלאַט ראַזירט פנים. נאָך אים — זיין ווייב, אַ הויכע, געזונטע ניגערטע, מיט ליפן ווי פלאַכטעס און מיט אַ גרויסן, קיילעכדיקן בויך. אין איין האַנט האָט זי געהאַלטן אַ בעזים און אין דער צווייטער אַ בלעכן קעסעלע פאַר ביר.

באַ איר קלייד האָבן זיך געריבן דריי קליינע ניגערלעך, מיט דיקע ליפעלעך, מיט קורצע אויפגעשטעלטע צעפלעך און אויסגעזען האָבן זיי, ווי שוואַרצע קודלאַטע שצענישקעס.

— האַלאָ, מאָריס, אַ פיין וועטער, האָט דער אירישער גע-זאָגט און אויסגעשפיגן פון מויל אַ גאַנצן פלאַסטער קיי-טאַבאַק.

— יא, יא, יעס סער — האָט מאָריס געצויגן די ווערטער, פאַרדרייט די וואָנסע, אַקלאַפּ געטאָן דזשאַנען אין דער פלייצע, ווייזנדיק אויפן ווייבס בויך און געזאָגט:

— ביסט „ביזי" דזשאַן!

דזשאן האָט מעשה בעל-הבית באַטראַכט דעם ווייבס בויך אוּן זיך נאַריש צעשמייכלט.

די ניגערטע האָט פאַרקאַשערט אירע ליפן, אַ גלאַנץ טוענדיק מיט אירע ווייסע ציין, אַ גלאַנץ געטאָן מיט די אויגן, זיך אייגע-בוּיגן אין דרייען, צוהאַלטנדיק מיט ביידע הענט דעם בויך, אוּן זיך פאַנאַנדערגעלאַכט ווי אַקאָביליע.

מאָריס איז לייכט אַראָפּ פון טרעפל, זיך דורכגעשפּאַצירט איבערן טראָטואַר אוּן האָט חשק געהאַט אַריין אין „סאַלון" אויס-טרינקען אַ גלעזל ביר.

פּילִיפּ מיט סילוּוען זענען אַרויס פון צימער, צוגעמאַכט די טיר און געגומען אינצ׳קווייז אַריינקוקען דורך דעם שלאָס-לעכל. פּילִיפּ האָט פון גרויס שמחה אַרומגעכאַפּט סילוּוען, איר אַ קוש גע-טאָן און איז צו צו מיסעס בלומס מאַן, דעם בלינדן זרח, וואָס איז געשלאָפן אויפן בעטל, און אים געגומען ווקן?

דער בלינדער איז אויפגעשפרונגען, ווי אַן אָפּגעבריטער, בריט צעפּנט זיינע הינערישע אויגן:

— ווער איז דאָס? וואָס איז?

— זרח, גיב אַ „דיים", וועל איך דיר עפּעס זאָגן!

— און אַ „ניקל" איז ניט געגוג, דו „סאָקער"?

— ניט וויניקער ווי אַ „דיים", דו בלינדער „קאַיק"!

דער בלינדער האָט געקרעכצט, געשאָלטן, אַרויסגענומען פינף סענט, געפּנט דאָס מויל און אין גאַנצן האָט ער אויסגעזען ווי אַ כינעזישער גאָט.

— נו, זאָג שוין, זאָג!

דער פּאַ קושט זיך מיט דיין ווייב! נור געדענק, זאָג ניט, אז איך האָב געזאָגט — האָט פּילִיפּ אַרויסגעפּלאַצט מיט אַגעלעכ-טער.

ער האָט געמאַכט פּאַר גרויס שמחה דריי קאָזשאָלקעס און אַרויס מיט סילוּוען.

דער בלינדער איז אויפגעשפרונגען, געכאַפּט דעם שטעקן און, טאַפּנדיק, האָט ער אויפגעפּראַלט מאָריסעס טיר, מורא האָבנדיק אַריינצוגיין. ער האָט געטופּעט מיט די פיס, געקלאַפּט מיטן שטעקן אין דער פּאָדלאָגע, געגלאָצט מיט זיינע פּאָרצעלאַנענע אויגן און געשריען:

— רבקה, אַ בראָך אין דיינע ביינער, ווו ביסטו, ווו, חצופּה!?

רבקה האָט זיך אַריס געטאָן פון מאָריסעס הענט און אים געווינן אויף איר בלינדן מאַן:

— ליבער גאָט, שלאַקירעק זאָל ער ווערן! דער בלינדער הונט!

מאָריס איז געשטאַנען אין מיטן שטוב, געקוקט מיט אַ

מאָריס האָט געעפנט די פּלאַש מיט אַ שאָס, געטרונקען אַ גלעזל נאָך אַ גלעזל, פאַרביסן מיט אויבסט.

— איר ווייסט, מיסעס סאַלאָמאָן, מען וועט מוזן גיין אָפּטער צו אייך!

— מיטן גרעסטן פאַרגעניגן! — האָט זי געענטפערט אַ צעפּרידענע.

— כ׳זאָג אייך — האָט מאָריס פאָרטגעזעצט — כ׳בין גאָר פּרישער נעוואָרן! וואָס אַ גלעזל ביר מאַכט!

— דאָס טענה איך דאָך, מאָריס. איר זייט דאָך עפּעס אַ מאַן, ס׳איז דאָ אויף וואָס אַ קוק צו טאָן און גאָר נישט — איר פּלאָגט אָפּ אייערע פּאָר יאָר! ווי לאַנג איז דער שיעור צו זיין אַן אַלמן?

— נו, נו, מיסעס סאַלאָמאָן, זעט טאַקע עפּעס פאַר מיר אַ שידוך?

— וואָס שידוך, ווען שידוך, די קאַץ שיקט מען ניט נאָך די פּוטער — האָט זיך מיסעס סאַלאָמאָן צעלאַכט — אַז איר האָט זיך פאַרדרייט אַ קאָפּ מיט רבקהן, די חצופה, וועט דאָס וועלן האָבן „ביזנעס" מיט אייך? כ׳ווייס, מען זאָגט עפּעס אַ ייִדענע, מילא, אָבער דאָס איז דאָך קיין ייִדענע אויך ניט, אַ בעזדיעטניצע, אַ יאַלאַווקע, אָפּגעווויגט מיטן ערשטן מאַן זעקס יאָר און גאָר ניט — ער האָט זי אָפּגענגט. ווייסט איר פאַר וואָס? — האָט זיך מיסעס סאַלאָמאָן צוגעזרוקט צו מאָריסן און האָט זיך צעלאַכט — ס׳איז מיר אויף מיין וואָרט אַ חרפה עס צו דערציילן פאַר אַ מאַנסביל — זי האָט דאָך קיין — — כאַ, כאַ, כאַ! ווי איך בין אַ ייִדישע טאָכטער!

— יאַ, יאַ, דאָס איז אינטערעסאַנט, שפּאַנענד! — האָט מאָריס דעקלאַמירט, קנאַקנדיק די ניסלעך.

— ווען איר פאָלגט מיך פאַראַיִרן — האָט מיסעס סאַלאָמאָן ווידער אָנגעהויבן, אַראָפּלאָזנדיק די אויגן — און חתונה געהאַט, וואָלטן מיר געלעבט ווי לייטן גלייך. איר וואָלט באַ מיר קיין פינגער אין קאַלטן וואַסער ניט געדאַרפט אַרייינשטעקן, כ׳בין, ברוך השם, קיין קבצנטע, אין הויז באַ מיר, איז קיין עין הרע, פון

אויף אַ טרעפּל איז געזעסן אַ יידענע פון אַ יאָר פערציק, אַ קורצע, אַ דיקע ווי אַ יאַטקע-קלאָץ, מיט אַן איבערגעלייגטן גוידער און מיט אַ פּנים פון אַן אַלטן מאָפּס. זי האָט געהאַלטן די פּיס צעשפּרייט און מיט הנאה האָט זי געכאַפּט ארץ-ישראל-ניסלעך, וואָס זענען גערעדט בּאַ איר אין שויס, און זיי געוואָרפן אין מויל אַריין.

— מיסטער מאָריס, איר דערקענט מיך שוין גאָרנישט? אַ מענטש גייט דורך, כ'וויים, הינט, טייפל, שמעק אַריין!

— האַללאָ, האַללאָ, מיסעס סאַלאָמאָן, ווי גייטס! — האָט מאָריס געזאָגט און זיך אָפּגעשטעלט. ער האָט אַריינגעשטעקט די האַנט אין איר קלייד, געכאַפּט עטלעכע ניסלעך און בשעת מעשה איר אַ קיצל געטאָן.

— „שעם יורסעלף" — האָט מיסעס סאַלאָמאָן געזאָגט פלומרשט אַ באַליידיקטע, האָט צונויפגענומען די ניסלעך און מיט אַ קרעכץ זיך אויפגעשטעלט.

— אַי, די היץ, די היץ! ניט אויסצוהאַלטן! די „פייפערס" שרייבן — מענטשן פאַלן ווי פליגן, קומט אַרויף מאָריס. ביי מיר איז קיל, אַ מחיה!

— יא, יא, מיסעס סאַלאָמאָן, דאָס איז פיין — האָט מאָריס געשטאַלט און ניט ווילנדיק זיך נאָכגעשלעפּט.

מיסעס סאַלאָמאָן האָט אים אַריינגעפירט אין איר זאַל, זיך אַנטשולדיקט און איז באַלד אַרויס.

מאָריס האָט באַטראַכט דעם אָפּגעבלאַקעוועטן דיוואַן, וואָס איז געווען אויסגעשפרייט אויף דער פּאָדלאָגע און פון וועלכן עס האָבן זיך געהויבן גאַנצע זיילן שטויב, ווען מען האָט געטרעטן איבער אים. ער האָט באַטאַפּט די אויסגעבצעטע שטיקלען, די איבער-געצויגענע פיאַנאָ, האָט זיך באַקוועם אַריינגעזעצט אין אַ וויג-שטיל און שטיל געזונגען:

—„לילית האָט פאַרשפּרייט אַ נעץ, און זי וויים ניט, אַז כ'בין אַ לץ".

מיסעס סאַלאָמאָן איז באַלד אַריין מיט אַ טאַץ אין דער האַנט. אויף דער טאַץ איז געשטאַנען אַ סאַפּאָן וואַסער, א פלאַש ביר און אַ טעלער מיט אויבסט.

— הערט, מיסעס סאַלאָמאָן, איר זייט טאַקע געוואָרט, כ׳האָב זיך נאָר וואָס באַרעכנט, אַז דער שידוך איז פאַר מיר ווי געווינטשן, ווי כ׳בין אַ ייִד! נא, גיסט זיך איין אַ גלאָז ביר און מיר וועלן טרינקן לחיים! גייט רבקה אויפן פייער! מאָרגן „מוף" איך אַרויס!

ער האָט אַרומגעכאַפט די דיקע מיסעס סאַלאָמאָן, זיך צעקושט מיט איר אויף איין באַק, אויף דער צווייטער, דערטרונקען דאָס גלאָז ביר זינגענדיק:

— „לחיים מיין שאַץ, לחיים מיין שעצל, לחיים מיין לאַקרעץ-קלעצל".

סילווע איז איינע אַליין געווען אין שטוב. זי האָט אַרויסגענומען רבקהס קעסטעלע פודער, זיך איינגעפודערט, אָנגעטאָן רבקהס קאַפעליוש מיט דער לאַנגער שוואַרצער שטרויס-פעדער, זיך אַרײַנגעשטעלט אין שפיגל, עטוואָס אויפגעהויבן דאָס קורצע קלײדל און געזונגען נאָכזינגען, אַפערוואַרפנדיק אירע פיסלעך און ווינקנדיק מיט די בלויע אויגעלעך, ווי אַ וואָדעוויל-אַקטריסע:

„Hallo cennral! Hallo central!
Give me six-o three"

סילווע איז געווען אַזוי פאַרטאָן מיט איר זינגען און טאַנצן, אַז זי האָט גאָר נית באַמערקט ווי פילִיפ איז אַריין מיט זיינע „ראָלערס" פון דער גאַס.

פילִיפ איז געבליבן שטיין באַ דער טיר מיט אַן איינגעהאַלטענעם געלעכטער, זיך צוגעקוקט ווי סילווע „עקטעט", און אים איז איינגעפאַלן זי איבערצושרעקן. ער האָט שטיל אַוועקגעשטעלט די „סקייטס", אויפגעזוכט דעם בלינדן זרחס אַן אַלטן רעק מיט אַ פאַרשוויצטן האַרטן קאַפעליוש, זיי אָנגעטאָן. ער האָט פאַרבויגן זיינע אויבערשטע לעפלעך פון די אויגן אַזוי, אַז דאָס רויטע האָט זיך אַרויסגעזען, געמאָלן אַ שטעקן אין האַנט אַריין און איז, טאַפּנדיק, מיט שווערע טריט אַריין אין צימער, נאָכמאַכנדיק זרחס קול:

— רבקה, אַ ברעך אין דיינע ביינער, ווו ביסטו, ווו? רבקה, פאַרשרפהט זאָלסטו ווערן! חצופה! דערווערגן וועל איך דיך!

כּל טוב, אוּן ס׳איז נאָך דאָ אַ פּאָר דאָלאַר אין באַנק אוֹיך, פּאָרט אַ היימישע ״בּיזנעס״. כ׳גיב אַוועק אַ דאָלאַר אוֹיף אַ חוֹדש, קריג איך צוריק אָנדערהאַלבן. ווער מאַכט דאָס היינטיקע צייטן בעסערע גאָשעפֿטן?

—אָסור ראקאָפּעלאָ! — האָט זיך מאָריס צעלאַכט.

— אִיר זייט אַ לץ! — האָט מיסעס סאַלאָמאָן געזאָגט אוּן מאָריסן אַ קלאַפּ געטאָן איבערן פּוּס — איר באַרעכנט אייך בעסער, מאָריס, אוּן זעט, אַז כ׳מיין אייער טובֿה מער ווי מיינע. נור וואָס טוֹיגן די רייד, ווי לאַנג איר ווּעט ווּוינען אַ רבקה טלית, זייט איר אַ פּאַרפּאַלענער!

— וואָס איז שייך — האָט מאָריס אַ ברוּם געטאָן, זיך אוֹיסגעשטעלט, אַריינגעלאָזט די הענט אין די הוֹזן קעשענעס, זיך איבערגעצוֹיגן, געזומען שפּריזן איבערן דיוואַן אוּן געטראַכט:

— „איך בין דיר מוחל, וואָס דו רעדסט, ווייל דו רעדסט ווי אַ קינד אוּן פּערשטייסט נית דיין געפּערלעכע לאַגע אַצינד״.

— איר ווּעט פֿילייכט נאָך טרינקען אַ גלעזל בּיר? — האָט מיסעס סאַלאָמאָן איבערגעריסן די שטילקייט.

— ווער וואָגט זיך דאָס אָפּ פּון אַ גלעזל בּיר? — האָט מאָריס געענטפֿערט שפּאַנענדיק איבערן צימער.

מיסעס סאַלאָמאָן איז אריין אין קיך.

מאָריסן איז מיט אַמאָל איינגעפֿאַלן, אַז ס׳וואָלט געווען אַ פֿלאָן חתונה צו האָבן מיט דער יידענע. אמת, רבקהן איז טאַקע אַ שאָד, נאָר גאָרנישט, ער ווּעט זי נאָך דער חתונה אוֹיך קריגן אוּן דערווייל ווּעט ער זיין אַ פֿאַרזאָרגטער! ווי זאָגט זי אַליין: ״ניט דאַרפן איינטינקן אַ פּינגער אין קאַלטן וואַסער״. מען שמועסט, אַז זי האָט אַ שלעכּ מיט גאָלד.

דערווייל איז מיסעס סאַלאָמאָן אַריין מיט אַ פּלאַש ביער. מאָריס האָט געזומען די פּלאַש, זי בעטראַכט עטלעכע מאָל אָפּגעווישט דאָס העלזל מיטן טישטעך, וואוֹלעריש אַ קלאַפּ געטאָן דעם דנאָ פּון דער פּלאַש אָן זיין האַנט אוּן דער קאָרק איז אַרוֹס מיט אַ שאָס. ער האָט אַריינגעצוֹיגן אַ גלאָז נאָך אַ גלאָז, אוֹיסגעדרייט מיט צווייי פּינגער די גאַנצע וואָנסטן אוּן זיך אוֹיפגעשטעלט.

שפּיגן, זיך אַרויסגעריסן פון פיליפּן און אַריין אין קיך — כ׳וועל דערצײלן פּאַר דיין פּאַ, וועסט זען! גיי, ביסט אַ חזיר! כ׳וועל מיט דיר קיינמאָל ניט רײדן.

זי האָט זיך אָנגעשפּיגן אויף דער האַנט, געגומען רײַבן אויף דעם פּלאַץ, ווו זי האָט אַ קוש געקראָגן, און אַרויס אויף דער גאַס.

מאָריס כיט רבקהן זיינען באַפאַלן דעם בלינדן זרח און אים געגומען שטיקן. זרח האָט געמאַכט קולות, זיך געבעטן, זיי זאָלן אים אָפּלאָזן. עס האָט אים ניט געהאָלפֿן. זיי האָבן אים מיט אַמאָל אויפגעהויבן, אויפגעוקט דאָס פענסטער און אים אַרויס־געשלײדערט. זרח איז געפאַלן מיט אויפטרייסלנדע געשרייען, געפאַלן אַלץ שנעלער. און ווען נענטער ער איז צו צו דער ערד, איז זי זיך צעשוומען און ער איז ווייטער געפאַלן.

אַן אָפּגעגאָסענער מיט שווייס, האָט ער זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף. ער האָט זיך באַלד באַרוִקט, אַז עס איז ניט מער ווי אַ חלום און זיך איבערגעצויגן. אין שטוב איז קיינער ניט געווען. דעם בלינדן האָט זיך געדאַכט, אַז אין מאָריסס צימער סקריפּעט דאָס בעט.

— שוין ווידער! — האָט זרח אַ ברום געטאָן און אויפגע־שפרונגען אן אויפגעקאָכטער פון זיין בעטל.

ער האָט געגומען רופֿן:

— רבקה! רבקה! סילווע! פּיליפּ! מאָריס! אַ מיתה־משונה אויף אייך אַלע!

אין שטוב איז געווען שטיל. זרח האָט אויסגעשפּיצט זיינע אויערן, און אים האָט זיך ווידער געדאַכט, אַז דאָס בעט באַ מאָריסן קרעכצט. ער איז געווען זיכער, אַז דאָרט איז קיינער ניטאָ, פונדעסטוועגן איז ער פאָרזיכטיק אַריין אין מאָריסס צימער, און כיט אַ געמאַכטן כעס געגומען קלאַפּן מיטן שטעקן אויפֿן בעטל:

— אָט אַזוי! אָט אַזוי! נאָט אייך! ממיתן וועל איך אייך! דעם בלינדן איז דאָס עסק געפֿעלן געווען, ער האָט זיך

סילווע האָט זיך איבערגעשראָקן, אַראָפגעריסן דעם קאַפעליוש, אים אַ שליידער געטאָן אויפן בעט. זי האָט זיך אָבער באַלד צעלאַכט, דערזעענדיק, אַז דאָס איז פילִיפ.

— גיי צום טייוול! האָסט מיך איבערגעשראָקן צום טויט!

פילִיפ האָט זיך געמאַכט ניט הערנדיק, געשאָלטן, געטופּעט מיט די פיס, געגלאָצט מיט די רויטע אויגן, אָנגעצאַפּט סילווען פאַר די האָר, זי אויסגעצויגן אויף דער נאָדלאָגע, געשלעפט און געשריען:

— דערווערגן וועל איך דיך, דערווערגן! מיטן שכור, מיט דיין „ליובאָוניק"!

סילווע האָט זיך צעווײַנט אויפן קול.

— וואָס ווײַנסטו!? ס'איז דאָך געווען אַ שפּאַס. ביסט אַנאַר? כ'האָב געזען ווי דו „עקטעסט", האָב איך אויך „געעקטעט" — האָט פילִיפ געשמייכלט און זיך אויפגעשטעלט.

סילווע האָט זיך אויסגעווישט די אויגן און אָנגעכמורעטע געזאָגט:

— אַז וועסט נאָך איין מאָל לאַכן פון מיין פּאַ, וועל איך מיט דיר אייביק זיין ברוגז, וועסט זען! פּאַר וואָס לאַך איך ניט פון דיין פּאַ? אָ, ער איז דאָך אַזאַ שלעכטער! ווען ניט ער, וואָלט זיך מיין פּאַ ניט אַרומגעקריגט מיט רבקהן!

דו ווייסט, פּאַרוואָס זיי קריגן זיך אַרום? „אַל בעטשע" דו ווייסט ניט? רבקה ווי‌ל מען זאָל זי קושן. און דיין פּאַ ווי‌ל ניט, דערפיבער „גלייכט" זי אים ניט.

— און דיין פּאַ קושט רבקהן? — האָט זיך סילווע געפרעגט.

— „שור" קושט ער, פונקט ווי אין „מיינערס וואָדעוויל". דו ווייסט, מיין פּאַ איז דאָך געווען אַן „עקטער" און אַז איך וועל אונטערוואַקסן וועל איך אויך זיין אַן „עקטער", אָט אַזוי:

דאָ האָט פילִיפ זיך געשטעלט אין אַ פּאָזע, מיט איין האַנט אַרומגענומען סילווען פאַר דער טאַליע, מיט דער צווייטער האַנט האָט ער אָנגענומען איר הענטל און איר אַ קוש געטאָן.

— „גראַדי הער" — האָט סילווע אַ קוויטש געטאָן, אויסגע-

איר מעגט עס נאָכאַמאָל זאָגן — האָט מיסעס סאָלאָמאָן גע־
זאָגט, זיך אַוועקגעזעצט און אָפּגעפּראַכט — כ׳האָב זי נור וואָס באַ־
געגנט מיט דעם קונצנמאַכער, דעם שכור, אויף זיי מעג מען יאָ
זאָגן: די „מיסעס" מיט דעם „באָרדער"!

— אַזוי? געטראָפן? אַי, אַי, אַי! — האָט דער בלינדער
זיך געזונטן רייבן אַ האַנט אין אַ האַנט — נו, זאָגט איר, מיסעס
סאָלאָמאָן, איר זייט דאָך קיין נאַר ניט, ווי לעבט מען? וואָס קאָן
איך מיר, אָרימער קאַליקע, העלפן?

— וואָס הייסט? — האָט מיסעס סאָלאָמאָן געפרעגט, צוריקנ־
דיק איר שטול צו זרחן — איר זייט, דאַכט זיך, אַ מאַן און די
וועלט איז ניט הפקר. אמת, ס׳איז אַמעריטשקע גנב! אין יוראָפּ
וואָלט מען אַזאַ יונג די ביינער צעבראָכן, נאָר גאָרניט! איז
ראשית, מאַכט מען „מאָריסן" צו „מופן"! און דערנאָך לאָזט מען
זיך ניט בלאָזן אין דער קאַשע אַריין. איר זענט טאַקע אַ בלינדער,
אָבער פּאָרט אַ מאַנסביל, און רבקה איז ניט מער ווי אַן אשה.
איר נעמט זי נאָר פעסט אין די לייצן אַריין, וועט איר זען, ווי
זי וועט גיין אין שפּאַן!... נאָר ס׳ערשטע, מאַכט צו „מופן" אָט
דעם קונצנמאַכער, אַז ניט זענט איר אַן איבערגעפירטער! ער
וועט מיט זיינע זיסע רייד לעך אַרויסציען דעם לעצטן ביסן פון
מויל! אוי, רבונו של עולם, אויסכאָליען זאָל ער מיינע פּאָר טאָ־
לער!

— נו, נו, גיט טאַקע אַן עצה, מיסעס סאָלאָמאָן, ווי מאַכט
מען דעם פאַרשוין צו „מופן"? כ׳האָב מורא — האָט זיך דער
בלינדער ביטער צעלאַכט — ער זאָל מיך ניט מאַכן צו „מופן". די
חברה וואָלטן מיך שוין לאַנג אַרויסגעפאַקט נאָך „ברוקלין".

— וואָס האָב איך דאָ אַ סך צו טענהן? — האָט זרח מיט אַ
זיפץ געזאָגט. — כ׳בין אַ „דעם פול", אַליין זיך שולדיק. גאָט
האָט געשטראָפט, מיר צוגענומען די ראיה, האָב איך געדאַרפט
נעמען די טויזנט טאָלער, וואָס כ׳האָב באַקומען, און זיי אַריינ־
געבן אין אַ „האָם" — וואָלט איך מיר דאָרט געזעסן רויק און
סילוועץ וואָלט די שטאָט צוגענומען. האָט זיך מיר אָבער פאַרגלוכט
חתונה צו האָבן און רבקהלע, די חצופה, אַ בראָך אין אירע ביי־

צעלאַכט, זיך אוועקגעזעצט אויפן בעטל, ארומגעטאַפט פון אלע זייטן, ארומגעשמעקט עס, ווי אַ הונט מיט דער נאָז, און מיט א קרעכץ איז ער אַרויס פון חדר.

אים האָט זיך אויסגעדאכט, אז אלע זענען אין שטוב, באַהאלטן זיך אין די ווינקעלעך, אונטער די בעטן, אַז באלד וועלן אַלע מיט אַמאָל ארויסשפרינגען, אים באַפאַלן, דערוועργן.

אַן אויפגעציטערטער איז ער צוּ צום פענסטער. ער האָט בערייטער צעעפענט זיינע אויגן און זיך איינגעהערט ווי דער רעגן קלאפט, שמייסט אין די שויבן, ווי מיט בייטשן. עס האָט אים דורכגעטרייסלט, ער האָט געפילט ווי אַ שרעק נעמט אים ארום אוֹן פון היימלעכקייט וועגן האָט ער גערופן: רבקה, רבקה! חצופה! עס איז געווען שטיל. פון א ווינקל האָט זיך געטראָגן א הייזעריקער ככּ... פון אַ קעצל.

— גאָר צורופן דאָס קעצל — האָט דער בלינדער צו זיך געזאָגט. — פוססי, פוססי, קאַם הער!

דאָס קעצל איז באַלד אַרויס מיט אַ וווּרטשן, זיך געמעמען רייבן אָן בלינדנס פוס. זרח האָט זיך איינגעבויגן, געמעמען די קאַץ אויף די הענט און איינגעטליעט זיין פנים אין ווייכן, וואַרעמען פעלכל.

— פוססי, דיר איז קאַלט? — האָט זרח געטענהט צום קעצל, טוליענדיק שטאַרקער זיין פנים אין חייכן פעלכל.

דאָס קעצל איז אפנים ניט צופרידן געווען פון בלינדנס צערטלעכקייט, האָט עס אַ פריסקע געטאָן און זיך אַרויסגעריסן פון זיינע הענט. עס האָט זיך געהערט אַ קלאַפן אין טיר.

— „קאַם אין"!

מיסעס סאַלאָמאָן, וואַקלנדיק זיך ווי אַ פעטע גאַנדז, אין אַריין.

— גוט איוונינג, זרח, ווי גייטס? דאָס בין איך, מיסעס סאָלאָמאָן, ווו איז אייער פרוי?

— בנאמנות, אַ גאַסט — האָט זרח געענטפערט אַ צופרידענער — זייט זשע מוחל, מיסעס סאָלאָמאָן, נעמט אַ שטול און זעצט אייך. איר פרעגט זיך, ווו רבקה איז? די שוואַרצע יאָר ווייסן זי! טליקעט זיך אַרום!

יאַטקע־קלאָץ, פלייש מיט אויגן, „גראדי היר", דען כ׳פלעט דיר דעם מח!

זרח איז אַריין אין קיך, געבליבן שטיין ווי אַ גולם מיט אַ צעצפנט מויל און געשריען:

— וואָס איז? רבקהלע, האָסט שוין צעצפנט דיין צעווערמט פיסקל?

דערווייל האָט זיך מיסעס סאָלאָמאָן אַרויסגערוקט פון שטוב ניט טויט ניט לעבעדיק. זי האָט געשפרייזט איבער די טרעפ, געשריען און געשאָלטן.

— וואָס איז? וואָס פאַר אַ חתונה האָסטו אויפגעקאָכט? וואָס האָסטו פון איר געוואָלט, וואָס? — האָט זרח מיט כעס געפרעגט.

— באַליידיקט אים די „ליובאָוויטש" — דיין גליק, וואָס כ׳האָב אייך ביידע ניט געטראָפן — האָט רבקה זיך צעלאַכט.

— דו מיינסט אַלע האָבן דיין טבע? — האָט זרח געענטפערט — און ווו ביסטו דאָס פאַרפאַלן געוואָרן, כ׳האָב געוויס האָסט געמאַכט פליטה מיטן שיפור.

— ס׳וואָלט קיין עולה ניט געווען — האָט רבקה געענטפערט, איז צו צום אייז־שענקל, אַרויסגענומען אַ באַנאַנע און געגעסן.

— ווער האָלט דיך, ליטווישע נ׳אמונה? גיב צוריק מיין געלט, און גיי ברעך הענט און פיס מיטן גראָבן שפור צוזאַמען!

— ווער פרעגט דיך עצות, בלינדער הונט! אַז כ׳וועל וועלן, וועל איך גיין!

— חצופה! — האָט דער בלינדער דורכגעזייט דורך די ציין, זיך אויפגעשטעלט, אויסגעגלאָצט די פאָרצעלאַנענע אויגן, פאַרקוועטשט די פויסטן און זיך געטריסלט.

רבקה איז צו נאָנט צום בלינדן און אים אַ כראַקע געטאָן גלייך אין פנים אַריין. דער בלינדער האָט פון כעס אַ שליידער געטאָן דעם שטעקן, געגומען יאָגן דאָס ווייב, איז געפאַלן, ווי אַ זאַק זאַמד, און זיך צעקלאַפט. ער האָט געגומען רעווען, ווי אַן אָקס.

רבקח איז צו צום מאַן, אים געגומען קושן, האַלדזן, געהאָלפן אויפהויבן און געלייגט אויפן בעט.

נער, האָט דערשפּירט מיינע פּאָר סענט. ווי זי האָט זיך דאָס צו־
געפּוצט צו מיר, די געקאוועטע ליטוואַטשקע, מיך גערופן „זרחקע"
און „טייערינקער", און דער טיוול ווייסט וואָס? ווער פּאַרשטייט
זייער לשון, ווער, פּלעגט זיך פּאַרקאַטשען די אַרבל איבער די
עלנבויגנס, מיר זיך הענגען אויפן האַלדז, צוואָגן דאָס אויבערשטע
פון שטויסל, האָב איך גערעכנט: כ'וויס, פּאָרט בעסער אַן אייגן
בעיִ, ווי צו זיין אין אַ האָם. ווער האָט גענוואוסט, אַז זי וועט
זיך אַריינעמען אַ „ליובאָוויטש", דעם שפּור, און יעצט גיי שריי
חי וקים!

— מיטעס סאָלאָמאָן, וואָס זאָל איך לאַנג בריינען, זי לעבט מיט
אים אונטער מיינע אויגן, אַז כ'זע ניט! און דו, בלינדער הונט,
ווער צעפּלאַצט! ביסט קיין מאַן ניט מער! און ווער ווייסט, מיסעס
סאָלאָמאָן, אַזוינע חברה קאָנען מיך אָפּסמען. און מיין סילווע, אַ
פּינסטער יאָר אויף איר, זי האַלט דאָך אויך מיט זיי. און זיין
בנ'אָקל, פּיליפ, אַ פּאַרשרפּעט זאָל ער ווערן! אַ שיינע קאַפּעליע, ווי
איר זעט!

— עס גייט עמיצער — האָט מיסעס סאָלאָמאָן געזאָגט און
זיך אויפגעשטעלט — צייט צו גיין! מען מוז צוגרייטן „סאפער"
פאַר די קינדער.

— וואָס אייליט איר זיך, מיסעס סאָלאָמאָן? דאָס איז דאָך
רבקה!

— ניין. כ'גיי, „גוט באַי", זרח.

וועג מיטעס סאָלאָמאָן איז צו דער טיר, איז רבקה אַריין
מיט אַ שירם אין דער האַנט. זי איז געבליבן שטיין. זיי האָבן זיך
ביידע אָנגעקוקט, ווי צוויי העכער.

— עס געפעלט דיר שוין מיין בלינדער מאַן אויך? — האָט
רבקה אויסגעשאָסן, אויסגעגלאַצט די אויגן און געכאַפט די הענט
פאָדבאָקעם — ניט געקאָנט קריגן מאָריסן, איז דער בלינדער זרה
אויך גוט! — האָט זי פאַרענדיקט מיט אַ ניגון.

— דערפאַר האָסטו שוין מאָריסן מיטן בלינדן צוואַמען, האַ?
— האָט מיסעס סאָלאָמאָן אַ רויטע ווי אַן אינדיק געענטפערט.

— וואָס איך האָב, לאָז דיר דיין קאָפּ ניט דאַרן, נור, דו,

און געכראָפּעט. מאריס האָט אים אויסגעדרייט, אַריינגערוקט אין אַ ווינקעל און זיך געגומען אויסטאָן.

די טיר האָט זיך שטיל געעפנט און רבקה איז אַריין אין אַ לאַנג ווייס נאַכט־העמד. די האָר פאַרקעמט מיט אַצאָפּ אַראָפּ, און געבליבן שטיין. מאָריס האָט עפּעס ווי ניט געגלויבט זיינע אויגן, געקוקט אויף רבקהן אוּן געשמייכלט. ער איז צו איר צוגענאַנגען און האָט זי ארומגענומען. רבקה האָט זיך אַרויסגעדרייט פון זיינע הענט, זיך געזעצט אויפן בעט און אים געצייגט מיט דער האַנט, ער זאָל זיך זעצן ביים טיש.

מאָריס האָט זיך אַוועקגעזעצט און געוואַרט, וואָס ווייטער וועט זיין.

– הער, מאָריס, – האָט רבקה שטיל געזאָגט, – ווייטער אַזוי צו לעבן איז אוממעגלעך! אויב דו האָסט מיך אין אמתן ליב, קום, לאָמיר אַוועק פון דאַנען נאָך היינט בא־נאַכט, און אויב ניט, — „מוף", כ'וויל ניט האָבן צווישן מאַנען !...

מאָריס איז ווי צעמישט געוואָרן, געגומען שטאַמלען.

— יאָ, יאָ, אָבער ווו נעמט מען געלט?

– דער בלינדער האָט מיר אַוועקגעגעבן די גאַנצע צווישן הונדערט דאָלאַר, כ'זאָל דיך מאַכן צו „מופּען", – האָט זיך רבקה צעלאַכט.

מאָריס, ניט ערוואַרטענדיק אַזאַ ענטפער, האָט זיך אין גאַנצן פאַרלוירן. ער האָט אַריינגעכאַפּט אין מויל אַריין איין וואָנסע און זי געגומען קייען.

ער האָט געקוקט ווי רבקה ציט זיך אויס אויפן בעט, ווי גרויס זי איז, מיטן פּנים צום סופּיט. ציט איין איר לאַנג נאַכט־העמד אַרום דעם לייב, אַזוי אַז אַלע גלידער פּרעסן זיך בולטער אַרויס, פאַרלייגט אַ פוס אויף אַ פוס, וואַרפט אריבער אויפן וויסן האַרץ דעם שוואַרצן צאָפּ, נעמט די הענט צוקאָפּנס און שמייכלט צו אים. מאָריס האָט מיט אַ מאָל אָן אַלעם פאַרגעסן, דערפילט, אַז עפּעס וואַקסט אין אים, ער ווערט יונגער, שטאַרקער, האָט ער זיך מיט אימפּעט אַ שטעל־אויף געטאָן און גענומען גיין צו רבקהן. רבקה האָט שמייכלדיק אַפּגערגע־נומען אַ האַנט, געוואָרן מיט אַ מאָל ערנסט, און אים געגראָזשעט, ער זאָל ניט צוגיין צו איר.

מאָריס איז געבליבן שטיין מיט אַ פּאָר גלאַנציקע אויגן, זיך

— אַז אַלץ איז איבער דיר, זרח, — האָט רבקה אַשולדיקע געזאָגט, געגומען דעם מאַנס האַנט און זיך געזעצט אויפן בעטל — ביסט מיך אַלץ אין איינעם חושד, אַז כ׳האָב עסקים מיט מאָריסן, ב׳וויז דיר, אַז מאָרגן „מופט" ער אַרויס פון אונדז, למאי, „רענט"? מיר קענען אַזוי פיל ניט צאָלן, וואָס גייט עס מיך אָן! בא אונדז אין שטוב איז דאָך פשוט אַ גיהנם!

— אויף מיין וואָרט, רבקהלע, מאַך אים צו „מופן", וועסט זען, איך אַליין וועל באַצאָלן דעם „רענט". כ׳וועל גיין אין די הייזער, אַ בלינדן וועט יעדער געבן און דו וועסט דיר לעבן ווי אַ גרעפין, ווי אַ „לעדי", אַבי מאַך אים צו „מופן", דעם שכור!

— לייכט צו זאָגן, וועסט גיין אין די הייזער, מיר פאַרשוואַרצן דאָס פנים. דאָס פעלט מיר נאָך! כ׳וויים, כ׳האָב געריכטעט, מיר וועלן זיך מאַכן עפעס אַ שטיקל „ביזנעס", גאָט וועט העלפן, מיר וועלן ווי עס איז דורכקומען, מיר זענען דאָך ניט מער ווי דריי מענטשן? און דו האָסט מורא אַרויסצוגעבן דאָס בייטעלע פון דער האַנט, געטרויסט ניט דיין אייגן ווייב, און וואָס וועט זיין דער סוף?

— דאָס שריי איך דאָך, — האָט דער בלינדער אַצופריד נער געזאָגט, — פאַרקאַטשנדיק דעם ווייב די אַרבל פון דער בלוזקע, — וואָס הייסט, מענטשן לאַכן דאָך פון מיר אין די פויסטן, זיי טענהן, אַז דו מיט מאָריסן, כ׳וויים... מיינסט כ׳גלויב? אסור ניט! נור צו וואָס זאָל איך מאַכן מענטשן רעדן! און צוריק געריעדט, לאָז דיך ניט פאַרדריסן, קיינער הערט דאָך ניט, מיר לעבן עפעס צוזאַמען, נו? מיינסט טאַקע, כ׳ברויך געלט? אָט, נאַ, דאָ האָסטו דעם גאַנצן בייטל.

רבקה האָט אים אַרומגענומען און געגומען קושן. זרח האָט זי אַרויפגעשלעפט אויפן בעטל.

מאָר ס איז אַ היים געקומען שפעט בא נאַכט. ער איז גלייך אַרייַן צו זיך אין צימער, פאַרמאַכט נאָך זיך די טיר און האָט אָנגעצונדען די גענ.

איבער דער בריט פון בעט איז געלעגן פילץ, אַן אָפגעדעקטער

— רבקה איז דאָ ניטאָ, — האָט סילווע אַפּאַרווײַנטע געזאָגט.
— ניטאָ? אוּן מאָריס שלאָפט נאָך?
— מאָריס איז אויך נישטאָ, פּילִיפּ אַליין שלאָפֿט אָן קישענעס.
— א בראָך צו מיר, — האָט דער בלינדער אַרעווע געטאָן, — ס׳האַרץ האָט מיר באַלד געזאָגט, אַז ס׳איז נישט גלאַטיק, זיי זענען אַנטלאָפֿן, מיך איבערגעלאָזט אַ בלינדע קאַליקע, אָן אַ סענט! וואָס טוט מען? וואָס טוט מען?

כּילִיפּ איז פֿון די קולות אויפֿגעקומען, און אַ פּאַרווונדערטער זיך געפֿרעגט: וואָס איז דאָ?

— דיין טאַטע, אַז דער ערשטער דונער זאָל אים טרעפֿן, איז אַנטלאָפֿן מיט רבקהן, צוגענומען דעם לעצטן סענט און דיך אויך איבערגעלאָזט! וועסט קומען די הונט צעטיילט! — האָט זיך דער בלינדער צעשריען, און זיך אַוואָרף געטון מיט צעשפּרייטע הענט אויפֿן בעט, אָנגעכאַפּט פּילִיפּען פֿאַרן קאָפּ און אים געזומען שטיקן, אַרויסלאָזנדיק בשעת מעשה אויפּטרייסלענדע קולות.

פּילִיפּ האָט געשלייִדערט מיט די פּיסלעך, געפּיסען דעם בלינדן, געשריען: „בעסטאַרד, גייט יאָ סייז!“ געבעטן סילווען, זי זאָל אים נישט לאָזן שלאָגן.

סילווע האָט זיך אַ פּאַרווײַנטע אַרומגעוויקלט ווי אַ שלאַנג אַרום דעם פּאָטערס פּיס, געקנייפּט, וואָס כּח נור, געקוויטשעט ווי אַ יונג חזירל.

דער בלינדער האָט מיט אַ מאָל אָפּגעלאָזט פּילִיפֿן, דערלאַנגט כּילווען אַ שלייִדער פון זיך און געבליבן שטיין אין מיטן שטוב, אַ בלאַסער, מיט אַ פּאָר פֿאַרגליזטע אויגן, מיט אַ בריייט צעעפּנט מויל. ער האָט פֿאַרבראָכן דיַ הענט און געטענהט מיט אַ ניגון, ווי מען באַקלאָגט אַ טויטן:

— וואָס טוט מען? וווּ הא֫ן זיי מיך איבערגעלאָזט? ס׳בלייבט מיר נישט אײַנער מער, ווי צו וואַרפן זיך אין ים אַריין!...

סילווע איז געלעגן אין אַ ווינקל און געכליפּעט.

פּילִיפּ האָט ווי פאַרגעסן אין די קלעפּ, דאָ געקוקט אויף דעם בלינדן, דאָ אויף סילווען, דערזען, אַז ער שלאָפט אָן אַ קישן, אַז דעם מאַנס וואַליז איז נישטאָ, אַז ער האָט אים איבערגעלאָזט, — האָט עס אים פֿאַרקוועטש אונטערן האַרצן און ער האָט זיך שטיל צעווײַנט.

צַרומגעקוקט, ווי איינער, וואָס זוכט הילף, און זיך גענומען קראַצן דעם קאָפּ.

פּילים האָט זיך דערווייל אינגערגעוואָרפן, צעעפנט די אויגן, און מיט אַ זיפץ ווידער אַנטשלאָפן געוואָרן.

— און וואָס וועט זיין מיט פּילימפן? — האָט מאָרים געפרעגט.

— מען מוז דאָך אים מיטנעמען!

— מען וועט קיינעם נישט מיטנעמען! — האָט רבקה געענטפערט פאַרנאַנדערפאַלכטנדיק איר לאַנגן צאָפּ, — אויב דו ווילסט, טו זיך אָן און מיר פאָרן, גיכער!

דאָ האָט רבקה אַ צי אַריין געטאָן אירע פים אין לאַנגן נאַכט-העמד, אַ צאָפּל געטאָן מיט אירע אַקסלען און מיט אַזאַ גלאַנצנדיקער פייכט-קייט פאַרשוימערט די שוואַרצע אויגן. אַז מאָרים איז אַ וואַרעם פרעסטל דורכגעלאָפן אינגערן לייב.

ער האָט זיך לייכט אַראָפגעלאָזט אויף די קניען, צעשפרייט די העכט, אָנגענומען אַ טראַגישע פּאָזע און מיט פּאַטאָס אויסדעקלאַמירט:

— אָ, מיין זיסער אַמאָר! דיין וואָרט גיב — גיב!..

— איך האָב דיך ליב. זאָג, האָסטו מיך אויך ליב?..

פּאַרטאָג האָט זיך דער בלינדער אויסגעטשוכעט, געזומען וועקן דאָס וויב: רבקה! רבקהלע! זי געזוכט נעבן זיך מיט די העכט. ער האָט געפילט, וויַ עפעס רייסט זיך אָפּ בּאָ אים אין האַרצן, נישט גע-פינענדיק רבקהן. אַן אויפגערעגטער איז ער אַראָפּ פון בעט און איז צו צו סילווין:

— שטיי-אויף, ממזרת, דערשטיקן וועל איך דיך!.. — האָט זרח געשריען, טרייסלענדיק די פאַרשלאָפענע סילווע.—האָדעווע אויס טעכטער' אויסגערינען דאַרפן זיי ווערן!..

סילווע האָט זיך אַן אינגערגעשראָקענע אויפגעכאַפט, זיך צעווייַנט:

— וואָס ווילכטו פון מיר? וואָס קנייפסטו מיך?

— גיי שוין אַריין צו מאָרינן! זע, צי רבקה איז דאָרט דאָ, גי-כער! זי האָט דעם לעצטן סענט פון מיר צוגענומען, די „באָמערקע" וואָס ליגסטו? גיי!

סילווע איז אַ נאַקעטע אַראָפּ פון בעטל, און, כלינדיק, אַריין אין מאָרינס צימער. דער בלינדער איז איר נאָכגעאַנגען.

פּעסט צוגערוקט צו סילווען, אָנגענומען איר וואַרעם הענטל, איר אַ שטורך געטאָן מיטן עלנבויגן און געהייסן האָט עס: „קוק!" עס האָט זיך עפּעס באַוויזן פון דער ווייטנס — אַ פּלעק. דער פּלעק איז געשוווּמען, געשפּאַנט אַלץ נענטער און אָט האָט ער זיך פּאַר־וואַנדלט אין אַ געדיכטן נעפּל, איינגעהילט די פּריירי; דער נעפּל האָט זיך צעשפּאָלטן, פּאַנאָנדערגעשוווּמען אין אַ מחנה נאַקעטע אינ־דיאַנער, מיט קאָלירטע פּעדערן אין די רויט־געפּאַרבטע האָר, זענען אַרויסגעשפּרונגען אויף צעווילדעטע פּערד, געפּירט אַ ווייס מיידל מיט צעלאָזטע, גאָלדענע לאָקן און פּאַרשוווּנדן. דער נעפּל האָט זיך פּאַרצויגן.

סילווע איז געזעסן מיט טרערן אין די אויגן און אַרויסגעלאָזט אַ ווייגענדיקן „דזשי". פּילים איז געווען רויקער. ער איז געווען זיכער, אַז באַלד וועלן אַרויס „קאָו־באָיס" מיט „פּיסטאָלס" און וועלן „פּייטן" די אינדיאַנער.

פון דערווייטנס האָבן זיך געזען „קאָו־באָיס" אין העמדער, ברייטע פּילצענע קאַפּעלישן, מיט קאָלירטע טיכלעך אַרום האַלדז. זיי האָבן זיך געטראָגן ווי פּייל פון בויגן אויף זייערע אויסגע־צויגענע פערד, זיך גערסן פון לייוועטן, אַרומגערינגלט די אינדיאַנער, געזומען שיסן. די אינדיאַנער האָבן געלאָזט דאָס מיידל און זענען אַנטלאָפן.

— שיין? — האָט פּילים אַ צופרידענער געפרעגט סילווען.

— זייער שיין! — האָט סילווע געענטפערט.

— און דו וואָלסט ניט מורא געהאַט צו פאָרן אין דער „וועסט" זיך „פייטן" מיט אינדיאַנער? — האָט סילווע געפרעגט.

— „שור" ניט — האָט פּילים געענטפערט. וואַרט, מיר ווע־לען נאָר אונטערוואַקסן, וועלען מיר פאָרן צוזאַמען, וועסט זען ווי איך וועל זיך יאָגן נאָך אינדיאַנער, כ'וועל שיסן מיט אַ רעכטן „פיסטאָל" ווי אַ פאָליסמאַן, אָט אַזוי! פיף־פאַף!

— און אַז זיי וועלן מיך כאַפן? — האָט סילווע טרויעריק געפרעגט.

— וועל איך צונויפנעמען אַ חברה „קאָו־באָיס" און דיך ברענגען צוריק.

פֿאַרנַאכט.

פּיליפּ אין אַריין אין שטוב מעשה בעל־הבית, מיט אַ בריייטן „גוט איוונינג".

ביים טיש איז געזעסן דער בלינדער, געשניטן אַ טאָמעיטאָ אין קלייניע רייפּלעך, געטונקען אין זאַלץ און געגעסן מיט ברויט.

פון קיך איז אַריין סילווע מיט פּאַרקאַטשעטע אַרבעלעך, אַרום די זייטן רבקהס אַן אַלטער פּאַרטעך, און מיט אַ שמייכל פון אַ יונג ווייבעלע האָט זי פּיליפּן געפרעגט:

— האָסט עפּעס אַ סך געלט גצמאַכט?

פּיליפּ האָט געשמייכלט, אַריינגעשטעקט די הענט אין די הויזן־קעשענעס, און געזומען שלעפּן „פּענעס".

— נא, — האָט ער גדלותדיק אַרויסגעזאָגט — דאָ האָסטו אַ טאָלער מיט פּופּציק סענט.

— דזשי! „אַהאַל לאט" מיס געלט, — האָט סילווע אויסגעשריען, אַרויף אויף אַ בענקל, געכאַפּט אַ פּולע האַנט מיט פּענעס און זיך קאָקעטיש געפרעגט באַ פּיליפּן:

— נו, טרעף: „דראָט — אום"!

— דראָט, — האָט פּיליפּ געענטפּערט.

סילווע האָט געעפּנט דאָס הענטל.

— אַבע, נישט געטראָפן, „אום"!

— גרייט בעסער צום טיש, סילווע, וועסט שפּעטער שפּילן! פּיליפּ איז דאָך הונגעריק — האָט זרח זיך אַריינגעמישט.

פּיליפּ האָט הנאה געהאַט פון זרחס רייד, ער האָט זיך געפּילט מעשה גרויסער מענטש. באַם טיש האָט זרח אים דערציילט מעשיות, וועלכע ער האָט ניט פּאַרשטאַנען, נאָר גאָרניט, ער האָט אויסגעהערט, געפּילט, אַז ער איז געוואָרן מיט אַמאָל עלטער.

נאָכן עסן האָט פּיליפּ געהאָלפן סילווען אָפּוואַשן דאָס געפּעס, אַוועקגעגעבן דאָס געלט דעם בלינדן, איינגעזונגען אַ לידל און אַוועק מיט סילווען אין „מווינג פּיקטשורס".

עס האָט זיך געווועבט אַן אומענדלעכע פּריירי מיט כוואַליעניק דען גראָז.

פּיליפּס שוואַרצע אויגן האָבן אַפּינקל געטאָן, ער האָט זיך

— עֶר הָאָט זִי אַרומגענומען, געקושט, געבּיסן, כ׳ווייס ווָאָס?
— דו ווייסט—הָאָט סילווע געזָאָגט—אַזוי ר׳נָאָך הָאָט מען קינדער!
— גיי, בּיסט אַ נאַר! פון קושן הָאָט מען ניט קיין קינדער!
סילווע, דו ווייסט דורך ווָאָס מען הָאָט אַ קינד?
— „שור" ווייס איך, דורכ׳ן נָאָפּעל!
— טאַקע? כ׳הָאָב נָאָר ניט געוווסט! כ׳הָאָב געריכטט, כ׳ווייס—
מען שיקט עס אַרָאָפּ, צי מע...

די קינדער זענען אָפּגעזעסן בּיז אַ שטיק אין דער נאַכט אַריין, זיך אויסגעטענהט, און אַז די אייגלעך הָאָבן זיך געמען בּיי זיי קלעפּן, הָאָבן זיי זיך אַרומגענומען, איינגעפּלָאָכטן די הענטלעך און צוזאַמען אַנטשלָאָפן געוואָרן אויפן בעטל.

שפּעט בּיי נאַכט איז דער בּלינדער אַהיים געקומען, אויפגעוועכט די קינדער, זיי אַרומגעטאַפּט און זיך פאַנאַנדערגעווייגט: „מיינע פּרנסה־געבּערס".

— און אַז זי וועלען מיך אויפעסן? זיי עסן דאָך מענטשן!

דאָ איז פילייפ געבליבן שטיין אין אַ פאַרלעגנהייט, ניט וויסענדיק וואָס צו ענטפערן. באַלד האָט ער אַ שפּיי געטאָן, מצשה כוואַט, און געזאָגט:

— זעסט, כ׳גיי שוין עטלעכע יאָר אין „מאָווינג פּיקטשורס״ אוּן איך האָב נאָך קיינמאָל ניט געזען, זיי זאָלן עסן אַ ווייסן. תּמיד כאַפּט מען זיי.

דאָס האָט סילוועסטער באַרויקט אוֹן זיי זענען געגאַנגען אַהיים.

אין דער היים איז דער בלינדער ניט געווען — די קינדער האָבן ניט אָנגעצונדן דאָ גאָר אוון זיך אַוועקגעזעצט אויפֿן בעט.

— ווייסט — האָט פילייפ זיך געוועדעט צו סילוועסטרן — אז כ׳וועל אינטערוואַקסן, וועל איך אָנזאַמלען גאָלד, אריין אין אַסקול אוּן ווערן אן עקטער. דו ווייסט, דער טאַטע פלעגט מיר זאָגן, אַז די שענסטע מיידלעך וועלן צו מיר קומען?..

— אוּן דו וועסט זיי אריינלאָזן?

— שור! זיי וועלן מיר בעטן, כ׳זאָל פאַר זיי זינגען...

— כ׳וויל ניט! — האָט סילוועסטר אַן אָנגעפרוגזטע געזאָגט. אַז זיי וועלן דיך וועלן הערן, לאָזן זיי גיין אין טעאַטער אריין. כ׳וויל דו זאָלסט זינגען נור פאַר מיר!

— טאָ פאַר וואָס ביסטו אַזאַ שלעכטע, ווילסט מיר קיינמאָל קיין קוש ניט טאָן? — האָט פילייפ געזאָגט.

— מען טאָר זיך ניט קושן! — האָט סילוועסטר קאָקעטיש געענטפערט.

— טאָ פאַר וואָס האָט דער טאַטע געקושט? — האָט פילייפ זיך שטיל געפרעגט. — דו ווייסט, פיל מאָל, ווען כ׳פלעג אויפקומען בייגאַכט, האָב איך געזען, ווי דער טאַטע האָט רבקהן געקושט.

— טאַקע — האָט זיך סילוועסטר געפרעגט אַ נייגיריקע.

— כ׳זאָל אזוי לעבן! איין מאָל בין איך אויפגעקומען, האָב איך זיך דערשראָקן, רבקה, אַ נאַקעטע, האָט מיך אַרומגענומען אוּן געקושט. דער טאַטע האָט מיר אַ „פאָנטש״ געטאָן אוּן מיר געהייסן אויסדרייען צו דער וואַנט.

— אוּן וואָס האָט דער טאַטע געטאָן?

אין סאַלון

נאָך האַלבע נאַכט איז נייַם „גרויסן־ווילי" אין סאַלון דער עולם זיך צעגאַנגען, דער בעל־הבית, אַ הויכער, אַ שוועַרער, מיט אַ מיגע, וואָס ווערט פון קיין זאַך ניט נתפעל, האָט זיך אַוועקגעזעצט איבער אַ שיסל פיש, געהאַלטן אין איין האַנט אַ מעסער, אין דער צווייטער — אַ גאָפל און געגעסן מיט די הענט אַ קאָפּ פון אַ סענדאָק. ער האָט הילכיק געגאָגט די בייגער פונם פיש, יעדע ווייל געגומען צו ביסלעך בראָנפן און זיך צוגעקוקט, ווי קעגנאיבער ביי אַ טישל האָבן פיר יונגען געשפּילט אין פּאָקער. אין סאַלון איז געווען שטיל. בלויז אַ בעקער, מיט וואָנסן, ווי ביי קייזער ווילהעלם, איז געזעסן נעבן אַ טישל, מיט די פלייצעס צו דער וואַנט, איבער אַ ניט־אויסגעטרונקען גלאָז ביר, געהאַלטן די פיס אויף אַ שטול און מאָדנע געקלאַפּט מיט די ליפּן, ווי אַ צודעקל וואָלט זיך געהויבן איבער אַ קאָכעדיק טעפּל. אין סאַלון איז געשטאַנען אַ פאַרדומפּטע פּאַרע, ווי די געטראַנקען וואָלטן געטריקנט אין די פלעשער, אין די פעסלעך און אָנגעזאַפּט די לופט מיט אַ קלעפּיקער פייכטקייט.

אַ יונג האָט אַ צי געטאָן די קעפּ איבער די אויגן און אַ וואָרף געטאָן צווישן פאַפּירלעך אויפן טיש, זאָגנדיק:

— דער טאָלער מיט נאָך אַ טאָלער!

— אַ־אַ סי יו! — האָט זיך אַ צווייטער אָנגעָרופן.

ווילי ווייב, נאָך אַ יונגע, מיט אַ פּאָר טיפע, פּאַרשייטע אויגן, שוואַרצע, גלאַנציקע האָר, וואָס ליגן צוגעקלעפּט אויפן מיט שטערן און אַרום די שלייפן, ווי מיט נאַסער זייף אָנגעשמירט, האָט געעפנט אַ זייטיקע טיר און אַרייַנגעשטעלט דעם קאָפּ.

— ווילי, צייט צו פּאַרמאַכן — האָט דער מאַן געענטפערט און זיך ווייטער געקייט די פיש.

די איבעריקע האָבן אַוועקגעלאָזט די קאָרטן. פּילִיפּ מיט פּרענקן האָבן געשפּילט.

— „כ׳טשיפּ" מיט אַ טאָלער — האָט פּילִיפּ אַ ברוגזער גע-זאָגט.

— דעם טאָלער מיט נאָך צוויי!—האָט פּרענק געשמייכלט.

פּילִיפּ האָט געטראַכט אַ ווייל, זיך געקוועטשט, דאָס פּנים איז ביי אים געוואָרן בלאָס.

— אָך ראַיט! אַ סי יוס!

— גלאָט אויפן טיש! — האָט פּרענק געוווּנקען מיט אַ פינגער.

פּילִיפּ האָט געזומען זוכן אין די קעשענעס, אַ פאַרלוירענער זיך אַרומגעקוקט און זיך געוועדעט צום „סאַלון-קיפּער":

— ווילי, גיב מיר צוויי טאָלער!

— ווער האָט גלאָט, ווער? — האָט ווילי זיך אָנגעהויבן צו קלאָגן. — נאָך היינט קיין סענט ניט געלייזט!

פּילִיפּ האָט אַראָפּגענומען פון פינגער אַ גאָלדן רינגעלע און עס אַוואָרף געטאָן אויפן טיש.

— וואָס האָסטו?

פּרענק האָט באַקוקט דאס פינגערל, געשמייכלט צו דער חברה און גערעדט צו פּילִיפּן:

— וואָס האָסטו?

— אַ „פול-הויז" איז גוט? — האָט פּילִיפּ אַרויסגעזאָגט דורך די ציין.

— ניט היינט! — האָט פּרענק געשמייכלט און אים געצייגט די קאָרטן.

— פּילִיפּ, ס׳גייט דאָך דיר מיט אַן אמת ניט? האָט ווילי אַרויפגעלאָזט אויף פּילִיפּן אַ האַנט.

— אַז ס׳גייט אין ליבע, גייט ניט אין קאָרטן — האָט פּרענק געצויגן די ווערטער, ווי ער וואָלט זיך געוואָלט רייצן מיט פּילִיפּן.

— שאַראַפּ! — האָט פּילִיפּ אַ שאָט געטאָן דאָס טעשל איבערן טיש, זיך אויפגעשטעלט, צעשטעלט די פּיס און זיך איבערגעצויגן,

— ניין, דו זאָלסט שוין פֿאַרמאַכן — האָט דאָס ווייבל געשרויפט מיטן מיילעכל, כלומרשט א טופּע געטאָן מיט אַ פּוס און איז צוגעגאַנגען צו איינעם פון די שפּילערס.

— נו, פּיליפּ, וואַרט, כ׳וועל זיך אַוועקשטעלן בײַ דיר, וועט זיין מזלדיק. וואָס קלערסטו? „בלוי!"

— ווער פֿרעגט אייך? — האָט פּיליפּ זיך געפֿײַזערט, אַוועקגעוואָרפן די קאָרטן און א שאַר געטאָן דאָס געלט. — נעם, פֿרענק!

— איז ניט געפּידלט! — האָט דאָס ווייבל זיך צעלאַכט.

— ס׳ידי, קומט צו מיר — האָט פֿרענק זי אָנגענאַפּט פֿאַר א האַנט.

— גיי בעסער שלאָפֿן, גיי! — האָט ווילי אַרויסגעבורטשעט פון דער שיסל.

ס׳ידי האָט זיך אַרויסגעדרייט פון פֿרענקן, נאָר געשטאַנען א ווײַלע, ס׳וואָל הייסן — דער מאַן שפּאַסט, נאָכאַמאָל דערמאַנט ווילין, ער זאָל פֿאַרמאַכן, און איז אַרויס. די יונגען האָבן איר נאָכגעקוקט, זיך געדרייט אויף די בענקלעך און אין פֿאַרדומפּטן סאַלון איז נאָך סיידין עפּעס געבליבן, וואָס ס׳האָט זיי נאָך לאַנג געריבן.

א ניט־אויפֿגערוימטער, האָט פּיליפּ טאַלירט די קאָרטן, געריבט ווי צו זיך:

— ס׳גייט ניט.

— אַבי ס׳גייט דיר אין ליבע, — האָט פֿרענק אַן אויפֿגערוימטער געשפּאַסט.

— יו בעט, — האָט ווילי זיך אָנגעריפן און אַוועקגעריקט פון זיך דעם טעלער מיט ביינער. — פּיליפּ, וויפל האָסטו שוין פֿאַרשפּילט, וויפל?

פּיליפּ האָט ניט געענטפֿערט, אײַנגעוואָרפן די קאָרטן און זיך געפֿרעגט:

— ווער שפּילט?

— איך, האָט פֿרענק געשמייכלט.

— נו?

— פּופּציק סענט, — האָט פֿרענק זיך איינגעהאַלטן, ער זאָל ניט אַרויכפֿלאַצן מיט א געלעכטער.

אייך זאָגן? אַלעק האָט אים אַזוי אַרומגעטרימט, אַז ער האָט בייַ אים אַפילו דעם זייגער צוגענומען. ס׳איז אַ רחמנות געווען אויפן יונג. פֿאַרן אַוועקגיין זאָגט דער אינדיאַנער: הער זיך איין, אַלעק, לאָמיר נאָך איין מאָל שפּילן". „אַז דו האָסט קיין געלט ניט", האָט אים אַלעק געענטפֿערט. „וואָס אַרט עס דיך, כ׳וועל איינשטעלן עפּעס בעסערס ווי געלט! ווילסט שפּילן אויף ראָזען?"

— אויף זיין בלאָנד מיידל? — האָבן די יונגען געפֿרעגט.

— וואָס איר הערט! — האָט ווילי געזאָגט. — און וואָס מיינט איר? דער אינדיאַנער האָט אָפּגעווונען ביז צו אַ סענט!

— דאָנט־יו סיי־איט! — האָט די חברה זיך געחידושט.

פֿרענק האָט האַסטיק אויסגעטרונקען דאָס ביר, ווויילעריש געקלימפֿערט מיט ביידע הענט אין די הויזן־קעשענעס און גערעדט צו פֿיליפֿן:

— זעסט, פֿיליפּ, כ׳שטעל ס׳גאַנצע געלט איין. דו ווילסט?

— וואָס מיינסטו? — האָט פֿיליפּ אים אָנגעקוקט.

— לאָמיר שפּילן אויף בעסטן — האָט פרענק זיך פֿאַרלוירן. — דו קאָנסט געווינען!

— יו ראַטן בעסקעט, יו! — האָט פֿיליפּ אויסגעשריגן. — וואָס מיינסטו, כ׳בין אַ „גיני"? ביי יידן פֿאַרקויפט מען ניט קיין ווייבער! און אויב כ׳וועל זי פֿאַרקויפן, וועט זי אויך ניט גיין צו דיר! אַז זי האָט דיך פּיינט!

— דאָס וועט מען שוין שפּעטער זען! לאָז דיר דער קאָפּ ניט דאַרן — האָט פרענק געענפֿערט און זיך געוואַנדט צו די יונגען. — בעסי קען כיך פריער פֿאַר אים. איר גלויבט ניט? אָט הערט: פֿיליפּ, סאי־וואָר, אַז בעסי האָט אויף דער רעכטער ברוסט אַ לעבערל?

פֿיליפּ האָט אויסגעהאַקט פרענקן אַ פּאָטש. פרענק האָט אַדריי געטאָן מיטן קאָפּ, געוואָלט זען פון וואַנען דער פּאָטש איז געקומען, האָט ער געכאַפּט אַ צווייטן און געזען פונקען פֿאַר די אויגן. זיי האָבן זיך אַ וואַרף געטאָן אייגער אויפן צווייטן מיט די הענט, מיט די פיס, מיט די ציינער, געלעגן אויף דער גליטשיקער פּאָדלאָגע, זיך געקנויולט און געסאָפּעט. די יונגען האָבן זיי פונאַנדערגעריסן. פרענק, אַן אָפּגעאָסענער מיט בלוט, האָט זיך געווישט מיט דער האַנט דאָס בלאַסע פנים, ווי

— וווהין גייסטו? האָסט קיין געלט ניט? קאַם אַן, כ׳וועל דיר באָרגן — האָט פרענק זיך געווענדעט צו פּילִיפּן און אַרויסגע־כאַפּט אַ פּולע האַנט מיט געלט. — וויפל וויל־סטו?

— כ׳שפּיל ניט מער! — האָט פּילִיפּ אַ בייזער געענפערט.

— דאַרף מען ניט! — האָט פרענק געשמייכלט, זיך אויפ־געשטעלט, באַקוקט דאָס פינגערל און אַ צי געטאָן פּילִיפּן פּאַר אַן אַרבל. — העי, ווי פאַרשפּילט מען דאָס אַ פינגערל פון אַ גע־ליבטער?

— ווי לאָזט מען זיך צונעמען אַ געליבטע? — האָט פּילִיפּ אים גאַליק געענפערט.

— דו האָסט ביי מיר צוגענומען אַ געליבטע?—האָט פרענק אַן אויפגערעגטער אויסגעשריגן, ווי מע וואָלט אויף אים אויסגע־טראַכט אַ בלבול.

— אודאי איך! ווער דען? — האָט פּילִיפּ געשמייכלט.

— האָסטו. — האָט פרענק זיך פאַרלוירן.

— דאָס זאָג איך דאָך!

פרענק האָט זיך געפּילט געקרענקט, וואָס די חברה לאַכט פון אים, געקלערט וואָס צו זאָגן, דער עולם זאָל איבערגיין אויף זיין זייט, האָט ער געדרייט דאָס פינגערל, געדרייט און עס אונטער־געטראָגן פּילִיפּן.

— און אַז כ׳וועל דאָס שענקען בעסין, וועסטו זיין „דושע־לאָס״?

— זי האָט דיך אין דר׳ערד מיט דיין מתנה! — האָט פּי־לִיפּ אויסגעשפּיגן.

פרענק האָט ניט געענפערט, ווי ער וואָלט ניט געהערט די לעצטע ווערטער, קרענקלעך פאַרביסן אַ ליפּ און באַשטעלט פּיר ביר. וויליי האָט אָנגעגאָסן די גלעזער, זיי אָפּגעשוימט און גערעדט צו דער חברה:

— כ׳וועל אייך דערציילן, באָיִס, אַ „דושאָק״, וועט אירלאַכן. נעכטן זיצט דאָ אַלעק מיטן אינדיאַנער.

— מיט דושקן? — האָבן די יונגען זיך געפרעגט.

— יעס. זיי האָבן געשפּילט אין „סטאָס״. וואָס זאָל איך

— שפילסט זיך כיט ווייבער! — האָט ווילי גיך געשפּיגן אין אַלע זייטן, ווי אַ פליגעלע וואָלט אים אַריין אין מויל. — אויך זיי קאָן מען אַ לך גלויבן! די בעסטע דאַרף מען האַלטן אין שפּאַן!

— הייסט עס, גלויבסטו פרענקן? — האָט פיליפּ געעפנט אַ פּאָר אויגן.

— ביסט אַ „דעם־פול" — האָט ווילי זיך אָנגערופן — ווער זאָגט דיר, אַז כ׳גלויב? נאָר גאָרנישט! אַ תקיעת־כף וואָלט איך ניט געוואָלט געבן, ס׳איז אַ בלינדע זאַך! גיי טרעף, וווּ די וויאָסלע האָט געשניטן ס׳וואַסער!

פיליפּ האָט ניט געענטפערט. ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף אַ שטול בייַ אַ לייַדיק טישל, אַפּירגעוואָרפן די פּיס, שטאַר געקוקט אין דער פּאַרדומפּטער פּאַרק, וואָס איז געשטאַנען אין סאַלון, און מיט אַ קרעכץ אַרויסגעלאָזט די פלאָש, וואָס ער האָט געהאַלטן אין דער האַנט. די פלאַש האָט טעמפּ אָפּגעקלונגען אָן דער גליטשיקער פּאָדלאָגע, געבליבן גאַנץ און זיך צוגעקייקלט צו דער וואַנט.

ס׳וואָלט געווען אויסגעריבן, באַטראַכט דאָס בלוט אויף דער האַנט, קרענקלעך געשמייכלט און געגרואָזשעט פילִיפן:

— וואָרט, כ׳וועל זיך מיט דיר אָפרעכענען!

דער בעקער, וואָס איז אויפגעקומען פון די געשרייען און צוגעזען דאָס געשלעג, האָט זיך אָנגערופן:

— און מיט דיך האָט מען זיך שוין אָפגערעכנט!

פרענק האָט געזומען אַרויסגיין, זיך בײַ דער טיר אָפגעשטעלט און געריבט צו פילִיפן:

— שלאָמ, בעסטאַרד! און אַז דו וועסט שלאָגן פון היינט בי׳ז מ׳ן גן, ווער דיר עפּעס העלפן? אָבער ווער איז געשלאָגן מיט דיין גליבטער? איך! פרענק איז פריער געשלאָגן מיט דיין גליבטער, ווי דו!

— האָט ער זיך מיט די פויסטן געקלאַפּט אין האַרץ אַריין. — שמעקט דיר ניט, האַ? כ׳וועל דערציילן דער גאַנצער וועלט, אַז איך, פרענק, בין געשלאָגן...

פילִיפ האָט זיך אַ ריס געטאָן צו פרענקן, די יונגען האָבן אים צוריקגעהאַלטן, האָט ער אַ שליידער געטאָן אַ פלאַש. פרענק האָט זיך אַ בויג געטאָן, זי אויסגעמינט.

— דו הינטישער זון, דו! — האָט ווילי זיך אָנגענומען פאַר פילִיפן. — דו וועסט דאָך באַשמוצן אַן אָרנטלעך מיידל? אַרויס פון דאַנען! זאָלסט מער מיין שוועל ניט אַריבערטרעטן!

— גיב בעסער אָפּ די פּאָר טאָלער — האָט פרענק געזאָגט.

— פאַר גנבישע זאַכן צאָלט מען ניט! — האָט ווילי געענטפערט.

אָבער גנבישע זאַכן נעמסטו, האַ? — האָט פרענק געשטשירעט מיט די ציין.

פילִיפ האָט זיך ווידער אַ ריס געטאָן מיט אַ פלאַש אין דער האַנט. פרענק איז אַרויס פון סאַלון, די יונגען נאָך אים. פילִיפ איז געבליבן שטיין בײַ דער טיר, זיך אויסגעדרייט, געזומען שפּריצן אַ צאָטראָגענער איבערן סאַלון און געהערט, ווי ווילי רעדט צו זיך:

— אַז ווער דאַרף דאָס אַלץ ליידן?...

— הער זיך איין, ווילי — האָט פילִיפ זיך אָפּגעשטעלט.

— וואָס איז?

— דו גלויבסט, וואָס פרענק האָט געזאָגט?

מאַדאַם מאַרקיז

(1917)

מאדאם מארקיז

אַ הויכע, אַ בלאָנדע, מיט צוויי דיקע פלאַקסענע צעפּ, נאכלעסיק פֿאַרלאָגט אויפן קאַרק, וואָס, דאַכט זיך, וועלן יעדע וויילע צעפֿאַלן אי־בּער אירע פֿלייצעס, אַ פּאָר גרויסע, קורצזיכטיקע און אין דער זעלבּער צייט אַזעלכע טיפּע, בלויע אויגן, לויזע קליידער, וואָס פאַלן וויך פֿון די אַקסלען און אין יעדן ריר פון איר קערפּער ליגט אַן אָנגענעמע, רייצנדע פֿוילקייט – דאָס איז מאַדאַם מאַרקיז.

זי ליגט אויף אַ ווייכער אָטאָמאַנע, לייענט כלומרשט אַ בוך און מיט אירע פֿאַרשמורעטע אויגן קוקט זי זיך צו, ווי איר שוויגער, אַ הויכע, גרויע איטאַליענערין, שפּילט זיך מיט איר פּינפּיעריקן זון.

מיט אַמאָל צעלאַכט זיך די אַלטע, וויזט דער שנור אויפן אייניקל, זאָגט עפּעס און קושט אים אין קעפּל, אין די אויגן. די שנור שאָקלט מיטן קאָפּ, ווייסט ניט וואָס די אַלטע מיינט, לאָזט ליגן דאָס בוך און פֿאַרטראַכט זיך.

זי קאָן זיך ניט אויסשמועסן מיט דער שוויגער, וועלכע איז ניט לאַנג אין לאַנד, געקומען אויף דער עלטער פֿון פלאָרענץ צו אירע קינדער. זיי רעדן זיך דורך אויף די פינגער, אויף שטום־לשון און וויסן קיינמאָל ניט, וואָס איינער וויל פֿון צווייטן. די שנור וווּנדערט זיך, ווי איר אוירווינג זיצט מיט אַן אָפּן מויל און הערט זיך איין, ווי די באָבּע דערציילט אים עפּעס אויף איטאַליעניש. די אַלטע רעדט מיט די העגט, מיטן פּנים, מיט אַלע גלידער און דאָס יינגל הערט זיך איין, ווי ער וואָלט יעדער וואָרט פֿאַרשטאַנען. און ווער וויסט? טאָמער רעדן זיי זיך דורך אויף קינדער־לשון?

די שנור דרייט זיך אויס, לאָזט אַרויס פון קאָפּ אַ ביינערנעם קאַם, הויבּט אים אויף און זעצט אים אַריין אין אירע צעפֿאַטלטע האָר, ווי מע זעצט אַריין אַ ווידלע אין אַ בונט הייַ. זי נורעט זיך איין אין די ווייכע קישנס און פילט, אַז ס׳איז איר אומעטיק.

קראָגן, געזען אין אים דעם אַמאָליקן העלד „פּעטשאָרינען" און האָט מיט אים חתונה געהאַט.

מאַרקיז האָט געהאַט עטלעכע באַרבער־שעפּער, געווען פֿאַרמעג־לעך, האָט ער איר אויסגעמעבלירט א היים, ווי זי אַליין האָט נאָר גע־וואָלט. יעדן טאָג האָט זי זיך ערגעץ אַנדערש געווילט, געהאַט אַ קרייז פֿאַרערער — צומיינסטן אַמעריקאַנער און אמעריקאַניזירטע איטאַלי־נער. זי האָט ניט צייט געהאַט צו טראַכטן וועגן זיך, כּמעט פֿאַרגעסן, אַז זי איז אַ יידישע, אַז זי האָט עלטערן אין רוסלאַנד. אַז אוירווינג איז געבוירן געוואָרן, האָט זי עפּעס יאָ אַ טראַכט געטאָן, אַז מע דאַרף דאָס יינגל „יידישן", זיך געשעמט פֿאַרן מאַן, גערעכנט, אַז פֿיליפּ וויסט ניט, אַז זי איז אַ יידישע און באַשלאָסן אים צו רופֿן אברהם, נאָך איר זיידן. רופן אים „אייב" — איז צופֿל יידיש. גוים האָבן ניט אַזעלכע נעמען, האָט זי געמאַכט אַ פּשרה און אים אַ נאָמען געגעבן אוירווינג. נאָך דעם קימפּעט האָט זי פֿאַרגעסן אָן אַלץ, פּשוט ניט צייט געהאַט צו טראַכטן דערפֿון. זי האָט זיך געווונדערט, פֿאַרוואָס מענטשן האָבן אַ שלעכטע מיינונג איבער איטאַליענער — אַז זיי באַהאַנדלען שלעכט זייערע ווייבער. פֿאַרקערט, זינט זי וווינט מיט פֿיליפּן, האָט זי נאָך ניט געהערט פון אים קיין הויך וואָרט נאָר זינט די אַלטע איז געקומען צו פֿאָרן פֿון איטאַליע, איז בייַ איר אין מוח געוואָרן אַן איבערקערעניש. עס האָט איר פֿאַרדראָסן, וואָס די אַלטע רעדט מיט אוירווינגן איטאַליע־ניש און שוין עטלעכע מאָל, זינט יאָרן, ווי זי האָט אָנגעהויבן צו טראַכטן אויף יידיש. זי וווייסט ניט פֿאַרוואָס, נאָר אַז זי בלייבט איבער מיט דער אַלטער אין שטוב, ציטערט זי, האָט דאָס געפיל, אַז די אַלטע איז אַ מכשפֿה, קאָן זיך יעדער רגע וואַרפן אויף איר מיט אירע ביינער־נע קנאָכן. דעמאָלט פילט זי, אַז זי איז זינדיק. אירע טאַטע־מאַמע האָבן פֿאַר דער לעצטער צייט אָנגעהויבן איר צו חלום קומען. זיי ווייַנען, בעטן זיך בייַ איר, זי זאָל „יידישן" דאָס קינד, זי זאָל זיך צעגטן מיטן מאַן. יעדער מאָל כאַפט זי זיך אויף אַן אויסגעמאַטערטע, קוקט זיך אַרום, געפינט דעם מאַן נעבן זיך, רוקט זי זיך אָפּ, באַהאַלט זיך אין עק בעט, ווי זי וואָלט זיך געשראָקן פֿאַר אים. תמיד, ווען אירע עלטערן קומען איר צו חלום, געפינט זי אויף אירע הענט און פיס בלוט צייכנס, ווי קניפן פון טויטע. זי פילט, אַז אַלע האָבן זיך צונויפגע־

זינט די שווײגער איז געקומען צו איר אין הויז אַריין, האָט מאַדאַם מאַרקיז דערפילט, אַז אַלץ איז איר דאָ פרעמד, ווי די אַלטע וואָלט געווען איר געוויסן, און זי האָט געמומען בענקען צוריק אַהיים.

זי איז געבוירן געוואָרן, געוואַקסן און זיך אויסגעהאָדעוועט אין אַ הויף ביים שוואַרצן ים. פון קינדווייז אָן האָט זי אַלעמען אויסגע־מיטן. תמיד געווען פאַרטאָן מיט זיך אַליין. אַז זי איז עלטער געוואָרן און די מעקלערס, וואָס חאָבן זיך געדרייט אַרום איר פאָטער, האָבן איר געמומען רעדן שדוכים, האָט זי ניט געוואָלט הערן דערפון. זי האָט תמיד געהאַלומט, אז „פעטשאָרין", אַן אָפּגעבראַנטער פון דער זון און ווינט, מיט צעשוויבערטע, שוואַרצע לאָקן, וועט אין אַ שטורימדיקער נאַכט אָנקומען מיט זיין שיפל אויפן פּנסטער. אַ שלאָפנדע וועט ער זי אַרויסגנבענען און אַוועקפירן ערגעץ נאָך קרים צי נאָך קאַווקאַז, וווּ צווישן הויכע בערג, ווייט פון אַמענטשלעכן ישוב, וועלן זיי ווינען.

די מעקלערס און די אָרימעלייט, וואָס האָבן זיך געדרייט אַרום איר פאָטער, זענען צו איר אָפט געקומען מיט ברירות פון זייערע קינ־דער, וואָס זענען געווען אין אַמעריקע. זי האָט פאַר זיי געלייענט די בריוו, געפילט, אַז דאָרט, אויף יענער זייט ים, מוז ס'לעבן זיין בריי־טער און זי האָט באַשלאָסן צו פאָרן אַהין. נאָך פיל קריגעריין מיט אירע עלטערן, איז זי, מערי שטיין, אַ זעכצן־יעריק מיידל, אָנגעקומען נאָך ניו־יאָרק. זי איז אַוועק אַרבעטן אין אַ „שאַפּ". מערי איז פון ערשטן טאָג אָן געוואָרן אַנטוישט און וועט זי וואָלט זיך ניט געשעמט, וואָלט זי צוריק אַהיים געפאָרן.

דערווייל האָט זי זיך באַקענט, כּמעט אויף שטום־לשון, מיט פּילי־פּמאַרקיז, אַן אָפּגעבראַנטן איטאַליענער מיט שוואַרצע האָר, וואָס פון שוואַרצקייט האָט מען זיך אין די האָר געקאָנט שפּיגלען. דער אי־טאַליענער מיט דין שוואַרצע, פאַרחלומטע אויגן, מיט די פּלינקע באַוועג־גונגען, איז איר געפעלן. צוימיינסטן אָבער איז איר געפעלן דער נא־מען – מאַרקיז! ווי שען דאָס קלינגט! נאָך יעדן שווערן טאָג אַרבעט, וווּ מערי האָט אין אַן ענגן, שטויביקן שאַפּ, אין דרייען אַ געבויגענע, געלייט אַ גאַנצן טאָג קנעפּ, איז ער, מאַרקיז, אַן אויסגעפוצטער, אַן אָנגעפאַרפומירטער צו איר געקומען. יעדן אָוונט האָט ער זי געמומען אין אַן אַנדער פּלאַץ, זי אַמוזירט, ביז דאָס מיידל האָט אים ליב גע־

— מא — — — מא — — —

די מוטער האָט אים געקושט, געהאַלדזט און ס׳ערשטע מאָל אין יאָרן האָט זי געוואַרט צו אים יידיש:

— מיין זונדל, מיין אברהמל, וועסט פאָרן צום זיידן? האָסט אַזא שיינעם זיידן מיט א לאַנגער, גרויער באָרד, מיין אברהמל!

אוירווינג האָט זיך ווי דערשראָקן, אָפּגעשטופּט די מוטער מיט די הענט, ניט פאַרשטאַנען וואָס זי רעדט און מיט מורא געקוקט אויף איר.

— וואָס רעדסטו, מא? כ׳פאַרשטיי ניט...

— האָסט ליב די מא? האָט די מוטער געפרעגט.

אוירווינג האָט אַרומגעכאַפּט די מוטער מיט די הענט, מיט די פיס, איר אויסגעקושט דאָס פנים און די מוטער, א האַלב פאַרווינטע, האָט זיך געקאָטשעט מיט אים אויף דער אָטאָמאַנע, אים דערציילט האַלב אין ענגליש, האַלב אין יידש וועגן זיך, וועגן אירע עלטערן און געפילט בשעת מעשה, ווי עס וועלט איר לייכטער.

רעדט קײגן איר, לײגן ערגעץ בײַהאַלטן אין די ווינקלען, אונטער דער בעטן, און בײַ דער ערשטער געלעגנהייט וועלן זיי זיך ווידער אויף איר, זי באַשטראָפן. זי האָט אָבגעהויבן צו באַמערקן זאַכן, ווָאס זי האָט נאָך פיז איצט נים געזען. אַז זי איז געקומען מים פּילפּן צו גאַסט, האָט זי מער ניט געקאָנט הערן זיינע מעשיות. עס האָט זיך איר אויסגעדאַכט, אַז אַלץ, ווָאס ער רעדט, איז גרָאָב, אַז ער איז אינגאַנצן אַ גרָאָבער־יונג, אַז היינט־מָארגן וועט ער זי אָנהויבן שלעכט צו באַהאַנדלען, וועלן אייפֿערזיכטיק, ווי אַלע איטאַליענער, און איר צעשניידן דעם פּנים מיט אַ רַאזיר־מעסער. גאַנצע טעג איז זי אַרומגעגאַנגען און געטראַכט ווי אַזוי צו „ייִדישן“ דאָס קינד. צוערשט האָט זי געוואָלט עס דערציִען פּילפּן. דערנאָך האָט זי באַשלאָסן, אַז זומער, ווען זי וועט אַוועקפֿאָרן אין די בערג אויף פֿרישע לופֿט, וועט זי עס לאָזן טאָן אָן דעם מאַנס ווִיסן. זי האָט געהערט, אַז פּילֿ איטאַליענער זענען זיך מגייר, ווען זיי האָבן חתונה מיט ייִדישע מיידלעך, איז בײַ איר אין מוח אויף אַ רגע לֵיכטיק געוואָרן — ווער ווייכט? טאָמער, ווען זי בעט שטאַרק פילפּן, פאַלט אים צו די פּיס, ווײַנט, זי פּועלט דאָך בײַ אים אַלץ, וואָלט ער עס אויך געטאָן? דעמאָלט וואָלט זי פֿאַרבעטן צו זיך אירע טאַטע־מאַמע... ווָאס פֿאַר אַ מאוסער מענטש זי איז! האָט שוין איבער דריי יאָר קיין בריוו זיי נים געשריבן. די מאַמע מוז שוין זיין אַלט, אַלט פֿון צרות, האַלט, מסתמא, אין איין ווײַנען... און דער טאַטע? זי האָט דערפּילט, ווי עס ווערט איר ווארים בײַם האַרצן, אין האַלדז שטעלט זיך עפּעס אַוועק און די אויגן ווערן פייכט.

אויף אַ ווייכן דיוואַן איז געזעסן די אַלטע באָבע, געהאַלטן אוירווינגן אויף דער שוֹס און אים עפּעס געזונגען.

מערי האָט זיך געטרייסלט, חשק געהאַט צו כאַפּן איר ייִנגל, זאָגן דער אַלטער, זי זאָל מער דאָ נים אַרייִנקומען, זאָל זיצן אין קיך, און זי האָט בײַ זיך אין געדאַנק נאָכגעמאַכט דער אַלטער, ווי זי זינגט: — קאַפּושעטא, שטי־לעטאָ, מאַנ־צעטאָ, — אלטע מכשפה!

זי האָט זיך אויפֿגעזעצט און אַ געשריי געטאָן:

— אוירווינג, קום נאָר אַהער

אוירווינג האָט זיך אַריס געטאָן פֿון דער באָבען, זין אַ וואָרף געטאָן דער מוטער אין די אָרעמס:

אַ גאָווייַנלאָכע געשיכטע

(1917)

אַ געווײנלעכע געשיכטע

אַרום האַלבער נאַכט איז אין זאַל געווען שיטערער. פּאָרלעך זענען אויפגעגאַנגען, אַנדערע זענען געשטאַנען אָנגעטאָנענע — די קאַפּעלוש אויף אַ זייט, די פּאַלטענעס אַרויפגעוואָרפן אויף די אַקסלען, אין די לאַצן — די צעקנייטשטע בלומען. יונגע לייט האָבן געפּירטעוועט מיט דאַמען, וועלכע זענען ניט איינגעשטאַנען אויף איין אָרט, זיך געשאַרט און געבויגן פון איין פוס אויפן צווייטן, געריבן מיט די דעקאָלטעס און אויפגערימטע גצוואַרט אַריינצוכאַפּן נאָך אַ טאַנץ.

פון די קאָלירטע קלײדער, פאַרפומען, פודערס, פון די פינקלדיקע אויגן, צעפאַלטענע פריזורן און פון דעם יוניאָן-אָרקעסטער, איז אין זאַל געשטאַנען אַ טויבקייט, זיך געטראָגן איבער די קעפּ, ווי אַ שטויביקער נעפּל, און געקרעלט אין האַלדז.

די מוזיקאַנטן, שלעפּעריקע, האָבן אויפגעהערט שפּילן, זיך פון מאָל צו מאָל דערמאַנט, אַז דאָס פּובליקום וואַרט, האָבן זיי מידע צוגעלעגט די פידלען צו די גאָמבעס און אַ „טו-סטעפּ" האָט זיך צום זונדערטן מאָל געשאָטן איבערן זאַל.

דער איבערגעבליבענער עולם האָט זיך אַרומגעקוקט, אין די אויגן האָט זיך אויפגעכאַפּט אַ פלעמל, ווי ביי אַ פייערל, ווען עס האַלט ביים אויסגיין, טיילן האָבן געכאַפּט זייערע דאַמען, געשווימען איבער דער גלימשיקער פּאָדלאָגע, אַנדערע האָבן זיך געהויבן שטייענדיקערהייד.

פון גאַרדעראָב-צימער איז יעדער ווייל אָנגעקומען אַן אַנדער יונגערמאַן, באַלאָדן מיט אַוויבערשן מאַנטל און קאַפּעלוש, געבליבן שטיין, געזוכט אין שטויביקן נעפּל זיין דאַמע, זיך ווויל לעריש אַ לאָז געטאָן מיט אַ גליטש איבערן זאַל און איר אונטערגעטראָגן מיט אַבויג די זאַכן.

— איר ווּיסט דאָך מיט מיר אין שכנות, קומט!

אין אַ ווייליק אַרום איז זי שוין געשטאַנען אַן אָנגעטאָנענע, מיט אַ מאַך מיט דער הענטשקע זיך געזוגט מיט די באַקאַנטע, געזומען שאַפּטן אונטערן אָרעם און אַרויס.

די נאַכט איז געווען אַ פּראָסטיקע. שטומע זענען זיי געגאַנגען איבער די ליידיקע גאַסן, די קעפּ פאַרריסן, און יעדער, ווער עס איז זיי אַנטקעגן געקומען, האָט זיך אָפּגעשטעלט, זיי נאָכגעקוקט און געטראַכט, אַז דאָס איז אַ פאַרליבט פּאָרל.

שאַפּט איז געווען גליקלעך. ער האָט סטעלאַן ווייניק געקענט, געפילט, אַז זי באַמערקט אים ניט, און דאָ, מיט אַמאָל, האָט זי אים אויסגעקליבן פון גאַנצן "באָנטש", ער זאָל זי אָפּפירן. ער האָט געקלערט, ווי צו פאַרפירן א שמועס: אָנצוהויבן פון וועטער איז באַנאַל, מע דאַרף זיין אָריגינעל, און פונדעסטוועגן האָט ער אָנגעהויבן פון וועטער און איז רויט געוואָרן. זי האָט עפּעס געענטפערט און שטומע האָבן זיי וויטער געשפּאַנט, פילנדיק אייגער דעם צווייטן לעבן זיך.

— אָט דאָ ווּיסן איך! — האָט סטעלא אַרויסגענומען די האַנט פון שאַפּטס אָרעם, געטאַנצט פון איין פוס אויפן צווייטן, זיך געקלאַפּט מיט דער האַנט איבערן מויל — קאַלט!

זיי האָבן זיך געדריקט די הענט, שוין געוואָלט זיך צעגיין, האָט זי אַ שמייכל געטאָן:

— איר ווּיסט אפשר אַרויפגיין?

— כ'ווייס... אויב ס'איז ניט שפּעט?

— נאָ, מיינע שלאָפן שוין, קומט אַרויף, מע וועט מאַכן אַ גלעזל טיי, גוט?

זי האָט אויפגעשלאָסן די טיר.

— פאַלט ניט, ס'איז פינסטער, איבעריקנס, גיט מיר א האַנט, אָט אַזוי!

מיט אַ פאַרכאַפּטן אָטעם האָט שאַפּט זיך געלאָזט פירן, געפילט איר ווּאַרעמע האַנט און געווען צעמישט פון פרייד. אויפן צווייטן שטאָק האָט זי זיך אָפּגעשטעלט:

— און אפשר טאַקע צ שפּעט, ווי זאָגט איר?

שאַפּט האָט זיך פאַרלוירן, געפילט, וויַ ער וועלט רויט און עפּעס געשטאַמלט.

אַן א זייט, ביי א טישל, איז געזעסן סטעלא, נאָך א יונגע שוישפּילערין, און געטרונקען מיט שרייבער און סטודענטן רויטן ווײַן. די שרייבער האָבן זיך גערוקט נעענטער צו דער אַקטריסע און די סטודענטן האָבן זי אַרומגערינגלט, זיך געדרייט אַרום איר, ווי פּליגעלעך אַרום א פּלאַם. די שרייבער האָבן געקושט אירע הענט, געהויבן די גלעזער פּאַר איר געזונט און זי, א צעשטראָלטע כּת, א צעפּלאַמטע פון ווײַן, פון קאָמפּלימענטן, האָט געענפערט ווערמען מיט אַן אויג, ווערמען מיט דער דעקאָלטע און ווערמען מיט דער זיידענער העטשקע איבערן פּנים.

שאַפּט, א יונגער, רייכער סטודענט, איז געשטאַנען די גאַנצע צייט, אַן אויג ניט אַראָפּגעלאָזט פון דער אַקטריסע, זיך צעפּילט באַליידיקט פּאַר זיינע חברים, ווי זיי פּירן זיך אויף, און אין דער זעלבער צייט זיי מקנא געווען. דער ווײַן האָט אים א ביסל צעשרויפט, איז ער געשטאַנען מיט צעפּלאַמטע אויגן, ציטערדיקע נאָז-פּליגל, געקוקט אויף איר הויכן, ווייסן האַלדז, אויף אירע גלאַטיקע, כמעט דורכזיכטיקע, הענט, אויף די בלאָנדע, צעפּאַטלטע האָר, וואָס זענען געפאַלן איבער די אויערן, און געפּילט אַן אָנ-געמעמע וואַרימקייט.

סטעלאַ האָט זיך אויפגעשטעלט.

— איר גייט שוין? — האָבן עטלעכע שטימען מיט צאָמלנעפּרעגט.

— כ׳גיי, ס׳איז שפּעט.

זי איז דורך דעם זאל מיט א שמייכל, זיך לייכט און פּויל געבויגן פון איין זייט אויף דער צווייטער, געשטעלט געמאָסטענע טריט, ווי א טויב, און אַז זי האָט באַמערקט, ווי א פּאָר אויגן קוקן אויף איר, איז איר טראָט אינסטינקטיוו געוואָרן וווייכער, די באַ-וועגונגען שנעלער, בויגיקער און פון א טויב איז זי פּאַרוואַנדלט געוואָרן אין א קאַץ.

די שרייבער מיט די סטודענטן זענען נאָכגעגאַנגען, געהיט איר יעדע באַוועגונג, ווי זיי וואָלטן געווארט אויף א באַפעל.

זי האָט זיך אויסגעדרייט, געגעבן שאַפּטן א בלעכענעם נומער, ער זאָל אַרויסנעמען אירע זאַכן און זיס א שמייכל געטאָן:

לענגלעכע פּינגער, אַבּלויז געטאָן מיט טראָפּנס פייער און מיט די פּוכ־
לע, ווי קישעלעך, שפּיצן פינגער, האָט זי שאַפּטן קוים אָנגעריט פּאַר
אַ האַנט:

– אַצינד, מיין באָי, דערצייל מיר וועגן זיך, דערצייל וועגן דיי־
נע לידעס... דו גוסטירסט אודאי אין אַ ברונעטקע, ביסט דאָך אַ בלאָנ־
דער, דערצייל, כ׳וויל אַלץ וויסן...

סטעלא האָט אים געגלעט איבער דער האַנט, איבערן פנים, אי־
בער די האָר, געבלענדט מיט די בריללאַנטן, – האָט שאַפט געפילט, ווי
עפעס פלאַצט אין אים, בריט, ווי די פלעמלעך פון אירע פינגער וואָלטן
אים ארומגענומען.

– און מיך האָסטו ליב, כ׳בין דאָך אַ בלאָנדע? – האָט זיך
סטעלא געפיעשטשעט – וואָס קוקסטו אויף דער וואַנט? שעמסט זיך,
מיין חסידל?

זי האָט זיך מיט־אַמאָל אויפגעזעצט, צעריינגעלאָזט די פינגער אין
זיינע קוטשמעס, זיך אָפּגערוקט ווי ווייט די הענט האָבן איר דערלויבט,
אים דורכגעגעבערט מיט די אויגן:

– האָסט מיך ליב?

ווי פון אונטער דער ערד אַרויס איז אויסגעוואַקסן אַן עלטערער
יִד אין אַטלית קטן, מיט אַ יאַרמולקע אויפן גאָלן קאָפּ, גלייכגילטיק גע־
קוקט אויפן פּאָרל, ווי אויף אַ שטיקל מעבל, און זיך צעגעניצט.

סטעלא האָט זיך אַריס געטאָן פון שאַפּטס הענט און זיך צעבייי־
זערט אויפן טאַטן:

– טאַטע, וואָס גייסטו ניט שלאָפן?

דער אַלטער האָט ניט געענפערט, ווי מע וואָלט אים ניט גע־
מיינט, זיך געוואַשן די הענט, הויך געזאָגט „אשר יצר", אָפּגעזיפצט און
פאַרשוווּנדן.

אַבויגיקע איז סטעלא צוגעגאַנגען צו דער טיר, זי עטוואָס גע־
עפנט און זיך איינגעהערט. זי האָט מער אַרויפגעדרייט דעם גאַז, געכאַפט
אַקוק אין שפּיגל און אַצעשטראַלטע האָט זי מיט אַמאָל אַרומגעכאַפט
שאַפּטס קאָפּ מיט בריידע הענט, אויסגעשריגן: „נאַ!", אים געטאָן אַקוש
און אָפּגעשפרונגען.

שאַפּט האָט געפּילט ווי דאָס קדחת וואַרפּט אים, איז ער אויפגע־

– צום טייוול! – האָט סטעלאַ זיך צעלאַכט – וואָס מיר עטיקעט, קומט, מיר וועלן טרינקען אַ הייס גלעזל טיי, אַז ס׳איז מיר אַזוי קאַלט!

זי האָט צעעפנט דאָס מויל און געזומען קלאַפן מיט די ווייסע ציין, ווי מיט שנירן פערל.

– און האָניק האָט איר ליב? איך וועל אייך געבן ברויט מיט האָניק, גוט?

אויפן פינפטן שטאָק זענען זיי שטיין געבליבן. זי האָט לאַנג גע־שלאָסן די טיר, אים שטיל אַרײַנגעפירט, געלאָזט שטיין אין דער פינ־סטער און אַליין איז זי פאַרשוווונדן. איידער שאַפט האָט צייט געהאַט זיך אַרומצוקוקן, איז סטעלאַ צוריק אַריין און אָנגעצונדן דעם גאַז. זי האָט זיך שוין געהאַט איבערגעטאָן – געטראָגן אַ „קימאָנאָ" פון רויטן סא־מעט. זי האָט אים דערלאַנגט אַן אַלבום און שטיל געזאָגט:

– באַקוקט דערווייל די בילדער און איך וועל מאַכן טיי.

שאַפט האָט געמישט דעם אַלבום, גאָרניט געזען, געפילט ווי דאָס האַרץ קלאַפט, געציטערט און זיך אַרומגעקוקט.

דאָס צימער האָט אויסגעזען, ווי מע וואָלט זיך געהאַלטן פון דאָרט ביים אַרויסקלייבן. אויף די וועגט און אויף די שטולן זענען גע־האנגען קלײדער, אין מיטן צימער איז געשטאַנען אַ צעעפנטער „טראָנק" און די לופט איז פול געווען מיטן ריח פון פודער און אָדעקאָלאָן.

סטעלאַ איז אַריין מיט צוויי גלעזער טיי, מיט צוויי פּליטשן ברויט, באַשמירט מיט האָניק. זי האָט זיך אויסגעצויגן אויף אַ לעדערנער אָטאָמאַנע, וואָס איז געשטאַנען אין אַווינקל, באהאַלטן די פיס הינטער זיך, געקייעט דאָס ברויט און אַ פרעג געטאָן שאַפטן:

— נו, ווי שמעקט אײַך דער האָניק?

און אײַדער שאַפט האָט צייט געהאַט צו ענטפערן אויף אײַן פראָגע, האָט סטעלאַ אים געפרעגט צען נייע. געווײַזן מיט דער האַנט נעבן זיך:

— זעצט אײַך!

שאַפט האָט זיך אַוועקגעזעצט.

— רוקט אײַך צו נעענטער! ווי ער שעמט זיך, אסור אַ מיידל, כאַ, כאַ, כאַ! נעענטער, אָט אַזוי...

זי האָט אַ הויב געטאָן די ווייסע, דורכזיכטיקע האַנט מיט די

שפּעט בײַנאַכט איז שאָפּט אַרויס אויף דער גאַס. ער האָט זיך אײַנגעקאַרטשעט, אַראָפּגערוקט דעם קאַפּעלוש איבער די אויגן און פּעסט געשפּאַנט. אַ טרוקענער שניי האָט געשטאָכן אין פּנים. די קעלט האָט אים דורכגענומען, אויסגעלופּטערט, ער האָט געגומען גיין פּאַמעלע־כער און זיך צעשמייכלט. דער גאַנצער עסק איז אים אויסגעקומען עפּעס ווי אַ טעאַטער־שטיק.

שפרונגען, אַראָפגעדרייט דעם גאַז און זיך געזומען יאָגן נאָך סטעלאַן.

— וואָס טוט איר? דרייט צוריק אַרויף! — האָט סטעלא אים געגראָשעט מיט אַ פינגער.

זיי האָבן זיך געזומען האַכפֿערן און אין שטוב איז געווען פינסטער.

אין אַ ווייל אַרום איז סטעלאַ געזעסן מיט צעלאָזטע האָר, דעם קאָפּ אַראָפּגעלאָזט און געוויש די אויגן.

שאַפט איז געשטאַנען פֿאַר איר אויף די קניען. זיך געפילט שולדיק. ער האָט איר געקושט די העכט, די פיס, זי געהאַלטן אין איבערבעטן.

— נו, וויין ניט, סטעלא, כ׳בעט דיך!

סטעלא האָט נים געענטפערט, אָם אָנגעקוקט אַ רגע מיט די פֿאַרוויינטע אויגן און זיך שטיל צעהעשעט. שאַפט האָט ניט געקאָנט הערן, וויִ זי וויינט, פֿאַרביסן די ליפּן, זיך געקנאַקט די פינגער און זיך געבעטן בייַ איר:

— טאָ וואָס וויל־סטו, זאָג? אַז כ׳בין אויף אַלעם גרייט, אַבי וויין ניט! וואָס שוויגסטו?

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט נעבן איר, אָנגעשפּאַרט איר קאָפּ אָן זיין ברוסט, איר געווישט די טרערן:

— נו, באַרויִק דיך!

— האָסט מיך ליב? — האָט סטעלא אים געוויספערט אויפן אויער — שטאַרק ליב?

— אודאי האָב איך דיך ליב!

— דו ווייסט, מיט מיר איז נאָך קיינער אַזוי נאָענט ניט געווען! דו ביסט דער ערשטער... ווייל כ׳האָב דיר געגלויבט... ביסט אַזאַ שטיל־ער, מיט אַזאַ ליידנד פנים... און כאָטש פרויען גלויבן ניט אַזעל־כע... האָסטו מיך ליב, זאָג? זעסט, איך האָב דיר געגלויבט... כ׳האָב פון ערשטן קוק געזען, אַז דו ביסט אַנדערש, ווי דיינע קאָלעגן... מיין שׂמעוודיקער בחור, עס וועט אַזוי גוט זיין! וואָס ביסטו אומעטיק? בייַ מיר וועסטו תמיד זיין פרייַ־לעך! דיינע עלטערן וועלן זיין קעגן? וועל איך ווערן אויס שוישפּיל־ערין...

משה ליגנער

(1917)

משה ליגנער

אַ זייגער צוועלף בײַנאַכט איז דער רומענישער ווײַנקעלער געווען בעפאַקט. אַרום די טישלעך זענען געזעסן רומענישע יידן מיט ווײַבער, יונגע לײַט מיט מיידלעך, געקנאקט געבאַקענע מאַנדלען, געריכערט און הנאה געהאַט פון אַ „היימיש" גלעזל ווײַן. דער בעל־הבית, אַ הויכער, אַ דאַרער, מיט עטלעכע האָר, ווײַ צוגקלעפטע, אויף דעם נאַקעטן קאָפּ, איז גראַציעז געזעסן בײַ אַ שפּילקאַסטן, געשאַרט מיט אַ הילצערנעם האַמער און מיט די פינגער איבער מעטאַלענע סטרונעס און אויסגעשפּילט האַלב־אומעטיקע רומענישע פאָלקס־נגונים. דאָס פובליקום האָט שטיל מיטגעזונגען, צוגעקלאַפּט מיט די פיס צום טאַקט. פון מאָל צו מאָל איז אַרויס אַ פּאָרל פֿון הינטער אַ טישל. דער עולם האָט געמאַכט פלאַץ און דאָס פּאָרל האָט זיך פּויל געשאַרט, ווײַ ס'וואָלט געשטאַנען אויף איין אָרט, און גרעייצט מיט יעדן קער, מיט יעדן בויג. אַ גאַסן־זינגער איז געגאַנגען פון טיש צו טיש. ער האָט זיך אָפּגעשטעלט בײַ אַ טישל פֿעטע ווײַבער מיט אויסגעבלויזטע גוידערס. די ווײַבער זענען געזעסן מיט עטוואָס צעשפּרייטע פּיס, געהאַלטן אין די שויסן מאַנדלען, זיי געוואָרפֿן אין די מיילער אַריין, געקנאַקט און אויסגעשפּיגן די שאָלעכן אויף דער פּאָדלאָגע. זיי האָבן זיך געהאַלטן פֿאַר די זייטן פונם זינגערס פּיקאַנטע קופּלעטן, געווונקן צו אַן עלטערן, פּליכטאַטן מאַן מיט שמאַלציקע פֿאַרלאָפענע אויגן, וואָס איז געזעסן מיט זיי, און האָבן פאַרשייט מיטגעזונגען:

— אוי, אַ באָמ־בע, אוי, אַ באָמ־בע!...

ביים „רעדזשיסטער" איז געזעסן די בעל־הבײתע, אַ פעטע יידענע מיט אַ פּאָר קעצעשע אויגן, איבער אַ שיסל גראַשיצע, פויל געקייט און געדרעמלט.

פון די פֿעטע ווײַבער, פֿון שפּילקאַסטן, פון די עלעקטריש־לאָמפּן און פון די געפּרעגלטע פּליישן, האָט זיך געטראָגן איבערן קע־

אָטעם, ווי ער, משה, איז אַמאָל אַן עושר געווען, וואָס פֿאַר אַ גאָלדענע צייטן האָבן זיך אים נאָכגעהאַנגען. און ווי זיין שותף, אַ ליטוואַק, ימח שמו, פון טיף רוסלאַנד, האָט אים באַגנבעט, צוגענומען ביי אים דאָס וויב, פֿאַרפירט זיין איין־און־אייניציקע טאָכטער און גערעדט אַזוי לאַנג מיר אַ פֿאַרשטיקט קול און מיט רויטע פֿאַרלאָפענע אויגן, ביז דאָס יידל האָט רחמנות געקראָגן אויף אים. דעמאָלט איז משהן לייכט אָנגעקומען אַרויסצוקריגן אַ פּאָר סענט.

משה האָט זיך אומגעקוקט אין אַלע זייטן, געזוכט, ווו ער זאָל זיך צושאַרן. כּמעט אַלע טישלעך זענען געווען באַזעצט און ביי אַ געפּאָטשעט טישל ווען מען אים זעלטן אויסהערן און עס וועט, מסתּמא, תּמיד זיין אייניער, וואָס ער קען אים. דערצו איז דער יונגער געלאָפֿן, ווי אַ שד, פון איין טישל צום צווייטן, זיך געריסן דעם גאָרגל און משה האָט געפילט, אַז די צייט איז פֿאַר אים ניט גינסטיק.

נעבן דער טיר, ביי אַ קליין טישל, איז געזעסן בעני, אַ זעקספוסיקער יונג, און זיך געגאָסן פון אַ קריגל אין אַ גלאָז אַריין ווײַן. משה האָט זיך געקוועטשט צי זאָל ער צוגיין. ער האָט שוין פון עטלעכע טעג, צייט בעני האָט זיך באַווויזן אין ווייַנקעלער, געווארפן אַן אויג אויף אים. ער האָט זיך אָבער געשראָקן, געווויסט, אַז בעני האָט „ליקע ביזנעס“ און אָפּצושלאָגן ביי אַ מענטשן די לונגען איז ביי אים פּונקט אַזוי לייכט, ווי אויסצוטרינקען אַ קריגל ווײַן. דערצו איז ער תּמיד געזעסן מיט חברים, און וואָס מער משה האָט זיך געשראָקן פֿאַר אים, אַלץ שטאַרקער האָט עס אים געצויגן ער זאָל צוגיין, געוואָלט זיכער, אַז אויב ס׳וועט זיך אים איינגעבן, וועט ער פון דעם יונג אַרויסשלעפּן אַ שיינע מטבע, ווייל וואָס פֿאַר אַ באַטערעף האָט ביי אַזאַ חברה־מאַן געלט?

משה האָט זיך אויפגעשטעלט, גלייך געמאַכט דעם פֿרינץ־אַלבערט, זיך אַ טאַפּ געטאָן ביי דער פֿאַרפלאַמטער נאָז און זיך אַוועקגעזעצט נעבן בענין. דער יונג האָט געמאַכט פּלאַץ. משה האָט כּלומרשט געגומען רופֿן דעם „וויייטער“, געוואָרן גלייך אומרויק, זיך געשאָלטן, געשווויגן, אַז זיין פּוס וועט דאָ מער ניט איבערטרעטן, אַז עס איז אַ חזיריש פּלאַץ — שוין באַלד אַ שעה צייט, ווי ער האָט באַשטעלט אַ קריגל ווײַן און מע דערלאַנגט ניט.

לעך אַ געשריי, וואָס האָט פּאַרטויבט, געריצט, געמאַכט טרוקן אין האַלדז – האָט מען באַשטעלט עכטן, היימישן וויין.

משה „ליגער" איז געזעסן אין אַ ווינקל. ער האָט געטראָגן דעם שטייפן הוט וויליריש אויפן רעכטן אויער, דעם גלאַנציקן אויסגעריבענעם פרינץ-אַלבערט – פֿאַרקנעפּלט, די געשטרייפּטע הויזן – אויסגעפּרעסט. צווישן די פינגער האָט ער געהאַלטן אַ שטעקל, עס געדרייט און צוגעפייפט. ער האָט זיך יעדע וויליע אַ כאַפּ געטאָן פֿאַר דער פאַרפלאַמטער נאָז, וואָס איז געווען בלויליעך ביים שפּיץ, ווי דער פלאַם פון אַלקאָהאָל.

משה איז געווען אַ תושב אין רומענישן ווינקעלער. דאָ האָט ער פֿאַרבראַכט גאַנצע טעג, אויסגעקוקט אַ „העכטל", וואָס זאָל שטעלן וויין, אָדער רופן אָפּעסן. און די העכטלעך האָט ער דערטאַפּט צווישן נייע געסט, גרינע יידן און שרייבער. אַז ער האָט דערטאַפּט אַ שרייבער, האָט ער גאָר אָפּגעלעבט. ער האָט געוווסט, אַז פון אַזאַ שמועס וועט אין קעשענע קיין מזומן ניט בלייבן, עס וועט אפילו קיין גלעזל ווין אויך ניט זיין, דערפאַר האָט אים הנאה געטאָן, וואָס מע פֿאַרשטייט אים, וואָס ער רעדט זיך אָפּ ס'הארץ פאַר אַ קאָליגע. ער האָט דערציילט ניט-געשטויגענע, ניט-געפלויגענע מעשיות, זיך געמאַכט אַלטפרענקיש, תמוואַטע, אָפּט געווינט. ער איז גיך צעריין אין דער רעלע, זיך פאַרגעסן, אַליין געגומען גלויבן אין דעם אַלעם, וואָס ער האָט דערציילט און אַז דער שרייבער איז געבליבן זיצן אַ פֿאַרגאַפּטער, האָט ער אַ גליקלע כער אַרויפגעלעגט אויף אים אַ האַנט, מיט די פינגער פון דער צוויי טער זיך געקלאַפּט אין האַרץ און געלאַכט:

– און איר טראַכט דאָך, מסתמא, ווי אָנצוהויבן אַ נייע ערציילונג מיט אָט דעם משהן אַלס הויפט-העלד, כאַ, כאַ, כאַ!

אַז ער האָט דערטאַפּט אַ גרינעם, האָט ער אים ראשית אָנגעהאַקט אַ קאָפּ, ווי לייכט עס איז אין אַמעריקע רייך צו ווערן. ער האָט אים באַווירן מיט אותות ומופתים, ווי אַלע זיינע לאַנדסלייט – היימישע שו סטערס, בעלי-עגלות – זענען דאָ עשירים. און אַז ער האָט דערפילט, ווי דאָס יידל פֿאַרגעסט זיך און חלומט שוין, מסתמא, ווענן „ווייס איך וואָס" – האָט ער אים גענומען דערציילן, אַזוי, אַז דעם יידל האָט פאַרפעלט

גנהייט, מיר וועלן זיך טרעפן נאָך אַמאָל, וועל איך אייך דערציילן! אַז וואָס ווייסט איר, אפילו דאָ, אין אַמעריקע, בין איך די ערשטע צייט ניט געווען זיכער! רומענישע שפיאָנען זענען מיר נאָכגעגאַנגען אויף טריט און שריט און כ׳האָב מורא געהאַט, מע זאָל מיך ניט איבערגעבן דעם רומענישן קאָנסול אין די הענט אַריין! ווי איר קוקט מיך אָן, האָב איך אַ ביסל דורכגעמאַכט אויף מיין לעבן!

דער „ווייטער" איז צוגעקומען.

— נאָך אַ קריגל ווין — האָט בעני געזאָגט און זיך געוועדט צו משהן — נעמט עפעס!

משה האָט געמיטלעך אָנגענומען דעם „ווייטער" פאַר אַ האַנט, אים געקלאַפּט איבער דער פלייצע, ווי אַן אַלטן באַקאַנטן, און אים כּמעט אַרײַנגעשריגן אין אויער:

— מאַך מיר אַ „סטייק" מיט „פרענטש פאָטייטעס", נאָר אַ פרישן, הערסט, רודאָלף!

אין קעלער איז געווען אַלץ לעבעדיקער. דער ווין האָט דעם עולם צענומען, געמאַכט פון אַלט — יונג און פון יונג — אַלט, האָבן עלטערע מענער אַרומגענומען יונגע מיידלעך, פאַרוואָרפן די גאָלע קעפ און הייזעריק באַגלייט דעם שפילקאַסטן. אין אַ ווייל אַרום איז משה געזעסן איבער אַ „סטייק", הנאה געהאַט, וואָס נאָך יעדן שניט מיטן מעסער, טריפט בלוט, פאַרטרונקען מיט ווין און דערפילט ווי די שרייפלעך אין קאָפ וואַקלען זיך, די צונג ווערט לויזער. ער האָט זיך נענטער צוגערוקט צו בענין און פאַטעטיש אים אײַנגערוימט אין אויער:

— און היינט, מיינט איר, איז בעסער? ס׳קאָן זיין, אַז אפילו איצט, כ׳רעד מיט אייך, היטן מיך אַ פּאָר אויגן! אַז מע קוקט מיר נאָך אויף טריט און שריט!

אינסטינקטיוו האָט זיך בעני אַרומגעקוקט. ער האָט אַ ציטער געטאָן, אין אַ ווינקל איז געזעסן אַ מאַן אין אַ געקעסטלטער קעפ איבער אַ גלאָז ווין און פון אים קיין אויג ניט אַראָפגעלאָזט. בעני איז געווען זיכער, אַז עס איז אַ דעדעקטיוו. ער האָט מער ניט געקוקט אַהינצו, זיך געטרייסלט, געפילט, ווי די אויגן ברענען אים אין קאָרק, שטעכן און געווארט, אַז יעדע מינוט זאָל דער פרעמדער זיך אויפהויבן, אַרויפלייגן אויף אים אַ האַנט און אים אַרע-

בעני האָט אים צוגערוקט אַ ליידיקע גלאָז, געוויזן מיט דער האַנט אויפן קריגל:

— נעמט דערווייל אַ גלאָז וויין!

— דאַנקע שען, סער — האָט זיך משה פֿאַרנויגט, זיך אָנגעגאָסן אַ גלאָז וויין, אויסגעטרונקען און באַקומען קוראַזש — אין יוראָפּ וואָלט אַזאַ זאַך ניט פּאַסירט! ווען דער לומפּ דערלאַנגט מיר ניט דעם וויין פּלעט איך אים דעם קאָפּ! אַז דאָ איז ער אַ יחסן, באַלאַנגט צו אַ יוניאָן און טו אים עפּעס!

משה האָט אַרויסגענומען אַ פּאָרטסיגאַר, אונטערגעטראָגן בענין:

— ביטע!

זיי האָבן פֿאַררויכערט, געזעסן אַ וויילע און ביי משהן האָט דער מוח געאַרבעט נאָכן גלעזל וויין, געפּלאַנט וויאַ נאָך אַריינצוכאַפּן דעם יונג, ער זאָל ווערן אַ געפּלעוועטער.

— אודאי אַ לאַנדסמאַן? אַז ס׳דערקען אָן אייער קמץ, אַ יאַ-סער, הא?

— איר זיינט אויך אַ יאַסער? — האָט בעני געשמייכלט.

— נאָך וואָס פּאַר אַ יאַסער, ס׳קום פון סאַמע „מקום״! — האָט משה כּמעט ווי אויסגעשריגן און באַלד אָפּגעזיפּצט — געמוזט אָבער אַנטלויפן! וואָס וועיסט איר, וואָס? אין אַלע גרענעץ-שטעטלעך אויף די באַנהויפן איז געווען מיין בילד און ווי איר קוקט מיך אָן, האָט די רע-גירונג צוגעזאָגט אַ סומע געלט יעדן, ווער עס וועט מיך ברענגען אַ לעבעדיקן!

בעני, וואָס האָט ביז אַהער כּמעט ווי זיך ניט איינגעהערט וואָס מע רעדט צו אים, האָט מיט אמאָל אָנגעשפּאַרט ביידע הענט אָן טיש, אָנגעקוקט משהן מיט אַ פּאָר דורכדרינגענדע אויגן, אַז עס איז אים אַזש קאַלט געוואָרן, און אַ פֿאַרינטערעסירטער געפרעגט:

— וואָס הייסט די רעגירונג האָט צוגעזאָגט אַ סומע געלט?

משה האָט געפילט, אַז ער האָט שוין איינגעפּעדימט, און בעוועס זיכער, אַז דער העכט וועט זיך שוין אַזוי לייכט ניט אַרויספּלאָנטערן פון זיינע הענט.

— דאָס איז, מיסטער, אַן אינטערעסאַנטע געשיכטע — האָט משה געצויגן די ווערטער — — געווים איז איצט ניט די צייט, ביי אַ געלע-

אַ הויז אויף גארעק סטריט

(1917)

סטירן. בעני האָט זיך ניט איינגעהערט, וואָס משה האָט געריעדט, בלויז גע־קלערט ווי זיך אָפּצוטראָגן פון קעלער און מיט אַמאָל איז אים איינגע־פאַלן, אַז ווער ווייסט, טאָמער איז דער פרעמדער, מיט וועלכן ער רעדט אויך אַ דעדעקטיוו?

— כ׳פרעג אייך — האָט משה אָנגענומען בענין פֿאַר אַ האַנט — קאָן זיין עפּעס שרעקלעכערס, ווי ס׳גאַנצע לעבן טראַכטן, אַז עמעצער קוקט דיר נאָך? וואָס ציטערט איר אַזוי? ס׳איז אייך קאַלט?

— וואָס פאַלט אייך אין? — האָט בעני געשטאַמלט און בעת מעשה געטראַכט — ער מיינט, מסתמא, ער האָט פֿאַר זיך אַ יאָלד! נע־ווער מיין!

— אַז ווו דו שטעלסט נאָר אַ פוס, — האָט משה אים פעסטער אָנגענומען — ווו דו טוסט נאָר אַ גענעץ — וועיסט מען! ווו דו טאָגסט, דאָרט נעלטיקסטו ניט! איר פאַרשטייט? אַזוי ליידט אַ מענטש, גייט אויס פון טאָג צו טאָג און קיינעם אַרט ניט!

— זע נאָר, ווי ער מאַכט זיך תמוואַטע, דער „סאָן אָן ע׳ גאָן״, ווילּ פאַררעדן די ציין! אויב ער טשעפעט זיך ניט אָפּ פון מיר, ברעך איך אים הענט און פֿיס! — האָט בעני זיך געטראַכט און געזאָגט — פֿאַר וואָס זאָלּ איך ניט פאַרשטיין?

— אָט זיצן הונדערטער מענטשן — איז משה זיך פאַרגאַנגען — טרינקען וויין, אַמוזירן זיך מיט דאַמען, אין דערהיים וואַרטן געוויסן אויף זיי וואַרעמע בעטן און קיינער פון זיי טראַכט ניט, אַז איך אי דעם אויסגעטראַנזשירטן פרינץ־אַלבערט, וועלּ מוזן שלאָפן ערגעץ אין אַ פאַרק מיט...

בעני האָט געזען, ווי דער מאַן אין דעם געקעסטלטן קעפּ האָט זיך אויפגעשטעלט, געמומען גיין צו זיין טישל, האָט ער זיך אַריס געטאָן פין משהס האַנט, אים שיער ניט אַראָפּגעוואָרפן פון בענקל, פֿאַרגעסן די רעשט, וואָס דער „וויייטער״ האָט איבערגעלאָזט אויפן טישל, און דער זעקספּוסיקער יונג איז אַרויס פון קעלער ווי אַ רוח.

א הויז אויף גארעק סטריט

זיי ווּוינען אויף גאָרעק סטריט אין צוויי קלײנע צימערלעך. די האַלבפינסטערע צימערלעך זענען אָנגעפאַקט מיט שמאַטעס. אָנגעשטופּט זעק מיט צעראַטעס פאַר שניידערס לײגן ביז אונטער דער סטעלע. שוטאש, שפּיצן, קאָלירטע סטעגגעס וואַלגערן זיך קנויל־ווייז, צעוויקלטע בענדער הענגען אויף שטריקלעך, וואָס ציען זיך איבער די צימערלעך, אין בײם ערשטן אַריינקומען מיינט מען, אַז דעד פאַרוואָקסענער ר׳ מענדל, מיט די שוואַרצע פּאות, ווי געלאָקטע צעפּ, וואָס שפּרייזט צווישן די פילפאַרביקע בענדער און מוחט זיך, איז אַ כשופמאַכער.

אויף די שמאַטעס זיצט לאה, ר׳ מענדלס ווייב, אַקלײנע, אַן אויסגעדאַרטע, גרויׂ ווי אַטויב, מיט אַן אָפּגעשאָסן שטערנטיכל איבער די אויגן און לײענט אויפן קול מיט אַ תּחינה־ניגון אַ דיקן ייִדישן ראָמאַן.

צו איר רעכטער האַנט זיצט איר אייניציקע טאָכטער — אַ בלײך מיידל, בויגיק, ווי אַ פלאַנץ, וואָס פאַרבלאָנדזשעט אַמאָל אין אַ פייכטן, פינסטערן קעלער, שפּראָצט אַרויס פון צעפוילטע גרינס. זי סאָרטירט פון אַ זאַק אַרויס פּערלמוטערנע קנעפּ און אַ פאַרחלומטע הערט זי זיך איין, ווי די מוטער לײענט. צו דער מוטערס לינקער האַנט זיצט איר אייניציקער זון — אַ צוועלף־יאָריקער קאַליקע מיט אויסגעבויגענע פיס, ווי פיילנבויגנס, שמייכלט אידיאָטיש און ציט אויף העקעלעך "זוויבלעך" אויף טאָוולען.

און עס דאַכט זיך, אַלע דריי זענען אויסגעוואַקסן פון די שמאַטעס, קומען קיינמאָל נישט אַרויס פון די פינסטערע צימערלעך, און עס איז שווער צו גלויבן, אַז זיי ווּוינען אין שכנות מיט דער ריזיקער וויליאַמסבורג־בריק.

ר׳ מענדל נעמט אַראָפּ פון אַ קלײנעם גאַז־אויוון אַ טעפּל מיט

נעם ניט אָן, ענטפערט ניט. ער נעמט אַ זאַק מיט „טרימינגס" אויף די פּלייצעס, שטייט אַ ווייל מיט אַ צעצעפּנט מויל, ווי ער וואָלט זיך גענקליבן עפּעס זאָגן, טוט אַ מאַך מיט דער האַנט, קושט די מזוזה און גייט אַרויס.

ר' מענדל איז אויפגערומט. ער האָט פּאַרקויפט אין די ערשטע צוויי „שעפּער" דעם גאַנצן זאַק מיט סחורה. ער גייט אין מיטן גאַס מיטן זעקל אונטערן אָרעם און פּילט, אַז ס'וועט היינט זיין אַ מזלדיקער טאָג.

אַ נידעריקער, ברייטבייניקער ייִד, מיט דער באָרד אַריינגעמאַכט אין ויעסטל אַריין, מיט אַ זעקל אויף די פּלייצעס שטעלט אים אָפּ אין מיטן גיין:

— האַלאָ, ר' מענדל, וואָס מאַכט איר?

— האַלאָ, ר' משה, כ'האָב אייך טאַקע שוין לאַנג ניט געזען! כ'האָב געהערט, איר ווּוינט ניט מער אין די מקומות, הא?

— זינט מיינע איז מיר געשטאָרבן, ווּוין איך אין בראָנזוויל.

— און ווי איז מיט פרנסה?

— מיט פרנסה, איז, געלויבט צו גאָט, הלואי אויף אַלע ייִדן געזאָגט, נאָר — טוט ר' משה זיך אַ ווייש איבער דער באָרד, וואָס שטעקט אין בוזים און זיפּצט אָפּ — שוועך, ר' מענדל, אָן אַ וויצ, ניטאָ וועך עס זאָל זיין מיט די קינדער, ס'עלטסטע, פּאַרשטייט איר מיך, איז צוועלף יאָר, אמת, אַ קלוג מיידל, אָבער נאָך אַליין אַ קינד, דאַרף האָבן, מע זאָל אַרום איר אַרומגיין. וועז ס'מאַכט זיך מיר אַזוי אַ לייטישער שידוך, ר' מענדל, נאָך געלט שטי איך ניט, וואָלט איך חתונה געהאַט.

— איר האָט, דאַכט זיך, פיר קינדער, זאָלן געזונט זיין, הא?

— כ'האָב, קיין עין הרע, פיר דערוואַקסענע קינדער, ס'ייִנגסטע איז דריי יאָר אַלט. מע קאָן זיי שיקן אַ גאַנג, אויסוואַשן אַ גע-שיר... נאָר גאָר ניט, כ'וועל אייך זאָגן, ר' מענדל, אַז אַמעריקע איז דאָך אַן אָנגעלאָפענע וועלט און כ'וויים שוין מיט וועם כ'טו אַ שידוך? קלער איך, אייַדער צו טאַפּן אין דער פּינסטער, וועז ס'מאַכט זיך מיר אַזוי אַ היימיש מיידל... כ'וויים...

קרופּניק, גיסט אָן אין אַ שיסל און עסט מיט ברויט. די לאַנגע בּאָרד מיט די וואָנגן פּלאָנטערן זיך אין דער שיסל, לאָזן ניט עסן און ער שלינגט גיך, צעקייט ניט, ווי ער וואָלט פּון עסן קיין הנאה ניט געוואָלט האָבן. באַלד נעמט ער בּענטשן. ער הילט איין דאָס פּנים אין דער בּאָרד, און אַ פּאַרשטיקטער, וויינענדיקער ניגון טראָגט זיך איבּער דער שטוב.

לאה הערט אויף לייענען, הערט זיך איין, ווי דער מאַן בּענטשט, און אין קאָפּ פּלאָנטערט זיך איר, אַז זינט זי האָט געבּוירן דעם קאַליקע, האָט מענדל אינגאַנצן זיך דערווייטערט פון איר. ער האַנדלט ווייניק, זיצט גאַנצע טעג און לערנט, ווערט פרומער פון טאָג צו טאָג און זיי לעבן אין גרויס דחקות. בּיי אַן אַנדער מאַמע וואָלט אַזאַ מידל געווען מיט לייטן גלייך, אַ דערוואַקסענע טאָכטער, בּיז מע דערלעבט עס, און דאָ גאָרניט! זי איז שוין מיד רעדנדיק...

אַ פּאַרבּענקטע קוקט לאה, ווי דער מאַן שפּרייזט שוין ווידער פון איין ווינקל אין צווייטן, און אַ פּאַרביטערטע פרעגט זי אים צום הונדערטסטן מאָל:

— מענדל, וואָס ווערט זיין דער תּכלית?

— וואָס מיינסטו? — שטעלט זיך מענדל מיט אַמאָל אָפּ, טוט אַ וואָרף מיטן קאָפּ און מיט דער האַנט, ווי אַ פליג, וועלכע ער האָט עטלעכע מאָל אַוועקגעטריבּן, וואָלט אים ווידער אַ ביס געטאָן.

— כ'מיין, לאָמיר זיך ניט נאַרן, פייגעלע איז שוין ניט קיין קינד... געווען אַכצן יאָר און דיך הויבּט ניט אָן צו אַרן... ביסט דאַכט זיך אַ טאַטע... כ'וויס, אַנדערע מיידלעך גייען אויף בּעלער, גייען אין אַטאַנץ-זאַל, בּאַקענען זיך מיט יונגע-לייט... אַז דו לאָזט זיי ניט אַרויס אויף דער לילטיקער שיין, דאַרפסטו זען עפּעס אַ תּכלית...

פייגעלע ווערט פאַרפלאַמט פון דער מוטערס רייד, ציפּט זיך פאַרטוך און צעווויינט זיך ניט שיער:

— וואָס ווילסטו? אַז כ'וויל ניט קיין חתן!

דער קאַליקע שטעקט דער שוועסטער אַ פינגער אין פנים אריין, צעשפּנט אַמויל און שטשירעט מיט די ציין — כי, כי, כי...

ר' מענדל, אַ הויכער, אַן איינגעבויגענער, מיט אַ לאַנגער, שוואַרצער בּאָרד איז איבּערן גאַרטל, מיט אַ פּאָר פייערדיקע אויגן, וואָס קוקן קיי-

שטעלן דאָ חתונה. זי ווילן זאָגן, אַז זי האָט אים פיינט, אַז זי ווילן ניט קיין אַלטן יידן מיט אַ „וויסקי", אַ טאַטן פון קינדער פאַר אַ מאַן, אַז... זי נעמט זיך טרייסלען, פילט אַן עקל צו משהס לאַנגער באָרד, קריגט פיינט טאַטע-מאַמע און לאָזט אַראָפּ די אויגן.

— זיצט, ר' משה! — רוקט לאה אים צו אַ שטול.

— זיצט — העלפט ר' מענדל אונטער, שפרייזט אַן אויפגערוימטער איבער דער שטוב, רייבט אַ האַנט אָן אַ האַנט און ווענדט זיך צו פייגעלען, ווייסט אַז זי איז נאָך אַ קינד, דערצו נאָך אַן אַמעריקאַנער מיידל, קאָן, מסתמא, ניט גוט קיין יידיש — שווייגט זי. ער בעט פייגעלע זאָל אים מכבד זיין מיט אַ גלעזל טיי, קוקט איר אין די אויגן און איז גליקלעך.

פייגעלע פילט, אַז זי איז די אומגליקלעכסטע, אַז ווי ווען זי זיך וויזן מיט אַזאַ מאַן פאַר אירע חברטאָרינס? זי זעצט זיך אַוועק אין אַווינקל און פאַרגעסט זיך.

זי טרעפט זיך אָפּט מיט סידנין אויף די טרעפ. ער ווערט העכער אוין שענער פון טאָג צו טאָג. זי האָט באַמערקט, אַז ער ראַזירט זיך שוין אויך. זינט זי איז אַרויס פון „סקול", האָט זי אויפגעהערט צו רעדן מיט אים און אַז זיי טרעפן זיך אויף די טרעפ, ווערן ביידע רויט און באַגריסן זיך. זי האָט אים אַזוי ליב, זי ווען אים היינט זאָגן, אַז אירע עלטערן חילן זי חתונה מאַכן פאַר אַן אַלטן מאַן אַ „וויסקי"... ער ווען זי פון אונטער דער חופה אַוועקנעמען...

די מוטער נעמט אַרום די טאָכטער, קושט איר אין קאָפּ אַריין און פרעגט:

— טאָכטערשי, איצט איז נאָך דאָ צייט, אויב דער שידוך געפעלט דיר ניט, זאָג, כ'ווילן דיך ניט נויטן!

— גוטוויס, גוטוויס — כאַפּט אונטער ר' משה — צעפּנט בשעת מעשה אַפּאָר אויגן, ציטערט אינגאַנצן, ס'זאָל דעם מיידל אַמאָל אַ נאַרישקייט ניט אַריין אין קאָפּ.

פייגעלע ענטפערט ניט, צעווייגט זיך.

— אַ יונג מיידל שעמט זיך — האָב אויך געווייגט, פוטר!

— ס׳וועט זיך מסתמא מאַכן — באַרויקט אים ר׳ מענדל — פֿאַרוואָס קומט איר אַמאָל ניט אַרויף, אַז איר זענט „דאַון-טאַון"?

כ׳וועל אייך זאָגן דעם אמת, כ׳האָב די לעצטע טעג זיך טאַקע געקליבן צו אייך. אַז עס קומט אַלץ ניט אויס, איר ווּיסט נאָך אין דער זעלבער דירה?

— יא, אויף גאָרנישט סטריט, וועט איר קומען?

— כ׳וועל קומען!

— גוד-באַי!

— גוד-באַי!

ר׳ מענדל גייט אין מיטן גאַס פאַרטיפט אין רעיונות און קלערט, אַז לאה איז געראַטן — מע דאַרף אַ טראַכט טאָן וועגן פייגעלען. אים פאַלט איין, אַז מיט משהן וואָלט געווען אַ גוטער שידוך, אַ „טרימינגס-פּעדלער" האָט גוטע קונים און, דער עיקר, אַן ערלעכער יִד ניט קיין עם-הארץ.

אויף די שמאַטעס זיצט לאה מיט דער טאָכטער. פייגעלע האַלט אויף צעשפּרייטע הענט אָנגעווויקלטע טאַשמעס און די מוטער וויקלט אויס קנוילן. אן אַזייט זיצט דער קאַליקע, כאַפּט פליגן, האַלט זיי ביים אויער פאַר די פליגעלעך און הערט זיך איין, ווי זיי צאַפּלען זיך און זשומען. אין צווייטן חדר ביי אַ נאַפּט-לאָמפּ זיצט ר׳ מענדל און לערנט שטיל מיט אַ טרויעריקן ניגון. דאָס שטילע געזאַנג טראָגט זיך איבער די חדרימלעך, בלייבט אין די אויערן, ווי אַ זשומעריי, און ס׳איז שווער צו זאָגן, צי דאָס קומט פון די געפייניקטע פליגן, צי פון ר׳ מענדלס אומעטיקן געזאַנג.

ר׳ משה קומט אַריין אין שבתדיקן ראָק, געמאַכט פון גלאַנציקער אַלפּאַגע.

— גוט נ׳אָוונט!

— גוט נ׳אָוונט! — ענטפערן לאה מיט מענדלען.

לאה לאָזט ליגן דעם קנויל מיט טאַשמעס און שטעלט זיך אויף. פייגעלע בלייבט זיצן אַרויקע, האַלט אויף די צעשפּרייטע הענט די אויפגעווויקלטע טאַשמעס, קוקט אָן ר׳ משהן און רעדט קיין וואָרט ניט. זי ווייסט, אַז דאָס איז איר חתן — קומט היינט אָפּ-

לילי

(1915)

זיי זיצן ביז שפעט אין אָוונט, שמועסן וועגן היימישע זאַכן און בײַם אַוועקגיין שטעלט מען אָפּ די חתונה. ר׳ משה גייט אַהיים אַ גליקלעכער. דער קאַליקע כאַפּט נאָך אַלץ פליגן, מאַטערט זיי און די פליגן צאַפּלען זיך, זשומען. דער פּאָטער פּאַרטיפט זיך צוריק אין אַ ספר, צעזינגט זיך שטילער און טרויעריקער ווי פריער. די מוטער, אַ קליינע, אַ גרויע, שאַרט זיך צו דער טאָכטער, ווי זי וואָלט זיך געפילט שולדיק קעגן איר, נעמט זי אַרום און אַ שטומע ווישט זי די אויגן אָן פייגעלעס ווייכן האַלז.

דאָס שטילע געזאַנג טראָגט זיך איבער די חדרימלעך, בלייבט אין די אויערן ווי אַ זשומעריי און ס׳איז שווער צו זאָגן, צי עס קומט פון די געפיניקטע פליגן, צי פון ר׳ מענדלס צעווייטאָקטן געזאַנג.

לילס

1

אייב מעק, אַ מיטלווקסיקער, ברייטבייניקער יונג פון אַ יאָר דרייסיק, מיט עפעס חיהשעס אין אַלע זיינע גלידער, איז גשטאַנען שבת אין דער פרי אין קיך אין בלויזע גאַטקעס און לייבל און זיך געווארעמט ביי דער „סטים-פייפ". ער האָט נאַכלעסיק געהאַלטן אין דער רעכטער זייט פון מויל אַ הילצערנע פיפקע, געשפיגן אויף דער פאָדלאָגע און געקוקט, ווי זיין ווייב מאַכט אָנבייסן.

זיין ווייב, אַ געשיקטע יידענע, מיט געלבלעכע פלעקן איבערן פנים, ווי אַן אָפגעבליאַקעווטע, האָט צעשטעלט אַ טיש מיט עסנוואַרג ווי פאַר אַ מנין מענטשן. זי האָט אַרויסגענומען פון אייזנשענקל אַ הערינג, אים אָפגעצויגן און געפרעגט דעם מאַן:

— ווען איז לילי געקומען, שפעט?

— כ׳ווייס ניט.

— שלעפט זיך אויך אַרום גאַנצע נעכט און קיין סענט פאַר די אויגן זעט מען דערווייל ניט! דיינע געשעפטן, אייבעלע! כ׳האָב עס געדאַרפט?

— פונקט אַזוי דיינע, אי מיינע! זי צאָלט ניט? טרייבט מען זי אַרויס!

— הכם מיינער, דאָס ווילן זי דאָך! טרייב זי אַרויס, גיט זי דיר קיין סענט ניט, די גאַנצע הונדערט טאָלער פאַרפאַלן! גלויב מיר, ווען איר ממזר לעבט, וואָלט זי ביי מיר ניט געגאַנגען מיט אַזאַ פאַרריסענעם קאָפּ! אַז די מויד האָט גאָר ניט קיין יידיש מזל, אַזאַ נבלה!

— פאַרוואָס גייט זי ניט צוריק אין קאַבאַרעט? — האָט אייב

— אַז כ׳פרעג — מסתמא האָב איך!

— טאָ פֿרעגל זיי גוט איין, — האָט אייב זיך געבעטן מיט אַ פּול מויל צונג — טו אַריין אין שמאַלץ אַ פּאָר שטיקלעך רעטעך אויך!

— דו האָסט, מיין מאַן, אַ גצשמדטן האַלז!

— חוהשי קרוין, זעץ דיך אויך אַוועק עפעס עסן — האָט אייב געקייט מיט ביידע באַקן און אַרומגענומען דאָס ווייב — נעם עפעס פריער אין מויל אַריין, חוהשי. ס׳מאַכט ניט, כ׳וועל וואַרטן, אַז ניט וועל איך אסור עסן!

— זיי ניט משוגע, אייב — האָט חוה אַ צופֿרידענע, וואָס דער מאַן צערטלט זי, געצויגן די ווערטער און זיך אַרויסגעדרייט פון זיינע הענט — זעץ דיך און עס, ווער ניט מיט אַמאָל צו גוט!

אייב איז געווען גוט אויפגעלייגט, ער האָט אַרויפגעצויגן די גאַטקעס, געגלעט ווילין איבערן קעפל, איבער דער פלייצע און אים כלומרשט אַ קניפ געטאָן אין געזעס אַריין:

— עס, עס, שלאָף ניט, באַ מיר, ווילי, מוזטו ווערן אַ יונגאַטש מיט באַקן! — און ער האָט זיך געווענדעט צום ווייב — חוהשי, זע, גיב עפעס ווילין אין מויל אַריין.

— אונטערן פּאַרטוך האָב איך גאָר ניט באַהאַלטן! לאָז ער עסן — שטייט דאָך אויפן טיש.

— אַז עלטערן וואַרפן אַוועק אַן אייגן קינד, מעג זיי די ערשטע כאָלערע טרעפן! — האָט אייב אַ געשריי געטאָן און געגלעט ווילין איבערן קעפל — געדענקסט גאָר ניט דיינע עלטערן, הא?

ווילי האָט זיינע עלטערן נישט געקענט. די ערשטע צייט, אַז ער איז איבערגעגאַנגען פון איינע „טאַטע-מאַמע" צו צוזייטע און מען האָט אים געזומען אויספרעגן וועגן זיינע עלטערן, (און געפרעגט האָבן אַלע) האָט ער געשוויגן, זיך געפּילט שולדיק, ווי ער וואָלט עפעס צוגעגנבעט און פיל מאָל זיך צעווייניט. שפּעטער, ער אַליין האָט ניט געווסט ווי ר׳נאָך, איז באַ אים אין מוחל געבאָרן געוואָרן אַ מעשה וועגן זיינע עלטערן. די מעשה האָט ער געהערט אין יתומים-הויז פון אַ ייִנגל, וואָס יענער האָט עס דערציילט וועגן

געצויגן די גאַטקעס — ווי זי דערציילט, האָט זי דאָך דאָרט געמאַכט שטיקער געלט!

— כ׳האָב איר שוין עטלעכע מאָל געגעבן אָנצוהערן, ענטפערט זי מיט אַ האַלב מויל, נאָר ווי מיר שיינט, — האָט חוה געמאַכט אַ טראָט צום מאַן — שטעקט אין דעם דעם דאָקטאָרס קאָפּ! קענסט דאָך אים מיט זיינע זיסע רייד, אַבי ס׳קאָסט אים קיין געלט ניט, ווען ער דיר צוזאָגן כ׳ווייס ניט-וואָס און דאָס קאַלב מיינט, מסתמא, אַז ער ווען מיט איר חתונה האָבן! ניטאָ וואָר ס׳זאָל לאַכן׳ ווייסט, זי גייט דאָך צו אים יעדן טאָג!

— אַזוי? דאָס הער איך ערשט איצט! — האָט אייב האַסטיק עטלעכע מאָל אַ צי געטאָן די פייפּ און אויסגעשפּיגן — ווען איך איר טאַקע באַלד דאָ אָפּשפּילן אַ חתונה, וואַרט!

— דו מיש זיך נאָר ניט, הערסט? כ׳ווייס, ביסט אַ גרויסער בריה קאַליע צו מאַכן! קריגן זיך קאָן איך אויך, פאַראָאָ זיך אויף מיר!

ביים טיש איז געזעסן ווילי, אַ געל ינגל פון אַ יאָר אַכט, מיט אַ קלוג, רירעוודיק פנימל און אויסגעמיטן צו קוקן אויף די נייע „טאַטע-מאַמע", וואָס האָבן אים נעכטן אַרויסגענומען פון יתומים-הויז. ער האָט געגעסן מיט די פעדערשטע צייגדלעך, ווי אַ וועווערקע, אַ שטיקל דאַר קעז און זיך געשפּילט מיט לאָלן, וואָס איז געלעגן אונטערן טיש.

אייב האָט געקוקט אויף די צעשטעלטע מאכלים און זיין אומגעלומפערט קוואַדראַט-פנים, מיט די בולטע גרויסע אויגן, וואָס האָבן דערמאַנט אי אַ קאַלב, אי אַ ביק, האָט זיך נאַריש צעשפּילט. ער האָט אַוועקגעלייגט די פייפּ, געמאַכט אַ שנאַפּס, פאַרביסן מיט אַ שטיקל מינסטער-קעז און אַ צופריד׳נער זיך געוועדעט צום ווייב:

— חוהשי, צעהאַק די מילך מיט אַ ציבלקע, ס׳איז געשמאַקער!

— אָל-רייט, וועסטו, אפשר, עסן אַ ביסל איינגעפרעגלטע גערן?

— האָסט דען?

גיך געגומען וואַשן גלעזער, אַז זיי האָבן אַזש געפייפט אונטער אירע פינגער.

לילי האָט זיך הילכיק צעלאַכט, פאַררישן דעם קאָפּ און אינ-גאַנצן האָט זי אויסגעזען ווי אַ יונגע, שיינע קאָביללע.

אייב האָט אָנגעקוואָלן פון דער מויד, אַרויפגעצויגן די גאַט-קעס און זי אַרומגעכאַפּט.

— מיסעס מעק — האָט לילי זיך געפּיעשטשעט — אייער מאַן טשעפּעט זיך! מיסעס מע-עק — — —

— וואָס מעקעסטו, וואָס? — האָט חוה אַ שטשירע געטאָן מיט די ציין — קריך ניט צו אים, וועט ער דיך ניט טשעפּען.

לילי האָט זיך אַ דרייַ געטאָן, זיך לייכט אַרויסגעגליטשט פון אייבס הענט, זיך וווילערייש אַ שטעל אַוועק געטאָן אין אירע געלע שיך מיט די הויכע אָפּצאַסן, שעלמיש אָנגעקוקט אייבן און זיך צעזינגען:

— חה־וה, אוי, אוי, אוי, חה־וה!

אייב האָט זיך געדרייט אין דרייַען, געפיללט ווי די פּאָדללאָגע שווימט אַפּיר פון אונטער זיינע פיס, חשק געהאַט נאָכצולויפן דער מויד אין צווייטן צימער אַריין — איז פּאַר אים אויסגעוואַקסן דאָס ווייב:

— די געהירן ווערן דאָך קאַלט, גיי עסן!

אייב האָט געווונטשן דעם ווייב אַ מיתה-משונה. ער האָט זי אָפּגעמאָסטן מיט אַן אויג פון אויבן ביז אַראָפּ, זיך געווונדערט וויַ ר׳נאָך ער האָט דאָס אַמאָל ליב געהאַט און צום הונדערטן מאָל געטראַכט, אַז די פלעקן אויף חוהס פנים זענען אויס ווי לאַטעס. ער האָט זיך געזעצט עסן. די געהירן האָבן אים שוין מער ניט געשמעקט. פון פאַרדרוס האָט ער געזוכט מיט די אויגן עפּעס אַ נאַש צו טאָן. ער האָט אויפגעהויבן יעדע זאַך, עס באַשמעקט, פון ענערגיע זיך איינגעגאָסן אַ שנאַפּס, אָפּגעבראָכן אַ שטיקל זעמל, איינגעטונקען אין פּוטער און געקייט.

— זע נאָר, ווי ער באַשמעקט יעדע זאַך, פונקט ווי לאָלע — האָט חוה שוין ווייכער געראַדט, אפּנים זיך געוואָלט איבער-בעטן — וואָס מיינסטו, כ׳קויף אַלט עסן?

זיך. און די מעשה האָט זיך בײַ וויליין אין קעפל אַזוי אײנגע־
קריצט, אַז ער האָט זי געזומען אײבערדערציילן אויף זײנע על־
טערן, און יעדעס מאָל מיט מער אײנצלהייטן, ביז ער האָט אַליין
געזומען גלויבן, אַז זיין טאַטע האָט געשחטן די מאַמע, אים אויך
געוואָלט שחטן, האָט ער זיך באַהאַלטן אין וואַש־טאָפּ. פון דעמאָלט
אָן איז דער פּאָטער אַוועק און איז מער ניט צוריקגעקומען. איצט,
אַז אייב האָט אים געפרעגט צי ער געדענקט זײנע עלטערן, האָט
וויליי די זעלבע מעשה אײבערדערציילט און הנאה געהאַט, וואָס די
נייע „טאַטע־מאַמע" האָבן אַליין געלאָזט שטיין און הערן זיך איין
מיט צעפּנטע מיילער.

— מע גיט אים דאָרט ניט אַ בראַנד אין די אויגן אַריין! — האָט
אייב אַ געשריי געטאָן וועגן וויליי האָט געענדיקט — זעסט, וועגן אַ
מויד דערשטיקט אַ יאַטל, פאַרשטייט איך נאָך, נאָר אַ טאַטע זאָל גיין
שחטן אַן אייגן יינגל — — — אַ כאָליערע!

ער האָט דערזאָגט מיט דער האַנט, אויסשניידנדיק אַ קרייז,
אויסגעשפּיגן און אָנגעגאָסן אין אַ גלעזל אַביסל בראָנפן:

— נאָ, וויליי, ס׳איז זיסער בראָנפן, טרינק!

לילי, אַ הויכע, געזונטע מויד מיט אַ ליכטיק, אָפן פּנים, מיט
צעשאָטענע קאַשטן האָר, דורכגענומען מיט אַ שוואַרץ סאַמעטל, איז
אַרײַנגעקומען פון צווייטן צימער טאַנצנדיק:

— חי־וה, אוי, אוי, אוי — אוי, חי־וה!

— ביסט שפּעט אַהיימגעקומען, לילי? — האָט חוה זי גע־
פרעגט.

— פרעגט אייבן, ער וויסט — האָט לילי זיך צעלאַכט און
איר ליכטיק פּנים איז אַזש דורכזיכטיק געוואָרן.

חוה האָט געזומען די הענט פאָדבאָקעם, זיך אַ שטעל געטאָן
דעם מאַן אין פּנים אַריין און געשאָקלט מיטן קאָפּ:

— אייבעלע, דו הייבסט שוין אָן די אַלטע מעשיות, הא?

— וואָסערע מעשיות? — האָט אייב געשטאַמלט — קוק נאָר
ווי ס׳גייט איר אין לעבן! זי מוז דאָס אַליין וויסן! אַ דעטעקטיוו
איבער מיין קאָפּ!

— אַל־רייט, אייבעלע! אַל־רייט! — האָט חוה געברומט און

קאַלטבלוטיק געענטפערט און אירע קלייגע אויגן האָבן זיך אַ צונד געטאָן מיט אַ צעפלאָסן פייערל.

— וואָס מיינסטו, ס׳איז ווייניק? — האָט אייב זיך געזומען קלאַפן מיט אַ פויסט אין האַרץ אַריין — איך בין דער בעל=הבית! אי עם ז׳הע באָס היער! און אויב דו וועסט אים ניט אַרויסטרייבן, איז מיין נאָמען ניט אייב, אויב כ׳שלייד׳ער ניט דעם הונט אַרויס דורכן פענסטער, אַז ס׳וועט פון אים קיין שריד ופליט ניט בלייבן!

חוה האָט ניט געענטפערט, זי איז געשטאַנען מיטן הונט אויף דער האַנט און געשמייכלט. אייב האָט געפילט ווי די נכפה עסט אים, ניט געקאָנט קוקן ווי חוה שמייכלט, ווי זי וואָלט זיך געריצט מיט אים און פאַר כּעס אַריין אין צווייטן צימער. ער האָט אומגעוואָרפן אויפן וועג אַ שטול, צוריק אַריין אין קיך, געצויגן די גאַטקעס און געשריען:

— אַ קדיש האָדעווועט זי מיר! אַז זי האָט ליבער דעם הונט, וי דעם מאַן! שלאָפט מיטן — — — קענסט ניט האָבן קיין קינדער, האָסטו ניט געדאַרפט חתונה האָבן, יאָלעווקע דו!

— און דו קענסט? — האָט חוה אַרויסגעבליזלט דורך די פאַרקוועטשטע ליפן און די אויגן האָבן בּאַ איר געבלישטשעט.

— וועסט שוין זען צי כ׳קען? כ׳האָב דיך אין דר׳ערד מיטן הונט און מיט דער „קינדאַרניע" דיינער צוזאַמען! געוואַלד געשמעקט פרעמדע קינדער — — — כ׳שלאָף איבער זיי קיין נעכט ניט! אַז כ׳האָב קיין אייגנס ניט, דאַרף איך קיין וועלט ניט אייניייסן! וואָס, איבערלאָזן דעם הונט אַ ירושה? ווי לאַנג לעבן זאָלסטו! נאָך היינט גיי איך אַוועק!

— גיי! ווער האַלט דיך?

— דו! — נאָר אייב אַ קלאַפּ געטאָן מיט דער פויסט איבערן טיש, אַז אַלע טעלער זענען אונטערגעשפרונגען.

אין צווייטן צימער האָט זיך אַ קינד צעווייניט, אַנטשוויגן געוואָרן, ווידער אָנגעהויבן, זיך פאַרגאַנגען העכער און העכער און באַלד האָט זיך דאָס קינד צעשריען מיט אַן אָפן מויל, אַז ס׳האָט אַזש געגרילצט אין די אויערן.

לילי איז אַריין אין קיך.

אייב האָט ניט געענטפערט. צי דערפאַר וואָס לילי איז אַריין אין צווייטן צימער, צי דערפאַר וואָס ס׳וועט האָט אים פאַר-גליכן צום הינטל, וואָס האָט זיך געפלאַנטערט צווישן זיינע פיס, נאָר ווי די זאַך זאָל ניט זיין, האָט אייב מיט אַמאָל אַזאַ בריק געטאָן לאָלען, אַז דאָס הינטל האָט מיט אַ קוויטש זיך באַהאַלטן אין אַווינקל. לאָלע איז געשטאַנען אויף דריי פיס, געקוקט אַ ווילע אויף די אָפּגעשלאָגענע לאַפקע, וואָס האָט זיך געטרייסלט און זיך כאַרגאַנגען אין אַן אויסטערליש בילערי, ווי אַ דאָרף-הונט וועט ער דערזעט אַ פייער.

— מערדער, וואָס האָט דיר דאָס הינטל געטאָן? — האָט חוה אַן אָנגעצונדענע פון כּעס אַלץ גלאָזט שטיין אויפן אויוון. געכאַפט לאָלען אויף דער האַנט, באַקוקט דאָס פיסל און עס אונ-טערגעטראָגן דעם מאַן — זע, וואָס האָסט געטאָן?

— געטרייע מאַמע, — האָט אייב דורכגעזייט דורך די גאָלדענע ציין — דאָס איינציק קינד איר דערהרגעט, אַ דערהרגעט זאָלסטו ווערן מיטן הונט צוזאַמען!

ער איז אויפגעשפרונגען, עטלעכע מאָל דורך איבער דער קיך און איז צוגעגאַנגען צום ווייב:

— טרייב שוין אַרויס דעם הונט, זאָג איך דיר! איך וויל ניט קיין הונט אין מיין שטוב, הערסט?

— שוין, ס׳איז אים שוין עפּעס אַריין אין קאָפּ, דעם משוגענעם! — האָט חוה כלומרשט געשמייכלט, זיך ניט געוואָלט אייניריין מיט אים.

— אַז דו הערסט מיך פונקט ווי דעם קאָטער! שריי איך ניט פון ערשטן טאָג אָן, אַז כ׳וויל ניט דעם כלב אין שטוב? אַז ווו כ׳גיי שמעקט מיט הונט! טו איך עפּעס אָן, קען איך עס ניט דערריניקן, אומעטום דעם הונטס האָר! אַזאַ פאַרשיווער הונט, אַזאַ! כ׳בעט דיך מיט גוטן, חוה — האָט אייב געקלאַפּט מיט אַ פויסט אין דער צעפּנטער האַנט — טרייב אַרויס דעם הונט, אַז כ׳וויל אים ניט האָבן אין מיין שטוב!

— דאָס וואָס דו ווילסט ניט, איז ווייניק! — האָט חוה

קינד וועַן עס גייט ווייניקער, אוּן ס׳הָאט זיך געדאַכט, זי וועט זיך באַלד וואַרפן יעדן אייגעם צו די פּיס אוּן בעטן, ווי מען בעט אַ גזלן, מען זאָל זיך דערבאַרעמען איבער איר.

דאָס קינד הָאט געשריען. אייב הָאט מער ניט געקאָנט צוהערן ווי דאָס קינד ווייניקער, זיך געכאַפט מיט ביידע הענט פּאַר די אויערן, געזוכט עפּעס מיט די אויגן אוּן מיט אַמאָל אַ געשריי געטאָן אויף ווילין, וואָס איז די גאַנצע צייט געזעסן אין אַ ווינקל ניט טויט, ניט לעבעדיק:

— וואָס זיצסטו, וואָס, בעסטאַרד? הערסט ניט ווי דאָס קינד ווייניקער?

ער הָאט אָנגעכאַפּט ווילין פּאַרן קאָלנער אוּן אים אַ שיק געטאָן אין צווייטן צימער, אַז דאָס יינגל הָאט שיער ניט האַלז אוּן נאַקן צעבראָכן.

אַ שכנטע מיט אַ שטאָק נידעריקער הָאט געעפּנט דעם „דאָמווייער" אוּן אַרויפגעשריען:

— אַ חוצפּה אוּן אַ העזה דאָס איז, באַלד אין דער פרי צו מאַכן אַזעלכע קולות, ניט לאָזן מענטשן שלאָפן? קוים אייגעשלעפּערט דאָס קינד, הָאבן זיי עס מיר אויפגעוועקט! מיינט ניט, אַז איר זענט איין - אוּן - אייניציק אין דעם הויז! שעמען מעגט איר זיך, מענטשן זאָלן זיך תּמיד אַרומהרגענען, פונקט ווי געגנסטערס! אַלע זענען אויף אַ ווילע שטיל געוואָרן אוּן זיך איבערגעקוקט, אַ צערייצטער הָאט אייב אַן עפּן געטאָן דאָס טירל פּוּן „דאָמווייטער":

— מען לאָזט דיך ניט שלאָפן, דו צעקראָכענע, דו פלאָנדערע? ס׳קינד דיר אויפגעוועקט? פלאָדיעט מען ניט ווי די חזירים! .ווער הייסט אייך הָאבן קינדער? שנאָרערס, שטאַרבן פּוּן הונגער אוּן מע איז „ביזי"! — — — מ׳הַאלט אין איין שלאָפן! — — —

— זי וועט מיר דאָס דיקטירן וואָס כ׳זאָל טאָן בּאַ מיר אין „רומס"? — הָאט חוה געשריען, צוגעגאַנגען מיטן הונט צום „דאָמווייטער" אוּן אויך געוואָלט אַרײַנשטעקן דעם קאָפּ אין אָפּענעם טירל.

אייב קוקנדיק אויפן ווייב הָאט געטראַכט, אַז אַלע צרות קו-

— שעמען מעגט איר זיך! פון אַלע פענסטער קוקט מען אויף אייער בייז וווּנדער! מצנטשן זאָלן זיך שטענדיק האַלטן אין איין אַרומקרייגן! מען קאָן דאָך פון קאָפּ קומען פון אייערע גע־ וואַלטן! גייט בעסער, חוה, און וויגט איין ס׳קינד!

— אייבעלע איז קראַנק עס איינצושטיל׳ן?—האָט חוה צונויפ־ גענירלט די דינע ליפּן און געגלעט דעם הונט.

אייב איז געלאָפן אין די גאַטקעס איבער דער קיך, ווי ס׳וואָלט אין שטוב אַ פייער געווען. ער האָט געזוכט מיט די אויגן אַ מצנטשן, פאַר וועמען דאָס האַרץ אָפּצורעדן און ווען ליליּ וואָלט ניט געשטאַנען אין דער טיר, וואָלט ער זיך געוויס אָפּגעקלאָגט פאַרן זיבן־יעריקן וויליּן. ער האָט אָנגעכאַפט ליליּן פאַר אַ האַנט:

— אַז כ׳קאָן ניט מער! הייַנט, ליליּ, מוז עס נעמען אַ סוף! זי האָט מיך אומגליקלעך געמאַכט! כ׳האָב געשריען — חוה, כ׳וויל ניט קיין „קינדאַרניע“! כ׳וויל ניט באַראַבעוועז אָרעמע דינסט־ מיידלעך, צונעמען באַ זיי ביז דעם לעצטן סענט! אַ בראָך איז שוין צו דער מויד, וואָס האָט אַ ממזר, דאַרף איך נאָך קומען און אויסנאָגן באַ איר דאָס לעצטע ביסל מאַרך? אַ „סאָקער“ בין איך ניט! מיין טאַטע, מיין זיידע, מיין עלטער־זיידע — האָט אייב זיך געקלאַפּט אין דער ברוסט — האָבן אויסגעלעבט זייערע יאָרן אוּן קיין „קינדאַרניעס“ ניט געהאַט, וויל איך אויך קיין שינדער ניט זיין!

בשעת אייב האָט גערעדט, האָט ראָזע זיך אַריינגעשאַרט, ווי אַ וויאַקלדיקע גאַנז אין קיך אַריין. זי איז נאָך כּמעט געווען אַ קינד. אַ קליינע, אַ בלאַסע, מיט שוואַרצע, צעשראָקענע אויגן, מיט שוואַרצע, געקרויזטע האָר, ווי באַ אַ שפּיס, האָט זי זיך אַוועקגע־ שטעלט אין אַווינקל, געמומען איין הענטל אין צווייטן אַריין, זיי געהאַלטן פון פאָרנט, ווי זי וואָלט געוואָלט אָפּצוימען איר בויך פון די אַרומיקע, און אירע גרויסע, שוואַרצע אויגן האָבן שטום און צעשראָקן געקוקט פון איינעם אויפן צווייטן. ראָזע האָט גע־ וווסט, אַז איר לעבן ליגט באַ זיי אין די הענט און טרערן האָבן זיך באַוויזן אין אירע אויגן. זי האָט זיך אינגאַנצן געטרייסלט, די אונטערשטע אָנגעלאָפענע ליפּ האָט זיך אַראָפּגעלאָזט, ווי באַ אַ

2

אַז אייב איז אַרויס האָט חוה אַראָפגעלאָזט דעם הונט אויף דער פּאָדלאָגע, פאַרשטעלט דאָס פּנים מיט די הענט און זיך צעווויינט.

דער הונט האָט ניט אָפּגעטרעטן פון איר. ער איז אַרויף מיט די פּאָדערשטע לאַפּעס אויף איר שויס און געלעקט די בעל-הביתטע מיט דער צונג. חוה האָט אים אָנגעכאַפּט פאַר די אויערן, געשלאָגן וווּ זי האָט נאָר געטראָפן, דעם גאַנצן כּעס אויסגעלאָזט. דער הונט האָט צוגענומען די קלעפּ, ווי ער וואָלט פאַרשטאַנען, אַז ס׳קומט אים, קוים געסקאַוווטשעט, געבליבן זיצן אונטער דער בעל-הבית-טעס בענקל און זיך אינגאַנצן געטרייסלט.

ראָזען האָט באַנג געטאָן צו וואָס זי איז אַריין אין קיך. אַ דערשראָקענע, אַ בלאַסע האָט זי געקוקט אויף חוהן, און אַלץ אין איר האָט זיך געבעטן, אַז זי איז דאָ גאָרניט שולדיק, אַז ווען זי וואָלט געקאָנט, וואָלט זי זיך באַהאַלטן אין דער וואַנט, אַז פּאַר איר דאַרף זיך חוה ניט שעמען. אירע גרויסע, שוואַרצע אויגן האָבן ווייך און קינדיש געקוקט אויף חוהן, זי געוואָלט טרייסטן. זי האָט אויסגעשטעלט אַ פוס, ווי צום גיין, זיך דערשראָקן, אַראָפּגענומען פון טיש אַ זעמל מיט אַ שטיקל הערינג, זיך געזעצט אין אַ ווינקל און געקייט. זי האָט געבעטן גאָט, אַז דאָס קינד, וואָס זי גייט געבוירן, זאָל זיין אַ טויטס און אויב עס וועט לעבן זאָל עס כאָטש זיין אַ ינגל — אַ ינגל פאַרפירט מען ניט.

ניט איין דינסט-מיידל האָט זיך געשראָקן פאַר חוהן, זי גערופן מלאך-המות. און ניט בחנם! פונדעסטוועגן, אַז אַ יונג האָט אויפגעלאָזט אַ דינסט-מיידל אין די הויכע מאַנאַטן, איז פאָרט די אייניציקע טרייסט געווען, אַז ס׳איז דאָ אַ חוה אויף דער וועלט. און חוה האָט קיינעם ניט געשטראָפט, ניט געזידלט — איז מען

מען איבער איר, אַז ער האָט זיך ניט געדאַרפט קריגן מיט דער שכנטע און ער איז אויף דאָס ניי אין כּעס געוואָרן. ער האָט זיך געכאַפּט שלאָגן דעם הונט. חוה האָט אים פּאַרשטעלט, געווארט, האָט זי אַריינגעכאַפּט לאָלעס קלעפּ, געקוויטשעט ווי מען וואָלט פון איר די הויט גענומען, לילי איז אַריין אין דער מיט, ניט געלאָזט שלאָגן און אין שטוב איז געוואָרן אַזאַ געשריי, ווי מע וואָלט געקוילעט חזירים.

ראָזע איז געשטאַנען אין אַ ווינקל מיט עטוואָס צעשפרייטע פּיס, זיך געהאַלטן פּאַרן בויך און איבער איר קינדיש פּנים און צעוירענע נאָז האָבן גערונען טרערן.

אייב האָט זיך גענומען אויף גיך אָנטאָן, געשאָלטן אויף וואָס די וועלט שטייט, געסטראַשעט, אַז ער וועט שוין מער ניט אַהיימקומען און איז אַרויס פון שטוב.

שפּעטער, אַז זי איז שוין געזונט געוואָרן, האָט דער דאָקטאָר זי געהייסן צו זיך קומען דריי מאָל אַ וואָך, געזאָגט, אז אירע אויגן־לעפּלעך זענען אַנטצונדן. יעדעס מאָל האָט זי געמוזט מיט אים עסן אָוונט־ברויט, זיך אָפּט געוויצלט צי זי וואָלט התונה געהאַט מיט אַזאַ אַלטן ווי ער און זיך באַנומען מיט איר אַזוי אייִדל, ווי קיין מאַנסביל האָט זיך נאָך ניט באַנומען.

לילי האָט געפילט, אַז דער אַלטער איז צו איר ניט גלייכגילטיק, האָט זי גענומען צו הילף אַלע ווייבערישע קונצן, אַבי אים אַרײַנצוכאַפּן. און כאָטש ער האָט געקאָנט זיין איר זיידע, האָט זי ניט איינמאָל געחלומט, אַז זי וואָלט געווען די גליקלעכסטע, ווען ער האָט מיט איר התונה.

יעדעס מאָל אָבער, ווען ס׳איז געוואָרן לאַנגווייליק, איז דער האַס צום פריעריקן לעבן ביי איר אינגאַנצן פאַרשוווּנדן. זי האָט צוריק אָנגעהויבן בענקען נאָכן קאַבאַרעט, וווּ ס׳איז ניטאָ קיין צייט צו לאַנגווייליקן זיך, מען האַלט אין איין פאַרברענגען. ———

דאָס האָט אָבער לאַנג ניט אָנגעהאַלטן. די מורא אָנצוווערן דעם דאָקטאָר האָט זי צוריקגעהאַלטן. און אום צו טאַמעווען אין זיך דאָס הייסע בלוט, האָט זי געווארפן אַן אויג אויף אייבן, אים אַזוי לאַנג געריבן, ביז זי איז זיכער געווען, אַז דער יונג שטאַרבט פאַר איר. זי האָט קיין שלעכטס ניט געמיינט, זי האָט נאָר געוואָלט אויספֿרובירן איר אייגענע מאַכט און וויזן אייבן ער זאָל ניט זיין אַזוי זיכער ביי זיך. זאָל ער ניט מיינען, אַז ס׳איז געגוג ער זאָל ווארפן אַן אויג אויף אַ מיידל און זי איז שוין זיינע! נייַן, עס וועט אים מיט דער גרינער גאַל אָנקומען און קריגן וועט ער פון איר אַ פּייַ! איצט קוקנדיק אויף דער צעבראָכענער חוה האָט זי זיך געפילט שולדיק, און דאָס גאַנצע שפּיל מיט אייבן האָט איר באַנג געטאָן.

— אַז כ׳וואָלט אים געהערט, ווי דעם הונט — האָט לילי פֿרובירט איינעמען חוהן — איר גיט אים צופיל נאָך! אַ מאַן גייט אַרום שלינג און שלאַנג — קריכט ער אויף די גלייכע וועגן! ס׳געפעלט אים ניט די פּרנסה? אָל־רייט! לאָז ער ווערן דער פאַרדינער!

געקומען צו איר מיט יעדער צרה, זיך געקלאָגט פאַר איר, ווי פאַר אַ מאַמען. און אַז אַ מיידל „אין אַנדערע אומשטענדן" איז שווער געווען צו קריגן אַ שטעלע — האָט חוה געשאַפן. פאַר העלפן ברענגען אַן אומגעוצעלטען קינד אויף דער וועלט, האָט חוה געוומען אין מזומן וויפיל עס האָט זיך נאָר געלאָזט און צען דאָלאַר אַ חודש פאַר האָדעווען. זעלטן אָבער איז חוהן אויסגעקומען צו האָדעווען אַ קינד — דאָס רוב מאַמעס פלעגן באַלד נאָך דער קינדבעט פאַר-שווינדן.

לילי האָט געקוקט ווי חוה זיך אייגנעקאָרטשעט, קלענער געוואָרן, געצוקט מיט די אַקסלען, געהעשעט ווי אַ קינד, ווען אַ מא-מע לאָזט עס אַליין איבער אין שטוב, און זי האָט רחמנות געקרי-גן אויף איר.

תמיד ווען לילי האָט געהערט אַ פרוי ווייגען, איז איר אויפן זינען געקומען דער קאַבאַרעט, ווו זי האָט מיידלווייז באַדינט געסט, אָפט געקריגן געשלאָגן און גצמוזט ווייל יעדן איינעם, ווער עס האָט נאָר געגעבן צו לייזן.

אַ ניינצן יעריק יינגל האָט זיך פאַרליבט אין איר און זי האָט מיט אים חתונה געהאַט. נאָך עטלעכע חדשים צוזאַמענלעבן, האָט דאָס מאַנעלע זי אָנגעהויבן שלאָגן, חושד זיין, אַז זי האָט צו טאָן מיט אַנדערע און זי איבערגעלאָזט אַ טראָגנדיקע אָן אַ סענט געלט.

אַן אויסגעהונגערטע, אַן אָפגעריסענע איז זי אָנגעקומען צו חוהן. חוהס הויז-דאָקטאָר, אַן אַלטער, גרויער בחור, וואָס האָט גע-וווסט אירע אַלע סודות, האָט אָפגענומען ביי לילין אַ טויט קינד.

דורך די צייט, וואָס לילי איז געלעגן צו-בעט, איז דער דאָקטאָר יעדן טאָג געקומען געוואָר ווערן וואָס זי מאַכט. ער איז יעדעס מאָל געבליבן זיצן ביי איר, איר דערציילט מעשיות, ווי אַן אַלטער, גוטער זיידע, און אַז לילי האָט זיך אַמאָל אַרויסגעכאַפט, אַז זי רעכנט, באַלד ווי זי וועט געזונט ווערן, צוריק אָנצוקומען אין אַ קאַבאַרעט, האָט דער דאָקטאָר זי אָנגעהויבן אָפצורעדן, זיך דעמאָלט פאַנאַנדערגעשמועסט מיט איר אַזוי האַרציק, אַז לילי האָט זיך צעווויינט.

ראָזע האָט אַרויסגערוקט אין מיטן קיך אַ קלײן קעסטל, זיך געזעצט און אײנגעהערט זיך.

— איז דאָס געווען אַ בילד שייגער יונג! — האָט חוה אַ באַ-גייסטערטע געצויגן די ווערטער און ס׳איז שווער געווען צו גלייבן, אַז זי האָט נאָר געווײַנט — כ׳פֿאַרזיכער דיך, לילי, אַז פון ערש-טן קוק וואָלסטו די כּפֿרה געקריגן פֿאַר אים!

— אַ ברונעט? — האָט לילי אַ נייגיריקע געפֿרעגט.

— אַן עכטער ברונעט מיט קלײנע וואָנסלעך, ווי אַ ציגיינער האָט ער אויסגעזען. ער האָט געטראָגן אַ פּאָר בלויע געפֿאַסטע הוי-זן און געגאַנגען איז ער, ווי אַ היימישער אָפּיציר, גלײַך ווי אַ וויערע!

— איך גוסטיר אויך אין ברונעטן — האָט ראָזע שטיל גע-זאָגט און איז רויט געוואָרן ביז אין האַלז אַריין.

— זע נאָר, זע — האָט לילי זיך צעלאַכט און געווײַזן אויף ראָזען — זע נאָר ווי זי רויטלט זיך!

ראָזע איז נאָך רויטער געוואָרן און זיך אַ כאַפּ געטאָן מיט דער האַנט פֿאַרן האַלז.

— איר זײַט נאָך גאָר אַ „בייבי" ראָזע — האָט לילי זיך כלומרשט געבייזערט — כ׳האַלט אין איין טענהן, איר זאָלט זיך אַלײן מיט דער האַנט ניט כאַפּן! ס׳קינד קאָן חס וחלילה קריגן אַ רויטן פלאַם אויפן העלזל!

— אַז מען קוקט ניט בשעת-מעשה אויף פּייער, שאַדט ניט — האָט חוה ראָזען באַרויקט.

ראָזע האָט אַראָפּגעלאָזט אירע גרויסע אויגן, ווי זי וואָלט געווען שולדיק אין עפּעס. זי האָט ניט איינמאָל נעהערט ווי קינ-דער זענען געבוירן געוואָרן מיט מייזלעך אויף די פּנימער און כאָטש זי האָט אין דעם ניט געגלייבט, פּונדעסטוועגן האָט זי מיט אַמאָל דערפילט אַ ברי און דער גאַנצער בויך האָט בײַ איר אָנגע-הויבן פלאַמען. זי איז געווען זיכער, אַז דאָס קינד קריגט איצט אַ פלאַם איבערן העלזל, גרויס ווי אַ לונג - און - לעבערל, ווי, אַן אמת לונג-און-לעבערל און זי האָט אַזש פון שרעק פֿאַרמאַכט די אויגן. זי האָט אַלײן געקענט אַ מיידל מיט אַזאַ פלאַם.

— וואָס האָב איך אייך געוואָלט פרעגן? — האָט לילי זיך

— וואָס ווייסטו, לילי-קרוין — האָט חוה אויפגעהויבן דעם קאָפּ מיט רויטע בייטעלעך אונטער די אויגן פון וויינען — וואָס ווייסטו, וואָס איך שטיי אויס פון דעם יונג? כ׳וועל גיין וווּ די אויגן וועלן מיך טראָגן — און איר פנים האָט זיך אויף דאָס ניי באַגאָסן מיט טרערן — כ׳קאָן ניט מער — — — מיין לעפל געקעכץ וועל איך ביי פרעמדע אויך פאַרדינען און אָן חרפות... דו ווּיסט דאָך ביי אונז, כ׳דאַרף דאָך דיר ניט דערציילן, ווי כ׳וואַר פאַרשוואַרצט, שלאָף ניט קיין נעכט. און צוליב וועמען? אַלץ צוליב אים! די פרנסה געפעלט אים ניט? מיר זאָלן אַזוי באַגלייקט ווערן, ווי ער האָט מיך געטריבן צו דער פרנסה! וואָס כ׳וואָלט ניט געטאָן, וואָלט איך דאָך פאַרדינט מיין שטיקל ברויט. וואָס, כ׳בין אַן אויסברענגערן, ווי אַנדערע וועיבער? כ׳פאַרלאַנג דימענטן? ער לעבט דאָך בייַ מיר ווי אַ קיסר, עסט און טרינקט אין דער צייט, טוט אַ פינגער אין קאַלטן וואַסער ניט אַריין און עסט ס׳בעסטע! פאַר אייבן איז דאָך קיין זאַך ניט צופיל! און דאָס גיט דיר צומאָל קיין גוט וואָרט ניט! אַ הונט, אַז ער איז געטריי דעם בעלהבית גלעט מען אים אויך! גלויב מיר, לילישי — האָט חוה אָפּגעזיכצט — אַז מען פאָלגט ניט טאַטע-מאַמע, איז וואָס פאַרע צרה ס׳קומט אויף דיר, איז אַלץ ווייניק! מיינע עלטערן האָבן פון ערשטן טאָג אָן ניט געוואָלט דעם שידוך! און מיין ניט, אַז כ׳בין געווען אַבי ווער? מיין טאַטע האָט געהאַט אַ בארוף איבער גאַנץ וואַרשע! אַ פעלדשער איז ער געווען. ס׳רעדט זיך נאָר אַזוי! ער האָט מער געקענט פון אַן אַמעריקאַנער דאָקטאָר! איבער דרייסיק יאָר האָבן מיר געווויינט אויף סטאַווקע, געהאַט אַ „רעזערוו", ווו פון אַרום זענען יינגען זיך געקומען שערן, איז, ווי דו זעסט, אַ זאָרג פאַר אַ שידוך ניט געווען!... און מיין ניט, אַז כ׳האָב אויסגעזען ווי הייַנט! אַז כ׳פלעג אַרויסגיין אויף סטאַווקע, האָבן די יינגען די כּפרה געקריגן פאַר מיר, געהאַלטן אין איין ציען די קאַפעליושן און איך ווי קיינמאָל גאָרניט, ווי ניט מיך מיינט מען! ווער האָט זיך אומגעקוקט אויף זיי! כ׳האָב דעמאָלט געפירט אַ לעבן מיט אַ סטודענט, רודאָלף האָט ער געהייסן...

— אַ שיינער נאָמען! — האָט לילי איבערגעריסן חוהן.

„— — — און אַז רודאָלף האָט געוואלט איז פונקט, ווי דו וואָלסט אַרויסגעלייענט פון אַ ביכל! אַז ביסט גאָר אַ מבין, וואָס פאַר אַן איידעלער, באַשמעקטער יונג דאָס איז געווען?“

— אַ באַשמעקטער יונג? וואָס? אַן איידעלער—האָט זיך ביי ראָזען געוויגט אין קאָפּ – בעני איז אויך אַן איידעלער... ער וואַרט אויף מיר. שטייענדיקערהייט כאַפט ראָזע אַריין דאָס אָוונט־ברויט אין וואַרט די בעלי־בתים זאָלן זי אַ רוף טאָן אַראָפצונעמען פון טיש. זי ווערט אומגעדולדיק, קנייפּט זיך, טראַכט, אַז די מאַדאַם איז ניט קראַנק אַליין אַראָפּצונעמען און האָט חשק אַלץ אויפֿצוראָזן און זיך אַרויסצוגיבנען דורך דער קיך. זי ווייס, בעני וואַרט אויף איר, קומט שטענדיק מיט אַ שעה פֿריער.

— ראָ־זא!

אַ גליקלעכע כאַפט ראָזע אַראָפּ דאָס געפעס, צעוואַשט עס און באַהאַלט דעם שליסל אין קאָרסעט. און כאָטש די מאַדאַם ערלויבט איר אַוועקצוגיין, האָט וי אַ טבע שטיל צו עפענען די טיר, קיינער זאָל ניט הערן און זיך אַרויסצוגיבנען אין פֿאַרק אַריין. בעני גייט איר אַנטקעגן:

— ווארטסט שוין לאַנג?

— נאָ, כ׳בין נאָר וואָס געקומען.

— וואָס עפעס אַזוי שפּעט?

— דו ווייסט דאָך, אַז איך גיי יעדן שבת אין די בענק!

זי ווייס, זי איז גליקלעך. זיי זאַמלען אויף איין באַנק־ביכל. באַלד האָבן זיי פינף הונדערט דאָלאַר און וועלן חתונה האָבן. וואָס?... חוה דערציילט נאָך?

„— — — וועסט לאַכן, רודאָלף האָט דאָך דוקא געוואָלט מיינע עלטערן זאָלן זיין קעגן דעם שידוך! ער פלעגט טענהן, אַז איך זע אויס ווי אַ פרינצעסן און ער וועט ביינאַכט מיך אַרויסגעבענען און אַוועק מיט מיר ערגעץ ווייט, אין זיין פאָטערס גיטער...“

— אַזוי, ווייט וועט ער אַוועק — — — אין זיין פאָטערס גיטער — — דאָרט וואַקסן גראָזן... הויכע... כ׳האָב אַזוי ליב...

בעני זוכט אויס אַ פאַרוואָרפן ווינקל ערגעץ צווישן קוסטן און זיי ציען זיך אויס אויפן גראָז. זי שפּאַרט אָן דעם קאָפּ אין זיין ברוסט, קנעפּלט פאַנאַנדער מיט די ליפּן זיין באַטיסטן העמד, קושט און פלאַפלט.

געווענדעט צו חוהן און גערידן דעם שטערן — יעס, האָט ער אייך ליב געהאַט, דער סטודענט מיין איך?

— אַלץ הייסט ליב! — האָט חוה געשאָקלט אַ ווייַלע מיטן קאָפּ, געשמייכלט, אום צוצוגעבן די ווערטער מער באַדייטונג — איז מיטן גאַס פלעגט ער מיר די הענט קושן!

לילי האָט זיך פון גרויס התפעלות אַזש צעזונגען:

— ח-וה, אוי, אוי, אוי, ח-וה!

– משוגענע, וואָס האָסטו זיך צעזונגען–האָט חוה געשמייכלט—

– לאָז ענדיקן!

– ענדיקט, ענדיקט, חוהשי קרוין! – האָט לילי זיך צעלאַכט און זי ארומגעכאַפּט – איר ווייסט, ווען אין מיר פאַרליבט זיך אַ סטודענט וואָלט איך אסור געווסט ווי מען רעדט צו אים!

– מען דאַרף ניט רעדן – זיי רעדן שוין! – האָט חוה געצויגן די ווערטער – אַ געלערנטער מענטש איז גאָר עפעס אַנדערש! זיי קושן דאָך די טריט פון אַ דאַמע!

— ח-וה, אוי, אוי, אוי!...—האָט לילי אַ זינג געטאָן און ארומגעכאַפּט חוהן – דערציילט ווייטער, דערציילט!

– טאָ לאָז משוגענע! – האָט חוה אַ צופרידענע זיך אויסגעדרייט, אָפּגעווישט דאָס פנים פון לילים קושן און מיט מער באַגייסטערונג געזומען דערציילן – יעדן אָוונט זענען מיר געגאַנגען אין זאַקסישן גאָרטן, געגאַנגען געאָרעמט און גערעדט פאָלניש!

ראָזע האָט צוגערופן דאָס קעסטל צו דער הייסער „סטיעם-פייפ", זיך איינגעטליעט אין אַ שאַל, געהערט ווי חוה דערציילט און אירע פאַרזשמורעטע אויגן האָבן ארויסגעקוקט פון אונטער דעם געקרויזטן קאָפּ האָר אַזוי ווייך און מילד ווי ביי אַ שעפּס. עס האָט איר אָנגעהויבן וואַרעם צו ווערן, האָט זי אינגאַנצן פאַרמאַכט די אויגן, מער אַראָפּגעלאָזט די אונטערשטע ליפּ, קוים אונטערגעהויבן דאָס לעפּל פון רעכטן אויג, ווו אַ שפּעלטל, דין, ווי אַ שניט פון אַ חלף, האָט געמאַכט דאָס בלאַסע קינדישע פנים אי ווייניגן, אי לאַכן. ראָזע האָט אַריינגעמאַכט די הענט צווישן די פיס און זיך נאָך אַיינגעהערט. אַ מידע האָט זי ביסלעכווייז גענומען דרעמלען און געפילט ווי עס פלאָנטערט זיך ביי איר אין מח:

שטיבל און ס׳ווערט מיט אמאל אזוי פינסטער — — — זי בלייבט איינע אליין, פילט ווי זי ווערט פארברענט פון היץ און דערזעט איבער זיך חוהן מיט אַ ברויט-מעסער אין דער האנט. חוה האלט אַ קינד, איר קינד מיט אַ פלאם, ווי אַ לונג-און-לעבער, איבערן פנים. דאָס קינד כאפט זי ארום מיט די הענטלעך — — — פעסטער — — — דריועט מיט די פיסלעך — — — ברענט אויך — — —

ראָזע האָט צעשפּענט די אויגן, זיך אָפּגערוקט צוזאמען מיטן קעסטל — די „סטיעם-פייפ" האָט געבריט. דאָס וואסער האָט זיך געהויבן אין דער „פייפ", געקלאפט ווי מיט אַ האמער און הייסע טראָפנס האָבן געהאלטן אין איין קאפען.

צייט בעני האָט זי צוועקגעוואָרפן, האָט זי ניט געקאנט הערן זיין נאָמען. איצט האָט ראָזע געפילט, אַז ווען בעני קומט צו איר, וואָלט זי אים ניט נאָר אַלץ מוחל געווען, נאָר אויך די פיס געקושט.

חוה האָט נאָך אַלץ אין איינעם דערציילט:

„ — — — אַז כ׳בין — — — ער איז מיר געפאלן צו די פיס, געקושט די פינגער, אויסגעקושט די טרערן פון די אויגן, ווי מיר האָבן אַ גאָט אין הימל!"

— אויף מיין וואָרט, ס׳וואָלט פעלן אַ האָר — האָט לילי אַ צעשטראלטע אָנגעכאפט חוהן פאר די הענט — איך לייגן יעצט דעם „פארכשופטן פרינץ", וואָס איר האָט מיר געגעבן, שטייט דאָרטן פונקט דאָס זעלבע!

חוה האָט זיך פארלוירן. זי איז זיכער געווען, אַז לילי גלויבט איר ניט, אַז דאָס האָט זי אַזוי געלאַכט פון איר, פון חוהן, ניט פון דער מעשה, און באַ איר אין קאָפּ האָט זיך שוין געפלאָנטערט נאָך אַן אומגלויבלעכערע מעשה, מיט וועלכער זי האָט געוואָלט איבערצייגן לילין, אַז זי זאָגט אמת.

ראָזע האָט זיך אויפגעשטעלט, געזומען גיין אין צווייטן צימער, האָט זי דערפילט מיט אמאל אַ ריס אין קריץ און געמיינט, אַז זי פלאַצט פאנאנדער.

— וואָס איז דער מער? — איז חוה אַ צופרידענע, וואָס ס׳האָט זיך איר געמאכט אַ געלעגנהייט זיך ארויסצודרייען פון לילין, צוגעשפרונגען צו ראָזען — האָסט ווייען?

— טאָ וועס?
— אַז דו ווילסט ניט!
— איך ווילּ ניט?
— ווילסט יאָ? — צעלאַכט זיך בעני ווי פון אַ פאַס אַרויס
— גיי, כ׳האָב דיך פיינט!

זי פאַרשפּילּעט אויף גיך זיין העמד און שטופט אים כּלומרשט פון זיך. בעני שטיקט זיך פון געלעכטער, כאַפט ראָזען אין זיינע אָרעמס, קאַטשעט זיך מיט איר איבערן גרעזן און ביידע וואַרטן ס׳וואָלּ עפּעס געשען. אַ פּאָליסמאַן טרייבט זיי אַראָפּ. זיי כאַפּן זיך אויף ווי אָפּגעשמיסענע, צעלייגן זיך אויף אַ צווייטן פּלאַץ און איידער וואָס, ווען, טרייבט מען זיי שוין ווידער, מען טרייבט זיי אין וואַסער אַריין. זיי שפּרינגען אַריין צו אייבן אין שיפּל. דאָס שיפּל צעוויגט זיך, ווערט גרעסער, גרעסער...

ראָזע האָט צעעפנט די אויגן, געפילט ווי פון דער „סטעם-פייפ" האָט אַ הייסער טראָפן אַראָפּגעקאַפּעט אויף איר פּלייצע. זי האָט געקוקט אויף חוהן מיט אַ פּאָר צעשראָקענע אויגן, ווי איינער, ווָאָס קומט אויף פון דער פּאָליגע, געוואָלט ווייזן, אַז זי האָט קיין איין ווָארט ניט דורכגעלאָזט. זי האָט געוויספּערט מיט די ליפּן און אַ דערשלאָגענע האָט אַלץ אין איר געטענהט — אַז כ׳הער, אויף מיין ווָארט ווי כ׳הער!

„— — — ער איז זייער רייך געווען און אַז איך האָב זיך איינמאָל צעווייניט, ווי קומט אַזאַ פּראָסטע מיידל צו אים, האָבטו געדאַרפט זען ווי ער האָט זיך באַליידיקט, געזאָגט, אַז איך בין טויזנט מאָל שענער פּאַר..."

— שענער — — — דו ביסט דאָך באַ מיר די שענסטע — — דו ווייסט גאָר ווָאָס, ראָזעלע? אַז ס׳האָט זיך שוין יאָ געמאַכט מיר „סטאָפן" ביידע, טאָ לאָמיר אַרויספאָרן אויף אַ ווָאָך נאָך קוני-איילאַנד! ווען ווועט זיך נאָך מאַכן אַזאַ געלעגנהייט?

— אָל-רייט!

זיי דינגען אַ צימער בייַם ים, לאָזן אַראָפּ די שטאָרן כּוח פענסטער און גלילקלעכע, צעשמאַלטע קאַטשען זיי זיך אויפן בעטל, אויף דער פּאָדלאָגע, דער ים קאָכט, שטורעמט, פּאַרפּלייצט דאָס

האָט עטלעכע מאָל אַרײַנגעקוקט אין קיך, געוואָלט זיך אַרויסגנבענען, לילי זאָל זי ניט באַמערקן, האָט פונקט דעמאָלט לילי אויסגעדרייט דעם קאָפּ:

— איר גייט אים שוין איבערבעטן? פֿאָלגט מיך און זיצט איר שטוב!

חוה האָט איר געוואָלט זאָגן, אַז קיינער פרעגט בײַ איר קיין עצות ניט, אודאי גייט זי אים איבערבעטן, איר אויך צעפֿלאַצעניש, און זיך געכאַפּט פֿאַרן האַרץ:

— איך, אים איבערבעטן? ווי לאַנג קרענקט ער! דאָס גיי איך אויפֿגעבן דאָס הויז! איינמאָל פֿאַר אַלע מאָל!

זי איז געשטאַנען אַ ווייל, געקלערט וואָס נאָך צו זאָגן, מיט אַמאָל געפֿיטן דעם טאָן און זיך צעשמייכלט:

— כ׳וועל דיך עפּעס בעטן, לילי, אויב דו וועסט זען ס׳חאַלט מיט ראָזען אויף אַדרך, שיק נאָך מיר אַריבער. כ׳וועל נסתּמא זיין בײַ מיר עפּעס גאָלד, דעם פּאַרבערס ווייב, נו, גוט־בײַ!

ראָזע האָט ניט געענטפערט. זי האָט אָנגעכאַפּט חוהן פּאַר אַ האַנט, זי אָנגעהויבן קנייפּן, געשטאַנען אַזוי אַ צוזאַמענגעדרייטע מיט פּאַרביסענע ליפּן ביז דער ווייטאָק האָט נאָכגעלאָזט.

— ס׳האָט מיר אַ כאַפּ געטאָן — האָט ראָזע געוויזן אויפן קריץ — אַז ס׳איז נאָך אַן ערגערער ווייטאָק ווי רייסן אַ צאָן!

חוה מיט לילין האָבן געשמייכלט. חוה האָט זי געטרייסט אז, פּאַרקערט, אַזעלכע ווייען באווייזן אַ גרינג האָבן. מעגלעך, אַז דאָס זענען פּאָרווייען, וואָס מע האָט באַ אַן ערשטלינג, יעדנפאַלס דאַרף זי זיך היטן און זי האָט ראָזען אַריינגעפירט אין צווייטן צימער.

אין צימער זענען געשטאַנען עטלעכע בעטלעך פּאַרשטעלט מיט קאָלירטע שפּאַנישע וועלעך. פון איין בעטל האָט אַרויסגעקוקט אַ צעשוויבערטער, שוואַרצער קאָפּ האָר, זיך אַרומגעקוקט באַ חוהס אַריינקומען און זיך צוריק באַהאַלטן אונטער דער קאָלדרע. פון די בעטלעך, פון די צעוואָרפענע גאַרדעראָבעס, וואָס האָבן געהאָנגען איבער יעדן בעטל, האָט מען לייכט געקאָנט דערקענען די בעלי־בתים פון די בעטלעך. אין צימער האָט געשמעקט מיט שווייצער־קעז, פודער און ווינדלעך.

חוה האָט ראָזען אָנגעטאָן אַ קמיע, אָפּגעשפּראָכן אַן עין־הרע און זי פאַרזיכערט, אַז מאָרגן אין דער צייט, וועט, אם ירצה־השם, זיין נאָך אַלעם.

חוה האָט זיך אויף גיך געזונטן איבערטאָן. זי איז געווען זיכער, אַז דער אייניקער וועג צוריקצוקריגן אייבן, איז אויפצוגעבן דאָס הויז און אַרויסצוטרייבן לילין. דעמאָלט וועט אייב זיך בעטן באַ איר, זי קושן, טענהן, אַז ער איז זי ניט וועלט. זי איז דאָך אַ מלאך, אַ צדקות, זי האָט דאָך אַ קאָפּ פון אַ מיניסטער און וואָס ניט? פונדעסטוועגן האָט זי בשום אופן ניט געקאָנט פּועלן באַ זיך אויפצוגעבן דאָס הויז כאָטש אויף אַ טאָג. זי איז אויך זיכער געווען, אַז אייב האַלט נאָר אין איין סטראַשען, קומט אַליין צוריק, פונדעסטוועגן האָט זי יעדעס מאָל געשראָקן, אַז ער קאָן מיט אַן אמת אַוועק און תמיד געגאַנגען אים אויפזוכן.

זי האָט אָנגעפּודערט די פּלעקן אויף איר פּנים, אָנגעטאָן לאָלען אַלעדערנעם האַלז־באַנד און אים געהאַלטן אויף אַ שטאָלן קייטל. זי

פֿיס און געטראַכט וועגן לילין. צווישן די אַלע ווייבלעך און מיידלעך, וואָס זענען דורכגעגאַנגען זיינע הענט, פון דער צייט וועט ער האָט נאָך אין וואַרשע „פּרעטענזיעס" געפרעגט, בין דעם היינטיקן טאָג, איז קיין איינע פון זיי ניט ענלעך געווען צו לילין. לילי מיט אירע ווייסע קליי־דער, מיט אירע צעפּאַטלטע האָר, מיט איר געלעכטער האָבן אים ניט געלאָזט רוען. דאָס ערשטע מאָל אין לעבן האָט זיך אייב געפילט אומ־באַהאָלפן קעגן אַ פרוי. ער האָט שוין ניט איינמאָל באַשלאָסן זי דורכ־צוטרייבן, אַבי זיך אַרויסצושלאָגן די מויד פון קאָפּ, איז אָבער געווג געווען, אַז לילי זאָל דורך די שטוב מיט „ח־וה" און אים פאַרבייגייענ־דיק אַ גלעט טאָן, אָדער אַ שפּריץ מיט אַ נאַסער האַנט, אַז אייב זאָל פאַרגעסן אָן אַלעם, פילן ווי די פּאָדלאָגע שווימט פון אונטער אים אַפּיר און נעמען טאַנצן פאַר לילין אויף אַלע פיר. און ווי אויף להכעיס זוערט זי דעמאָלט קאַפּריזנע, ווי אַ קראַנק קינד, און האַלט אייבן אין איר אַרומשיקן. אייב קריצט מיט די ציינער, ווייל זי פֿרענגן צי זי איז אַנדערש ניט געווויינט פון דער היים, און גייט ווו מען שיקט אים. ניט איינמאָל האָט אייב געפילט, ווי לילין בויגיקער קערפער גיט זיך נאָך, געווען זיכער, אַז אָט, אָט איז לילי זיינע — טוט לילי זיך אַ בויג, גלישטשט זיך אַרויס און ער בלייבט תמיד שטיין אַ צעמעקעטער מיט אַ פּאָר צעשפּרייטע הענט.

די מעשה מיטן דאָקטאָר, וואָס חוה האָט אים דערציילט, קומט אים אויפן זינען. דאָקטאָר בליקער, אַ גרויער, מיט אַ שווערע אַסטמאַ־סיגלויבט זיך אים ניט און ער שאַרט אַוועק דעם פאַרדאַכט, ווי מע שאַרט אַראָפּ פון אַ ווינקל שפּינוועבס. ער טראַכט, אַז מען מוז די מויד האַלטן אויפן אויג, איר נאָכגיין אויף טריט און שריט. ער פילט, אַז לילי איז שטאַרקער פון אים, איז ער אָבער דויערהאַפטיקער און מיט דעם געדולד פון אַ וואָלף, וואָס מאַטערט פיל מאָל אויס אַ שטאַרקערע חיה בלויז מיט דעם, וואָס דער וואָלף גייט נאָך דער חיה אויף טריט און שריט, מיטן זעלבן געדולד האָט אייב געפילט, וועט ער לילין אויס־מאַטערן און זי וועט זיין זיינע.

— האַלאָ, מיסטער מעק, וווּ לויפט איר אַזוי פרי? — האָט גאָלד, דער ראַזירער, וואָס איז געשטאַנען אין דער שויב פון זיין טיר אוו באַגריסט פאַרבייגייענדיקע קונדן, אים אָפּגעשטילט.

3

אייב האָט אָפּגעמאַכט באַ זיך מער ניט אַהיימצוקומען. מיט אַ צעפּראַלטן ראָק, די הענט אין די הויזן־קעשענעס, איז ער כּמעט געלאָפֿן איבערן שמאָלן טראָטואַר, וווּ פֿון ביידע זייטן איז אָנגעפֿאַלן איבער נאַכט אַ טיפּער שניי. אַלע וואָס זענען אים אַנטקעגן געקומען האָבן אים אויסגעמיטן. פֿון דערווייטנס האָט ער באַמערקט, אַז די שכנה מיט וועל־כער ער האָט זיך נאָר וואָס געקריגט, קומט אים אַנטקעגן באַלאָדנט מיט פּעקלעך. ער האָט אַ טראַכט געטאָן, אַז ס'וואָלט געווען אַ מצוה זי אי־בערצודרייען אין שניי אַריין. ביידע האָבן זיך אָפּגעשטעלט, אַרגע זיך אָנגעקוקט, ווי הענער, און זיך געישובט, ווער וועמען זאָל אויסמיידן. אייב האָט אַ צי געטאָן דעם קעפּ איבער די אויגן, ניט געוואָלט האָבן צו טאָן מיט איר און זיך געמומען לינקס. די שכנה האָט זיך געוואָלט נעמען רעכטס, פֿון שרעק זיך אַדרײַ געטאָן לינקס, זיך פּאַרטשעפּעט אָן אייבס אַקסל און אריין מיט די פּעקלעך אין שניי אַריין. אייב האָט זיך ניט אומגעקוקט, געהערט הינטער זיך קללות, זיך געשטיקט פֿון געלעכ־טער און גיכער געשפּאַנט. ער איז געגאַנגען אין סאַלון אַריין, געווּסט, אַז זיינע חברים קומען דאָרטן נאָר בײַנאַכט, געוועכנט אָבער, אַז טאָמער טרעפט ער פּאָרט עמעצן. אין סאַלון איז קיינער ניט געווען. ער האָט אויפֿגעגעסן אַ פּאָרציע אויפשניט מיט ברויט, פּאַרטרונקען מיט ביר און איז אַרויס. ער האָט געפֿילט ווי דער כּעס גייט אים איבער און געקלערט וווּ צו גיין. אים האָט איצט באַגנג געטאָן די גאַנצע חתונה מיט חוהן. נו טאַקע, וואָס האָט ער צו איר? זי אַרבעט דאָך ווי אַפֿערד, גיט אים אַוועק בײַ צו אַסענט און אַז ער פּאַרברענגט מיט אַנדערע מאַכט זי זיך אויך ניט זען. וועט ער וואָלט זיך ניט גע־שעמט פּאַר לילין, וואָלט ער געוויס אַרויפֿגעגאַנגען און זי איבער־געבעטן.

אייב האָט זיך איינגעהערט ווי דער שניי סקריפּעט אונטער די

אים מוחל זיין, ער איז אַ משוגענער און אַז ער שרייט, דאַרף זי זיך גאָרניט מאַכן דערפון. ער וועט אָפשרייען און פּטור! ער האָט אָבער גאָרניט געזאָגט, באַלד אָן אַלץ פאַרגעסן און געשפרייזט אין דעם ווייבס טריט, ווי אַ גוט אויפגעלייט יינגל.

זיי האָבן זיך אויסגעגלייכט, געגאַנגען איינער נעבן אַנדערן און יעדער פון זיי האָט געוואַרט דער צווייטער זאָל אָנהויבן רעדן.

— אַז מע דאַרף דיך אַריינגעבן אין אַ משוגעים-הויז, אויף מיין וואָרט — האָט חוה שיער זיך ניט צעווייניט — אַ לייאַדע נאַרישקייט און דו צאַפּסט מיר ס'בלוט! פאַרוואָס קומט עס מיר? כ'באַהאַנדל דיך שלעכט, צי וואָס? — — —

— אַז דער הונט — — — האָט אייב געמומען שטאַמלען.

— אַז ס'איז ניטאָ ווער ס'זאָל לאַכן? — האָט חוה זיך געווישט די אויגן — וואָס מיר הונט? שוין, ס'וועט שוין זיין אויס הונט אויך! כ'האָב נאָר וואָס געריידט מיטן קויל-מאַן, ער נעמט אים מאָרגן צו. כ'וועל זען וואָס ווייטער וועט זיין. ווען דו וואָלסט ניט געווען אַזוי משוגע, וואָלטן מיר דאָך געקאָנט לעבן ווי גראַפן! נו טאַקע, וואָס פעלט אונז? דיר געפעלט ניט די פרנסה? אָל-רייט! כ'באַשטיי מיר זאָלן זיך נעמען צו עפּעס אַנדערש. פאַר מיר איז קיין זאַך ניט צו שווער, אַבי עס זאָל ניט זיין קיין גהינום אין שטוב!

— אויף מיין וואָרט — האָט אייב אַרומגענומען ס'ווייב מיט איין האַנט — פון היינט אָן, חוהשי, קרוין, ווער איך אַן אַנ-דער מענטש! כ'וועל זיין אָל-רייט, וועסט זען! אַז כ'בין משוגע! מיינסט כ'ווייס ניט! כ'בין דיך אסור ווערט! דו ביסט דאָך אַ מלאך, אַ צדקות, מיין ווייבל! פון היינט אָן ווער איך אַנדערש, ווי כ'בין אַ ייִד!

אייב האָט אַרומגענומען ס'ווייב, זי געוואָלט אַ קוש טאָן אין מיטן גאַס, האָט זי זיך אַרויסגעדרייט פון זיינע הענט:

— נו, לאָז אָפּ, משוגענער, לאָז אָפּ!

— הער זיך איין, — האָט אייב זי ווידער אַרומגענומען — מיטן הונט, חוהשי, אייל זיך אויך ניט! וועסט שטענדיק קריגן אַבעלן אויף אים, ס'איז אַ קלוג הינטל!

— האַלאָ, האַלאָ! — האָט אייב אַ כאַפּ געטאָן די האַנט צום קעפּ, אים אָפּגעגריסט און געזאָגט וואָס ס׳איז אים געקומען אין מויל אַריין — כ׳בין גצוואַן — — — כ׳דאַרף זיין אין „דראָג-סטאָר".

דער ראַזירער האָט אַשאָקל געטאָן מיט זיין גרויסן קאָפּ האָר, וווּ פון דער לינקער זייט האָט געשטעקט אַווייסער קאַם און שטיל געפרעגט:

— וואָס, מיסטע מעק איז עפּעס — — —

— נאָ, מיין פרוי איז אַל-רייט! דער הונט איז מיר עפּעס חולה, זיך צעקלאַפּט אַ לאַפּע — האָט אייב געשמייכלט פון זיין אייגענער המצאה — יעס, איר זענט דאָך עפּעס אַשטיקל דאָק-טאָר, וואָס טוט מען, אַז אַ הונט קריכן אויס די האָר?

— כ׳ווייס — האָט דער ראַזירער זיך אַ קרום געטאָן, ווי ער וואָלט זיך געפילט באַליידיקט וואָס מע פרעגט זיך בא אים אַמיטל פּאַר אַ הונטס האָר — קיין שאַמפּו דאַרף דער כלב ניט! מע קויפט פּאַר אַ פּאָר סענט טערפענטין און מע שמירט אים אויס, דאָטס-אַל!

לאָלאַ איז פּאַרביי מיט אַבילערי, דערשמעקט דעם בעל-הבית און זיך אויסגעדרייט. דער הונט האָט זיך געוואָרפן אויף אייבן, זיך געחנדלט, אפּנים פּאַרגעסן די קלעפּ, וואָס ער האָט ניט לאַנג צוריק אַריינגעכאַפּט. אייב האָט איינגעקוועטשט אַ האַנט מיט שניי, עס אַוואָרף געטאָן און הנאה געהאַט ווי דער הונט האָט זיך געטראָגן אַ הינקעדיקער. ער האָט זיך אומגעקוקט — עטלעכע טריט פון אים איז געשטאַנען חוה און זיך געשפּילט מיטן הונטס שטאָלענעם קייטעלע. זיי האָבן זיך אָנגעקוקט און זיך צעשמייכלט ברוגזדיקערהייט. אייב איז צוגעגאַנגען צום ווייב, ניט אויסגערעדט קיין וואָרט און שטומע האָבן זיי געשפּריזט איבערן טראָטואַר. דאָרט וווּ פון ביידע זייטן טראָטואַר איז געלעגן שניי, איז חוה געגאַנגען אויף אַ פריער און אייב פון הינטן. ער האָט מאָדנע געשטעלט די פיס, גצמאַכט מינעס מיטן פנים ווי אַ ינגל און גע-וועלקלעך, וואָס אַלץ האָט זיך אַזוי לייכט און גלאַט געענדיקט. ער האָט אפילו חשק געהאַט אַרומצוכאַפּן ס׳ווייב, בעטן זי זאָל

אייב איז אַרויס מיט אַ פּלעשל טערפענטין, געבליבן שטיין אַ ווייַלע, זיך געשעמט פאַר לילין אַרויפצוקומען מיטן ווייב אין שטוב אַריין און זיך געזומען ציפּן די ראַזירטע גאָמבע:

— ווייסט גאָר וואָס, חוה, אַז מיר זענען שוין יאָ אונטן. לאָמיר ערגעץ צופאָרן.

— ווּהין?

— קום, אַז דו גייסט מיט מיר, האָסטו דאָך קיינמאָל קיין חרטה ניט!

— אָל־רייט, מוז מע דאָך דעם הונט אַרויפפירן?

— נו?!

אייב האָט צוגעפירט דאָס ווייב צום הויז, געשווינגן.

— כ'וועל היינט משלח זיין די מויד! — האָט חוה אָנגעהויבן.

— לילין מיינסטו?

— יעס. זי וועט סיי־ווי־סיי קיין סענט ניט געבן. דאַרפן מיר זי נאָך פאַשן, די קאָביליע?

— דאָס טענה איך דאָך שוין לאַנג! אַז דו פאָלגסט מיך ניט!

— ניטאָ וועג סוּאָל לאַכן! — האָט חוה אַ קוק געטאָן אויף אייבן מיט איין אויג, ווי זי וואָלט געזאָגט: „מיר פאַרשטייען זיך, אייבעלע".

— זע נאָר ווי זי קוקט! דו מיינסט מיט אַן אמת, אַז כ'בין פאַרליבט אין דער מויד, האַ? ווייז איך דיר באַלד, ווי זי פליט באַ מיר פון אַלע טרעפן, ווי כ'בין אַ יידּ!

— צי דו ביסט פאַרליבט וייס איך ניט — האָט חוה געצויגן די ווערטער, געוואָלט עפּעס אַרויסקריגן פון מאַן — נאָר אַז דו טשעפּעסט דיך — — —

— אודאי, אַז זי קריכט צו מיר — האָט אייב געמאַכט אַן אומשולדיק פּנים — פון האָלץ בין איך ניט!

— צדיק מיינער! — האָט חוה געלאַכט און אים געקלאַפּט איבער די פּלייצעס.

— גלויבסט ניט, דאַרף מען ניט! — האָט אייב אַ הויב

אייב האָט אַ פייף געטאָן, איז לאָלע צוגעשפרונגען, געדרייט מיטן עק, געלעקט זיין האַנט, חוהס און זיך געלאָזט מיט אַ בילע־ריי אויף אַ פריער.

— אַ הינטל אין שטוב איז טאַקע היימלעכער — האָט אייב אַריינגערעדט אין ווייב — אַז דו ביסט אַ „פול", אַ הונט געווינט מע ניט צו שלאָפן אין בעט, ער דאַרף שלאָפן אין קיך! און מע דאַרף אים לערנען: אַ הונט איז אַ קלוג באַשעפעניש, קלוגער פון אַ מענטש, דאַרף מען אים לערנען ער זאָל זיך ניט רייבן אָן קלײ־דער און אומעטום איבערלאָזן זיינע האָר. ס׳אי, פאַרשטייסטו מיך, אַ בילקער כּלב, קריכן אים אויס די האָר. ווייסט גאָר וואָס? האָסט אפשר באַ דיר אַ פּאָר סענט? קויף איך גלייך טערפּענטין. אַז מע וועט אים אויסוואַשן מיט טערפּענטין, וועלן די האָר אויפ־הערן אויסצופאַלן און ער וועט מער קיין פלײ ניט האָבן, זיי פּגרן אויס פון בלויזן גערוך, — פאַרשטייסט?

— כ׳האָב מורא וועסט נאָך דעם הונט פאַרברענען — האָט ס׳ווייב אים איבערגעהאַקט — וואָס פאַר אַ משוגענער גייט דאָס וואַשן אַ הונט מיט טערפּענטין?

— האָב ניט קיין יסורים — האָט אייב זי גענומען אונטערן אָרעם — ס׳איז ניט דאָס ערשטע מאָל, וואָס כ׳רייניק אַ הונט מיט טערפּענטין! דו ווייסט דאָך, אַז באַ מיין טאַטן, זצ׳ל לענגערע יאָר אונז, איז שטענדיק געווען אַ הונט אין שטוב, פלעגט מען אים איינמאָל אַ חודש געבן אַ „טוש" מיט טערפּענטין, אַז דער כּלב האָט זיך גאָר מחיה געווען! נו, האָסט אַ פּאָר סענט?

חוה האָט געווויסט, אַז אייב זאָגט ליגן. זיין פאָטער האָט קיין הונט ניט געהאַט. זי האָט זיך אָבער מער מיט אים ניט גע־וואָלט אייניריסן און אים געגעבן אַ פּאָר סענט.

— וואַרט אַ מינוט — האָט אייב זי אָפּגעשטעלט פאַרבייגיי־ענדיק אַן אַפּטייק און איז אַהינצו אַריין.

חוה האָט געקלערט וועגן לילין. דאָס האַרץ האָט איר גע־זאָגט זי זאָל משלח זיין די מויד און אין דער זעלבער צייט האָט איר ווי געטאָן, דען זי איז געווען זיכער, אַז אויב זי וועט לילין אַוועקשיקן, קריגט זי פון אים קיין סענט ניט.

4

— דער דאָקטאָר וועט באַלד זיין פאַרטיק, בלויז איין פּאַ־
ציענט — האָט אַ יונגער ניגער אַרײַנגעלאָזט לילין, העפּלעך גע־
שמייכלט און זײַנע געזונטע, ווײַסע ציין האָבן אַזש געבלענדט פון
ווײַסקייט. ער האָט צוגענומען ביי איר דעם העט מיטן מאַנטל און
די אויגן האָבן זיך ביי אים אַ צינד געטאָן מיטן אָפּגלאַנץ פון אַ
גוט אָפּגעפוצטן שטיוול.

לילי איז אַרײַן אין זאַל. זי האָט איבערגעשטעלט די בלומען,
גלייך געמאַכט די פּאָרטיערן, ווי זי וואָלט געווען די מאַדאַם פון
הויז, און מיט אַ בריייטקייט זיך אַרײַנגעזעצט אין אַ וויג־שטול. זי איז
ניט אײַנגעזעסן. צום הונדערטן מאָל האָט זי באַטראַכט יעדעס שטי־
קל מעבל, יעדעס בילד, וואָס האָט געהאָנגען אויף דער וואַנט און
זיך אָפּט אַזוי פאַרגעסן, אַז זי האָט אפילו ניט איינמאָל אָפּגעמאַכט
וואָס פאַר אַ זאַכן זי זאָל אַרויסוואַרפן, וואָס זי זאָל צוקויפן.

— האַלאָ, לילי — איז דער דאָקטאָר, אַ גרויער, אַ נידעריקער
מיט פּולע רויטלעכע באַקן, אַריין מיט דראָבנע טריט, מיטברענגענ־
דיק אַ לייכטן ריח פון יאָדאָפאָרם. ער איז געבליבן שטיין אין
מיטן זאַל, אַרײַנגעמאַכט איין האַנט אין דער הויזן־קעשענע און אָפּ־
געהוסט — ווי פילסטו ?

— בעסער.

— גוט !

ער איז צוגעגאַנגען צו איר, אויסגעשטעקט דעם ווייז־פינגער,
וואָס איז תמיד געווען אויסגעשמירט מיט יאָד, צום אויג־לעפל, עס
ניט אָנגעריירט און זיך איינגעבויגן ווי אַ קורצזיכטיקער.

— אַל־רייט ! — האָט דער דאָקטאָר זיך אויסגעלייכט, גע־
גלעט לילין איבערן ווייסן, גלאַטן האַלז, ווי מען גלעט אַ שיינע
קאַביללע, און פון דער זייט זי אַ פרעג געטאָן — דו איילסט זיך ?

געטאָן מיט די אַקסלען, — נאָר מיין נאָמען איז ניט אייב, צי כ׳וועל לילין שענקען א סענט!

— וואָס וועסטו בא אים נעמען, דעם דלות? — האָט חוה געשמייכלט.

— כ׳וועל שוין נעמען! פאַרלאָז זיך אויף מיר! ראשית, קריגט זי קיין זאכן ניט!

— אַ מציאה, דאַרפסט האָבן אירע שמאַטעס!

— און איך זאָג דיר, אַז זי וועט באַצאָלן, וועסט זען! גלייך ווי מיר וועלן צוריקקומען, מאַך איך מיט איר אַ חתונה, אַז די כאָלירע וועט זי נעמען! איך דאַרף ניט אויסצוהאַלטן אַזאַ מויד! זי איז קראַנק צו פאַרדינען?

— אייבעלע — האָט אים חוה ניט געלאָזט ענדיקן — איין זאַך וועל איך דיר בעטן, דו מיש דיך נאָר ניט! כ׳וועל שוין מיין שטעטל אַליין אויך באַשטיין!

— מיר זענען דאָך שוין אַריבערגעגאַנגען! — האָט אייב אָפגעשטעלט ס׳וויב.

— טפוי, טפוי, — האָט חוה אויסגעשפיגן, געזומען גיין אויף אַ פריער און פאַרשוווּנדן מיטן הונט אין פעדער-הויז.

אייב האָט איר נאָכגעשריען:

— זוים דיך ניט!

ער האָט זיך אַ שטעל גענאָן, עטלעכע מאָל דורכגעגאַנגען איבערן זאַל, זיך אָפּגעשטעלט באַ לילין און מיט אַ פויסט זיך גע־קלאַפּט אין אַ צעפּנטער האַנט:

— ס׳איז אַ פּאַקט, אַז אַלע קאַבאַרעט־מיידלעך, וואָדעוויל־מיידלעך, כ׳רעד שוין ניט פון יענע — — — מוזן זיך סוף־כל־סוף אָנשטעקן! ווי לאַנג ביסט געזונט, קאָנסט באַפּרידיקן מענער — האַלט מען דיך, ווי דו ווערסט נאָר קראַנק, איז דער וועג גלייך אויף דער באַוּערי, וווּ טויזנטער מיידלעך ווערן יעדעס יאָר פּאַר־פּוילט און קיינעם אַרט עס צומאָל ניט!

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט, מיט עטלעכע זופּ אויסגעטרונקען די טיי, אַ רוק געטאָן פון זיך דאָס גלאָז, ווי ס׳וואָלט אים גע־שטערט און פּאָרטגעזעצט:

— גיי אַרויס אַ פּאַרנאַכט אויף דער באַוּערי, צי אין דעם פּאַרק, וואָס איז צווישן די פערצן און זעכצנטן סטריט, וועסטו זען פּאַרעלטערטע פרויען אָן נעז, אָן באַקן, פּליכצוואַטע קעפּ, און זעלטן וועָן איינע פון זיי איז עלטער ווי דרייסיק יאָר! ניט איינ־מאָל זעסטו ווי אַ רויטע וווּנד, וווּ ס׳איז שווער צו זאָגן וווּ די נאָז, וווּ ס׳מויל איז געווען, וויל אַ שמייכל טאָן און ס׳קומט אַרויס אַ פּאַרווייַנטער געזעץ: פּאַרראָפּעטע לעכער, וווּ אויגן זענען אַמאָל געזעסן, געריצט מענער, גיסן איצט טרערן! און דאָס זעסטו אויף טריט און שריט! אין פּאַרק זיצן זיי שורות־וויַז, זיצן מיט צע־פּוילטע מענער און וועָן ניט די קליידער, וואָלט שווער געווען אונטערצושיידן צווישן מאַן און פרוי און זיי אַלע זעען אויס, ווי עפּעס אַן אויסטערליש באַשעפענישׂ, דער גאָט פון זינד האָט זיי אַלעמען אַריינגעכאַפּט אין מויל, זיי אַרומגעביסן, אַרומגעגריזשעט און אויסגעשפּיגן אין רינשטאָק אַריין! און קיינעם אַרט ניט! מא־מעס נעמען ניט זייערע טעכטער אין די פּאַרקן, וווּ די אויסגעשפּי־גענע זיצן און זאָגן ניט: — טעכטער, איר זעט? אָט די אַלע מיידלעך, וואָס זיצן דאָ, האָבן גלעזעבט רעשיקער פון אייך. זיי האָבן ניט גענאַט די אַלע שטערונגען, האַרץ־קלאַפּעניש, שלאָפלאָזע נעכט: זיי זענען ניט דורכגעגאַנגען אַלע טויערן פון גיהנום, ביז מע קומט צו דעם, צו וואָס ליבע צילט. זיי האָבן אָנגעהויבן

— נאָ.

— טאָ קום. מיר וועלן פריער טרינקען אַגלאָז טיי.

זיי זענען אריין אין עס-צימער. צווויי גלעזער טיי, קלאָר און דורכזיכטיק, ווי רויטער וויין, זענען שוין געשטאַנען אויפן טיש, גרויסע, רויטע עפל מיט בלאַסע פלעקן, ווי געמאָלענע, זענען געלעגן אין אַ געפלאָכטענעם קאָש פון שוואַרצע רויר-שטעקלעך.

דער דאָקטאָר האָט אַ בויג נעטאָן דעם קאָש און עפל האָבן זיך געזומען קייקלען איבערן טיש, אַלע אַזעלכע פרישע, גלאַנציקע, אָן אַ פגימה, אַז פון צופיל שיינקייט האָבן זיי פאַרשלאָגן דעם אַפעטיט צו זיך.

— עס — האָט ער צו לילין צוגעקייקלט אַן עפל און אַליין איז ער געזעסן, ווי ער וואָלט ניט געווען אויפגעלייגט, הויך געטרונקען די טיי מיט לימן און מיט דער צונג, געברָאָכן דעם צוקער צווישן די פינגער מיט ניט קיין אָנגענעמקייט קנאַק.

לילי האָט באַמערקט, אַז מיטן דאָקטאָר איז עפעס און זיך אַפרעג געטאָן:

— וואָס איז דער מער, דאָקטאָר?

— וואָס? — האָט ער צוגעלייגט אַ האַנט צום אויער, ווי ער וואָלט ניט געכאַפט וואָס זי זאָגט.

— כ׳זאָג, איר זענט עפעס היינט ניט מיט אַלעמען.

— ס׳איז אַמיאוסע וועלט! אַמיאוסע וועלט! — האָט דער דאָקטאָר אָנגעהויבן: זיך פאַרקוקט ווי לילי בייסט איין מיט אירע ווייסע ציין אַרויטן עפל, גיסט זיך אָפּ מיט זאַפט, און אַנטשוויגן גצוואָרן.

— וואָס איז, דאָקטאָר? — האָט זי זיך געבעטן.

— כ׳האָב איצט געהאַט אַ פאַציענטקע — האָט ער אָנגעהויבן גיך — אַ יונג מיידל, נאָך אַ קינד, שפּילט ערגעץ אין אַ וואָדעוויל און דאָס איז שוין אָנגעשטעקט; און אַז כ׳האָב איר גצוזאָגט, האָט זי זיך אַזוי פאַנאַנדערגעווייגט, אַזוי אומבאַהאָלפן, די שמאָלע קינדערשע פלייצעס האָבן אַזוי געציטערט, אַז ס׳האָט מיך אינגאַנצן צעזומען!

איך אייך, אַז מיר קאָנען צומאָל קיין אַנונג ניט האָבן, ווי גרויס זייער פרייד איז, וועז זיי בעטן זיך איבער! אפילו אַ מערדער וועלט אַ שענערער מענטש, וועז ער זעט ווי זיין ווייב זויגט זיי נס אַ קינד! כ׳האָב שרעקן געלייענט, כ׳געדענק ניט וווּ, ווי אַ מערדער האָט זיך מודה געווען, אַז פיל מאָל וועז ער האָט גע־האַלטן ביים ערמאָרדן אַ פרוי, איז אים מיט אַמאָל אויפן זינען געקומען דאָס ווייב, ווי זי זיצט אויפן פּאָרנטש פון בעט, זויגט זיין קינד, אַ פיצעלע, מיט פוכלע הענטלעך, פיסלעך, גראַבלט מיט די ווייסע פינגערלעך דער מאַמען ביי דער ברוסט, קוקט מיט אויגן אויפן טאַטן, הון יעדעס מאָל וועז דאָס בילד איז אים גע־קומען פאַר די אויגן, האָט ער קיין האַרץ ניט געהאַט אויפצוהויבן אַ האַנט אויף זיין קרבן און תמיד אַוועקגעאַנגען מיט גאָרניט! איר דאַרפט מער — נעמט אונזער דזשענישאָר, אַ שיפור, טוט גאָר ניט, ס׳ווייב מוז אים נאָך געבן צו עסן. וואָס די יידענע צעאַרבעט! האָט נאָך יעדע ניין חדשים אַ קינד און יעדעס מאָל, וועז דער מאַן קומט אַהיים אַ שיפור, שלאָגט ער זי מכות רצח! וועז ניט די שכנים וואָלט ער זי שוין לאַנג דערהרגעט! די שכנים האָבן ניט געקאָנט צוזען ווי די יידענע ליידט, האבן זיי זי איינ־מאָל איבערגערעדט און זי האָט איינגעגעבן אויף אים אין געריכט. מיינט איר דאָך, אַז זי האָט געדאַרפט זיין צופרידן? סיי־ווי־סיי ברענגט ער ניט אַריין קיין סענט אין שטוב, פאַרטרינקט אפילו אירע שיך, שלאָגט צום טויט. הויבט זיך ניט אָן! זי האָט גע־שווירן פאַרן ריכטער, אַז זיי לעבן גליקלעך, זי איז בא אים אַ פרינצעסין, ער הויכט אָפּ דאָס אָרט ווו זי שטייט, אַז קיין בע־סערער מאַן קאָן ניט זיין! „טאָ צו וואָס האָט איר איינגעגעבן אויף אים אין געריכט?" — האָט דער ריכטער זי געפרעגט. אַז ניט זי, דאָס האָבן די שכנים איינגעגעבן, זי האָט שלעכטע שכנים, ווילן מאַכן אַ שלעכט לעבן צווישן איר און מאַן. „ווער זשע האָט אייך געמאַכט אַ בלוי, פאַרלאָפן אויג, ווי אַ לאַמטערנע?" — האָט דער ריכטער ווידער געפרעגט. אסור ניט דער מאַן! וועז דער מאַן צעשלאָגט זי אַזוי, וואָלט זי מיט אים ניט געווינט! דאָס איז זי געפאַלן, געגאַנגען אַרויסנעמען אין דער פינסטער די באַרלעס-מיסט...

מיטן צ׳ל. נו, טעכטער, וואָס קרומט איר זיך? די לופט איז דאָ שלעכט? האַ, האַ, האַ?

ער איז אַ ארגע אַנטשוויגן געוואָרן, געקוקט אויף לילין, וואָס איז געזעסן, ווי אַ שולדיקע, און געענדיקט:

— כ׳פֿאַרזיכער אייך, לילי, ווען אונזער לעבן וואָלט געווען אַנדערש איינגעאָרדנט, וואָלט דער גאָט פון זינד ניט געהאַט קיין שלעכטע איבער אונזערע טעכטער, זיי ניט אויסגעשפּיגן אין די רינשטאָקן און די מאַמעס וואָלטן ניט געדאַרפט גיין מיט די טעכטער אין די פֿאַרקן און זיי ווייזן די טראַגעדיע פון וואָדעוויל!

לילי האָט ניט געוווסט צו וואָס דער דאָקטאָר צילט, פיל פון זיינע רייד ניט פֿאַרשטאַנען, בלויז געכאַפט, אַז ער ווילל זי אָפּרעדן ניט צוריקצוגיין אין קאַבאַרעט. זיינע רייד, דער טאָן, אַלץ האָט אַזוי געווירקט אויף איר, אַז זי האָט אָנגעהויבן אַליין זיך צו שרעקן. ווער ווייס, טאָמער איז זי אויך אָנגעשטעקט? זי געדענקט דען די צאָל פון מענער, מיט וועלכע זי האָט געהאַט צו טאָן? טרערן האָבן זי געשטיקט, זיך שוין מער ניט איינגעהערט, וואָס דער דאָקטאָר רעדט און די אַקסלען האָבן באַ איר אָנגעהויבן צו ציטערן.

דער דאָקטאָר האָט זי באַרויקט, זי געגלעט איבערן קאָפּ, איבערן האַלז און ס׳איז איר געוואָרן גרינגער. זי האָט צוריק באַקומען די רויקייט פון אַ קינד, וואָס אפילו אין גרעסטער געפֿאַר, ווען עס בלייבט נאָר מיטן פּאָטער, איז עס רויק, גלויבט אַז אַ שטאַרקערער פון זיין פּאָטער איז גאָר ניטאָ אויף דער וועלט. אַזוי האָט אויך לילי געגלויבט, אַז ווי לאַנג זי איז מיטן דאָקטאָר קאָן זיך צו איר קיין זאַך ניט צוקלעפן.

— איר ווייסט? — האָט דער דאָקטאָר אַ שמייכל געטאָן — פרויען דאַרפן חתונה האָבן! ניטאָ קיין שענערע זאַך ווי דאָס פאַרהייראָטע לעבן!

— שוין גאָר ניט אַזוי שיין — האָט זיך לילי אָנגערופן — איך קען פאַרהייראָטע, וואָס רייסן זיך אַרום ווי די הינט!

— אַלץ בעסער ווי צו פאַרזיצן! — איז דער דאָקטאָר געוואָרן אויפגערוימטער — איר זאָגט אַנדערע רייסן זיך אַרום? פאַרזיכער

קענט אין די אויגן דאָס זעלבע שמאַלציקע פייערל, וואָס זי האָט אָפט געזען בײַ אַלטע בעלי־עברות אין קאַבאַרעט. ס׳האָט זי אויפגעשוידערט. זי האָט ניט געקאָנט פאַרטראָגן זיינע נאַסע ליפן, און זיך געכאַפּט, אַז אירע פיס זענען צוגעפאַסקעט צום רעווידיר־בעטל.

לילי האָט זיך אָנגעהויבן בעטן בײַ אים, אים געקושט די הענט, געזעגן, אַז דער אַלטער לאָזט זי ניט אָפּ, האָט זי זיך וואָס כּח נאָר אַריס געטאָן, געפילט ווי די פאַסקעס לאָזן נאָך און מיט אַזא אימפּעט אַראָפּ פון בעטל, אַז דער דאָקטאָר איז אומגעפאַלן. זי האָט זיך געוואָלט וואַרפן אויף אים, זיך צוריקגעהאַלטן און זיך פאַנאַנדערגעווויינט.

דער דאָקטאָר האָט זיך גיך אויפגעהויבן, אַ פאַרלוירענער זיך געדרייט אַרום לילין און געשטאַמלט:

— אַז כ׳וויס ניט — — — כ׳וויס פון גארניט — — — אַן אָנשיקעניש — — — אויף מיין וואָרט, אַן אָנשיקעניש! — — —

מען האָט געהערט אַ קלונג. דער דאָקטאָר האָט זי געמוען בײַ ארויקן, מורא געהאַט זי זאָל אים דאָ ניט אָפשפילן אַ חתונה, ניט געוואָלט דער ניגער זאָל הערן, אַז לילי וויינט. לילי איז געזעסן מיטן פנים אין די הענט, זיך דערמאָנט, אַז אין קאַבאַרעט זענען אַלטע לייט פונקט אַזוי צו איר געקאָכן, פיל מאָל נאָך געשלאָגן און זי האָט זיך נאָך העכער פאַנאַנדערגעווויינט. עס וואָלט זי ניט אַזוי געאָרט ווען דאָס פאַטירט מיט אַ צווייטן, זי איז געווויינט צוועלן צו דעם, נאָר דער דאָקטאָר, ער, וואָס האָט איצט אַזוי געראַדט...

ס׳האַרץ האָט איר געבלוטיקט. זי האָט געפילט, אַז אַלע מענער זענען גלייך, אַלע האָבן איין ציל אין לעבן — צו פאַראומגליקלעכן פרויען.

זי האָט אָפּגעשטופט פון זיך דעם דאָקטאָר, וואָס האָט ניט אויפגעהערט זי צו טרייסטן, געכאָפט דעם מאַנטל מיטן הוט, געקוקט ווי ער איז איר נאָכגעגאַנגען, געשטאַנען אַ פאַרלוירענער, ווי אַן אַלטער אויסגעקראָכענער קאָטער, וועמען די קעץ מיידן אויס, און זי האָט אים אַ שפּריץ געטאָן אין פנים אַריין:

— טכויער!

אויף דער גאַס האָט זיך לילי ניט באַרויקט. אַ פאַרדרוס בין צו וויייטאָק, פאַרוואָס איר חלום האָט זיך אַזוי מיאוס געענדיקט, האָט זי

דער דאָקטאָר האָט זיך אויפגעשטעלט:

— איצט זעט איר, אַז דאָס פאַרהיראַטע לעבן גיט עפעס מענטשן אַזוינס, וואָס קלעפּ און צרות זענען קיין דעם גאָר ניט?

לילי איז שוין צוריק געווען גוט אויפגעלייגט, געלאַכט, אַז די שויבן האָבן געציטערט. זי האָט געפילט, אַז ווען דער דאָקטאָר האָט מיט איר חתונה וואָלט זי געווען די גליקלעכסטע.

— פאָלג מיך, לילי, און האָב חתונה — האָט דער דאָקטאָר געשמייכלט.

— אויב דער, וועמען כ׳האָב ליב, וואָלט געוואָלט — — — האָט לילי זיך פאַררויטלט.

— וועמען האָסטו ליב?

— דער דאָקטאָר וויס — האָט לילי אַראָפגעלאָזט די אויגן און געצופט די פראַנזן פון טישטוך.

עס האָט אים הנאה געטאָן. ער האָט עטלעכע מאָל דורכגעפירט זיין האַנט איבער אירע האָר, איבערן האַלז, גאָרניט געענטפערט און אַמאָל געטאָן צו איר מיט דער האַנט. זי איז אים נאָכגענאַנגען אין קאַבינעט אַריין.

דער דאָקטאָר האָט זי אַוועקגעזעצט אויפן רעווידיר-בעטל, פאַרבויגן די לעפלעך פון אירע אויגן און זיי לייכט אָנגעריבן מיט אַ קאָלירט שטיינדל. די אויגן האָבן זיך איר פאַרגאָסן מיט טרערן, ניט געקאָנט זיי עפענען, בלויז געפילט וויַ דער דאָקטאָר וישט איר די לעפלעך מיט אַפליסיקייט, און הויבט איר אָן צו עקזאַמינירן דאָס האַרץ. לילי האָט זיך ניט וויסן געמאַכט, געווען זיכער, אַז וואָס דער דאָקטאָר טוט, דאַרף אַזוי זיין. זי האָט זיך איצט גאַכאָפט, וועןער האָט אָנגעהויבן איר צו עקזאַמינירן די פיס און ניט פאַרשטאַנען וואָס פאַר אַ שייכות די אויגן-לעפלעך האָבן צו די פיס.

— דאָקטאָר, ס׳איז עפעס דערמער מיט מיינע פיס?

— יעס, יעס — האָט דער דאָקטאָר אָנגעהויבן סאָפטן, וויַ די אַסטמאַ וואָלט אים געשטיקט.

זי האָט באַמערקט, וויַ ער איז אינגאַנצן אין פיבער, דער-

פַאַרנאַכט האָט ראָזע געזומען שטאַרקער קרעכצן. צום ערשט אָפּ־געהאַקט, ווי די ווייען וואָלטן זי מיט אַמאָל באַפאַלן, באלד נאָכגעלאָזט, האָט דאָס קרעכצן זיך איבערגעריסן, געבליבן ערגעץ שטעקן און פון איין קרעכץ צום צווייטן איז אין די אויערן לאַנג געשטאַנען עפעס שפּיציקס און שטעכעדיקס.

יעדעס מאָל, ווען די אויגן באַ ראָזען האָבן זיך אַ שטעל אַוועק־געסאָן, געוואָרן גרעסער, זיך געשפּאַרט פון קאָפּ אַרויס און פון בריים צעעפנטן מויל האָט זיך געריסן אַ טעמפּ געשריי, האָט לילי זיך אָפּגע־גאָסן מיט טרערן און זיך געבעטן באַ איר זי זאָל זי אָפּלאָזן, וועט זי גיין אויפזוכן חוהן.

ראָזע האָט קיינעם נית צוגעלאָזן צו זיך, זיך געהאַלטן אָן לילים אָרעמס, ווי מיט צוואַנגען, אַז בלויע, דיקע אָדערן האָבן זיך אַזש אָנ־געצויגן אויף אירע פּאַרמאַכטע הענט. דער פּיזישער וויטאָק איז געווען אַזוי גרויס, אָנגעהאַלטן אַזוי לאַנג, האָט זיך באַ איר אין מח אויסגעאַר־בעט, אַז נאָר פּיזיש־געזונטע קאָנען איבערטראָגן די יסורים און זיך גע־פילט לייכטער וועו לילי, די גרויסע, געזונטע לילי, זיצט נעבן איר.

ווילי איז אַריין אין שטוב אַ פּאַרסאָפּעטער:

— זיי גייען!

אינסטינקטיוו האָט ער זיך געשעמט צו בלייבן אין דעם צימער, ווו ראָזע איז געלעגן, אַריין אין אַ צווייטן און זיך געטראַכט — וועו מע קאָן אויסבויערן אין דער וואַנט אַ לאָך — — — אי, וואָלט ער גיזוואָלט זען ווי מע וועט ראָזען אויפשניידן דעם בויך און אַרויסנעמען אַ קינד!

לילי איז זיי אַנטקעגן געגאַנגען.

— נו, וואָס הערט זיך? וואָס מאַכט ראָזע? קרעכצט טאַקע? — האָט חוה אַ צופרידענע גיך געפרעגט ווי זי וואָלט עטלעכע טעג ניט

אינגאַנצן דורכגענומען. זי איז גרייט געווען אין דער מינוט אַריינצו־
גיין אין אַ שאַנד־הויז, אויב זי וואָלט דערמיט דעם דאָקטאָר געקאָנט
וויי טאָן. דער אַלטער האַס, וואָס ליגט פאַרבאָרגן בײַ אַ פּראָסטן צי־
אַ געפילדעטן, האָט זיך איצט פאַנאַנדערגעשפילט בײַ איר. זי האָט גע־
שלונגען די הייסע טרערן, געביסן די ליפן ביז צו בלוט, געטראַכט ווי
ר׳נאָך נקמה צו נעמען פון אים אין בשעת־מעשה געפילט, אַז זי איז
אָנמעכטיק, הילפלאָז, אַז אויב זי וועט חוהן די טעג ניט באַצאָלן, וועט
זי זי אַרויסשטעלן אויף דער גאַס, געפילט, אַז דער גאָט פון זינד האָלט
זי שוין אויך, וועט זי אַרומגריזשען און אויסשפייען ווי טויזנטער אַנ־
דערע אין רינשטאָק אַריין.

הענט ווייסע אַרבל און ווי אַ היימישע אַקושערקע איז זי אַריין צו רא־
זען. זי האָט זיך רעווידירט און גלייכגילטיק אַשאָקל געטאָן צו לילין
מיטן קאָפּ:

— דערווייל נאָך גאָרניט. ס׳קינד האָט זיך נאָך ניט אפגעריסן.

די גרויסע לילי מיטן דורכזיכטיקן פּנים האָט אויסגעזען אַזוי אומ־
באַהאָלפן, ווי זי וואָלט שולדיק געווען, וואָס ס׳קינד האָט זיך נאָך ניט
אָפּגעריסן, וואָס ראָזע לייגט אין דרייען אַן איינגעקורטשעטע, שרייט פון
ווייטאָק און זי, לילי, איז אַזוי גרויס און געזונט — איז לילין דאָס
אייגענע געזונטקייט מיט אַמאָל דערווידער געווארן.

זי האָט זיך כּמעט ניט איינגעהערט, ווי חוה האָט זיך באַקלאָגט
פאַר איר, אָפּגערעדט דאָס הארץ און געטראַכט, אַז ראָזע וועט גיין
שוועך צו קינד, אַז מען דאַרף רופן אַדאָקטאָר. זי, לילי, איז צוויי
מאָל אזוי גרויס ווי ראָזע און אַז זי האָט געקראָגן ווייען, האָט מען גע־
מוזט אָנבינדן איבערן בעט אַ שטעקן, ווו זי האָט זיך יעדעס מאָל אָנגע־
כאַפּט, ווי לאַנג די ווייען האָבן געהאַלטן.

די ווייען זענען געווארן אַזוי אָפּט, אַז די געשרייען האָבן אָנגע־
פילט דאָס צימער, געשטאַנען פאַר די אויגן ווי אַ פאַרע.

ראָזע האָט שוין געהאט פאַרגעסן ווען די ווייען האָבן זיך אָנגע־
הויבן, געדענקט בלויז, אַז ס׳איז געווען טאָג, גרויסער טאָג, דערנאָך
איז געווארן טונקל, טונקעלער, איצט איז שוין נאַכט. זי איז געווען זי־
כער, אַז די ווייען וועלען קיינמאָל ניט אויפהערן, ניט געהאַט קיין כּוח
מער איבערצוטראָגן די יסורים און לאַנג אין איר האָט געוואָלט שטאַרבן.
זי האָט מיט אַמאָל פאַרוואָרפן די הענט, געגומען רייסן די אייזנס פון
בעט. די אויגן פאַרלאָפּענע מיט בלוט, זענען געשטאַנען, ווי אַריינגע־
זעצטע, און זי האָט געשריען טעמפּ און לאַנג, ווי אַקו ווען זי קעלבט
זיך. זי האָט זיך אַהויב גטאָן, געבליבן ליגן אויף די שפּיץ פיס, אויפן
קאָפּ, דער בויך ארויס, ווי אפּאראַבאָלע און געפילט, אַז עס שניידט איר
אין די לידקעס ווי מיט מעסערס. דער ווייטאָק איז געווען אַזוי גרויס, זיך
געצויגן אַזוי לאַנג, זי איינגעקרעמפּט, ווי מיט אייזערנע רייפן, האָט זי
פון צופל ווייטאָק אויפגעהערט שרייען, געלעגן מיט פאַרקוועטשטע ליפּן,
פאַרמאַכטע אויגן און קלאָר געטראַכט, אַז אַזאַ ווייטאָק האָט נאָר דער,
באַ וועמען מען נעמט אין אַ שפּיטאָל אַראָפּ ביידע פיס.

געווען אין שטוב און די אויגן האָבן זיך בּאַ איר צעשפּילט, געריבן אויף זייער לשון: „כ׳האָב אים אהיימגעבראַכט, דיר אויך צו פּאַצעניש! ס׳קרענקט דיך, האַ?“

לילי האָט עפּעס געוואָלט ענטפֿערן, זיך ניט געקאָנט איינהאַלטן, קוקנדיק אויפן פּאָרל, אַרויסגעפּאַצט מיט אַזאַ געלעכטער, אַז טרערן זענען איר אַוש געקומען אין די אויגן און אין דער זעלבער רגע זיך דערמאָנט, אַז דער דאָקטאָר האָט זי באַלוידיקט, אַז ראָזע גייט שווער צו קינד, האָבן די טרערן זיך בּאַ איר אויף ס׳ניי אַ גאָס געטאָן מיט אַ באַהאַלטענעם געווייַן.

— אַ שמחה אויף איר קאָפּ! — האָט חוה געכאַפּט די הענט פּאָדבּאָקעס און געזוכט מיט די אויגן דעם מאַן — ווו איז ער אַהינגעקומען? אייב, קום נאָר! קום נאָר אַהער!

אייב האָט זיך געשעמט פאַר לילין, געלאָפן פון איין צימער אין צווייטן. ער האָט אַראָפּגעוואָרפן דעם ראָק, כּלומרשט געווען באַשעפטיקט, ווי ער וואָלט געדאַרפט פּאַרטיק מאַכן אַ שטיקל אַרבעט צו דער צייט.

— וואָס איז? וואָס דאַרפסטו מיך? — איז ער אַריין אַ צעטראָגענער, ווי די אַרבעט וואָלט געבּרענט אונטער זיינע הענט.

— וואָס ביסטו מיט אַמאָל געוואָרן „ביזי“? האָסט דאָך געזאָלט רעדן מיט דער מויד? צו קריגן זיך מיט מיר ביסטו אַ געוואַלדיקער הריה!

— פֿאַרדרייט אייך אייערע קעפּ! — האָט אייב געמומען אַוועקגיין — זי האָט פּרעטענסיעס צו מיר! האָסט דאָך מיר זיך ניט געהייסן מישן — מיש איך זיך ניט! כּלאָ דיר איבּער ס׳פּאַרגעניגן — קריג זיך!

חוה איז געוואָרן בלייך. זי האָט אייבן געמומען נאָכקרומען מיט די הענט, מיט די פיס, געוואָרפן מיטן גאַנצן קערפּער, ווי אַ פּאַפּירענער מענטש, וועמען מען ציט אים פּאַר אַ שטריקל.

— מוחל, מוחל! — האָט זי אים נאָכגעשריען — הינטער דער טיר ביסטו אַ בריה! אייבעלע, מיר ווייסן! כ׳וועל מיט גאָטס הילף פון אייך ביידע פּטור ווערן!

חוה האָט זיך אָנגעטאָן אַ ווייסע שירץ, אַרויפּגעצויגן אויף די

חוה זי געטרייסט און פֿאַרלייגט איין האַנט אויף דער צווייטער — ניט היינט געדאַכט, ניט אויף אַלע וויסטע וועלדער געדאַכט, האָב איך אַוועקגעשיקט אַ יונג פון פינף יאָר, וואָס זאָל איך דיר זאָגן? אַ חכם געווען! זיין חכמה איז ניט געווען צו באַשרייבן! און גאָר ניט! ס׳איז נאָך דאָ פוח אַ שטיף צו טאָן אויך! זיך נעמען אַלץ צום האַרצן, איז דאָך אויס וועלט!

— כ׳האָב גאָר ניט געוווסט — האָט לילי זיך געווונדערט — אַז איר האָט געהאַט מיט אייבן אַ קינד.

— ווי דו קוקסט מיך אָן, האָב איך שוין געהאַט ניט איין פּעקל צרות! — האָט חוה אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט, ווי זי וואָלט ניט געוואָלט רעדן דערפון.

ראָזע האָט זיך צעשריען ניט מיט קיין מענטשיש קול.

— אודאי זיך אָפּגעריסן — האָט חוה זיך איבערגעבויגן איבער ראָזען.

— מען וועט מוזען ש׳קן נאָכן דאָקטאָר — האָט זי שטיל געזאָגט צו לילין — ס׳קינד גייט מיט די פּיסלעך.

לילי האָט געוואָלט זאָגן מען זאָל שיקן נאָך אַ צווייטן, געזען ווי ראָזע האָט שוין קיין פוח ניט צו יענטשען פון יסורים, האָט זי פֿאַרגעסן אָן זיך, גשפּילט, אַז וועט מען שיקט זי איצט, וואָלט זי אַליין געגאַנגען אים רופן.

— ער קומט גלייך! — איז חוה אַריינגעקומען פון פֿעדערהויז, ווו זי האָט טעלעפאָנירט.

דאָס קינד, וואָס איז די גאַנצע צייט געשלאָפן, האָט זיך צעווייטן.

לילי האָט אויפגעזוכט אין וויגל אַ קאַלט פּלעשל מילך און עס אַרייַנגעשטעקט דעם קינד אין מויל. דאָס קינד האָט עטלעכע צי געטאָן, עס אַרויסגעלאָזט פון מויל, זיך פאַרגאַנגען נאָך העכער.

– אַ פּריש אָנשיקענישׂ איבער מיין קאָפּ — האָט חוה געוויזן אויפן קינד — מען וועט אים דאַרפן איינשלעפן, אַז ניט וועט ער מיר דאָ אַזוי אָפּזינגען אַ גאַנצע נאַכט! העי, ווילי, ווו ביסטו? קום נאָר אַהער! נאַ, וואַרעם אָן דעם קינד די „באָטל", גיכער! און ווו איז דער „פּאַ?"

— ער שלאָפט.

לילי האָט געפילט קאַלטע שלענגלעך איבערן לייב, ווי צווישן די צײן וואָלטן זאַמדלעך געקנאַקט. זי האָט זיך געטוליעט צו חוהן אין שטיל געזאָגט:

— כ׳האָב מורא פאַר ראָזען...

— וואָס מיינסטו?

— כ׳מיין, ני גייט שוער צו קינד.

— ניט קיין ראיה — האָט חוה זי באַרויקט — כ׳האָב שוין געהאַט קימפּעטאַרנס, וואָס זאָל איך אייך זאָגן? נו, קינדער! פֿערצניע־ריקע — — — קלענערע פֿאַר ראָזען און זיי האָבן גרינג געהאַט! אין ס׳טרעפט זיך אַ גרויסע, געזונטע מויד, אַ פֿאַרשוין — — — מע דאַרף ווייט זוכן? דו אַליין! אַלע מיינע שונאים ווינטש איך אַזאַ האָבן, ווי דו חאָסט געהאַט! נאָר ווי ס׳זאָל ניט זיין דאַרף יעדע קימפּעטאַרן רחמים — — —

— איר וועט דאָך מיר ניט גלויבן, חוה — האָט לילי שטיל געדעדט — נאָר מיר זאָלן ביידע אַזוי לעבן, ווי כ׳האָב געווּסט, ס׳האַרץ איז אַמסור — — — ניט פאַר אייך געדאַכט, ניט פאַר קיין שום מאַמע געדאַכט — — —

— ס׳קינד מיינסטו?

— יעס, — האָט לילי זיך געווישט די אויגן — די זעלבע וואָך, ווען כ׳בין געלעגן געווארן, איז מיין מאַמע מיר עטלעכע מאָל צו חלום געקומען מיט אַ טויט קינד אויף דער האַנט. — — —

— גלויב מיר, לילי — האָט חוה אָפּגעזיפצט — מען טאָר דאָך ניט זינדיקן, נאָר גלייכער וואָס ס׳קינד לעבט ניט!

— איר זענט אפשר געוועכט — האָט לילי געווויינט — כ׳האָב דאָך אַליין געבעטן ס׳זאָל געבוירן ווערן אַ טויטס, נאָר גלויבט מיר, חוהשי, אַז כ׳האָב דערזען, אַז דאָס קינד לעבט ניט, האָב איך דערפילט אַזאַ ווייסאָק, ווי כ׳וואָלט געגאַנגען האָבן נאָך איינם!

— ווי דען, אַ מאַמע איז גאָר עפּעס אַנדערש! — האָט חוה געשאָקלט מיטן קאָפּ.

— ס׳וואָלט דאָך שוין היינט אַלט געווען צוויי חדשים — האָט לילי אָפּגעזיפצט און פֿאַרשטעלט ס׳פּנים מיט די הענט.

— אַז דו ווינסט נאָך אַזאַ גפּלע, וואָס דאַרף איך טאָן? — האָט

פֿון צווייטן צימער האָט זיך געהערט ראָזעס קרעכצן. דאָס קרעכצן איז געווען אינטענסיק, אָפּגעהאַקט, ווי מען וואָלט געציילט: איינס — צוויי, איינס — צוויי, און אַז מען האָט זיך לענגער איינגעהערט, האָט זיך געדאַכט, אַז קיינער קרעכצט ניט, נאָר אַ פּוילער, דראָבנער רעגן קלאַפּט אין די שויבן. פון מאָל צו מאָל האָט זיך ראָזע צעשריען מיט ניט קיין מענטשיש קול און נאָך יעדן קוויטש איז אייבּ געוואָרן אַן אָנגעגעבענער, ניט געקאָנט איינשטיין און געפילט, אַז אויבּ לילי וועט זיך איצט אַרויסדרייען פון זיינע הענט, וועט ער זי דערשטיקן.

לילי האָט לייכט, ווי אַ קאַץ, זיך געטראָגן איבערן צימער, זיך געשפּילט און יעדעס מאָל, ווען אייבּ האָט זי אָנגעכאַפּט, האָט זי זיך אַדריי געטאָן, און שטיל, ווי זי וואָלט מורא געהאַט פּאַר חוהן זיך באַהאַלטן אין אַווינקל.

פון כּעס האָט אייבּ זיך אויסגעצויגן אויפן בּעט. ער איז געלעגן אויף די שפּיץ פּיס און הענט, ווי אַ חיה וועלן זי טשאַטעווען, ווי מיט איין שפּרונג זיך ווארפן אויף אַ צווייטער, געקוקט אויף לילין און געשראָקן זי זאָל ניט אַרויס פון צימער.

— לילי! לילי! — האָט זיך געהערט חוהס שטימע.

לילי האָט געוואָלט אַרויסגיין, האָט אייבּ זי אָנגעכאַפּט, אַ שלעפּ געטאָן צו זיך, אַ בּויג געטאָן, האָט לילי זיך געזומען רייסן און געשטראַשעט:

— לאָזט אָפּ! לאָזט אָפּ, כ׳גיי שרייען!

זי האָט זיך אַריס געטאָן, געעפנט די טיר, איז איר אַנטקעגן געקומען דער דאָקטאָר.

די גאַנצע מעשה מיט לילין האָט דעם דאָקטאָר ניט געאַרט, ווי ער וואָלט געווינט געווען צו דעם, געוואָלט איר אַ גלעזעט טאָן איבּערן האַלז, האָט ער זיך דערמאָנט, אַז זי האָט אים געפונען טכויער, זיך דערפּילט קלייַן און נישטיק און אַרויסגעשטאַמלט:

– פונדעסטוועגן דאַרפט איר די אויגן ניט פאַרלאָזן – – – נאָך אַ צוויי דריי מאָל און איר זענט פאַרטיק – – – קומט מאָרגן...

זי האָט ניט געענטפֿערט, געציטערט אינגאַנצן, געפילט ווי די הענט קורטשען זיך באַ איר און אים געווינן אין דער ריכטונג ווו רָאָזע איז געלעגן.

— נו, גיי, שטיי ניט!—אוּן זי האָט זיך געווענדעט צו לילין—זע, טו מיר אַ טובה, לילישי קרוין, כ׳וועל דיר שוין אַמאָל אָפּדי־נען! זיי אַזוי גוט און באָד אָפּ ס׳קינד אין דעם קלייעם וואַנעלע, נאָר זע, מאַך עס ניט צו הייס! שיט אַריין אַ האַנט פול מאָן, שטייט אין „אייז־באָקס". נאָך אַזאַ באָד וועט ער שלאָפן ווי אין אַ הינער־פּלעטל, וועסט זען?

— ס׳זאָל אינגאַנצן ניט אייגנשלאָפן נאָך אַזאַ באָד — האָט לילי געשמייכלט.

— דער טייפל וועט אים ניט נעמען!

אין דער טיר איז געשטאַנען אייב אָן אַ רעק, זיך געצויגן און געגענעצט:

— אַן אויג לאָזן זיי ניט צומאַכן — האָט אייב זיך געהאַלטן אין איין ציען — כ׳האָב זיך אַביסל צוגעשפּאַרט, אין, ווי אויף צו להכעיס, האַלט מען אין איין שרייען!

— איר וואָלט נאָר געשלאָפן, מיסטער מעק — האָט לילי זיך אַ שטעל אַוועק געטאָן אייבן אין די אויגן — קומט בעסער מיר העלפן אויסבאָדן ס׳קינד, קאָם אַן!

אייב איז געלאָפן, זיך געפּאָרעט, געוועלט פּאַרמחיהט, געטאָן יעדע זאַך שנעל, ווי אַ ליערן־יינגל, וועלע ער ווייל געפעלן דעם בעל־הבית, אין אַ צען מינוט אַרום איז דאָס קינד נאָך דער מאָן־באָד מיט אַן אמת גע־שלאָפן, ווי אין אַ הינער־פּלעטל.

עס איז געווען שטיל. דורכן פענסטער האָט אַריינגעקוקט אַ קאַלטע לבנה, אויבערגלאָזט אין צימער אַ מאַטן פּאַס. שטיקער שניי, וואָס זע־נען געלעגן אויף דעכער קעגנאיבער דעם פענסטער, האָבן געבלענדט די אויגן.

אייב האָט געקוקט אויף לילין, ווי זי איז ניט אויפגעשטאַנען אויף איין פּלאַץ, האָט עס אים געהויבן, ווי מע וואָלט אַכשוף אָפּגע־טאָן. אייב האָט זיך אַ בוריג געטאָן, געווואָלט לילין ארומנעמען, האָט זי זיך אַ שאַר געטאָן צו דער וואַנט, געווואָלט אָפּזינגען „חוה", האָט זי מיט אַמאָל זיך פאַרמאַכט דאָס מויל, ווי זי וואָלט באַאַנגען אַ חטא.

אייב האָט מער איר פּנים ניט געזען, בלויז געפילט, אַז דאָס צי־מער איז פול מיט איר.

דאָס געשריי פון ראָזעס צימער האָט זיך געצויגן, געצויגן, ניט געוואָלט אויפהערן.

— אייב! אייב! ווו ביסטו? — האָט זיך געהערט חוהס קול.

אייב איז אויפגעשפרונגען אַ צעפלאַמטער, מיט אַ פּאָר אויגן ווי בּאַ אַן אָפּיום־עסער און אַ באַפרידיקטער אַנטקעגן געגאַנגען דעם ווייב.

לילי איז געבליבן זיצן אין פינסטערן צימער. זי האָט געטראַכט פון דעם גאָט פון זינד, וואָס גריזשעט אַרום זיינע קרבנות, שפייט זיי אויס אין רינשטאָק אַריין, און זיך שטיל צעווייַנט.

ס׳איז מיט אַמאָל שטיל געוואָרן און פון די געשרייען איז נאָך לאַנג געשטאַנען אין צימער אַ טעמפקייט, ווי מען וואָלט אין די אויערן וואַסער געגאָסן.

— דאָקטאָר, ס׳קינד גייט מיט די פיס.

דער דאָקטאָר האָט אָנגעטאָן אַ ברודיק פאַרטוך מיט בלוט־פלעקן, זיך פאַרשאַרצט די הענט, ניט אַרומגעוואַשן און איז צוגעגאַנגען צו ראָזען ווי אַ קצב.

ראָזע האָט שוין ניט געקאָנט שרייען, געקרעכצט ווי אַן אַלטער מאַן, און דאָס קרעכצן איז געקראָכן אין די בייגער, ווי אַ נאַסע קעלט. זי האָט געפילט, ווי עפעס האָט זיך אַ גליטש געטאָן, נאָכגעלאָזט און זיך אַוועקגעשטעלט אין בייַן מיט אַזאַ ווייטאָק, ווי מע וואָלט זי מיט אַן אייזערנעם קלין געוואָלט פאַנאַנדערריסן. אין האַלז האָט זיך עפעס אַוועקגעשטעלט, אַ הייסע פויסט, געטרוקנט און געשפאַרט די אויגן פון קאָפּ. זי האָט אָנגעכאַפּט דעם דאָקטאָר, אים געקושט די הענט, געווויינט:

— דאָקטאָר, שלעפערט מיך אין, אַז כ׳קאָן ניט מער, דאָקטאָר! אוי־וויי! אוי!

דער דאָקטאָר האָט געשמייכלט צו לילין, פאַררויכערט אַ סיגאַרעט און אָנגעהויבן:

— כ׳האָב ערגעץ געלייענט וועגן אַ מוזיק פון קינדער, וואָס וועלן געבוירן. נו, ווי געפעלט אייך די מוזיק? האַ, האַ!

לילין איז געווען דערווידער דעם דאָקטאָרס גלייכגילטיקייט. זיך ניט געקאָנט באַפרייען פון די בלוט־פלעקן, וואָס אויפן פאַרטוך, ניט געקאָנט זען ווי ראָזע בעט זיך בּאַ אים, ער זאָל זי איינשלעפן, אַרויסגעגאַנגען פון צימער און געטראַכט, אַז די קלייניע ראָזע קאָן יעדע מינוט שטאַרבן, אַז דער דאָקטאָר האָט זיך ניט אָפּגעוואַשן די הענט, נעמט אַזוי אָפּ ס׳קינד, קאָן זי נאָך פאַרגיפטן... זי האָט זיך געוואָלט דערמאָנען ווי זי האָט געליטן, גאָרניט געדענקט און ס׳איז איר אויפן זינען געקומען, ווי דער דאָקטאָר האָט זי באַליידיקט. זי האָט געגומען גיין גיכער, פון איין צימער אין צווייטן, געוואָלט נקמה נעמען אָן אים און מיט אַמאָל דערפילט אויף זיך אַ פּאָר הענט:

— אַ, אייב!

זי האָט זיך געגומען אַמפערן, געפילט ווי די פּאָדלאָגע שווימט אַפיר פון אונטער אירע פיס, די כוחות פארלאָזן זי און זייער געוואָלט דער דאָקטאָר זאָל איצט אַריינקומען און זען, אים אויף צעפלאַצעניש!

שיך־פוצער

(1920)

שׂיך־פּוצער

דאָס קליידער־געשעפט, וואָס איז געווען אָנגעלאָדנט אויף די אייגנעבויגענע רוקנס פון צוויי עלטערע יידן, איז ניט אייגנעשטאַנען אויף איין פּלאַץ, זיך געשלעפט איבער דעם טראָטוואַר, זיך אייגנעדרייט, זיך יעדע ווייל אָפּגעשטעלט און ס׳האָט אויסגעזען, אַז בייַם קלענסטן בויג וועלן די פּעק מיט קליידער זיך פּאַנאַנדערשיטן אין רינשטאָק אַריין.

יידן, פּאָליאַקן, איטאַליענער האָבן אויסגעטאָן זייערע רעק, וועסטן, אָנגעמאָסטן נייע קליידער, זיך געדונגען, זיך געשווירן, זיך געקלאַפּט אין די הענט אַריין, געקויפט, און דאָס קליידער־געשעפט האָט זיך אָנגעהויבן רירן איבערן טראָטוואַר. די פּעדלערס האָבן הייזעריק אויסגעשרי־ען זייערע סחורות, זיך געשלעפט, זיך אויסגעמישט מיטן שטראָם מענטשן, וואָס האָט זיך געשלעפט פון בייַדע זייטן גאַס.

דאָס יוועליר־געשעפט איז געשטאַנען אין אַ זייט. אַ קליין, פלינק יידל, דער שטייפער קאַפּעליש וווּילעריש אין אַ זייט, דאָס דינע שטע־קעלע האָט געשטעקט אונטערן אָרעם אין דער קרום און זיינע קעשענעס זענען געווען אָנגעפּאַקט מיט קליינע שאַלטלעך. מיט אַ געשיקטקייט האָט ער זיי אַרויסגעשלעפּט אייגנעוויקלטע און פליס־פּאַפּיר, זיי אויפגעבונדן, צעעפנט מיט פלינקייט פון אַ פּאָקוסניק, געפּוצט דאָס צירונג אָן די אַרבל פון זיין רעק, אָן דעם צעעפנטן וועסטל, גערעדט אויף עטלעכע שפּראַכן און דער גלאַנץ פון די גאָלדענע פינגערלעך, זייגערס, בראס־לעמן, האָט געפינקלט, געבלענדט די אויגן — האָבן די דורכגייער ניט געקאָנט ביישטיין דעם בליאַסק פון גאָלד, אַרומגערינגלט דאָס יוועליר־געשעפט מיט צעעפנטע מיילער און גייציקע אויגן.

און אַזוי האָט זיך געשלעפט דאָס שיך־געשעפט, די אַפּטייק, דאָס טליתים־געשעפט. יעדער האָט אויסגעשריען זיין סחורה, אויסגעטראַכט פאַרשיידענע מיטלען די דורכגייער זאָלן זיך אָפּשטעלן, זיי געשלעפט פאַר

על פי טעות איז אין אייניקע ערטער אין
דער דערציילונג „שיך־פוצער" דער נאָמען
„קפרו" דורכגעלאָזט מיט אן „א" נאָכן „ק"
(אָנשטאָס „קפרו" — „קאָפרו")

לוּפן, אַנדערע האָבן געמאַכט איבונגען מיט ווערע געוויכטן, פּאַראַרטעווטע די מוסקולן ווי שטאָל און ס׳איז שווער געווען צו גלויבן, אַז די איינגעהויקערטע יידן, וואָס האָבן קוים געפּאָכטע מיט דער נשמה — די יידן זאָלן איבערלעבן אַזאַ געזונטן דור.

יידן דערשלאָגענע, פּאַראַשכטע, זענען געווען צעווארפן בּאַ דער לענג פון אייזערנעם פלויט, מיט רחמנות-אויג און מיט הכנעה אָפּגעשטעלט די פּאַרבייגייער, געווען גרייט יעדן איינעם אָפּצופּוצן די שיך.

און פון דער צווייטער זייט פּאַרק איז געשטאַנען אַ פּרוי, אויף אַ הויכן געשטעל, געמאַכט פון ניט געהובלטע ברעטער, די הענט אויסגעשטרעקט, די בּאַקן פּאַררויטלט, די אויגן צעפלאַמט, ניט בּאַמערקט, וואָס אַרום איר שטייגן געצייטלטע צוהערער און מיט אַהייזריקע שטים פּאַרזיכערט, אַז די הילף וועט קומען פון די סאָציאַליסטישע קאָנגרעסלייט.

עטלעכע יידן, מיטגלידער פון דער דברה „שומרי-שבת" אין זייערע פּאַטריאַרכאַלישע קלײדער, ווי זיי וואָלטן נאָר וואָס געקומען פון פוילן, צי פון גאַליציע, זענען אַרויס פון דער „מקוה כשרה" און אויסגעצוואָגענע גלאָפן פון איין געווען צום צווייטן, זיך דורכגעשפּאַרט מיט די עלעבוגנס און אויסגערופן, זיך כמעט גע-בּעטן:

— יידן, מאַכט שבת!

אַמיש-מאַש פון קולות און וויידערקולות איז געהאָנגען אין חלל פון גאַס. די האַלב-פּאַראַפּוילטע פּירות, וואָס זענען געלעגן קופּעטוויז, דאָס פּאַרוועלקטע גרינס, די צעשפּאָלטענע טאָמייטאָס *) און באַנאַנעס, די בּאַרלס שמוץ, די פּאַרשוויצטע קערפּערס — דאָס אַלץ האָט געהויכט אין דער לופט אַריין פּאַרדומפּטע ריחות ביז צום איבל. און עס האט אויסגעזען ווי אַ געהיימע האַנט האָט צונויפגענומען מענטשן פון אַלע עקן וועלט, צעמישט זייער שפּראַך און זיי אַ שליידער געטאָן אין דער צעפלאַמטער העכטער-גאַס.

צווישן די שיך-פּוצער איז געשטאַנען אַן עלטערער ספּרדישער

*) פּאָמידאָרן.

די אַרבל. יעדער האָט פאַרזיכערט אויף זיין „נאמנות", אַז ער פאַרקויפט די סחורה בחצי־חנם, אַז ער וויל דעם פדיון כּאַר אַגוטן אָנהייב, ס׳איז דאָך ערב־שבת!

פון די אָפּענע פענסטער, וואָס אַנטקעגן העסטער־פאַרק, האָבן זיך געזען פאַרשמאַיעטע וויבער. דער ריח פון פֿרישע חלות, פון געפילטע פיש, האָט זיך געטראָגן אין דער לופֿט, געריצט דעם אַפּעטיט און זיך אויסגעמישט מיט די ריחות, וואָס האָבן זיך געהויבן פון די קופּעס פאַרפוילטע גרינס, וואָס זענען געלעגן אין מיטן גאַס.

סטאָליאַרעס מיט קעסטלעך כּלים אַריבערגעוואָרפן איבער די אַקסלען, שניידערס מיט גרויסע שערן אונטער די אָרעמס, זענען געשטאַנען בּאַ דער לענג פון אייזערנעם פּאַרקאַן, זיי האָבן זיך אַליין געבראַכט אויפן מאַרק און די „בּאָסעס" האָבן זיך געדרייט פֿון איינעם צום צווייטן, בּאַטראַכט די סחורה, זיך געדונגען, עטוואָס באַטרעטן און געפירט די „הענט" אין זייערע שפּיער אַריין.

די ניט־מזלדיקע צוויישן די בעלי־מלאכות זענען געשטאַנען ביז אַ שטיק אין אָוונט אַריין, זיך אויסגעקוקט די אויגן מען זאָל זיי דינגען, געשטאַנען און געקוועטשט, צי זאָלן זיי נאָך ווארטן, טאָמער וועט אַ „באָס" אונטערקומען. אייניקווייז זענען זיי אונטערגעגאַנגען צו די שטיפֿ־וועגלעך, אָנגעלאָדנטע מיט כּל־טוב, געקויפט ווער חלות, ווער שבת־אויבס אוּן זיך צעגאַנגען.

פון זייטיקע געסלעך זענען אָנגעקומען מענטשן האלב־שבתדיק אָנגעטאָן. די פנימער פריש געגאָלט. זיי זענען געגאַנגען קופּעס־ווייז, אָן קעלנער, די הענט אין די הויזן־קעשענעס, ווו מטבעות האָבן געקלימפּערט. זיי האָבן זיך געשלעפּט פון איין וועגלע צום צווייטן, געזוכט מציעות, זיך געוויצלט, און ווען ניט דער האנדל, וואָס האָט געברענט אַרום, וואָלט מען געקאָנט מיינען, אַז בעל־עגלות און סתם יונגען כאָפן אין א קליין שטעטל א שמועס פאַר קבלת־שבת.

אין העסטער־פּאַרק, וואָס האָט אויסגעזען ווי א ריזיקע, אייזערנע שטייג, האָבן יינגלעך געשפּילט אין באַל. זיי זיינען געווען פאַרטיפט אין שפּילן, זיך אינגאַנצן ניט צוגעהערט צו די קולות פון זייערע עלטערן, וואָס האָבן אויפגעטרייסלט די לופט. טייל, האלב־נאַקעטע, זענען געלאָפן אַרום דעם פּאַרק, זיך געגרייט צו געווינען דעם פּריז אין

ריסן — דו ווילסט כ׳זאָל אויף דער עלטער מחלל־שבת זיין?

רחמים האָט ניט געענטפערט. מיט אַ זויער פנים האָט ער אָנגע־הויבן אייבצופּאַקן אין אַ קעסטל צַריין שאַכטלעך, פּלעשלעך און בּערשטן.

דאָס בּייכיקע יִדל האָט אַ נייגיריקער געקוקט אויפן טאַטן מיטן זון, זיך אָנגעשטויסן, אַז זיי רעדן וועגן שבת און אָנגעהויבן מיט ניט קיין זיכערן שמייכל.

— יהודים?

דער זון האָט ניט געענטפֿערט, געווען בּטבע אַ שוויגער, דערצו האָט ער געווּסט, אַז פון די אַלע שאלות וועט קיין פֿרנסה ניט זיין. דער פּאָטער האָט אַן אויפגעלייגטער געשמייכלט פֿון איין אויער צום צווייטן און געענטפֿערט מיט איין אָטעם:

— יהודים אנחנו! מזרע אברהם אנחנו! שבת היום! שבת קודש!

דאָס בּייכיקע יִדל האָט זיך ניט געקאָנט פֿאַרווונדערן, פֿאַר־שאַרצט דעם קאָפּעלוש און געשטוינט, אַזעלכע חשכדיקע פֿנימער, איינ־געריסטע, אסור איטאַליענער, און דאָס רעדט לשון־קודש! ער האָט חשק געהאַט צו פֿאַרפירן אַ שמועס, אויסגעפונען, אַז די צונג בּויגט זיך ניט, פֿאַרלוירן געניומען רוקן דעם קאָפּעלוש הין און צוריק און פון יוצא וועגן אַרויסגעשטאַמלט מיט אַ נאַרישן שמייכל:

— יעס, שבת — — — לכה דודי, יאָ נאָ! — — —

ער האָט זיך אייגעקוקט אין טאַטן, אין זון, געוואָלט אויסגעפונען וואָס פאַר אַ רושם זיינע ווערטער האָבן געמאַכט און ס׳איז אים איינגע־פאַלן, אַז די שוך־פוצער מוזן אודאי אַרויסקומען פון די וואַסער־שעפֿער און האָלץ־העקער, וואָס דער פסוק דערציילט וועגן זיי.

אַ דריטער שטיוול־פוצער, בּאַ וועמען אלקבי און רחמים האָבן געווויינט, תאָט געזען ווי זיינע „בּאָרדערס" פּאַקן זיך, האָט ער אויך גע־נומען אייגפּאַקן אין קעסטל זיינע מכשירים און אַריבערגעשריען צו אלקבי:

— וואַרט, וועלן מיר אַהיימגיין צוזאַמען!

אַלקבי איז געווען גוט אויפֿגעלייגט, פֿאַרגעסן, אַז ער האָט קיין מגע ומשא מיט די שטיוול־פוצער, וואָס שטייען אַרום פֿאַרקאַן, זענען גרייט אים דעם ביסן פון מויל אַרויסצורייסן און פֿאַרבייגייענדיק זיך געבּעטן בּאַ זיי:

יִד מיט אַ קרומען רוקן און איינגעצויגענע בײַקן. ער האָט זיך הכנעה־דיק געבוֹיגן פַֿאר די פּאַרבייגייער, ווי ער וואָלט געבעטן נדבות:

— יהודים, טרי סענט ע שיין, טרי סענט...

די פַֿאַרבייגייער האָבן געקוקט אויף דעם אויסגעשמירטן שיך־פּוּצער מיט די צעפּלַנטע פֿינגער בײַ בּיידע הענט, וואָס זענען געווען צעיוירן פֿון צופֿיל אַרבעט און זיך געחדושט צי דער זקן איז אַ ייִד. און כאָטש די האָבן ניט געהאַט קיין שייכות מיט אים, האָט זיין בּלוּיזער אויסזען אומבאַוווסט אַרויסגערופן אַ וואַרעמקייט בײַ יעדן אייגעם.

דער אלטער האָט אַ קוק געטאָן אין הימל אַריין צי ס׳איז שוין צייט שבת מאַכן, אויסגעשפּיגן אין דער האַנט אַריין אַ פּוּל מויל מיט פּעניס און גערעדט צו זיך פון געווינהייט:

— יהודים, טרי סענט ע שיין, טרי סענט...

ער איז צוגעגאַנגען צו זיין זון, אַ בּחור אין די צוואַנציקער, אַ ניט דערוואַקסענער, אויסגעשמירט ווי אַ שד, וואָס איז געשטאַנען אויף די קניען און געפּוצט אַ בייכיקן יִדל די שיך.

— רחמים, אַז וועסט ענדיקן, מאַך שבת!

דער זון האָט פּוצנדיק אַ קוק געטאָן אין הימל אַריין:

— ס׳איז נאָך גרויסער טאָג!

ער האָט געפּוצט דעם פּינקלדיקן שוך, פּלינק און ווילעדיש באַוווּיגן מיטן שטיקל פּלאַנעל, געקנאַלט און די פּלאַנעל האָט געפּלאַטערט איבערן גלאַנץ, אים, דאַכט זיך, ניט אָנגערירט.

— ניט געוועדט, נעם די מכשירים און קום!

— זע, אפילו בײַ פרעמקעלן איז נאָך ס׳געווען אָפֿן!

— ברענג מיר ניט קיין ראיה פֿון אַן אשכנזי!

— ער איז חשובער פֿון אונזערע ספרדים! נעם אבּרבּנאלן, דיין לאַנדסמאַן איז ער דאָך מחלל־שבת בפרהסיה!

— נו, דעריבער? — האָט דער אַלטער געשמייכלט מיט בּטול און געגלעט דעם זון איבערן קאָפּ — אין אַזאַ כּלי, זונדל, קאָן מען קאָכן פיש!

— שוין געהערט, שוין געהערט — האָט דער זון שנעלער גענומען פּוצן — תמיד, אַז מען קאָן פאַרדינען אַ פּאָר סענט, ביסטו דאָ... — שטותעריין, רחמים — האָט דער פּאָטער אים איבערגע־

אַסך צו רעדן — אין אַמעריקע האָט יידישקייט קיין קיום ניט! דער אויר, וואָס איר אָטעמט דאָ איז טריף! ווען די אשכנזים וואָלטן געווּסט, אַז די ספרדים זענען ניט מחלל שבת, וואָלטן זיי געקומען זיך פּוצן די שיך פאַר ליכט־צינדן. און מענטשן זענען דאָ פאַראַן, בן פורת יוסף*), די והותר. יעדער פון אונז האָט דאָ גע־קאָנט מאַכן אַ בכבודיק לעבן! נאָר ווען איז דאָס געזאָגט געוואָרן — ווען עלטערן האָבן אַ דצה צו זאָגן — — — דאָ אָבער איז אַלץ הפקר! ניט קיין שבת, ניט קיין יום־טוב! מיינסטו דאָך, אַז זיי האַלטן פון כבוד־אב? הויבט זיך ניט אָן! נאָר וואָס דען? דאָס יונגוואַרג גייט אין די וועגן פון די אשכנזים, פון דער פרי ביז ביי נאַכט איז מען מעלה־גרה, מען קייט „טשונגאָם" (קיי־גומע), מען שלעפּט זיך מיט מיידן, אמתע אַמעריקאַנער! און די קינדער פון די אשכנזים זענען נאָך ערגער פון אונזערע! באמת! גוים גמורים! און זייערע טעכטער? מען טאָר עס ניט ברענגען אויף די ליפּן, ווי אין פסוק שטייט — זיבן אויף איין מאַנסביל. און דוקא אין גאַס, בפני כל עם ועדה. איז דאָס געהערט געוואָרן? מיין רחמים ווען נאָך אפשר בלייבן אַ יידּ, נאָר אַז מיינע אייניקלעך וועלן זיין גוים גמורים, דאָס בין איך זיכער! אַזוי, אַזוי, קפּרו — האָט אלקבי אָפּגעזיפּצט — דער יינגער דור איז אין אַלעם שולדיק! איך וועל שוין דורכשטופן מיינע פּאָר יאָר, אַזוי אין דוחק און וועל ניט אַרבעטן שבת!

קפּרו האָט אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ, קוים געשלעפּט די שוועכע פיס, זיך איינגעהערט צו אלקביס קלוגע רייד און זיך געחדושט פון וואַנען ס'נעמט זיך צו אַ מענטש אַזויפיל חכמה.

רחמים איז געבליבן הינטערשטעלק, זיך ניט איינגעהערט צום פאָטערס רייד, וועלכע פר האָט שוין געקאָנט אויף אויסעווייניק. פר איז געווען אויפגערעגט, זיך געפרגערט וואָס דער פאָטער שלעפּט אים אין מרחץ אַריין, ווען מע קאָן פאַרדינען אין גאַס אַ סענט. פאַרבייגייענדיק אַ וויטרינע, האָט פר זיך דערזען אַן אויסגעשמירטן, אַ דערשלאָגענעם, און זיך דערפילט אַ לא יצלח.

*) אָן עין־הרע.

— גענוג, יידן, גענוג צו אַרבעטן, מאַכט שבת!

עלטערע האָבן געכאַפּט די קעסטלעך, אַנדערע האָבן זיך גע־שטעלט פּאַקן. דאָס יונגוואַרג האָט זיך ניט צוגעהערט, געטריבן שפּאַס פון אלקבין.

אַ דאַרער בחור איז אַרויס פון דער חברה, אָנגעכאַפּט אלקבין פּאַר אַ האַנט, געוואָלט אים פּאַרטרויצן אַסוד און האָט אַרויסגע־פלאַצט מיט אַ גאַלעכטער:

— מיסטער אלקבי, ווען גייט איר חתונה האָבן?

— אַוועק, חצוף! — האָט דער אַלטער אויפגעהויבן אַ האַנט — וואָס דאַרט דיר דער קאָפּ! פּאַר אַזעלכע רייד ביסטו ווערט פּעטש!

— זע נאָר דעם צדיק? — האָט אַ צווייטער אַ קנאַק געטאָן מיט דער צונג — ווי דו קוקסט אים אָן האָט ער שוין באַגראָבן דריי ווייבער!

— און די פערטע ווען אים באַגראָבן!

— נאָך אַ געזונט יידל, אלקבי!

— געזונטער פּאַרן זון!

אַלקבי האָט זיך געמאַכט ווי ער הערט ניט, גיך געשפּרייזט און גערעדט צו זיך:

— עוכר ישראל! פושע ישראל! טרי סענט ע שיין — — —

— הערט זיי ניט — האָט אים קפּרו, דער שטיוול־פּוצער, באַ וועמען ער האָט געווינט, געטרייסט און אַרויפגעפּירט אויף אַן אַנדער שמועס:

— עפּעס אַ סך פּאַרדינט היינט?

— איבער אַ טאָלער, געלויבט צו גאָט!

— שוין מיט רחמימס פּדיון?

— יאָ. און דו קפּרו וויפּל?

— כ׳האָב מורא, אַז כ׳האָב ניט אויסגעשלאָגן די הוצאות אויף שבת!

— שלעכט, שלעכט! — האָט אלקבי געגלעט זיין שיטער בערדל — און וויסטו קפּרו ווער ס׳איז שולדיק אין דעם אַלעם? דער יונגער דור! אַ קלייניקייט, די יונגאַטשעס האָבן אַראָפּגע־וואָרפן דעם גאַנצן צול, זענען מחלל שבת בפּרהסיה! וואָס איז דאָ

די אונטערוועש, געווען פאַרטיפט מיט לייב און לעבן אין די ווַאַרימע לייבלעך און פאַר אַן אשכנזישן יידן, וואָס איז אַריינגע־קומען פון דער גאַס, האָט עס אויסגעזען ווי אַ היימישער „הקדש".

ניט ווייט פון אויסגאהייצטן אויוון איז געזעסן דער בע־דער — אַרויטער, בייכ־קער יִיד מיט אַ האַרטן, געפאַדעווטן קאַרק, ווי ביי אַ ביק. ער האָט יעדע ווייל אָנגעשטעלט אַן אַנדער טייל פון זיין קערפער קעגן פלאַם, וואָס האָט זיך געשפּאַרט דורך די אָפענע טירלעך פון אויוון, געקרעכצט, ווי מע וואָלט אים טרו־קענע באַנקעס געשטעלט און געקוקט מיט זיינע אי מוטנע, אי בלוטיקע אויגן אין פייער אַריין.

דער בעדער האָט אַריינגעשטעקט אַ האַנט אונטערן פּאַסעק, זיך געשיבערט איבערן קלאָרן, גלאַטיקן פלייש, וואָס האָט אַרויס־געקוקט פון די צעלעכערטע הויזן, דערמאַנט שטיקלעך הימל צווישן געדיכטע וואָלקנס. ער האָט פּאַרקוועטשט די אויגן און מיט אַצי־טערדיק און טרויעריק קול זיך פאַרגאַנגען ביז צו טרערן. די פּעדלערס האָבן אונטערגעכאַפט. טייל האָבן ניט געקאָנט איינזיצן, זיך אויפגעשטעלט, אַרומגערינגלט דעם בעדער, געהויבן מיט די אַקסלן צום טאַקט און מיטגעזונגען דעם איינטאָניקן ניגון, וואָס האָט איינגעשלעפערט.

אין צווייטן חדר, וווּ מע האָט געגאָסן וואַסער אויף אָנגע־געגליטע שטיינער, איז געשטאַנען אַגעדיכטע, קלעפיקע פאַרע, וואָס האָט אַלץ פאַרשטעלט. און וואָס מער מע האָט געגאָסן וואַ־סער, אַלץ געדיכטער איז די פאַרע געוואָרן, געקרעלט אין האַלז, געקראָכן אין די אויגן און די שווין־באָד איז פול געוואָרן מיט זיפצן און קרעכצן, וואָס קומען פון „יסורי־תענוג".

שנירלעך וואַסער האָבן זיך געשאַרט איבער די שויבן, ווי אויף דער גאַס וואָלט געגאָסן אַרעגן. איבער די נאַסע, גלישטשיקע וועגט זענען אויסגעוואַקסן לענגלעכע טראָפנס, ווי פיאַזוקעס, דיקער גע־וואָרן, ווי זיי וואָלטן אַריינגעזאַפּט אין זיך די פייכטקייט, געפלאַצט און זיך געשאַרט איבער די וועגט, ווי שלענגלעך.

דער באָד־גוי, אַן אָפּגעלאָזענער נעגער, איז אויסגעוואַקסן פון ערגעץ־ווו, זיך געשיבערט די פלאַך געשוירענע קרייזלעך,

רחמים האָט געטראַכט וועגן אַ תּכלית, וועגן זיין הילוך, זיך דער־מאַנט אָן רחל'ען, קאַפּריס איינציקע טאָכטער, זיך אויף אַ רגע אָפּגע־שטעלט, געציפּט די שטעכיקע האָר פון זיין געמבע און זיך אַליין געוואָלט קלאָר מאַכן צי ער, רחמים, געפּעלט איר.

רחל, אַזאַ יונגע, מיט שוואַרצע צעפּאַטלטע האָר, וואָס מאַכן אירע בלייכע באַקן נאָך בלייכער, האָט אים ליב. דער בלויזער געדאַנק האָט אים צוגעגעבן קוראַזש, זיך מער ניט געפּילט נישט, זיך אַ נעם געטאָן אין די הענט אַריין און אַן אויפגערוימטער מיט פּאַרקוועטשטע פויסטן געגומען שפּרייזן גיכער. ער האָט חשק געהאַט אָפּצוציען פון די אַלטע. ניט תמיד מאַכט זיך אַזאַ געלעגנ־היט. און ווען ער קומט איצט אַהיים, טרעפט ער רחל'ען אַליין. פון גרויס התפּעלות איז ער אַראָפּ פון טראָטואַר, זיך געלאָזט מיט דער גאַס, געזען קפּרוס ווייב אַ פּאַרשמאַיעטע אין קיך, געזען רחל'ען אין איר טערקישן שלאָף־ראָק, ווי זי ציטעווענט אויף „פּאַטשערקעס" אויף קאָלירטע דרימען, זינגט אַזוי האַרציק. ער וועט זיך אַריינגנ־בענען אין איר חדר, אונטערגיין אויף די שפּיץ־פינגער, פּאַר־שטעלן מיט די הענט אירע אויגן און די שטילע, בויגיקע רחל וועט אים אַרומכאַפּן, וועט אים גלעטן, זיך טוליען צו אים, ווי אַ שפּסל, און די פּאָלעס פון איר שלאָף־ראָק וועלן זיך צע־פּליען — — —

— ווער איז? ווער איז דאָס?

רחמים האָט דערפּילט אויף זיך אַ האַנט, אויפגעציטערט און זיך אויסגעדרייט.

— וואָס וואַקלסטו זיך ווי אַ נעכטיקער? — האָט דער פּא־טער זיך אַ בייזער געטאָן און אים אָפּגעשטעלט — גייסט אין מיטן גאַס! שטעל אַ פּאָלקע און חלום ניט, אַ „מאַשין" קאָן דיך נאָך איבערפּאָרן! וווּ גייסטו, וווּ? — אָט איז דאָך דער מרחץ!

די שוויץ־באָד איז געווען איבערגעפּאַקט. פּעדלערס, שיך־פּוצערס און סתם אָרימעלייט זענען געזעסן אויף שטרויענע מאַט־ראַצן, האַלב־אויסגעטאָנענע, געאַרבעט מיט די הענט, גערעדט אויפן קול און זייער בריייטע, קלינגענדע אויסשפּראַך האָט דערמאַנט דאָס גאָדערן פון ציגיינער. טיל האָבן זיך געחשבונט, אַנדערע—פּאַרריכט

רחמים האָט ניט געענטפערט, זיך אויסגעגליכט, און געלאָזט פֿאַלן אַ וואָרט:

— כ׳דאַרף אַ טאָלנר!

— שוין ווידער?

— גיסט דען דיינס?

— וואָס איז די נבֿקא-מינה? און דיינס — איז דען ניט מיינס? צעטרענצלען געלט דאַרף מען!

— און גיין קרוּעה - בלואה דאַרף מען? — האָט רחמים געוויזן אויף זיין הילוך און קרענקלעך געשמייכלט. — כ׳דאַרף זיך קויפן אַ הצמד מיט אַ קאָלנער.

— דאָס זענען קלאָרע דבורים! — האָט דער פאָטער אָפּגעמאָסטן מיט איין אויג דעם זון, ווי ער וואָלט געוואָלט מיטן בלויזן קוק אים צעטומלען — קעלנער, מיין זון, דאָס איז אַן ענין! ביסט אַנדערש ניט געווויגט! אַ קלייניקייט! ער שפּילט זיך מיט די אַלקבֿיס! מיין זון, רחמים, פון דור-דורות אַן אַלקבי, דאָס הייסט אַ טרעגער בן טרעגער, זאָל חס ושלום ניט אָנטאָן קיין ווייסן קאָלנער אום שבת? איז דאָס געהערט געוואָרן? מאָל דיר, מיין זונדל, אז ניטאָ מער קיין קעלנער! ניטאָ, אויספֿאַרקויפט און פּטור! איז אויס לעבן, הא? וועל איך דיר זאָגן, רחמים, אַז ביסט אַ שוטה! און אויב דו וועסט מיך ניט פאָלגן און אַוועקלייגן אַ סענט צו אַ סענט...

— דו, טאַטע, קלויבסט שוין פאַר מיר אויך — האָט דער זון אים איבערגעריסן.

— אודאי קלויב איך — האָט אַלקבי געצויגן די ווערטער — כ׳שפּאָר אָפּ פון דער קישקע און כ׳וועל דיר פֿאַרטרויען אַ סוד, אַז, אם ירצה השם, אין פיר, פינף יאָר אַרום, וועל איך אַהיים פֿאָרן און זיך קויפן אויף דער עלטער אַ נחלה און אויב דו וועסט ניט קוקן אויף אַ תּכלית, וועסטו ס׳גאַנצע לעבן בלייבן אַ שיך-פּוצער! דיין טאַטע, רחמים, איז ניט חסר-דעה, ער האָט שוין דורכגעמאַכט ס׳קאַלטע און ס׳וואַרימע — — —

רחמים האָט ניט געענטפערט, אַריינגעשטעקט דעם טאָלער אין

געשפּיגן, ווי ער וואָלט איצט אויפגעשטאַנען פון שלאָף, געזונטן אַן אייזערנעם שטאַנג, געשאַרט און גצקלאַפּט די קויל, אַז פונקטן האָבן געשפּריצט אין אַלע זייטן.

אַלקבי האָט אַראָפּגענומען פון זיין האַלז זיין לייוונטענעם בייטל, אים געעפנט און דערלאַנגט דעם זון:

— נאָ, צייל איבער!

ער האָט זיך האַלב אויסגעטאָן, פאַררויכערט אַ פּיפּקע, גצקוקט אויפן בערגל מטבעות, וואָס האָט גצהאַלטן אין איין וואַקסן און אַן אויפגעלייגטער זיך געפרעגט:

— האָסט נאָך שיך-פּאַליש?

— שוואַרצע פעלט מיר.

— האָסט דאָך היינט גצקויפט צווויי שאַכטלעך שוואַרצן פּאַליש און אַ פּלעשל שמירעכץ?

— כ׳האָב עס ניט אויפגעגעסן!

— אַז דו שמירסט אַ צאָל די דיק! — האָט אַלקבי זיך אַ בייזער גצטאָן און אויסגעשפּיגן.

האָט רחמים אויסגעשטעלט אַ שמאָלע און דאַרע ברוסט ווי אַ קלעפּקע, — אויב ס׳איז שוין יאָ אַזוי, אויב דו ביסט מיך יאָ חושד — שיק מיך אַוועק! וואָס האַלטסטו מיך? כ׳וועל ניט לאָזן טרעטן אויף מיר! גענוג!

— וואָס, כ׳האָב דיר פּוגע בכבוד געווען? — האָט דער פּאָטער זיך ניט גלוואָלט איינרייסן מיטן זון — ווילסט כ׳זאָל דיך איבערבעטן? וואָס שרייסטו? שריי, שריי, וועסט מיך ניט איבער-שרעקן! און אויב דו וועסט צעטרענצלען דיין גלעט אויף מיידן, ווי כ׳בין אַ יד...

דער אַלטער האָט ניט פאַרענדיקט, אַראָפּגעצויגן דעם זון דאָס היטל איבער די אויגן און אינגאַנצן זיך גצטרייסלט פון גלעזעכטער:

— דערווייל בין איך נאָך דיין פּאָטער... נעם, נעם דאָס בינטל און גיי אַהיים. און זע, מע זאָל אים דיר ניט אַרויסכאַפּן! הער זיך איין, אויפן וועג וועסטו קויפן אַ טוץ פּאַליש!

אַ ווייב! שוין אַ־לענגערע צייט, ווי ער שלאָפט ניט קיין נעכט, קלערט וועגן קפרוס טאָכטער, ווי עפעס אַ פּאַרליבט בחורל, און וואָס איז דער חדוש? שוין צוויי יאָר ווי ער איז אַן אַלמן, ווילינט אָן אַ ווייב און דער יצר־הרע לאָזט ניט אָפּ, שיקט אויף אים אָן לילית און ער זיצט איבערן קאָפּ אין עברות — — — אַ קליי־ניקייט, ניו־יאָרק, אַזאַ כּרך! און וואָס זאָל טאָן אַבחור, אַז ניט זינדיקן? ער האָט זיך אפילו אָנגעשטויסן, אַז רחמים שאַרט זיך אַרום רחלען, געווען אָבער זיכער, דאָס דער זון וועט דעם טאַטן גיט גיין אין ווע אַריין.

— קפּרו, געזונ! געזונ אויף היינט!

— כאָטש גוט איינגעריבן? — האָט קפּרו נאַריש געשמיי־כעלט.

— כ׳בין שוין אָן כּוחות!

ער איז אַראָפּגעשפּרונגען פון דער פּאָליצע, זיך אָפּגעשוועגט מיט קאַלט וואַסער, אַראָפּגעגאַנגען און זיך געזומען טריקענען אָן פּלאַמען פון אויוון. אַז ער האָט געהאַלטן ביים אַרויסגיין, האָט קפּרו אים אָפּגעשטעלט און אָנגעהויבן שטאַמלען:

— הער, אַלקבי, בּאָרג מיר צען טאָלער — — — מוצאי־שבת דאַרף איך באַצאָלן אַ חוב — — — און זיי זיכער, אַז כ׳וועל זיי דיר אומקערן מיט פּראָצענט — — — ווייסט דאָך — — —

— גוט — האָט אַלקבי אים איבערגעהאַקט און געזומען זוכן אין די קעשענעס — אויב דו דאַרפסט מער, קאָן איך דיר אויך געבן!

— אַ דאַנק — דערווייל דאַרף איך ניט מער.

זיי זענען אַרויס אויף דער גאַס.

אַלקבי, וואָס האָט געוואָלט אַרויספירן דעם שמועס אויף אַן אַנדער ענין, האָט מיט אַמאָל אָנגעזומען קפּרון פּאַר אַן אָרעם און אָנגעהויבן:

— הער, קפּרו, כ׳וווּנדער זיך אויף דיר — — — צו וואָס דאַרפסטו לעבן אין דוחק?

— לערן מיך טאַקע, ווי נאָך מע קאָן גרינגער לעבן,

וועסטל־קעשענע, געצוויפלט, צי זיין „אַלטער" וועט נאָך לעבן פינף יאָר, און איז אַרויס פון מרחץ.

אַלקבי האָט זיך אויסגעטאָן און איז מיט קפרון אַריין אין שוויץ־חדר. די הייסע פּאַרע האָט אים אַרומגעכאַפּט, זיך צעגאָסן איבער אַלע גלידער, אים דורכגעווארימט — האָט דאָס בלוט געגומען שטארקער קלאַפן. ווי אַיונגערמאַן האָט ער געקלעטערט פון אַ באַנק אויף אַ באַנק, אַז קפרו, וואָס איז געווען יינגער, האָט ניט געקאָנט נאָכקלעטערן און אַלקבי האָט זיך געטראַכט, אַז זעכציק יאָר הייסט נאָך ניט אַלט. אויף דער העכסטער פּאָליצע, ווו די פּאַרע קנוילט זיך, ווערט דיק, שטיקט און ס׳דאַכט זיך, אַז ווען מע וואָלט אַרויסגעלאָזט פון דער האַנט אַ שווערע זאַך, וואָלט זי געבליבן הענגען אין חלל, דאָרט האָט זיך אַלקבי אויסגעזויגן, געלעגן איבער אַ מינוט אַ פאַרחלשטער און דערנאָך אָנגעהויבן רופן:

— קפרו, קפרו, אָט בין איך!

קפרו האָט געסאָפּעט, געשלונגען די שטיקנדע פּאַרע אַ זופ נאָך אַ זופ, געקוועטשט מיט די אויגן, ווי ער וואָלט געשטאַנען צווישן אויסגעהייצטע אויוונס און, זיך ניט געקאָנט אָפּיאָגן פון די פלאַמען אַ דורכגעפאַרענער, רויט ווי אַ ראַק, האָט ער זיך געריבן אָן די ברעטער פון דער פּאָליצע און געברומט:

— אסור אַ גיהנום!

— קפרו, — האָט אַלקבי זיך אויסגעדרייט צו אים — כ׳גיב זיך איבער אין דיינע הענט, נאָר געדענק, רייב מיט רחמנות.

קפרו האָט געגומען רייבן זיין נאַקעטן חבר מיט אַ שוואַם ביז צום בלוט. אַלקבי איז געלעגן מיטן פנים אַרויף, זיך איבערגעגעבן דעם חבר, אויפגעהויבן די הענט, די פיס, זיך פויל געדרייט פון איין זייט אויף דער צווייטער, ווי אַן אַלטער בער, און פון גרויס הנאה געקרעכצט. צווישן איין קרעכץ אוֹן צווייטן האָט זיך ביי אים געפלאָגטערט, אַז ער האָט ליגן אין קופער עטלעכע הונדערט טאָלער. ער האָט געזופט, אַז פאַר הונדערט, העכסטנס צוויי, וועט אים קפרו געבן די טאָכטער פאַר אַ ווייב. און צוריקגערעדט, איז טאַקע שווער פאַר אַזאַ יידן, ווי ער, צו זיין אָן

חס ושלום! ווער זאָגט דען?

— אויב אַזוי, לאָז דו נאָך אַ ביסל, איך וועל באַטראַכטן און מיר וועלן דורכקומען! מיר זענען דאָך עפעס ייִדן, מיר קומען דאָך עפעס אַרויס פון אברהם אבינו, ניט אמת? וואָס זאָגסטו, קפרו?

— כ׳וועל זיך איבערלעגן.

— וואָס איז דאָ זיך איבערצולעגן?

— כ׳וועל דיר זאָגן דעם אמת — האָט קפרו געשמייכלט — הלואי זאָל איך אַליגן זאָגן, נאָר מיר דאַכט זיך, אַז די קינדער האָבן זיך ליב — — —

— וואָס האָט דאָס צו טאָן מיט די קינדער? — האָט אַלקבי אַן אויפגערעגטער זיך אַכאַפּ געטאָן פאַרן שיטערן בערדל — און אַז מיר זענען אין אַמעריקע — איז שוין אויס וועלט! דערווייל היים איך נאָך אַלקבי און כל זמן כ׳וועל לעבן, קאָן מיין זון גאָר-ניט טאָן אָן מיין הסכמה! לעת-עתה בין איך נאָך זיין טאַטע און מיינס אַוואָרט — איז ביי אים אַ געבאָט! וווּ איז דאָס געהערט געוואָרן? כ׳בעט דיך, קפרו, זאָג מיר — האָסטו אַליין זיך אויס-געקליבן אַ ווייב?

— ניין.

— און איך האָב מיין ווייב זיך אויך ניט אַליין אויסגעקליבן. מיין טאַטע, עליו השלום, האָט מיר געגעבן אַ ווייב, נדן, ווי עס פירט זיך ביי ייִדן, טאָ פאַרוואָס זאָל איך ניט אויסקלייבן אַ ווייב פאַר מיין רחמימען? איז אַלקבי געראטן?

— געראטן.

— און אַז כ׳וועל דיר געבן נאָך פופציק טאָלער?

— גיב צוויי הונדערט!

— ע, קפרו, און דאָס, וואָס כ׳בין דיינס אַ חבר, איז גאָר-ניט?

— ס׳איז גענוג ביליג, אַלקבי — — —

— ס׳בליבט דאָך אין דער משפחה — האָט אַלקבי זיך אָנגערופן און געגעבן קפרון אַ האַנט — אין אַ מזלדיקער שעה!

ווען מען איז אַ מטופל מיט קינדער און קיין פרנסה איז ניטאָ?

— האָסט מיך ניט פאַרשטאַנען — האָט אים אַלקבי אָנגעזונמען פאַרן לאַץ פון ראָק און געטראַכט וואָס צו זאָגן — אַז מע האַלט שוין יאָ דערביי, וועל איך דיר קלאָר מאַכן דעם ענין. דו קענסט דאָך אַלקבין ניט פון היינט און ניט פון נעכטן, אמת? און אַלקבי, ווייסטו, איז אַ מאַנסבל, וואָס שלעפט זיך ניט אַרום מיט ווייבער, פאַרברענגט ניט מיט זיי, ווי צפניה דער שמיד, און שפילט ניט אין קאָרטן, ווי חנניה דער שיך-פוצער — — — אַלקבי איז ניט קיין אויסברענגער! אויב ער פאַרדינט פינף טאָלער אַ וואָך, פאַרלעבט ער צוויי און ס׳איבעריקע באַהאַלט ער, וועט אויף דער עלטער ניט דאַרפן אָנקומען צו קינדער! כ׳האָב אָנגעזאַמלט, דאַנקען גאָט, עטלעכע הונדערט טאָלער. נאָר וואָס דען? שוין צוויי יאָר, ווי כ׳לעב אָן אַ וויב און אַ מאַנסבל אָן אַ ווייב — וואַרט ניט אויף אים ס׳גן-עדן! האָב איך באַשלאָסן — איידער דו זאָלסט גענבן דיין טאָכטער אַ צווייטן, גיב זי מיר. ניט אַזוי? איצט, אויב דו ווילסט אַלקבין פאַר אַן אייידים, זאָג, שעם זיך ניט — ווילסט? און אויב, מיט גאָטס הילף, מיר וועלן דורכקומען, וועט מען מוצאי-שבת „מקבל-קנין" זיין. וואָס זאָגסטו, האַ?

— ביסט גערעכט — האָט קפרו זיך געווישט דעם שווייס פון שטערן — ווי אין פסוק שטייט — בעסער איך זאָל זי גענבן דיר, איידער זי גענבן צו אַצווייטן! דיך און דיין משפחה קען איך. אַן אַלטער באַקאַנטער. און אויב כ׳האָב קיין טעות ניט זענען מיר קרובים, דאַכט זיך, שלישי-ברביעי — — — נאָר וואָס דען? הונדערט טאָלער זאָגסטו? כ׳וועל דיר זאָגן דעם אמת, ווי זאָגט מען עפעס? אַ מיידל דאַרף זיין שען, און מיין רחל, קיין עין-הרע, איז דאָך עפעס אַ מענטש, אַז ווער עס זעט זי, קאָן זיך זאַכ ניט אָנקוקן! און איצט אַווירטין! ס׳לויכט דאָך אין יעדן ווינקל! און זי קאָן קאָכן אויך. איר געקעכן — מעדני מלך! ניין, הונדערט טאָלער איז קיין געלט ניט — — —

— הער, קפרו — האָט אים אַלקבי איבערגעהאַקט — איך ווייל דיך ניט באַגלנען!

קעסטלעך קאָלירטע פּאַטשערקעס. אַרום האַלז זיינען געהאַנגען זיי־
דענע דרימצן. סאַמעטענע בענדלעך, זיידענע סטענגעס, זענען גע־
פּאַלן פון די אַקסלן, ווי פליגל, אַפּערגעקוקט פון צווישן די צע־
פּאַטלטע האָר און אינגאַנצן האָט זי דערמאַנט אַ ציגיינערן.

זי האָט קונציק געשלעפּט פונם קליינעם מויל קרעלן, פּאַ־
טשערקעס, זיי אויפגעציִלעוועט אויף אַ נאָדל, זיי געשיקט איינגע־
האָפּטן אין די סאַמעטענע בענדער און די זיידענע סטענגעס, וואָס
זענען געווען אָנגעצויגן אויף הילצערנע רעמלעך. זי האָט געהאָפּטן
אויך צוגעזונגען שטיל און טרויעריק.

אַ צעפּינטלטער, אַז ער וועט באַלד אָנרירן דעם האַלז, וואָס
קיין פּרעמדער מאַנספיל האָט נאָך ניט אַרומגענומען, האָט ער גע־
מאַכט עטלעכע טריט אויף צוריק, זי זאָל אים ניט באַמערקן, זיך
געזומען גנבענען און אייִדער ער האָט צייט געהאַט צו פּאַרמאַכן
איר די אויגן, האָט זי אַהויב געטאָן דעם קאָפּ, זיך צעשמייכלט
און קאָקעטיש אים אַרויסגעשטעקט אַ שפּיצל צונג:

— זיך ניט איינגעגעבן!

— כ׳האָב דיך געוואָלט איבערשרעקן — איז ער אונטערגע־
גאַנגען אַ צעשטראַלטער און געוויזן אויפן נייִעם העמד.

— דאָס העמד פּאַסט דיר ניט.

— און דער שניפּס?

— ניט שיין. אַזעלכע שניפּסן טראָגן נעגערס!

זי האָט אים באַטראַכט פון אַלע זייטן און געלאַכט.

— וואָס לאַכסטו? — האָט ער זיך אַבויג געטאָן צו איר,
זי אָנגעכאַפּט פּאָר די אַקסלען און געוואָלט אַ קוש טאָן.

זי האָט זיך אַרויסגעגליטשט פון זיינע הענט און געוואָרן
ערנסט:

— נאָר ניט דאָס!

רחל איז געבליבן זיצן אין אַווינקל פון קאַנאַפּע. די פּיס
אונטער זיך, די האָר צעשויבערט, דורכגעווארפן מיט שניצלעך
סאַמעט, מיט דרימצן זיידנס. אַרום האַלז — שנירלעך קרעלן, קאָלירטע
פּאַטשערקעס. בענדער, סטענגעס פאַלן איבער די אַקסלען, איבער די נא־
קעטע הענט און אינגאַנצן זעט זי אויס, ווי אַ שפּאַנישע טענצערן.

— אין אַמזלדיקער שעה — האָט קפּרו איבערגעחזרט אַלקביס ווערטער, זיך געקראַצט אַפּאה און אונטערגעברומט — אַן עולה, אַן עולה — — —

אלקבי האָט זיך געמאַכט, אַז ער הערט ניט און ווידער אָנ־ געגומען קפּרון פּאַר אַן אָרעם:

— קומט, מחותן, ס׳איז שפּעט און כ׳וויל מיר זאָלן נאָך אָפּטרעטן ביי אלצדן אין שענק, טרינקען צו גלעזעלעך משקה — — —

קפּרוּ האָט זיך נאָכגעשלעפּט, באַוונדערט אַלקביס חכמה, זיך באַלעקט, אַז ער וועט באַלד טרינקען ווײַן און טיף אין דער נשמה האָט זיך ביי אים געבלעזלט אַנעפּלדיקע אומרויִקייט, דער־ מאַנט, אַז אַן עולה, אַ גרויסע עולה ווערט געטאָן צו די קינדער.

שטיל־ערהייט, ווי ער וואָלט מורא געהאַט, רחל זאָל אים ניט באַמערקן, האָט רחמים זיך דורכגעגנבעט די קיך און זיך אַריינגע־ שאַרט אין זיין שלאָף־צימער. ער האָט פּאַנאַנדערגעוואָרפן דאָס נייע העמד מיטן איבערגעלייגטן קאָלנער, דעם קאָלירטן שניפּס זון אַן אויפגעלייגטער, מיטן האַנטוך, פּאַרוואָרפן איבערן אַקסל, האָט ער זיך געזומען גאָלן. דערנאָך איז ער צוגעגאַנגען צום קראַן און אָנגעהויבן וואשן די אויסגעשמירטע הענט, דאָס פּנים. ער האָט זיך אויף גיך איבערגעטאָן, געבליבן שטיין פּאַר אַ צע־ שפּאָלטענעם שפּיגל, וואָס האָט געהאַט אַטבע צו ווייזן עטלעכע פּנימער. ער האָט באַטראַכט זיין אייגענע מראה, די נאָז, געמאַכט משונהדיקע העויות, געוואָלט איינגעווייגען ס׳פּנים צו שמייכלען, וועט ער וועט זיך באַגעגענען מיט רחלען, און ס׳האָט זיך אים ניט אייג־ געגעבן. אויפן אָרט פון אויג האָט אַרויסגעפּרעסט אַ שטיק נאָז, דער שטערן האָט זיך צונויפּגעגאָסן מיטן מוח און אינגאַנצן איז ער אַרויסגעקומען אַזאַ פּאַרזעעניש, אַז ער האָט זיך אַליין דער־ שראָקן און פון פּאַרדראָס גרויס חשק געהאַט אַ שיק צו טאָן דעם שפּיגל אין דר׳ערד.

רחמים איז אַריין אויף די שפּיץ נעגל אין צווייטן חדר. רחל איז געווען אַזוי פּאַרטאָן אין איר אַרבעט, דאָס זי האָט אינגאַנצן נישט באַמערקט ווען רחמים איז אַריינגעקומען. זי איז געזעסן אויף דער קאַנאַפּע אַרומגעריגלט מיט שאַכטלעך גלעזערנע קרעלן, מיט

נאָר איין זאַך, רחמים, צו פֿאַרדרייען אַ קאָפּ דעם מיידל! זי קאָן קריגן אַלייטערישן חתן, ס׳מאַכט ניט! איז עפּעס אַ תכלית פֿאַר אַזאַ יונג ווי דו צו בלייבן ס׳גאַנצע לעבן אַ שיך-פּוצער? נעם אונ-זערע פּעדלערס — אַ בכבודע פֿרנסה — און זיי אַלע מאַכן שוועדע גענוג — — —

— רחמים האָט נאָריש געשמייכלט בשעת מיסעס קפּרוס האָט געריבט, געדרייט מיט צווי פינגער איבער דער אויבערשטער ליפּ, ווו ס׳האָט געדאַרפט זיין אַ וואָנסע און נישט אַראָפּגעלאָזט אַן אויג פון רחלען, וואָס איז רויט געוואָרן און באַהאַלטן די אויגן אין די שאַכטלעך. און אַז זיי זענען וויידער געבליבן אין חדר אַליין, האָבן זיי זיך אָנגענומען פֿאַר די הענט, זיך געבויגן און געלאַכט אויף וואָס די ווצלט שטייט.

די ליכט פון די מעשענע לייכטערס האָבן געטריפט, בולטער געמאַכט דעם טונקעלן כלאַם פון גאַז, וואָס האָט זיך געשאַרט איבער דער וואַנט ווי אַ ברודיק פֿאַסעקל רויך.

קפּרוס ווייב אין אַ קאָלירטן שבתדיקן שלאָף-ראָק, אויפן קאָפּ אַ טערקיש טיכל, וואָס האָט זיך פֿאַרשלייפט אונטערן האַלז, איז געזעסן ביים געגרייטן טיש, מקבל-שבת געווען מיט אַ ניגון פון אַ קלאָגערקע און פון מאָל צו מאָל אַ הייב געטאָן דער קאָפּ פון סדור.

— רחל — פֿאַרמאַך ס׳פענסטער, ס׳איז אַ צוג, די ליכט טריפן!

רחל און רחמים זענען געזעסן ביים אָפּענעם פענסטער, אומ-געדולדיקע געקוקט צי די אַלטע גייען פון שול, זיך געקליבן צו גיין נאָכן עסן אין קינאָ. רחמים האָט געלאָזט פֿאַלן אַ וואָרט:

— אין אַמעריקע, אַז מען אַרבעט ניט שבת קאָן מען זיך צו קיין זאַך ניט דערשלאָגן!

— אַזאַ פֿאַרשוין, ווי רחמים, אַז ער וועט אפילו מחלל-שבת זיין, וועט ער אויך קיין מזל-ברכה ניט זען! — האָט זיך קפּרוס וויידער אָנגערופן פון סדור אַרויס.

— פון וואַן זענט איר אַזוי זיכער, מיסעס קפּרו? — האָט רחמים געשמייכלט.

— נעם דניאלן — האָט מיסעס קפּרו אַרויפגעזוקט דאָס

רחמים האָט ניט אויסגעהאַלטן איר בלײַק, געפילט, ווי איבער דער חוט-השדרה בלעזלט און איז צוגעשטאַנען צו איר.

— ביסט בייז.

— אודאי בין איך בייז

— פאַרוואָס?

— האָסט דאָך עפעס צוגעזאָגט?

— איך?

— יאָ — דו!

— אַ, — האָט רחמים זי אַרומגעכאַפט, — נאָך היינט רעד איך מיט דיין טאַטן, ווי כ׳בין אַ יונד!

— וואָס וועסטו אים זאָגן?

— כ׳וועל אים זאָגן, אַז — — — ביסט אַ נאַרעלע!

— רחמים, כ׳בעט דיך — — האָט זיך רחל געטוליעט צו אים און די גרויסע, שוואַרצע אויגן האָבן אים געגלעט, גע-וואַרעמט — וואָס וועסטו זאָגן מיין טאַטן?

— אַז איך האָב דיך ליב — — —

ער האָט אייגנעגנורעט זיין פנים אין איר האַלז.

— לאָז אָפ, רחמים — — האָט דאָס מיידל זיך געבעטן און זיך שטאַרקער צוגעדריקט צו אים.

— רחל! רחל! צייט ליכט בענטשן! — האָט זיך געהערט פון דער קיך.

רחל איז אַראָפ פון דער קאַנאַפּע.

— די מאַמע גייט!

— פּאַק איין, טאָכטער, פּאַק איין די אַרבעט און שטעק צוריין די ליכט אין די לייכטערס, טאַקע באַלד! — האָט די מו-טער אַריינגעשטעקט דורך דער האַלב-צעעפנטער טיר דעם קאָפּ און דערזען רחמימען.

— וואָס עפעס אַזוי פרי היינט?

— אַז ס׳איז ניטא קיין אַרבעט, מיסעס קפרו, קומט מען כריער!

— מיר ווייסן, מיר ווייסן, מיך גענאַרט מען ניט! וועסט שוין אייגמאָל זיין אַ פרנסה-געבער, פונקט ווי מיין קפרו! דו ווייסט

זואָרן, געזעסן אָן אָטעם. אַלקבי האָט א וווּנק געטאָן רחמים זאָל גיין מיט אים אין שלאָף-צימער.

אַלקבי האָט פּאַרשלאָסן נאָך זיך די טיר, דערזאָגט דעם „זוהר", דערנאָך האָט ער אָנגענומען רחמימען פּאַר די לאַצן און אים אַוועק-געזעצט אויף אַ קופּער אוּן אַליין האָט ער געזומען שפּריינן הין אוּן צוריק איבערן צימער. אין חדר איז געווען שטיל. דער טאַטע מיטן זון האָבן אויסגעמישט זיך אָנצוקוקן. דער פּאָטער האָט אַ ווייַלע באַטראַכט זיין שיטער בערדל אוּן אָנגעהויבן:

— וויסן זאָלסטו, רחמים, אַז אַ ייד אָן אַ ווייב איז ס'גיהנום פּאַר אים אָפן! שלעכטע מחשבות, קליפות, יעדע פּגע-רע האָט אויף אים שליטה, פירט אים אַראָפּ פּוּן דרך הישר! האָב איך איינמאָל אָפּגעמאַכט ביי זיך — כ'מוז חתונה האָבן! וואָס זאָגסטו, רחמים, ביסט דאָך עפּעס מיין בכור, ראשית אוני?

רחמים האָט נישט געענטפערט, דערפילט אַ הוילקייט אונטערן האַרץ אוּן זיך איינגעביסן מיט די ציין אין דער אונטערשטער ליפּ. ער האָט זיך צוגעהערט צו די פּאַרשטיקטע געשרייַען, וואָס האָבן זיך געריסן אין אים, זיי קוים צוריקגעהאַלטן אוּן געוואַרט דער פּאָטער זאָל ענדיקן.

— האָב איך באַשלאָסן חתונה צו האָבן — האָט אַלקבי געלאַסן איבערגעחזרט די לעצטע ווערטער — אוּן ווייסטו וועמען מ'רעדט מיר? רחלען — קפּרוס טאָכטער.

ביי רחמימען אין מח האָט זיך עפּעס אַ מיש געטאָן אוּן ער האָט זיך אויפגעשטעלט:

— טאַטע, כּל זמן כ'וועל לעבן — — —

— וואָס פאַרע דבורים? — האָט אים דער פּאָטער נישט געלאָזט ענדיקן — דערווייל בין איך נאָך דיין טאַטע! אוּן וויסן זאָלסטו, אַז כ'פּרעג ביי דיר קיין עצות נישט!

— אוּן אויב דו מיינסט, טאַטע, אַז ביסט אין דער היים, אין סאַאָניקי ביסטו, האָסטו אַ טעות!

— אויב שוין יאָ אַזוי — האָט אַלקבי געלאַסן געצויגן די ווערטער — אויב דו זאָגסט מיר יאָ דעות, זאָלסטו וויסן, אַז היינטיקן מוצאי-שבת ווערט רחל מיין ווייב, דיין טאַטנס ווייב, הערסט? איך

טיכ? איבערן שטערן — ער איז געקומען מיט דיר אויף איין שיף, איז נאָך אין אַמעריקע פרומער געווָארן אוּן מען שמועסט, אַז ער איז „ווערט" שווערע הונדערטער! אוּן דו, ניט צו פאַרזינדיקן, ביסט געווען אַ לא־יצלח אוּן ביסט עס געבליבן! אַז אַ מאַמע קריגט אַזאַ חתן פאַר אַ טאָכטער איז איר אָך אוּן ווי!

— דעם אמת געזאָגט — האָט רחל געקנייטשט מיט די פינגער ס'פאַרטוך — געפעלט מיר אויך בעסער אַ פּעדלער, ווי אַ שיך־פוצער!

— ניט אַלע קענען זיין פּעדלערס — האָט זיך רחמים פאַרלוירן.

— אין אַזאַ ניו־יאָרק, אַז מען וויל — האָט מיסעס קפרו אַרויסגערעדט פון סדור — געפינט מען עפעס צו טאָן.

אַלקבי אוּן קפרו זענען אַרײַנגעקומען מיט אַ ברייטן „שבת־שלום". אלקבי אַן אויפגערוימטער האָט אַ וווּנק געטאָן צום זון ער זאָל מיטזאָגן „זוהר". קפרו אַ צענומענער פון ווײַן איז צוגעגאַנגען צום ווייב אוּן אויסגעשריען:

— פּנינה!

— וואָס שרייסטו?

— פּנינה, ווינטש מיר מזל־טוב!

— וואָס הייסט? האָט פּנינה צ׳עפנט אַ פּאָר אויגן.

— ס׳קומט אונז מזל־טוב!

— וואָס ציפּסטו מיר די עצמות, אַלטער שוטה, זאָג!

— אונזער טאָכטער רחל איז אין אַ מזלדיקער שעה היינט געווָארן אַ כלה!

— עי, קפרו — האָט אים אַלקבי איבערגעהאַקט — האָסט דאָך מיר עפעס צוגעזאָגט צו האַלטן מויל ביז נאָכן עסן?

— ס׳איז דען אַ סוד, אַלקבי? אַ סוד פאַר אַן אָרעמער מאַמע, וואָס וויל דערלעבן נחת פון דער בת־יחידה?

— ווער איז דער חתן? לאָמיר שוין הערן! — האָט ס׳ווייב זיך אויפגעשטעלט.

— שוין איינמאָל אַ חתן! — האָט קפרו נאַריש געשמייכלט. רחמים אוּן רחל האָבן זיך איבערגעקוקט. ער איז בלאַס גע־

אלקבי האָט געצפנט. רחמים האָט זיך געווישט ס׳פּנים און זיך געקאָרטשעט פון חרפה. רחל אוז אַריינגעקומען אַ בלייכע און אונטער רחמימען האָט זיך געצפנט ס׳גיהנום. אָן אַ שיער פּלענער, ווי אַ נאָך צו נעמען פון פּאָטער נקמה, זענען דורך ביי אים אין מוח. מיט אַ קרענקלעכן שמייכל האָט ער זיך אַ שאַר געטאָן צום פּאָטער, געסטראַשעט:

— אויב ער מיינט, אַז ער איז אין דער היים, איז ער זיך טועה! מיר זענען אין אַמעריקע! אין אַמעריקע זענען מיר!

דער אַלטער האָט זיך ווידער אַ וואָרף געטאָן אויפן זון. די אַרומיקע האָבן אים צוריק געהאַלטן. רחל האָט אַרויסגעשטופט רחמימען פון חדר. ער איז געגאַנגען הינטערווייַלעכטס, געקוקט דער אַלטער זאָל זיך נישט ווארפן אויף אים, נישט אויפגעהערט רעדן:

— מיר וועלן נאָך זען, טאַטע! מיר וועלן נאָך זען! מיר זענען אין אַמעריקע!

דאָ שלאָגט מען נישט קיין קינדער! — האָט זיך רחל אַריינגעמישט — אין אַמעריקע שלאָגט מען נישט! און אויב אַלקבי ציט זיך נישט אַרויס, גיי איך אַוועק פון שטוב!

— שווייג, שווייג, טאָכטער! — איז קפּרו אַריין אין דערמיט.

— דו דאַרפסט זיך נישט מישן! גיי, גיי אין דיין חדר אַריין.

ס׳איז געווען אומאָנגענעם שטיל. אַלקבי האָט זיך געריבן די הענט, געקוקט אויף קפּרון, אויפן ווייב, געזוכט הילף ביי די אַרומיקע. ער האָט שווער אָפּגעזיפצט און זיך אין דרייען אַ בויג געטאָן:

— מיר לאָזן אַ שיינעם דור! אַ שיינעם דור לאָזן מיר!

וואָרן דיך — האָט אַלקבי אויפגעהויבן אַ פינגער — אַז פון היינט אָן אין ווייטער זאָלסטו נישט האָבן קיין מגע ומשא מיט רחלען!

— דאָס וועלן מיר נאָך זען! — האָט רחמים אַ צי געטאָן די הויזן, פון דער זייט אַ קוק געטאָן אויפן פאָטער, דערמאָנט אַ האָן, וואָס קלויבט זיך אַ שפרינג צו טאָן אויפן קעגנער.

אַלקבי האָט זיך געמאַכט ניט הערן, אָנגענומען דעם זון פאַר אַן ארעם און שטילער געגאַנגען:

— דאַרפסט נישט פאַלן ביי דיר, רחמים! איך לעב נאָך, דיין פאָטער לעבט און ער האָט, ברוך השם, פאַרזאָרגט נדן פאַר דיר אויך! ס'גלט ליגט אין קופער און כ'וועל מיט גאָטס הילף געפונען אַ זיווג פאַר דיר אויך, נאָר מצן דאַרף זיין אַ מענטש, ווי דער פסוק זאָגט — ביי אַחכם זענען די אויגן אין קאָפ — — —

— וואָס טרייסטו מיך מיט חלשות? — האָט זיך רחמים אַוועקגעשטעלט קעגן פאָטער ווי אַ „פריין-פייטער" — מעגסט אפילו זיין מיין טאַטע, וועל איך ניט דערלאָזן דו זאָלסט מיר אונטערשטעלן אַ פיסל!

— ווער שוין בעסער פאַרשטומט, יינגאַטש דו!

— איך בין דער יינגאַטש — — — איך — — — האַ? און דו, אַן אַלטער יד — — — שצמען מעגסטו זיך — — —

— אַז שוין יאָ אַזוי, עוכר ישראל — האָט אַלקבי אויפגעהויבן אַ פויסט קעגן זון — מעג שוין דיין מוח דאַרן, פושע־ישראל! היט זיך, רחמים, דען אַז כ'וועל זיך צוכאַפן צו דיר, וועסטו האָבן וויסטע יאָר! וועסט ביי מיר פליען אויף אַלע פיר זייטן!

— כל זמן איך לעב, טאַטע — האָט רחמים זיך אַוועקגעשטעלט, געגנומען פויקן מיט ביידע פויסטן אויף דער אַרויסגעפרעסטער ברוסט — כל זמן איך לעב, וועט רחל נישט זיין דייַן וויב!

אַלקבי האָט זיך אַ צי געטאָן, אויסגעהאַקט דעם זון אַ פאַטש און אים אָנגעכאַפט פאַרן גרגרת. רחמים האָט זיך אַרויסגעריסן, זיך געוואָלט וואַרפן אויפן פאָטער, האָט ער געכאַפט אַ צווייטן פאַטש.

קפּרו מיטן וויב האָבן געגנומען קלאַפן אין טיר:

— מיסטער אַלקבי! — — מיסטער אַלקבי!

א י נ ה א ל ט

זייט

פון ניו-יארקער געטא (1914) 7

מאריס ארן זיין זון פילים (1913) 109

אין סאלון (1917) 133

מאדאם מארקיז (1917) 143

א געווינלעכע געשיכטע (1917) 151

משה ליגנער (1917) 161

א הויז אויף גארעק סטריט (1917) 169

לילי (1915) 177

שיך-פוצער (1920) 225

פון זעלבן מחבר:

אַ ראָמאַן פון אַ פערד־גנב
אונטערוועלט

פאַרלוירענע מענטשן (היברו), ראמאן

אַליין (ראמאן)

ראַסע (דערציילונגען)

אין פוילישע וועלדער (ראמאן)

1863, 2טער טייל פון דער טרילאָגיע „אין פוילישע וועלדער"

אַרום די חורבות (נאוועלן)

אויף זייטיקע וועגן (נייע נאוועלן)

די טענצערין (ראמאן)